

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

42. ISTUNGJÄRK

3.–6. juuni 1991

SISUKORD

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 42. ISTUNGJÄRK ESIMENE ISTUNG

3. juuni 1991.....	3
Istungjärgu päevakorra kinnitamine	3
Raha täiendava eraldamise kohta põllumajanduse arendamiseks	5
Eesti Vabariigi seaduse "Administratiivvastutuse kohta liha ja lihasaaduste ning piima ja piimasaaduste vabariigist väljaveo või -saatmise korra rikkumise eest" eelnõu esimene lugemine	32

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 42. ISTUNGJÄRK TEINE ISTUNG

4. juuni 1991.....	37
Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund.....	37
Eesti Vabariigi seaduse "Administratiivvastutuse kohta liha ja lihasaaduste ning piima ja piimasaaduste vabariigist väljaveo või -saatmise korra rikkumise eest" eelnõu esimese lugemise jätkamine	62

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 42. ISTUNGJÄRK KOLMAS ISTUNG

5. juuni 1991.....	70
Eesti Vabariigi Rahareformi Komitee liikme nimetamise kohta.....	70
Eesti Vabariigi seaduse "Administratiivvastutuse kohta liha ja lihasaaduste ning piima ja piimasaaduste vabariigist väljaveo või -saatmise korra rikkumise eest" eelnõu esimese lugemise jätkamine	75
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi rahvastikuregistri asutamise kohta" eelnõu teine lugemine..	82
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmete iga-aastase puhkuse kohta	87
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 43. ja 44. istungjärgu täiskogu istungite tööaja ajutise muutmise kohta.....	96

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 42. ISTUNGJÄRK NELJAS ISTUNG

6. juuni 1991.....	101
Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise kohta	102
Virumaa keskkonna seisundi kohta seoses energeetikaga.....	145

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

42. ISTUNGJÄRK

ESIMENE ISTUNG

3. juuni 1991

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere õhtust, lugupeetud Ülemnõukogu! Kas alustame 42. istungjärgu tööga? Kontrollime kohalolekut. Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 30.

Lugupeetud kolleegid, vastavalt meie reglemendile kõik seadusandlikud algatused ja muud dokumendid, mis esitatakse Ülemnõukogule, antakse üle avalikult täiskogu ees. Ja ma paluksin kõigepealt kõnetooli riigiministri asetäitja pr. Kilveti.

K. Kilvet

Austatud juhataja, austatud Ülemnõukogu! Mul on tõepoolest rõõm anda Ülemnõukogu täiskogule ja tema juhatusele üle 6 dokumenti. Kõigepealt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuseprojekt "Eesti Vabariigi 1990. aasta riigieelarve täitmise aruande kinnitamise kohta". Teiseks. Eesti Vabariigi Valitsus esitab Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumi poolt ettevalmistatud Eesti Vabariigi kohtute seaduse, Eesti Vabariigi kohtunikustaatuse seaduse ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi kohtute seaduse ja Eesti Vabariigi kohtunikustaatus seaduse rakendamise kohta" projektid. Kolmandaks. Eesti Vabariigi Valitsus esitab Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" eelnõu. Neljandaks. Eesti Vabariigi Valitsus esitab Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Administratiivvastutuse kohta materiaalsete väärtuste Eesti Vabariigist väljaveo või -saatmise korra rikkumise eest" ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuseprojekti "Eesti Vabariigi seaduse "Administratiivvastutuse kohta materiaalsete väärtuste Eesti Vabariigist väljaveo või -saatmise korra rikkumise eest" rakendamise kohta". Eesti Vabariigi Valitsus esitab riiklike aktsiaseltside aktsiate müügi alustamise kohta otsuseprojekti. Eesti Vabariigi Valitsus esitab Ülemnõukogule seaduse "Maakondade ja maakonna omavalitsusorganite nimetuste korrastamise kohta" eelnõu. See on kõik. Ja omalt poolt soovin nendele eelnõudele head ja ladusat teed teie laudadele.

Juhataja

Suur tänu! Ka kahel Ülemnõukogu vastaval komisjonil on ette valmistatud vastavad dokumendid üleandmiseks juhatusesele ja palun kõnetooli hr. Veidemanni.

R. Veidemann

Härra Ülemnõukogu juhataja, kolleegid! Ülemnõukogu ajakirjanduskomisjoni nimel on mul au ja võimalus üle anda Eesti Vabariigi Ülemnõukogu menetlusse töörühma poolt ettevalmistatud ja ajakirjanduskomisjonis valminud Eesti Vabariigi ajakirjandusseaduse eelnõu. Me loodame, et selle eelnõu vastuvõtmine Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt seadusena toob meie ühiskonda ja avalikku ellu kõrvuti vabadusekategooriaga senisest sagedamini käibele ka vastutuse. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Ka riigikaitsekomisjonil on meie jaoks midagi ette valmistatud. Palume kõnetooli hr. Tamme.

R. Tamme

Hr. juhataja, lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu teatavasti moodustas oma otsusega 35. istungjärgul alatiste komisjonide vahel töögrupi riigikaitse valdkonnas tõstatatud küsimuste läbitöötamiseks. Komisjon on nimetatud küsimused läbi töötanud ja esitanud vastavad dokumendid riigikaitsekomisjonile:

1) Ülemnõukogu otsuseprojekt Eesti Vabariigi kaitsejõudude taasloomisest ja 2) Eesti Vabariigi seaduseelnõu kaitseministeeriumi moodustamise kohta.

Riigikaitsekomisjon vaatas 22. mail need dokumendid läbi ja vastavalt koosoleku protokollile nr. 22 kiitis need heaks.

Mul on võimalus nende dokumentide kohta lisada ka õigusliku analüüsi ja ekspertiisi osakonna positiivne hinnang ja palun hr. juhatajal vastavalt reglemendile need dokumendid lülitada Ülemnõukogu päevakorda.

Juhataja

Menetlusse.

Lugupeetud kolleegid, võtke ette päevakorra projekt. Nagu te näete, neid otsuse või seaduse eelnõusid, mida oleks pakkuda järgnevatele istungjärgudele, tabelites esitatud ei ole. Nii et läheme kohe päevakorra juurde.

1. Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund.
 2. Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Kaubandus-Tööstuskoja arbitraažikohtu kohta" eelnõu. Esimene lugemine.
 3. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Virumaa keskkonna seisundi kohta seoses energeetikaga" eelnõu.
 4. Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi rahvustikuregistri asutamise kohta" eelnõu. Teine lugemine.
 5. Saadikurühma "Sõltumatud demokraadid" nimel esitatud Ü. Uluotsa arupärimine justiitsministeeriumile.
 6. Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi rahvasaadiku, riigi kõrgeima seadusandliku liikme staatusest" eelnõu. Esimene lugemine.
 7. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise kohta" projekt.
 8. Eesti Vabariigi õlleaktsiisi seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" eelnõu. Esimene lugemine.
 9. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Rahvuskultuuri Päästefondi asutamisest" projekt.
 10. Eesti Vabariigi seaduse "Kompensatsioonist elamispinna vabastamise eest" eelnõu.
 11. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmete iga-aastase puhkuse kohta" projekt.
- Projekt on juhatuses läbi vaadatud. Kas võin hääletamisele panna? Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et kinnitada 42. istungjärgu päevakord vastavalt esitatud projektile? Palun hääletada!
- Selle ettepaneku poolt on 63 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 5 on erapooletud.
42. istungjärgu päevakord on kinnitatud.

Raha täiendava eraldamise kohta põllumajanduse arendamiseks

Juhataja

Kolleegid, valitsus soovib täiendada päevakorda ühe või isegi kahe kiireloomulise küsimusega. Üks tuleneb teisest. Vastavad dokumendid on teile välja jagatud. Kõigepealt otsus täiendavate rahaliste vahendite eraldamise kohta talumajanduse kiirendatud

arendamiseks ja põllumajandusliku tootmise stabiliseerimiseks. Selles küsimuses, kui Ülemnõukogu lülitab selle täiendavalt päevakorda, teeb ettekande peaminister isiklikult ja on ka kavandatud kaks ettekannet nii rahandus- kui ka riigiministri poolt. See tuleb praegu kõne alla vastavalt §-le 15 kiireloomulise küsimusena. Kas võin hääletusele panna?

Ü. Uluots

See ettepanek tuli täna väga ootamatult ja me oma fraktsiooniga suutsime seda arutada maksimaalselt 4 minutit, nähes seda täna laual. Meie arusaamise järgi on see probleem väga vajalik, väga tähtis, põllumeestel on juba mitmetes majandites kaks-kolm kuud palk maksmata. Kuid 133 milj. on suur raha ja me teame, mis meil saalis toimub. Kiireloomulised küsimused tehakse kiireloomuliselt, mõtlematult ära. Seepärast on meie arvamus selle päevakorrapunkti kohta niisugune, et me võiksime ära kuulata peaministri ettekande, me võiksime kuulata ära ka kaasettekanded, kuid täna otsust vastu ei võta. See asi vajab süvenemist, mõtlemist ja hiljem otsustamist. Kui aga sellega nõus ei olda, siis me oleme sunnitud selle päevakorda võtmise vastu hääletama.

Juhataja

Suur tänu! Vaat see oli nüüd kõnelus, mis oleks tulnud kõne alla siis, kui päevakorda oleks juba täiendatud. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada 42. istungjärgu päevakorda vastavalt §-le 15 ühe kiireloomulise küsimusega, mis puudutab täiendavate rahaliste vahendite eraldamist talumajanduse kiirendatud arendamiseks ja põllumajandusliku tootmise stabiliseerimiseks? Lihthälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 51 rahvasaadikut, vastu 2, erapooletuid 4. Päevakord on täiendatud. Palume ettekandeks kõnetooli hr. Savisaare.

E. Savisaar

Austatud rahvasaadikud, lugupeetud spiiker! Me esitame täna kiireloomulise küsimusena Ülemnõukogule otsuseprojekti täiendavate rahaliste vahendite eraldamise kohta talumajanduse kiirendatud arendamiseks ja põllumajandusliku tootmise stabiliseerimiseks ning palume seda toetada. Projekt näeb ette eraldada 1991. aasta riigieelarve aasta alguse vabade jääkide arvel põllumajandusele 133,2 milj. rbl. See tähendab, et me rohkem kui kahekordistame selleks aastaks põllumajandusele eraldatavaid vahendeid. 1991. aasta eelarves nähti selleks ette 105,8 milj. rbl. Põhiline rõhk on asetatud talumajanduse kiirendatud arendamisele, et meil tekiksid tootjatalud ja me kiiremini täidaksime selle tühiku, mis on tekkinud suurtootmise reorganiseerimise ja väiketootmise embrüonaalse staadiumi

tulemusena. Võrreldes selle aasta eelarvega nähakse ette ligi neli korda suuremad eraldised talumajandusele – oli 18 milj. rbl., nüüd täiendavalt 64 milj. rbl., sealhulgas krediitide andmine taludele kasvab kolm korda – oli 7 milj. rbl., nüüd 20 milj. rbl.

Rahvas on psüühiliselt valmis radikaalseteks muudatusteks põllumajanduses ning riigi kohus on talumajandussüsteemi taastamisprotsessi toetada. Esmatähtsaks loeme pikaajaliste ehitus- ja taluarenduskrediitide andmise võimaluste loomist talupidajatele. Pankadel praegu selleks vahendid praktiliselt puuduvad või annavad nad krediite talupidajatele ebasobivatel tingimustel. Mitmed kommertsbankad ei anna talunikele laenu, kuna nad ei taha end sedavõrd ebakindla laenuvõtjaga siduda. Kui laenu antaksegi, siis vaid lühikeste tähtaegadega. Teeme ettepaneku eraldada 20 milj. rbl. Käesoleval aastal investeerivad talupidajad põhivahendeid Taluliidu andmetel 70–100 milj. rbl. ulatuses. Edaspidi pole investeringuid võimalik oluliselt suurendada, sest talupidajate hoiused on otsakorral (ainuüksi taludele eraldatud ehitusmaterjalide fondide väljaostmiseks maksavad talupidajad käesoleval aastal hindade kallinemise tõttu täiendavalt ligi 10 milj. rbl.). Oleme aga arvamusel, et krediitvõimaluste avanedes kasvavad kiiresti ka talunike investeringud. Ekspertide arvates tuleb igal aastal ehitada ca 600 talulauta keskmiselt 20–50 loomale ja sama palju kõrvalhooneid – hoidlaid, kuivateid, angaare, elamuid. Krediitide saamisel avaneb talunikul võimalus maksta ehitusteenuste eest. Laenu saamiseks sõlmitakse talunikega lepingud. Kui talu suudab end 5 aastaga arendada tootjataluks, siis antakse 3%-list laenu; kui mitte, siis tuleb tasuda kommertsbankade keskmise protsendi järgi.

20 milj. rbl. näeme ette ka nende sotsiaal-kultuuriliste objektide ülalpidamiseks, mis seni olid kolhooside-sovhooside bilansis ja nüüd seoses majandites rahaliste võimaluste vähenemisega või majandite reorganiseerimisega antakse üle valdadele; kus aga valdadel iseseisvat eelarvet veel ei ole, seal maakondadele. Jutt on haridus-, kultuuri-, tervishoiu-, spordi- ja sotsiaalhooldusasutustest. Eraldatav summa võimaldab nad võtta kohaliku omavalitsuse bilanssi ja tasuda nende ekspluatatsioonikulud. Endiselt jääb keeruliseks olukord elamumajanduse valdkonnas, kus valitsus ja maakonna valitsused seni pole vastuvõetavaid lahendeid leidnud, kuidas katta kommunaalmajanduse kahjum maal. 5,4 milj. rbl. nähakse otsuseprojektis ette maal ettevõtluse arendamiseks, uute töökohtade loomise programmi väljatöötamiseks ja rakendamiseks. See on meie jaoks põhimõtteline küsimus, millele seni on lubamatult vähe tähelepanu pööratud. Praegusel hetkel ei ole majanduslikus mõttes kõige kriitilisemad mitte vaegarenguga piirkonnad ehk ääremaad, vaid ülekontsentreerunud, kitsalt spetsialiseerunud majandite keskasulad ning ka majandite osakondade keskused. Majanduslikus mõttes on need kõige riskantsemad piirkonnad. Nendes piirkondades toimuvad

majanduslikud muutused tuleb viia kooskõlla soovitatavate muutustega asustussüsteemis. Riskifaktoriteks maapiirkondades on praegu:

- 1) äärmiselt ühekülgne majandusstruktuur valdavalt ainult teatud põllumajandusharuga;
- 2) põllumajandus on ohtlikult kitsalt spetsialiseerunud;
- 3) Eestile tüüpilise ning olemusliku hajaasustuse jaoks on nii sotsiaalne kui ka tehniline infrastruktuur sobimatu.

Senini on valitsenud ja valitseb äärmiselt ohtlik loosung: "Maaelu võrdub põllumajandus". Tõepoolest, põllumajandus on olnud ja on ka tulevikus olulisim majandusharu maapiirkondades. Kuid tuleb arvestada, et iga kitsalt spetsialiseerunud piirkond on alati juba *a priori* ebastabiilne, kuna teda ohustavad tõsiselt konjunktuuri muutused, mis on peaaegu alati prognoosimatud. Praegune jõusöödakriis on just nimelt selline konjunktuuri muutus.

Uute töökohtade loomise läbi tahame majanduse struktuuri mitmekesistada, muuta põllumajandus senise liha-piima-teravilja-kartuli orientatsiooniga võrreldes mitmekülgsemaks. Mainitud põllumajandustoodete ekspordi perspektiiv, välja arvatud kartul, on madal. Ekspordiperspektiiv on aga olemas, kui suudame oma põllumajanduse struktuuri muutused viia kooskõlla näiteks kogu maailma, senises keemiatööstuses kasutatavate toorainete iseloomu muutustega (sünteetikat asendab naturaalne tooraine, mida saadakse valdavalt põllu- ja metsamajandusest).

Ühekülgne suund piima-liha tootmise talude loomisele võib osutada veaks, mille tagajärgi peame likvideerima 10 aasta pärast. Talu ei ole mitte ainult tootmisüksus, vaid ta on ka asustussüsteemi väikseim osa ning kindlasti ka elulaad. Eriti väiketalude puhul on oluline majanduslik kombineeritus (*à la* juuksuri, bussijuhi, treiali talu, kus põllumajanduslik ettevõtlus haakub ühe pere raames põllumajandusliku või metsamajandusliku tootmisega).

Sellises olukorras peab riikliku abi strateegia olema kahesuunaline. Ühelt poolt hajaasustuspiirkondade infrastruktuuride arendamise toetamine, teiselt poolt uue ettevõtluse toetamine. Nii on võimalik saavutada muutusi maapiirkondade majanduse struktuuris, normaliseerida asustussüsteemi arengut, kindlustada maapiirkondade elanikele tööd ning luua neile elementaarne majandusliku tegevuse valikuvõimalus. See oleks esimene samm maapiirkondade normaalse taastootmisvõime taastamise suunas.

Taolise riikliku abi osutamisel on oluline selle abi stimuleeriv iseloom. Selget vahet tuleb teha nn. hädaabil ja arenguabil, kuigi mõlemad võivad toimida ühes piirkonnas. Abi peab ka stimuleerima kohalikku initsiatiivi või tuginema kohalikule initsiatiivile (madalaprotsendilised laenud, maksusoodustused, stardirahad) ning konkreetsetele ettevõtlusprojektidele. Raha niisama kinkimine riigilt ettevõtjale tähendab Saksamaa,

Inglismaa, Rootsi ja Soome kogemustele tuginedes üle 90% ulatuses sisseprogrammeeritud pankrotiga ettevõtete loomist, kusjuures pankrot toimub üldreeglina mõne kuu möödudes pärast riikliku abi lõppemist.

Täiendavaid töökohti on kavas luua seoses ümberorienteerumisega põllumajanduselt metsamajandusele. Eelkõige pean silmas väiketootmisele sobivaid puidu mehhaanilise ümbertöötlemise tehnoloogiaid. Orientatsioon poleks mitte ehituspuidule, vaid muudele puidutoodetele (mesitarud, täispuitmööbel, taarakastid jne.). Esialgu rohkem pooltoodetele ja lihtsamatele toodetele, hiljem keerulisemale lõpptoodangule; suuresti on seda võimalik teha ka mittestandardse puidu baasil.

Teiseks pean silmas riiklikku tehnoloogiaprogrammi põllumajandussaaduste ümbertöötamiseks väiketootmises, eriti piima ja liha ümbertöötamises, sh. eraldi suunana nahatöötlemises (vajab mitte eriti keerulisi tehnoloogiaid). Vanasti oli igas külas parkal.

Kohalik ettevõtetus saab areneda ka kohalikule turule mõeldud piimasaaduste (pudelitesse villitud piim, kohupiim, koor) tootmise korraldamisel endiste (taastatavate) meiereide baasil. Näiteks on võimalik selleks subsideerida taluühistuid.

Maailmas areneb kiirelt selline suund nagu orgaanilise sünteesi keemia produktide asendamine põllumajanduslikust ja metsamajanduslikust naturaalsest toorainest toodetud analoogidega. Näiteks sünteetiliste isolatsioonimaterjalide asendamine spetsiaalsete linaluuplaatidega, polüetüleenkile asendamine eriliselt töödeldud linakiuga jne. Kui Eesti suudaks sellesse arengusse haakuda, ühendades Lääne tehnoloogia, meie tooraine ja odava tööjõu, siis oleks see väga perspektiivikas. Perspektiivsed on kalakasvatus (kaasa haarates ilmtingimata kalasööda tootmise). Näiteks ligi 80% Rootsi siseturul müüdavast kalast (ka lõhelised) on toodetud sisemaa kalakasvatustes. Seda loetelu võiks jätkata teraviljasaaduste lihakompleksi arendamise ning lambakasvatuse valdkonnas.

Meie eesmärgiks on luua 1991.–1993. aastal maal 20 000 uut täiendavat töökohta. Teeme seda sellise arvestusega, et riik katab 10–20% uue töökoha loomise kulutustest, ülejäänud jääb kohaliku initsiatiivi ja ettevõtlikkuse hooleks.

Projekt näeb ette ka vahendite eraldamise taludele puurkaevude, teede, sideliinide, elektriliinide ja alajaamade ehitustööde finantseerimiseks ning maaparanduseks. Tegu on juba füüsiliselt väga raskete töödega, mis nõuavad spetsiaalmasinaid ja kvalifikatsiooni ning millega üksiktalunikud iseseisvalt toime ei tule.

Omaette probleem on tõuaretuse ja sordiseemne kasvatuse ümberkorraldamine ning edasiarendamine, arvestades üleminekut väiketootmisele. Vajalik on sisse viia jõudluskontroll ja loomade aretusväärtuse määramine taludes. See võimaldab hakata ka taludes kasvatama ja

edasi müüma tõuloomi. Eestis kandis aastatel 1920–40 jõudluskontrolli (karjakontrolli) kuludest 50% riik. Ka praegu on arenenud piimakarjakasvatusega riikides osa karjakontrollile tehtu kulutustest riigi kanda. Seoses praeguste majandite asemele ühistute ja teiste piimatootmisüksuste moodustamisega on vajalik riigi materiaalne toetus kogu veiste jõukontrollile, et aretustöös oleks tagatud järjepidevus. Abiraha maksmisega saab sellele tööle rakendada erapooletud spetsialistid ja korraldada ühtse süsteemi järgi jõudluskontroll nii taludes kui ka kõigis teistes piimakarja pidavates majapidamistes.

Suured kulutused on taludes veiste soetamisel. Talupidajate poolt eraloomapidajatelt odavamate loomade ostmise, samal ajal kui majandite tõuloomad müüakse väljaspoole vabariiki või viiakse lihakombinaati, võib viia vabariigi veisekarja aretusväärtuse ja jõudlusvõime halvenemisele.

Tõuloomade Varumise Koondis saaks väljaveetavatest lehmullikatest paremad talupidajatele müüa, oleks otstarbekohane anda talupidajatele riiklik toetus tõulooma ja lihaks realiseeritava looma hinnavahe ulatuses.

Ümberkorraldusi seoses Ülemnõukogu väiketootmisele on vaja teha ka seemnekasvatuses, kus partiid lähevad väiksemaks, s.t. kuivatimajandus on vaja ümber korraldada: seemnekontrollisüsteemi on vaja laiendada taludele, panna tööle väiketootmise tingimusi tundvad seemnekasvatuseagronoomid.

Lõpuks, väiketootmisele ülemineku kiirendamiseks pean oluliseks ka kustutada osaliselt või täielikult maksujõuetute majandite võlad, kui see on takistuseks nende laialiminekul ja reorganiseerimisel. Muidugi, kõiki võlgu täielikult me ei suuda katta ning seda pole ka eesmärgiks seatud.

Põllumajandusliku tootmise stabiliseerimiseks teeme ettepaneku kehtestada 1991. aasta juunikuus hinnalisand riigile müüdavale lihale ja piimale, eraldada selleks 15 milj. rbl. See võimaldab suurendada väljamakseid riigile müüdava veiseliha osas 18%, sealiha osas 13% ja piima osas 7%. Tegu on vaid ühe kuuga, kuna 1. juulist k.a. peame võimalikuks loobuda liha- ja piimatoodete riiklikust tellimisest ning minna üle vabaturuhindadele.

Arvestades, et k.a. jooksul on oluliselt suurenenud pangalaenuprotsendid, seejuures on pangad tõstnud ka varem sõlmitud lepingute protsenti, teeb valitsus ettepaneku, et riik võtaks enda kanda pangalaenuprotsendi kasvu, kui see ulatub üle 6%.

Juba kuu aega tagasi võttis valitsus vastu ka otsuse avansseerida uuesti saagist toiduteravilja müüki riigile, makstes juba ette 10% lepingujärgsest summast. Sellega anti majanditele ja talunikele, kes on rahahädas, võimalus pöörduda Teraviljaameti poole ja sõlmida leping, sest kevadkülv läks hästi ja riiklike teravilja kokkuostuhindadega ollakse rahul. Me kontrollisime,

kes nendest majanditest, kellel on pangas võlgnevused, on kasutanud seda võimalust raha saada. Selgus, et näiteks Valga maakonnas ainult "Tähe" sovhoos. Aga miks pole seda teinud näiteks samast maakonnast Valga sovhoos, Kaagjärve sovhoos, Otepää sovhoos, kes samuti on "punases"? Tegu on majandusliku mõtlemisviisi puudumisega. Nii mõnelgi pool ollakse harjunud, et kui kõvasti kella lüüa, küll siis abi tuleb; ei mõelda, kuidas ise raha teenida.

Selle suve oluliseks majanduspoliitiliseks sammuks kujuneb kahtlemata riiklikust tellimusest lahtiütlemine ja üleminek liha- ja piimasaaduste hindade vabale kujunemisele. Meil on hea meel, kui Ülemnõukogu otsustab valitsust toetada ja selles küsimuses otsuse vastu võtab, nagu kristlikud demokraadid on seda pakkunud. See näitab, et Ülemnõukogu ei jäta valitsust üksi, vaid toetab teda keeruliste, radikaalsete sammude astumisel, seisab kindlalt valitsuse selja taga. Loomulikult eeldab hr. Hallaste pakutud projekt teatud täpsustusi, me oleme valmis selles osas oma kaasabi andma ning siis võib selle hääletamisele panna. Vabale hinnakujundusele üleminek on kompleksne protsess, mis eeldab kiiret privatiseerimist või rendileandmist kaubanduses (osa kaupluste üleandmist tootjate liitudele ja eraettevõtetele, kooperatiividele), soodustuste korra väljatöötamist ettevõtjatele ja eraisikutele, kes tegelevad toidukaupade jaemüügiga, ümbertöötaja monopolist jagusaamist, põllumajandussaaduste alalise hulgilaada (börsi) avamist, oksjonide süsteemile üleminekut materiaal-tehniliste ressursside jaotamisel, mõnede põhitoiduainete müügi kindlustamist madalate jaehindadega (s.t. nende doteerimist riigi poolt). Väga oluline on tagada majanduspiiril kindel kord, kuna pärast riikliku tellimuse ärajäämist (kui praktiliselt kõik, kes on huvitatud, võivad tegelda põllumajandussaaduste kokkuostu ja edasimüügiga) kasvab oluliselt surve majanduspiirile. Seetõttu me peamegi oluliseks, et Ülemnõukogu vaataks kiireloomulise küsimusena läbi ka eelnõu "Administratiivvastutuse kohta liha ja lihasaaduste ning piima ja piimasaaduste Eesti Vabariigist väljaveo või väljasaatmise korra rikkumise eest", mis näeb ette vastava kauba konfiskeerimise ja müügi piiriäärses maakonnas või linnas, kus kaupa püütakse seadusvastaselt üle piiri toimetada.

Lõpetuseks tahaksin rõhutada nimetatud seaduseelnõude ja otsuse olulist osa meie praeguse majandussituatsiooni leevendamisel, mistõttu ka loodan, et Ülemnõukogu pühendab neile maksimaalselt aega, mõistust ja tähelepanu.

Juhataja

Suur tänu! Küsimused ettekandjale. Ülo Uluots.

Ü. Uluots

Lugupeetud peaminister, mul on teile kaks küsimust. Esiteks, miks te küsite meie käest 133 milj. rbl., mitte aga 130 või 135 milj. rbl.? Ja teiseks, miks tulete te täna, juuni alguses, meie käest seda raha küsima, teades samal ajal, et selle aasta eelarve formeerimisel ei olnud meie põllumeestest saadikud põllumajanduse finantseerimisega rahul? Tookord te vastasite, et teie valitsuse põllumajanduspoliitika tervikuna ja maksu- ja hinnapoliitika eraldi võetuna kindlustavad normaalse maa- ja põllumajanduse funktsioneerimise. Mis on juhtunud?

E. Savisaar

Vaadake, hr. Uluots, tegelikult oleks ju vaja mitte 130–133 või 135 milj. rbl., vaid umbes 400–500 milj. rbl. See, millise summaga me välja tulime, sõltus eeskätt ikkagi sellest, missuguseks kujunes möödunud aasta vaba jääk, s.t. missugune oli möödunud aasta üleplaaneline laekumine. Osa sellest üleplaanelisest laekumisest, umbes 25 milj., 26 milj. rbl. otsustasite mõni aeg tagasi kulutada kütuse dotatsiooniks, jah? Ülejäänud on praegu siin teile esitatud. Ja teine küsimus – miks just juuni algul. Siis on kaks põhjust. Esimene põhjus on selles, et, kui te panite tähele, siis pr. Kilvet esitas teile täna kinnitamiseks ka 1990. aasta eelarve laekumised, tähendab, möödunud aasta. Nii on see protseduur alati toimunud ja selleks ajaks on see kokku saadud; tähendab, aasta algul ei olnud meil võimalik sellega arvestada ja kunagi seda eelarves ka pole tehtud. Teiseks, käesolevaks ajaks on laekunud ka mitmeid ettepanekuid nii põllumajandustootjatelt kui ka Talunike Liidult. Valmis on saanud mitmed meie enda programmid, mis põhjendavad selle esitamist just praegu.

J. Alik

Lugupeetud hr. Savisaar! Esimene küsimus kattub teatud mõttes hr. Uluotsa küsimusega. Kui valitsus on nüüd, juunikuus leidnud 133 milj. rbl. eelarvevaba jääki, mis eraldatakse põllumajandusele, siis ilmselt oleks meil vaja teada, kui palju valitsus veel on leidnud eelarvevaba jääki – tähendab, kui suur on kogu leitud jääk? Kas see summa on piisav, on seda vähe või on seda palju?

Ja teiseks. See on konkreetne küsimus. Siin on teil planeeritud 12,2 milj. rbl. kehtestatud korra järgi või hulgihinna ja jaemüügihinna hüvitamiseks arvestusega 1. juunini. Viimane kord, kui Ülemnõukogu hulgihinna küsimusega kokku puutus, oli enne 15. oktoobrit, enne hinnareformi; siis mäletatavasti määrasime või soovitasime valitsusel või jaehinda alandada 7 rublani ja tegime ettepaneku tõsta teraviljasaaduste müügihinda. Praegu, ilma igasuguste

otsusteta, mida me oleksime näinud ajakirjanduses või kuskil mujal, on või jaehind 12 rbl. kg. Kui suur siis praegu on 1 kg või hulgihinna ja jaehinna vahe, mida peaks katma? Aitäh!

E. Savisaar

Hr. Alliku küsimusele on vaja vastata, need on head küsimused. Kõigepealt see nn. leitud jääk. Ma seletan teile veel kord, see on möödunud aasta üleplaaniiliste laekumiste summa. Et see summa kätte saada, liitke praegu teile esitatud eelarve pluss kütuse dotatsioonid, mille väljamaksmise te olete otsustanud. Siis ei teki, nagu ma aru saan, Ülemnõukogul küsimust, kust see raha tuleb. Sellest moodustati see jääk. Järgmise poolaasta pealt me saame vaadata, missugune jääk kujuneb 1991. aasta tulemusena, kuigi ma arvan, et niisugust jääki meil enam ei tule.

Teiseks. Või hulgi- ja jaehinna vahe on 3 rbl. Täheandab, kuni 1. juulini me oleme seda doteerinud 3 rbl. ulatuses, et mitte lasta hinda liiga kõrgeks minna.

P. Lutt

Hr. peaminister, mul on teile kolm küsimust. Te mainisite praegu, et kohalikud omavalitsused võtavad oma bilansi kultuuri- ja haridusasutused. Kui nad tõesti võtavad meie sovhooside käest ära nende omavahenditega ehitatud asutused, siis see tähendab seda, et meie vabariigi valitsus soodustab rohkem kui 133 milj. rbl. äravõtmist põllumajandusest. Kas see ikka on loogiline, õige? Nad peaksid selle ära ostma ja siis võib-olla poleks tõesti vaja maksta majanditele juurde.

Teine küsimus. Kevadisel kohtumisel põllumeestega te väitsite, et tööstuses, vastavalt praegusele kehtestatud maksupoliitikale, tekivad ülikasumid, mis kanditakse ümber põllumajanduses. Ma tahaksin heameelega teada, kui palju on tööstuse ülikasumitest tänase päeva seisuga ümber kantud põllumajandusse.

Ja kolmas küsimus. Teil on siin 6. punktis kirja pandud, et pankrotistunud ettevõtetele ja teistele makstakse juurde 9,6 milj. rbl. nende võlgade kasutamiseks. Kas praegu on vabariigis sellist põllumajanduslikku ettevõtet, kes on võtnud rohkem laenu, kui ta suudaks oma varaga katta? Ja kui see nii on, siis nendele võib-olla võiks ju annetada selle raha; aga kui neid majandeid pole, siis see 9,6 milj. tuleks kantida ümber hoopis järgneva punkti peale, s.t. põllumajandussaaduste kokkuostuhinna tõstmiseks. Aitäh!

E. Savisaar

Analüüsimine. Sotsiaal-kultuuriliste objektide üleandmine on täiesti vabatahtlik samm ja on tahtinud pigem sellest, et paljud majandid, kes tahavad need objektid üle anda, seisavad probleemi ees, et pole kedagi, kes vastu võtaks, sellepärast et ei ole millegi arvel tasuda ekspluatatsioonikulusid. Selletõttu on oht, et sotsiaal-kultuurilised objektid jäävad kahe vahele rippuma. Me peame seda silmas, et enne antakse need objektid üle ja siis alles hakkab riik maksma. See ei ole niisugune samm, mis oleks kõigile kohustuslik.

Mis puutub ülikasumistesse, siis – kui te tähele panite – minu jutt ei puudutanud väiketootmisele ülemineku ühte olulist külge, see on tehnilis-tehnoloogilise baasi uuendamist ja moodustamist, kuigi siin oleks ju ka üsna mitmest asjast rääkida. Tähendab, see programm ei ole veel valmis, sellega töötatakse. Fond, mille kohta te küsisite (tööstusest põllumajandusse ümberkantimine), ongi kavandatud koos selle programmiga, nii et seda ei ole unustatud.

Ja kolmas küsimus. Vaadake, see on majanduspoliitika küsimus. Eks me siin saalis peame seda otsustama, kuhu me selle kulutame. Üks võimalus on pidevalt tõsta kokkuostuhindasid ja jääda selle juurde, aga samal ajal majandus laguneb ja ega tootmist sellest suurt juurde ei tule, kui me jaehindu tõstame. Teine võimalus on maksta niimoodi, et selle kaudu soodustada üleminekut uutele tootmisvormidele ja selle kaudu luua inimestele perspektiiv. Mina pooldan muidugi seda teist poolt – aga see on majanduspoliitika, seda tulebki meil otsustada.

T. Made

Lugupeetud eesistuja, austatud peaminister! Valitsuse aktiivsus on väga sümpaatne, nii et läheb silmade ees kirjuks, me ei jõua järgegi pidada – aga see on tore. Mul on terve rida küsimusi. Kuna asi tuli ootamatult, siis nõuavad mõnedki asjad selgitamist. Kas üleplaaneline laekumine kujuneb kuidagi järsku ja ootamatult? Kui me siin mõni kuu tagasi arutasime pensioniasju, siis üleplaanelisi laekumisi ei olnud, nii et pensionide tõstmiseks ei olnud kuskilt raha võtta, nüüd on juba 133 milj. rbl nagu olemas – tuleb seda veel? See on esimene küsimus.

Siis oleksin oodanud seletuskirja iga punkti põhjenduse kohta, miks üks või teine küsimus, rahasumma on võetud. Näiteks, kas on nimelt just selle probleemi juures tarvis võtta sisse kolmas punkt, kolmas alapunkt, s.o. EPA kapitaalvahetuste finantseerimine? Kas see ei võiks näiteks teaduse alt minna või peab see ilmingimata olema siin? Neljas küsimus. Kas kolmanda osa 1. punkt ei tähenda mitte seda, et ehkki me oleme otsustanud dotatsioone enam mitte maksta, siis on varjatud dotatsioonimaks siiski toimunud? Neljas küsimus. Mitu korda

oli ettekandes juttu, et veiste jõudluskontroll on väga oluline. Mina olen linnapoiss. Kuidas valitsus veiste jõudluskontrolli konkreetselt hakkab tegema? Aitäh!

E. Savisaar

Hr. Made, huvi on väga sümpaatne ja võimaldab mul vastata huvitavatele küsimustele. Ma ei ole päris nõus, et see asi tuli nii ootamatult, et ei jõua järgegi pidada. Kui jälgida põllumeeste seisukohti, ei saa eitada, et need on paljuski põhjendatud. Sest mõelge ise, oluliselt on asja taga NSV Liidus 1. jaanuari seisuga toimunud hulgihindade reform. Te mäletate, mis pärast seda oli – kogu Liidus uut majandussituatsiooni ju eriti ei tajutud. Läks mitu kuud, enne kui hakati aru saama, mis situatsiooni on sattunud. Kui jälgida põllumeeste seisukohti, kui jälgida konkreetset ökonomikat, siis ma arvan, et see asi ei tulnud sugugi ootamatult, ja ma olen veendunud, et osa saadikuid olid kindlad, et valitsus tuleb sellise asjaga välja kõige lähemal ajal. Kas sedalaadi vaba jääki tuleb veel? Võib-olla hr. Miller oskab paremini sellele asjale vastata. Ma vastan niimoodi, et tuleb küll, aasta pärast. Kui suures koguses, seda muidugi praegu ei tea. Mis puutub seletuskirja, siis ma olen nõus, selle esitamise vorme on ju väga mitmesuguseid. Ma püüdsin praegu oma ettekandes esitada teile põhiseisukohti. Aga kui peetakse vajalikuks, siis ühe või teise küsimuse kohta – kui ka kaasettekanded teie arvates ammendavat informatsiooni ei anna – me võime esitada ka seletuskirja. Mis puutub konkreetselt EPA-sse, siis ma paluksin siiski saadikuid toetada nende finantside eraldamist. Nimelt, seoses ületulekuga vabariigi alluvusse katkestati EPA finantseerimine Liidu eelarvest ja kõik need objektid, millest on juttu, on pooleliolevad objektid, alates loomakasvatuskateedrist ja lõpetades mõningate teiste õppehoonetega.

Kas see oli siis varjatud dotatsioon? Ei, see oli avalik või dotatsioon. Ja sellest on korduvalt juttu olnud nii minu kui ka rahandusministri ettekannetes ja sõnavõttudes.

Edasi. Veiste jõudluskontroll. Valitsus ei kavatse veiste jõudluskontrolli teha, selleks on vastavad spetsialistid, kes sellega tegelevad. Meie asi on luua selleks soodsad tingimused. Sa karjakontrollist oled kuulnud, eks ole? Iga linnapoiss on ka sellest kuulnud. Võta see teiste sõnadega.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Väga hea, et Ülemnõukogule esitatakse sellised otsused. Tegelikult põllumehed ootavad valitsuselt hoopis põhjalikumat põllumajanduse programmi. Konkreetne küsimus oleks selline. Häbematult vähe paistab olevat talunikele eraldatul tõuloomade ja sordiseemne muretsemiseks. Praegu on see hinnavahe umbes 2000–

3000 rbl. ühe tõumullika kohta, arvestades lihana ja tõuloomana. Järelikult saab selle eest osta 400–500 tõulooma. Talusid on aga juba rohkem kui 4000, rääkimata sordiseemne ostmisest. Teiseks, Tootjate Liidu ja teiste põllumeeste nõudmisel on ammu valitsusele esitatud ettepanekuid kokkuostuhindade tõstmiseks ja ka vastavad projektid on olemas. Arvata võib, et juunikuus enam liha riigile ei tooda, püütakse hoida 1. juuliks, kui hinnad lähevad vabaks. Ehk peaks valitsus oma määrades mitte piirduma nende protsentidega, vaid jagama selle raha lihtsalt piimale? Aitäh!

E. Savisaar

See oli nüüd rohkem hoiak või sõnavõtt. Ma olen Arroga nõus, et tõesti on häbematult vähe sordiseemnele ja tõumullikatele. Võimalik, et me saame siin teha ümberjaotuse. Praegu on ta niisugusel kujul välja pakutud, tähendab, meie olemasolevate võimaluste piires.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, ka mina juhin tähelepanu sellele, et praegu me ikka esitame küsimusi, läbirääkimised võivad järgneda. Samas ma värskendan teie mälu, et pärast ettekandeid me otsustame, kas katkestada või mitte. Ja nüüd Kalju Koha.

K. Koha

Lugupeetud spiiker, austatud peaminister! Ma esitan teile 3 küsimust. Me võtsime tõesti vabadest jääkidest 26 milj. rbl. soojustariifide osaliseks kompenseerimiseks, millest siis ca 5,4 milj. rbl. kuulub maal asuvatele ametkondlikus bilansis olevatele katlamajadele müüdava energia kompenseerimiseks. Kas teiseks poolaastaks jätkub meil maainimestele hüvituste maksmiseks veel sama palju raha? Selle otsuse 2. punktis nähakse ette sotsiaal-kultuuriliste objektide n-ö. ülevõtmist 20 miljoniga. Kuid maal on ka suur elamu-kommunaalkahjum, mis majandi lõikes on 100 000 – 400 000 rbl. ehk Eesti peale kokku üle 100 milj. rbl. Majand ei suuda seda praegu kinni maksta ja kui ta veel laguneb, pole seda raha kuskilt võtta. Aga teatavasti üüritariifid kehtestab riik. Kus on väljapääs? Kolmas küsimus. Praegu müükase linnas elektrienergiat vastavalt riigi poolt määratud hinnale 4 kopikat kWh eest, kuid maal peab maksma 4,4 kopikat kWh eest. Kuna maal on vahetarnijaks ettevõtte, siis, et oma kulutusi tasa teenida, on ta sunnitud võtma lisaks 0,4 kopikat kWh eest. See teeb tagasihoidlike arvestuste kohaselt Eesti peale umbes 1,2 milj. rbl. Seda raha ma praegu siin selles otsuses ei näe. Aitäh!

E. Savisaar

Ma võiksin hr. Kohale veel lisada, et on väga palju niisuguseid punkte, mida siin otsuses ei ole ja millele ei olegi praegu lahendust olemas. Sest me tegutseme ikkagi reaalses aegruumis ja nende võimaluste piires, mis meil on. Seetõttu ei ole siin ka elektrienergiat ja seetõttu ei ole siin kütuse doteerimist. Kuigi ma ise arvan, et ka teiseks poolaastaks peaksime kütuse doteerimisel lahenduse leidma. Ma arvan, et see lahendus tuleb just nimelt nendest vabadest hindadest. Kui me räägime, et põllumajandusel tekib täielik hinnavabadus, siis seda tuleb arvestada ka nende kulutuste juures, mida põllumajandus peab tegema. Mis puutub elamumajandusse, siis sellest ma oma ettekandes teile ka rääkisin. Me olime tegelikult väga huvitatud, et siia dokumenti see raha sisse panna. Ainult et seda raha on poolaasta arvestuses 34 milj. rbl., aasta arvestuses 63 milj. rbl. Tähendab, meie selleks praegu siin võimalust ei leidnud. Aga ma arvan, et see on üks esmajärgulisi probleeme, sellepärast ma teile ka sellest rääkisin. Ma ei välista võimalust, et me peame midagi siin ümber kantima, just nimelt elamumajandusele need rahad leidma, kuigi mulle tundub, et see veel praegu ei ole eriküsimus, nagu seda on haridus-, tervishoiu- ja muude asutuste ekspluateerimine.

J. Telgmaa

Lugupeetud peaminister! Meie informatsioon kõige selle kohta piirdub paari reaga. Näiteks möödunud teisipäevaseks juhatuse koosolekuks ei olnud veel üldse teada, et valitsus kavatses niisuguse initsiatiiviga välja tulla. See selleks, see oleks lihtsalt vabanduseks minu küsimusele. Küsimuste ring on selline, et selles otsuses on iga punkt mahukas ja lausa programmiline ja tekitab probleeme – kas iga punkti taga on siis ka programm olemas, et seda ellu viia? Kas on olemas mingisugune kate nendele rahadele ehitusmaterjalide või toorainete või tööjõu või millegi muu näol? Ja paar punkti tekitavad tunde, et enne nende rahade käikupanemist peaks olema põllumajanduse omandireformi seadus, aga enne seda peab olema omandireformi seadus ja maaseadus. Kuivõrd nüüd see järgmine etapp, kui me otsuse oleme vastu võtnud, on läbi töötatud? Võib-olla minu kahtlused on asjatud, võib-olla on asjad väga selged. Kust saaks täpsemini teada, kui selged need on? Täna ette.

E. Savisaar

Ma täna, hr. Telgmaa. Loomulikult on iga selle punkti taga töötused ja arvustused, nagu see olema peab. Ma ei tea, kas neid nimetada programmilisteks või mitte, aga kahtlemata nii mõnegi punkti elluviimine kutsus esile struktuurseid muudatusi. Teiseks. Ma siiski ei jätkaks midagi sellest omandi- ja maareformi taha, vaid otsustaksin ära, sellepärast et me oleme isegi

väga palju asju kandinud omandireformi taha – et kui omandireformi vastu võtame, siis tuleme selle juurde tagasi. Tagajärg on see, et meie seisukohad omandireformi suhtes on ju võrdlemisi lahkuminevad – ma ei tea, millal selle vastu võtame. Nii jäävad ka ülejäänud asjad seisma. Ma ei usu, et põllumehed selle heaks kiidaksid.

L. Hänni

Hr. peaminister, minu küsimus puudutab soodustatud tingimustel laenu andmist. Siin on öeldud, et laenu saavad nendel tingimustel kaubatootmiskeskkonnad. Kas siin kaubatootmiskeskkonnad on defineeritud nii, nagu see valitsuse määruses oli, et 5 aasta pärast peab olema toodangut 32 000 rubla eest aastas? Võib-olla 5 aasta pärast on meil hoopis teine raha? Talumees, kes praegu laenu võtab, tahaks ikka kindlalt teada, mitu protsenti ta peab maksma riigile ja kas see laen on mõeldud ka pikaajalisena.

Ja teine küsimus. Majandid pankrotistuvad. Kuna meil pankrotiseadus puudub, siis on ka pankroti defineerimine praegu küllaltki subjektiivne. Kas te ei näe siin võimalust, et seda abi võiksid taotleda ka need majandid, kes nimetavad ennast ühistuks?

E. Savisaar

Mis puutub laenudesse, siis need on mõeldud just eeskätt pikaajalistena, alates ehitustegevusest ja lõpetades loomade ostmisega. Teiseks, me oleme sama probleemi ees, mille teiegi praegu püstitasite. Meil on kaubatootmiskeskonnade mõiste küll antud, aga me anname endale aru, et 5 aasta pärast see mõiste on midagi muud. Seepärast ma ka oma ettekandes ütlesin, et me tahaksime kõigiga, kes selle laenu saavad, sõlmida lepingu, kus on ära määratletud ka see, mida see kaubatootmiskeskonna 5 aasta pärast peaks vahendama. Idee on selle majandushoova kaudu stimuleerida kiiremini tootjatalude teket. Sest kui tootjatalule antav 3%-line laen on praeguses olukorras mitte millegi eest saadud – praktiliselt see ju mingit kasumit ei anna, see on siis täiesti altruistlik samm –, aga kui laenu saaja lihtsalt selle ära kulutab ja tal ei teki kaubatootmiskeskonna, siis see tähendab, et ta peab maksma kommertsponga kursiga, praeguse arvestuse järgi see on umbes 13–15%, tähendab, see peaks stimuleerima kaubatootmiskeskonnale üleminekut. Teine moment. Pankrotiseadust meil ei ole, aga – kes meist ei tea, mida pankrot enesest kujutab? Või kui keegi ei tea, siis ma arvan, et hr. Made heameelega võib selles asjas meile kõigile anda konsultatsioone, sest see on puht tema valdkonna küsimus. Mina asetaksin selle punkti juures rõhu teisele poolele. Asi pole mitte selles, et kõik, kes lähevad pankrotti, vaid asi on selles, et soodustada ümberorienteerumist, et lagunevad majandid ei jääks õhku rippuma. Nagu teiegi ütlesite: asetada põhirõhk

ümberorganiseerimisele. Me tahame kustutada võlad sel juhul, kui majand valib pärast seda omale uue tootmisvormi – miski ei takista majandil muutuda kas ühistuks või taludeks või omandada mingi muu vorm.

A. Sirendi

Lugupeetud ettekandja, meil jäi ebaseaduslikult represseritutele maksmata 170 milj. rbl. rahapuuduse tõttu. Nüüd me asutame uusi kompensatsioone ja peame suuri vaidlusi selle üle, kui palju järjest maksuma hakata. Me jätsime rahapuuduse tõttu katmata üle-eelmise aasta eelarve defitsiidi. Kas selle vaba jäägi puhul on arvestatud nende asjaoludega? Miks jagatakse raha põhiliselt sotsialistliku jaotusprintsibi järgi? Raha antakse nagu kingitusena või heategevuse korras ja samal ajal ainult 12% ehk 15 milj. rbl. kogu sellest rahasummast antakse toodangu eest. Tähendab, makstakse tehtud töö eest ja ülejäänud antakse mingisugustel muudel eesmärkidel. Ja kolmas küsimus. Valitsus minu arust venitas teadlikult hindade normaliseerimisega juba alates selle aasta algusest ja otsis pidevalt ettekäändeid selle edasilükkamiseks. 150 päevaga on majandid kaotanud umbes 75 milj. rbl. See, et juunikuus makstakse keskmiselt poolt miljonit rubla päevas ehk 15 milj., see katab juunikuu majandusraskused, mis tekkisid seoses tööstuskaupade hindade tõusuga. Mida mõtleb valitsus teha selle 75 miljoniga, mis jäi põllumajandusel saamata?

E. Savisaar

Hr. Sirendi, kriisi ajal on ikka nii, et küsijaid on väga palju, sest kõik on läinud kalliks. Nii riigil, omavalitsustel kui ka majanditel on eelarve tasakaalus hoidmisega väga raske ja keeruline. See, et me oleme suutnud seda ikkagi seni tasakaalus hoida, on ka omaette kunsttükk. Lisaks nendele probleemidele, mida te nimetasite, kui te rääkisite kompensatsioonidest ja nii edasi, ma võiksin nimetada tervet rida esmajärjekorras lahendamist nõudvaid probleeme, mida me pidime läbi arutama ja mille vahel me pidime tegema valiku, enne kui otsustasime selle raha põllumajandusse kulutada. Kaks näidet. Kultuurisfääri küsimus on lahendamata, sinna oleks tõepoolest vaja raha ja üsna oluliselt. Edasi riigiteenistujate küsimus. Ükskõik missugune valitsus, hr. Sirendi, siin saab ka olema, aga ma juhin teie tähelepanu sellele, et meil on praegu tõsine riigiaparaadi lagunemise oht. Teie seadusi tõepoolest ei viida varsti enam ellu.

Võttes aluseks Ülemnõukogu palgatõusu, peaksid nüüd tõusma ministrite palgad. Kui tõuseb haridusministri palk jne., siis peaksid ka haridusministeeriumi töötajate palgad tõusma. See on väga loogiline, sellepärast et meil inimesed lähevad laiali, tõepoolest oleks vaja palkasid tõsta.

Edasi. Kui tõuseb haridusministeeriumi töötajate palk, siis peaksid ju tõusma palgad kogu eelarvesüsteemis – õpetajate ja arstide palgad. Tekib ahelreaktsioon. Niimoodi on see ka alati olnud ja see on tõepoolest loogiline. Ainult et see läheb vabariigile maksma 518 milj. rbl., hr. Sirendi. Kust me see 518 milj. saame, küsin ma teie käest? Selliseid esmajärjekorras lahendust nõudvaid probleeme on väga palju. Praegu arutatakse, et liiga vähe on ühte või teise või kolmandasse valdkonda. Ma olen nõus, et on liiga vähe. Ainult et ma võiksin veel nimetada väga palju lisaks elektrile, millest rääkis härra Koha, kuhu seda raha vaja oleks. Ka põllumajandusse. Seda me teame kõik, kuhu vaja, aga me ei tea, kust raha saada. Mõnikord ka eriti ei pinguta selleks, et saada.

Selle raha väljapakkumisel oli meil siiski üks kindel printsiip – anda raha perspektiivi eest. Anda sellega võimalus luua põllumajanduses, maaelus inimestele endale perspektiiv. Mitte lihtsalt tõsta kokkuostuhindu, lahendamata seejuures probleeme. Aga see, et tehtud töö eest antakse ainult 14 milj. rbl., see on demagoogia, vabandage mind, hr. Sirendi. Ma võiksin samamoodi tõestada, et kõik 133 milj. on tehtud töö eest. Tänan teid!

A. Tamm

Lugupeetud valitsusjuht! Mul on hea meel, et põllumajandustootjate ja valitsuse mitmekuuliste läbirääkimiste tulemused on meil projekti kujul laual. Aga selle arutelu juures ma tahaksin siiski esitada mõned täpsustavad küsimused. Miks ei võiks projektis otseselt talupidajatele planeeritud laenud ja toetused (seda tuleb vaid 21 miljonit, kui me ei arvesta siin maaparanduse ja teede ja puurkaevandusega seotud 5,1 miljonit) otse Talufondi kanda? See organisatsioon on otseselt seotud talumeeste omavalitsusliku Eestimaa Talupidajate Keskliiduga. Seda enam, et lähikuudel asutatakse Talufondi baasil Eesti Talupank. Projekti põhjal tundub, et lugupeetud põllumajandusministeeriumile on antud liiga monopoolne seisund. Tahaksin praktikast tuua ühe näite. Kui kinnitasime käesoleva aasta eelarve, siis andsime täiendavalt põllumajandushariduse jaoks ligi 3,2 milj. rbl. Nii talupidajate kui ka nende konsulentide koolitamise eest nõutakse nüüd talumeestelt otsest osamaksu. Ma arvan, et talumeeste organisatsioon oleks niisuguste krediidisummade juures kõige parem vahendaja. Hr. Arro tõstatas siin üles küsimuse, et otsene laen talumeestele nii tõuloomade kui ka sordiseemne soetamiseks on liialt väike. Kas meie tuntud ja lugupeetud sordiaretajate ja tõuaretajate olukord on ikka selline, et neile on vaja järsku toetust? Ma kardan et tänases olukorras on vaja esmast toetust sellel, kes raadab põldu ja soetab karja. Ja veel üks küsimus. Tootmistalu kohta on siin mitu korda küsitud. Aga teie sõnavõttus oli öeldud, et kui talu on vasta tootmistalu tingimustele, siis on laenuprotsent kommertspankade keskmine. Kuna selles

projektis on öeldud, et majanditel kaetakse üle 6% olnud pangalaenu protsendid, on mul ettepanek, et ka nendel taludel, kes ei suuda tõusta tootmistalu staatusesse, ei ületaks see 6%. Aitäh!

E. Savisaar

On vaja harjuda sellega, et põllumajandusministeerium peab olema ühtviisi nii talunike kui ka kolhooside, nii suurtootmise kui ka väiketootmise ministeerium. Ta peab teostama riiklikku poliitikat nii siin kui seal. Et see ei ole vahepeal nii olnud, on kahetsusväärne – see on tulnud lihtsalt psühholoogilisest harjumusest ja võib-olla ka organisatsiooni eripäradest, aga sellest me peame üle saama. Mõni aeg tagasi pörkasin kokku sellega, et näiteks maavanemad ei teagi, kuidas nende rahadega, mis riigieelarvest talude arendamiseks on eraldatud, on ümber käidud. Nad väidavad, et neil ei olevatki õigust seda kontrollida. Kuigi, kui tähelepanelikult lugeda taluseadust, siis see õigus on olemas. Mina arvan, et kui see on riigi poolt eraldatud raha, siis selle kasutamine peab ikka olema riikliku kontrolli all. Ma ei arva niimoodi, et kui talu ei suuda 5 aastaga saada kaubatootmistaluks, siis me peaksime seda kuidagi eriliselt soodustama. Mul ei ole veel päriselt selge, kui palju talumaid jäi sel kevadel üles kündmata. Ma tean, et seal, kus künti, tehti tööd hoolikalt ja hästi. Aga siiski meil on piisavalt selliseid talusid, kus mõeldakse rohkem kommertseesmärkidele. Mõeldakse sellele, kuidas saada maa omanikuks ja siis äritsema hakata. Ma ei arva, et me peaksime seda kuidagimoodi soodustama. Ja kui me räägime, et on turumajandus ja riik peab kasutama majanduslikke hoobasid, siis antud juhul just nimelt neid majanduslikke hoobasid me kasutamegi, mitte ei lähe võrdsustava jaotamise teed.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid rahvasaadikud! Ma juhin teie tähelepanu, et praegu esitatakse küsimusi. Oma seisukohad, kommentaarid ütlete välja sõnavõttudes. Jüri Pöld.

J. Pöld

Austatud hr. juhataja, austatud hr. peaminister! Mul on teile selle otsuseprojekti kohta päris mitu küsimust. Kas taastame kapitaalmahutuste riikliku finantseerimise? Kuidas meie põllumajandussaaduste tootjad või töötlevad ettevõtted üldse elavad, kui võrrelda neid saaduste kasvatajate endiga? Ma mõtlen talumeest ja majandeid. Miks taunisite oma sõnavõttus haldus- ja kokkuostufirmade teket? Milline võiks olla tänase rubla ostujõud, võrreldes 1. juuni 1990. aasta rublaga? Miks otsustasite otsuseprojekti motivatsiooni ise ette

kanda – kas teil puuduvad põllumajandus- ja finantsminister, kelle allkirjad selle otsuseprojekti lõpus on, või esinevad nemad kaasettekandega? Aitäh!

E. Savisaar

Ma pean ütlema, et esimene hr. Põllu küsimus jäi mul kuulmata. Võib-olla kordaksite.

J. Põld

Jah. Kas me taastame kapitaalvahutuste riikliku finantseerimise? Ma pean silmas nii Pärnu piimatoodete kombinaadi uue hoone ehitustööde finantseerimist kui ka kolleeg Made esitatud küsimust EPA vahutuste finantseerimise kohta.

E. Savisaar

Mul on hr. Põllule väga raske vastata, sellepärast et kui mõnes küsimuses esineb minister, aga mitte peaminister, siis tõstatatakse üles küsimus, kas peaminister meid ei austa, et ta ei tule selles küsimuses ettekannet tegema. Või kui esineb peaminister, siis tõstatatakse üles küsimus, miks tema esineb – kas tal ei ole teisi ministreid, kes võiksid selle asja ette kanda. Nii et see on nii, kuidas keegi soovib ja kuidas kellegi nägu kellelegi meeldib.

Teine küsimus. Raha ostujõu kohta ei tahaks ma teha mingeid prognoose. Võib-olla aitab meid hr. Made, temale niisugused prognoosid sobivad rohkem ja ta on kindlasti jälginud ka Liidus toimuvaid arengutendentse. Ma väidan ainult seda, et rubla ostujõud sõltub meist üsna vähe ja meie mõju sellele ei ole eriti suur.

Mis puutub töötlevasse tööstusesse, siis töötleva tööstuse kasum on pidevalt kasvanud. Ma arvan, et just nimelt praegusest olukorrast töötlev tööstus on saanud kõige rohkem kasumit. Samal ajal nii iseregulatiivselt kui ka riiklikult see seisund kauaks kestma ei jää. Ühelt poolt on paljud majandid läinud oma tapatsehhide ja töötlevate väikefirmade loomise teele. Näiteks Tartu maakonnas, kui ma õigesti mäletan, on tööle hakanud 7 niisugust tsehi. See tähendab, et võetakse enda kätte ka töötlev tööstus, nii nagu peabki olema.

Me praegu töötame välja niisugust dokumenti, mille kohaselt teenustasu töötlemise eest jääb eeskätt töötlevatele ettevõttele, lihakombinaatidele, aga need ei muutu toodangu peremeheks, tähendab, toodang läheb tootjate kätte tagasi ja siis juba otsesuhetes kaupmehega läheb asi edasi.

Vahendusfirmasid ma ei tauninud, vastupidi, ma arvan, et meie majanduse üks suur häda on olnud aastakümneid nimelt selles, et meil on küll palju tootjaid ja me arvasime, et need tootjad on õiged, aga vahendaja osa meie struktuuris on olnud väga väike. Meil on praegu

umbes sada vahendusettevõtet, kes tegelevad põllumajandustoodangu kokkuostuga. Ma arvan, et see arv lähema paari kuu jooksul suureneb tuhandeni. Ja see on väga hea, et nad tegutsevad – nad loovad ETKVL-ile konkurentsi. Ainult et nad on omamoodi lihtsalt kapitalistlikud firmad, nii palju kui neid saab olema, ja nad mõtlevad ainult kasumi peale. Nii peabki olema. Kui neil on vähegi võimalik, müüvad nad loomulikult edasi sinna, kust on tulemas suuremad kasumid. Me oleme rubla mõjusfääris ja kasum Venemaa turul on kindlasti suurem kui Eesti siseturul. Nüüd aga ma küsin, missugune on Eesti Vabariigi huvi antud juhul. Kas Eesti Vabariigi huvi on ainult see, et mõnel meie kolhoosiesimehel või talunikul või kooperaatoril on kasulik äri Pihkva turul, või on Eesti Vabariigi huvi see, et meie oma siseturg oleks täis? Kui meie huvi on eeskätt see, et meie oma siseturg oleks täis, siis järelikult me peame kehtestama väljaveo kitsendused ka nendele vahendusfirmadele – vähemalt niikauaks, kuni me siseturu oleme täis saanud. Pärast seda me hakkame regulatsiooni nõrgendama. Nii et ma ei taha neid sugugi taunida – ma arvan, et nad teevad väga tänuväärset tööd. Meie mehed peavad harjuma elama nii nagu Soome talunik, kes ei lähe, lihakeha seljas, Leningradi turule.

T. Mets

Härra peaminister, minul on teile ainult üks küsimus. Nagu me näeme, on tekkinud olukord, kus valitsus annab ühe käega raha, selleks et seda teise käega jälle ära võtta. Dotatsiooni korras anname maale 130 milj. rbl. elu sees hoidmiseks. Teiselt poolt on aga valitsus kehtestanud absurdsed ehitusmaterjalide hinnad. Nii maksab prussi tm. 750 rbl., klaasvatt maksab 125 rbl. endise 25 rbl. asemel. Teisi näiteid ma ei hakka üldse toomagi. Kas hr. peaminister ei leia, et kõige õigem oleks kontrolli kehtestamine vabariigis toodetud ehitusmaterjalidele? See oleks kõige suurem abi maaelu taastamiseks ja sellisel puhul ei tuleks ka nii suuri dotatsioone meil maksta. Peab ütlema, et dotatsioon on ikkagi ainult ajutine nagu süst haigele. Dotatsioon on ainult üheks korraks ega saa olla poliitika aluseks.

E. Savisaar

Ma tahaksin kõigepealt öelda seda, et iga valitsus ja iga parlament – parlament täpselt samuti nagu valitsuski – tegeleb sellega, et ära võtta ja jaotada, vastavalt kehtestada maksud, koguda raha kokku ja see ümber jaotada. Nii et see ei ole mingil määral praeguse Eesti Vabariigi Valitsuse eripära – see on iga valitsuse, iga parlamendi eripära. Mis puutub ehitusmaterjalide hindadesse, siis ma ütlesin niimoodi, et see ei ole valitsuses küsimus. Valitsus ei kehtesta nende hindu, see on iseregulatsioon, lihtsalt ehitusmaterjalide hinnad on vabamaks saanud, selle tagajärjel on neid muide siin ka avalikult müügile tulnud. Ja vaat siin, hr. Mets, tuleb

meil küll teha põhimõtteline valik. Me peame otsustama, kas me valime administratiivse kontrolli või iseregulatsiooni. Aga siis on administratiivne kontroll mitte ainult ehitusmaterjalide, vaid ka põllumajandussaaduste ja kogu muu rahvamajanduse ja kõigi eluvaldkondade üle. Sellest majandusest me just tulemegi. Ja kui me räägime iseregulatsioonist ja vabaturust, siis ärme teeme seda ainult põllumajandussaaduste, vaid ikka kõigi valdkondade puhul. Iseasi on see, et mõnes valdkonnas me oleme kaugemale jõudnud kui teises.

E. Leisson

Lugupeetud hr. juhataja, lugupeetud peaminister! Te taunisite oma selgitustes vabariigi juhtide ja seadusandjate töötasu tõstmist, nagu te seda nimetasite. Minu meelest ei ole tegemist tõstmisega, vaid esimest korda 51 aasta jooksul viis Ülemnõukogu Eesti Vabariigi juhtide töötasu korrelatsiooni rahva elatusjärjega, vastavusse töö väärikuse, väärtuse, intensiivsuse ja vastutusega. Kas teil on plaanis ka valitsuse, valitsusaparaadi ja eelarveliste asutuste töötasude läbivaatamisel seda progressiivset eeskujut arvesse võtta või hakkas pisut närima kadeduseuss, et väga napi eelarvega Eesti Vabariigi president sai oma kuutöötasuks 25 ja peaminister 20 riigiteenistuja kuupalka? Tänan!

E. Savisaar

Ma tahaksin kõigepealt parandada hr. Leissonit. Ma ei tauninud töötasu tõstmist. Mul on muidugi siiralt kahju, et Ülemnõukogu selles küsimuses valitsusega nõu ei pidanud, aga nii ta läinud on. Ma arvan, et kõigil riigiteenistujatel oleks vaja praeguses olukorras töötasu tõsta, sest meie riigiparaat jääb ikka nõrgemaks ja nõrgemaks. Aga ma juhtisin teie tähelepanu ahelreaktsioonile, mis järgneb sellele, kui püramiidi tipus tõstetakse palka. Mis nüüd teha ja kust võtta 513 miljonit, ma ei tea. Me oleme selle üle aru pidanud Ülemnõukogu Presiidiumi ja juhatuse esimehega, oleme aru pidanud ministritega ja me ei ole lahendust leidnud. Kahtlemata tuleb see lahendus leida, siin on tegu nii suure summaga, et see saab tulla ainult teie kaudu.

Juhataja

Suur tänu, hr. Savisaar, rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, minu poolt mõned selgitused. Hr. Ülo Uluotsa poolt tehtud ettepanek katkestuse kohta on meil jõus, Ülemnõukogu peab selle kohta kujundama oma seisukoha. Kuid me leppisime kokku, et me kuulame ära ka kaasettekandjad. Mis puutub seaduseelnõusse, mida valitsus taotleb

kiireloomulisena läbi vaadata, siis seda tuleb lahendada teise paragrahvi järgi, vastavalt §-le 16 ja selle juurde me tuleme siis, kui käesolevas päevakorrapunktis on jõutud kas otsuseni või see katkestatakse.

Kolleegid, ma juhin teie tähelepanu sellele, et meil oli täna kavas jätkata ka ühe teise katkestatud küsimuse arutelu – see puudutab Narva vabamajandustsooni. Narvast on inimesed kohal, saalis on ka teisi asjast huvitatud isikuid. Ma palun ka valmistuda otsustama, kas Ülemnõukogu soovib tänast tööpäeva pikendada. Mõned ettepanekud selle kohta on juba laekunud. Ja nüüd me palume kõnetooli lühikeseks kaasettekandeks põllumajandusminister hr. Õunapuu.

H. Õunapuu

Lugupeetud rahvasaadikud! Mul on hea meel, et see küsimus on päevakorras. Alustaksin sellest, et riigi tugevus sõltub maainimese tugevusest. Pärast vabariigi eelarve kinnitamist on pidevalt jätkunud töö nende täiendavate probleemide lahendamiseks. Seetõttu arvan, et see töö on võrdlemisi põhjalik. Ma lisaksin paar momenti ja räägiksin neist täpsemalt. See summa ei ole mitte põllumajandustootmise suurendamiseks ega languse pidurdamiseks ja stabiliseerimiseks, vaid kogu maaelu korrastamiseks. On tekkinud tõsine olukord, koolilõpetajad ei taha enam maale õpetajaks minna. Ja see on äärmiselt tõsine seetõttu, et see mõjub aastate peale ette. Sama seis on arstidega ja teiste maatöötajate teenindajatega. Ära on kadunud need soodustused, mis olid aastaid tagasi – näiteks meesõpetajad olid vabastatud sõjaväeteenistusest, kui nad töötasid maal. Üheks tähtsamaks punktiks pean punkt 1.2, milles me planeerime 20 miljonit valdadele, külanõukogudele üleantavate sotsiaal-kultuuriliste objektide ülalpidamiseks. See on tagantjärele astunud samm, kui nii võib öelda. Me oleme sisuliselt jäänud haldusreformi elluviimisel piduriks, aga selle sammuga me saame praegu käivitada protsessi, mis maal on nagu juba ette jõudnud. Ma ütlen veel kord, et see ei ole mitte objektide väljaostmine – see on nende ülalpidamiskulude finantseerimine.

Omaette võiks rääkida veel hinnalisandist, mis juunikuuks on kehtestatud. Siin on veel probleeme. Praeguse prognoosi järgi on ette näha, et meil varutakse juunikuuks 12 000 tonni liha; see kogus võib suurened, kui hinda tõstetakse. Seetõttu on väljamaksmise kavas niimoodi, et liha varutakse pärast juuniku lõppu. Kuid praegu tuleks veiseliha kilogrammile juurde 62 kopikat, sealihale juurde 93 kopikat, piimale 5 kopikat. On toimunud suur muutus lihatootmise struktuuris. Kui enne oli meil lihatootmises sealihale 60% ja veiseliha 40%, siis nüüd on vastupidi. Kahjuks on Eesti rahvas hakanud rohkem sealihale sööma. Kui me laseme juulist hinnad vabaks, siis, ma julgen väita, sealihapuudust ei tule.

Väga tähtsaks tuleb pidada põllumajandusele eraldatavaid vahendeid. Siin oli juba juttu Eesti Põllumajanduse Akadeemiast. Kui me maa haridusele ei anna neid vahendeid, mis praegu seisavad (need on praktiliselt õppelaboratooriumid, tehnilised võrgud), siis see saab tõsiseks põllumajanduse piduriks. Ka väiketootmise puhul on vaja tarka põllumeest, nagu meil seni on olnud. Aitäh kuulamast!

T. Made

Lugupeetud eesistuja, suur tänu teise küsimuse lubamise eest, aga kui näiteks on kümme ettekandjat, kas ka siis saab iga saadik kaks korda küsida?

Juhataja

See küsimus on mulle. Ma annan kohe vastuse. Ei saa, Tiit Made. Ainult kaks küsimust ühe päevakorrapunkti kohta.

T. Made

Väga tore, siis tuleb tulevikus liigendada üks päevakorrapunkt mitmeks. Aitäh! Lugupeetud põllumajandusminister, kas ma saan õigesti aru, et selle probleemi all on mitmed põllumajandust käsitlevad küsimused, tähendab, selle dokumendi sisu ja pealkiri ei lähe kokku?

H. Õunapuu

Kahtlemata tuleb teadust toetada, kuid antud juhul on küsimus hoopis milleski muus.

T. Made

Mina loen siit, et on tegemist talumajanduse kiirendatud arendamisega jne. Aga siin on jutt ka igasugustest kompenseerimistest, pangalaenudest ja ka teaduse arendamisest, kapitaalvahetustest jne. Kas te seal põllumajandusministeeriumis ei ole natuke liiga laia haardega võtnud selle kitsa asja ette ja liiga kiirustades tulnud meie ette, ilma et te oleksite läbi mõelnud, mis milleks on hädavajalik. Aitäh!

H. Õunapuu

Mul on meeldiv kuulda teie küsimust. Mulle tuleb meelde, kui mind ametisse kinnitati, siis te küsisite, kui suur on hobuste arv. Ma ei osanud vastata. Seekord ma siiski püüan vastata teie küsimusele. Kui kinnitati vabariigi eelarve, hakkas see töö uuesti pihta ja jätkub nende

probleemide lahendamiseks, mida praegu oleme püüdnud siin fikseerida. Kui võib-olla mõni küsimus ei lähe kokku talumajanduse kiirendatud arenguga, siis kõik need teised küsimused võib ka põllumajandusliku tootmise stabiliseerimise alla viia. Ja üks asi on ka põllumajanduse jaoks teaduskaadri, nii kõrgkooli- kui ka tehnikumikaadri ettevalmistamine. Kui me põllumajandusliku hariduse probleemi ei lahenda, mõjub see mitme aasta peale ette.

I. Hallaste

Lugupeetud eesistuja, austatud ettekandja! Kas ei oleks võimalik otsuseprojekti panna juurde punkt põllumajandussaaduste hindade vabastamise kohta, kus Ülemnõukogu võtab selle otsuse vastu, näiteks 15. juunist, nii nagu see oli eelnõus, mis jagati välja eelmisel istungjärgul neljapäeval, kuid mis kahjuks ei jõudnud arutusele ajapuuduse tõttu. Aitäh!

H. Õunapuu

See töö, mis on tehtud hindade vabastamiseks, on olnud suuremahuline. Hindade vabastamisega kaasneb kõigepealt riigitellimuse lõpetamine, siseturu jaoks fondeeritud kaupade lõpetamine. See probleemidering, mis sellisel puhul lahendada tuleb, on küllaltki suur. Täna olid koos meie maavanemad, linnapead ja me rääkisime selgeks, kuidas see asi tuleb tegelikult ellu viia. Enne seda, kaks nädalat tagasi käisin ma kohtumas Maaomavalitsuste Liidu juhatusel. Praegu tundub, et neid probleeme, mis tuleb veel selle kuu jooksul ära lahendada, on liiga palju, et tulla toime tähtsate kahenädalase ettetoomisega – kuigi ma toetaksin seda, aga reaalsus ei luba seda praegu lihtsalt ellu viia. Ma jään ikka 1. juuli juurde.

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Ma vabandan pealetükkivate näpunäidete pärast, aga kuna saadikud hakkavad esitama juba teisi küsimusi, siis juhin teie tähelepanu sellele, et on veel ka rahandusministri kaasettekanne. Mõelgem, võib-olla on vaja hoopis temale küsimusi esitada. Liia Hänni, teine küsimus.

L. Hänni

Hr. minister, praegu kehtiva taluseaduse järgi on talu taastajal õigus saada osakuid omal ajal kollektiviseeritud vara arvel. Kas see osak on garanteeritud, kui majand reorganiseeritakse, ja kas ei tuleks ka riiklikult anda n.-õ. tagatist, et see nii oleks? Mida te sellest arvate? Ja milline

on teie seisukoht, kas te toetate seda mõtet, et vallad peavad kolhoosidelt ja majanditelt sotsiaalobjektid välja ostma? Aitäh!

H. Õunapuu

Osaku küsimus tundub olevat üks raskemaid, mis põllumajandusel praegu ees on. Mul tuleb meelde, kuidas see alguse sai. See oli mullu, kui Rapla Valtu kolhoos tuli esimesena sellega välja ja hakkas osakuid jagama. See on tekitanud väga palju arusaamatusi. Iga kolhoosi üldkoosolekul on õigus ise otsustada, kuidas otsustada, ja selletõttu ma pean riiklikku sekkumist vajalikuks. Aga praeguse seisuga ei ole mina küll näinud võimalust, kuidas kolhoosi üldkoosolekule dikteerida riiklikku seisukohta. See ei ole seadusandlikult võimalik, aga see on vajalik. Sama probleem tekib ka sovhoosides, kuid selle lahendab ära omandireformi rakendamine. See on fikseeritud ja sellega saab ka lahenduse. Nüüd väljaostmisest valdade poolt. On ju muidugi õige, et siin maies ilmas ei tohi midagi ilma rahata müüa ja üle anda, selle tagajärje käes me praegu viskeme. Kuid ma ei näe võimalust praegu välja osta. Ma ei näe, kust me selleks raha saame. Ja sellepärast tuleb need esialgu üle anda või siis rendile anda ja garanteerida nende ülalpidamiskulude katmine riigi poolt, et maal ei katkeks hariduse andmine ja meditsiiniline teenindamine, mida praegu finantseerivad majandid.

A. Sirendi

Lugupeetud ettekandja! Kas nende rahade jagamisel oli kõne all ka biosfääri kaitseala loomisega seotud kulutuste kompenseerimine ja kasumite vähenemise hüvitamine? Tänan!

H. Õunapuu

Küsimuste ring, mis oli arutlusel, oli märgatavalt suurem. Neid võib hästi palju üles lugeda, mis praegu siia sisse ei mahtunud, ja ka see ei mahtunud praegu siia sisse.

A. Tamm

Lugupeetud ettekandja, minu teine küsimus kordab esimese küsimuse üht osa. Tõuloomade ja sordiseemne ostmise toetamiseks on ette nähtud 1 milj. rbl. Käesoleva aasta heinaseemne puhaskülvid, talivilja külvid, tõuloomade ost – kõik see võtab tõesti raha. Aga nüüd see teine pool – 7,5 milj. rbl., mis on ette nähtud tõuaretuse ja sordiseemne kasvatuse ümberkorraldamiseks ja edasiarendamiseks, arvestades üleminekut väiketootmisele, nende kulutuste osaliseks subsideerimiseks ja teaduslike ürituste organiseerimiseks. Teise poole ma

lugesin teile siit tekstist ette. Kas te oskate seda kõike lahti mõtestada, mida see 7,5 milj. rbl. siiski sisaldab? Mida on vaja tõuaretuses ja sordiseemnekasvatuses nii oluliselt ümber profileerida, ümber korraldada, võrreldes senise tootmisega? Aitäh!

H. Õunapuu

1 milj. rbl. kindlasti ei rahulda. Sellest oli ka juba juttu. Talupidajate Keskliidu taotluses on tõuloomade ostmiseks 6–7 milj. rbl., peale selle siis veel sordiseemne jaoks. Mis puutub ülejäänud 7,5 milj. rbl., siis selle kohta on materjalid 11 lehel ja kui ma seda hakkan refereerima, siis ma arvan, et see läheb tõesti pikaks. Taastatavates talumajapidamistes tuleks sisse viia karjakontroll ja jõudluskontroll. Siin on veel terve kompleks küsimusi. Kui peetakse vajalikuks, siis ma võin selle kohta teha veel täiendava materjali. Aga see võtab vähemalt kümnekond minutit, kui me selle kõik lahti räägime.

Juhataja

Suur tänu, hr. Õunapuu. Rahvasaadikutel praegu rohkem küsimusi ei ole.

H. Õunapuu

Aitäh kuulamast.

Juhataja

Kolleegid, meil on võimalus veel ära kuulata üks kaasettekanne. Ja selleks palume kõnetooli rahandusminister hr. Milleri.

R. Miller

Lugupeetud rahvasaadikud, juba enne tänase istungjärgu algust esitati mulle mõned küsimused. Kuidas on lugu rahaliste ressurssidega, kas meil on neid või ei ole? Ma tahaksin tuua väikesed arvud selle kohta, mille arvelt neid üritusi on võimalik siiski finantseerida. Teile on esitatud 1990. aasta eelarve täitmise aruanne. Selle järgi ületasid riigieelarve tulud kulusid 156 milj. rbl. võrra. See on nüüd puhtalt 1990. aasta riigieelarve tulude ülekaal kuludest, mis muutub 1991. aasta eelarve vabaks jäägiks. Sellele on vaja lisada veel varasemate aastate kasutamata jääk, mis oli 10 milj. rbl. Seega moodustab ressursside pool kokku 166 milj. rbl. Sellest on kasutatud või õigemini eraldatud vastavalt teie otsusele 140 milj. rbl. Välja on pakutud projekt 133 milj. rbl. ulatuses. Kui see otsuseprojekt võetakse vastu valitsuse esitatud kujul, siis vaba jääk moodustaks 7 milj. rbl. Mis saab edasi II poolaasta või lähiaegadel? Hr.

Koha tõstatab järgmise poolaasta kütuse kallinemise kompenseerimise küsimuse. Ma tahaksin saadikutele meelde tuletada, et käesoleva aasta eelarve kinnitamisel me leidsime vahendeid sotsiaalsfääri palkade tõusu katteks ainult I poolaastaks 60 milj. rbl. ulatuses. II poolaasta 60 milj. rbl. tuleb meil veel leida. Seoses inflatsiooniga tuleb meil lahendada terve rida sotsiaalsfääri palgatõusu küsimusi. Kui suured on sotsiaalsfääri asutuste täiendavad ülalpidamiskulud, ma täna kahjuks ei suuda teile öelda, need arvutused on tegemisel. Meil on põhimõtteliselt kokku lepitud linnapeade ja maavanematega, et need küsimused vaatame läbi I poolaasta tulemuse alusel. See annab meile mõnevõrra pikema perioodi, et viia välja dünaamika, kuna hindade reform on toimunud järk-järgult. See mõjutab juba alates jaanuarikuust, kuid 2. aprillil toimunud hinnatõus ei ole veel leidnud õiget kajastust riigieelarve laekumistes, küll aga võiks öelda, et kulude poolel. I poolaasta järel me teeme väga põhjaliku analüüsi ning esitame 20. augustiks Ülemnõukogule läbivaatamiseks II poolaasta täpsustatud riigieelarve. Tänapäeva seisuga võib tulude laekumise kohta öelda, et maksusüsteem on päris rahuldavalt käivitunud ja näiteks I kvartali jooksul täideti aasta tulude plaanist 32% normaalse 25% asemel ning võib öelda, et nelja kuuga riigieelarve tulud ületasid riigieelarve kulusid umbes 200 milj. rbl. Tänan teid tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, hr. Miller. Rahvasaadikutel on mõned küsimused. Jaak Allik, teine küsimus.

J. Allik

Lugupeetud hr. Miller, ma tänan teid, te vastasite oma ettekandes ära kõigile nendele küsimustele, mida ma oleksin tahtnud esitada, järelkult te tõestasite veel kord, et te valdate seda ala, mida te esindate, aga seda juhtub meil Ülemnõukogus harva. Aitäh!

K. Koha

Lugupeetud rahandusminister, kuidas me lahendaksime ühe vastuolu? Valitsuse määruses on kehtestatud elektrienergiale ja soodustariifidele riiklikud hinnad, see tähendab, kõik tarnijad peavad müüma elanikkonnale kehtestatud tariifi järgi, kuid käesoleval ajal on maal olemas siiski vahetarnijad ja nad on sundseisus.

Et majanduslikult välja tulla, peavad nad müüma elektrienergiat kallima hinnaga, aga samas on see jälle määrusega vastuolus. Kuidas me selle olukorra lahendame, et maa- ja linnainimene ei oleks erinevates sortides? Aitäh!

R. Miller

Me kahjuks, hr. Koha, ei oska täna kohe paugupealt lahendust välja pakkuda, ma arvan, et me võiksime töökorras kas koos sinu endaga või majanduskomisjoniga need küsimused läbi arutada ja vaadata, milliseid lahendusvariante siin on võimalik leida.

H. Eller

Lugupeetud minister! Kui palju on siiski valitsus Maapangale raha võlgu?

R. Miller

Aasta alguse seisuga olime Maapangale võlgu 142,7 milj. ja 3. juuni seisuga me oleme Maapangale võlgu 107,7 milj.

J. Telgmaa

Minu küsimus on võib-olla rohkem spiikerile.

Peaministri ettekandes oli juttu sellest, et esitatakse pakatina see, millest praegu jutt, aga praegu pole keegi seda teemat rohkem puudutanud. Kas siis on need pakatina esitatud või tuleb veel ettekandeid?

Juhataja

Ma vahepeal vihjasin asjaoludele ja annan nüüd selgituse. Tegemist on kahe erineva seadusandliku aktiga. Ühel juhul on tegemist otsusega, teisel juhul seaduseelnõuga. Need ei saa olla lahendatud ühes päevakorrapunktis, mis sisuliselt ei käsitle ühte objekti. Kui selle küsimuse kohta oleme vastu võtnud otsuse või katkestanud, siis sellisel juhul valitsus taotleb teise kiireloomulise küsimusena seda seaduseelnõu arutada. Kui see tuleks kõne alla, siis oleks täna esimene lugemine vastavalt §-le 16.

J. Telgmaa

Täna, isegi mina sain aru.

Juhataja

Suur tänu, hr. Miller, rohkem meil küsimusi ei ole. Tiit Madele on selgitused juba eelnevalt kätte antud, selle päevakorrapunkti kohta on kaks küsimust esitatud, rohkem Tiit Made sõna ei saa.

Kolleegid, Ülo Uluots tegi oma ettepaneku. Kas me võtame selle praegu kõne alla või avame läbirääkimised? Ma panen kõigepealt hääletamisele hr. Uluotsa ettepaneku katkestada selle päevakorraküsimuse arutelu ja samas ootan ettepanekuid jätkamise kohta kas sellel või järgmisel istungjärgul. Ma juhin teie tähelepanu sellele, et kui Ülemnõukogu soovib päevakorda veel täiendada selle seaduseelnõu aruteluga, siis tuleks täna kõne alla selle esimene lugemine ja teine lugemine tuleks niikuinii järgneval istungjärgul. Loogiline oleks arvata, et kui Ülemnõukogu soovib katkestada, siis jätkamine oleks sobiv järgmisel istungjärgul.

E. Savisaar

Lugupeetud rahvasaadikud, lugupeetud spiiker! Mul on siiski niisugune ettepanek, võib-olla me teeksimme nõnda, et kui me käesoleval istungjärgul rohkem selle küsimuse juurde tagasi ei tule, siis viia siiski täna esimene lugemine lõpule. Seda võib vististi teha ka ilma arutelu avamata, et siis juba järgmisel nädalal tulla teise lugemise juurde.

Juhataja

Suur tänu, hr. Savisaar! Las ma nüüd selle asja juhatan ikka ise lõpuni. Kui ta kiireloomulise küsimusena tuleb päevakorda, siis just sisuline arutelu tuleb esimesel lugemisel, aga praegu seda veel päevakorras ei ole. Kohaloleku kontroll. Kohal on 70 rahvasaadikut, puudub 34. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutelu ning jätkata 43. istungjärgul? Lihthäälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 35 rahvasaadikut, vastu 23, erapooletuid on 4. Arutelu katkestatakse ja jätkatakse 43. istungjärgul.

Eesti Vabariigi seaduse "Administratiivvastutuse kohta liha ja lihasaaduste ning piima ja piimasaaduste vabariigist väljaveo või -saatmise korra rikkumise eest" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, nagu mõnedki korrad on mainitud, on valitsusel ka teine ettepanek 42. istungjärgu päevakorra täiendamise kohta kiireloomulise küsimusega, mis puudutab

administratiivvastutust liha ja lihasaaduste ning piima ja piimasaaduste väljaveo ja -saatmise korra rikkumise eest.

Seda küsimust tuleks meil arutada vastavalt §-le 16, mis eeldaks seda, et kui me ta päevakorda lülitame, siis tuleks meil täna põhjalikult arutada kõiki probleeme esimesel lugemisel – nii näeb ette reglement. Selles küsimuses teeb meile ettekande riigiminister hr. Vare. Nüüd küsimused mulle. Vladimir Malkovski.

V. Malkovski

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Ma mõistan, et vastavalt reglemendile peame me talitama nii, nagu ütles juhataja. Kuid eetika ja viisakuse nõuetest lähtudes poleks me siis tohtinud Narva juhtkonda sellele istungjärgule välja kutsuda. Selleks, et osaleda Narva vabamajanduspiirkonna küsimuse arutamises, istuvad nad siin kella 4-st alates ning jälgivad teisi küsimusi. Arvan, et sellises olukorras me peame vähemalt vabandama nende ees.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, tõepoolest, asjaolud kujunesid niisuguseks, et Ülemnõukogu juhatus, planeerides käesoleva istungjärgu tööd, eeldas, et täna me arutame kõigepealt Narva vabamajandustsooniga seonduvat. Kuid laekusid kiireloomulised küsimused ja Ülemnõukogu otsustas täiendada päevakorda. Samas, kolleegid, on minule laekunud saadikute ettepanekud tänase tööpäeva pikendamise kohta. Ja ma panen need ettepanekud hääletamisele ajavahemikus kella 18–18.15-ni. Kuid praegu tuleb meil arutada, millise seisukoha võtab Ülemnõukogu päevakorra täiendamise kohta. Niisugune on reglement, meeldib see meile või ei meeldi. Järgmine küsimus mulle. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Ma ei taha küsida. Ma tahan arvamust avaldada selle küsimuse päevakorda võtmise kohta. Kui seda ei tohi teha, siis ma ei tee.

Juhataja

Üldiselt, jah, ei avata läbirääkimisi sellel teemal. Ülemnõukogu otsustab hääletamise teel, kas täiendada päevakorda või mitte. Ja kui on täiendatud, tuleb ettekandja kõnetooli ja siis esitame temale küsimused.

J. Telgmaa

Ma tahtsin teha ettepaneku mitte võtta seda päevakorda.

Juhataja

Ülemnõukogu kujundab oma seisukoha hääletamise teel. Antud juhul lihthäälteenamusega. Olukord on keerukas. Kas mulle küsimus, Juhan Telgmaa? Ei olnud.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada 42. istungjärgu päevakorda kiireloomulise küsimusega, mis puudutab liha, lihasaaduste, piima ja piimasaaduste vabariigist väljaveo korra rikkumist ja selle eest administratiivvastutust? Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 47 rahvasaadikut, vastu 10, erapooletuid on 6. Päevakorda täiendatakse. Kolleegid, kompuutril on kell 18.02. Nagu öeldud, kell 18.15 me peame Ülemnõukoguga nõu päevakorra pikendamise üle, sest praegu on, nagu te teate, võimalik kasutada veel minu aega natuke rohkem kui 10 minutit. Ja ma paluksin ettekandeks kõnetooli riigiminister hr. Vare.

R. Vare

Härra spiiker, lugupeetud Ülemnõukogu! Valitsuse poolt on teile esitatud kiireloomulise küsimusena seaduseelnõu "Administratiivvastutuse kohta liha ja lihasaaduste ning piima ja piimasaaduste vabariigist väljaveo või -saatmise korra rikkumise eest."

Vaatamata sellele, et tegu on väga selge juriidilise vahetegemisega eelmises küsimuses käsitletud Ülemnõukogu otsuseprojekti ning käesoleva seaduseelnõu vahel, on sisuliselt tegu kahe aktiga, mis täiendavad teineteist.

Härra peaminister juba põhjendas käesoleva eelnõu vajalikkust oma ettekandes, sest on täiesti selge, et põllumajandussaaduste, just nimelt liha ja lihasaaduste ning piima ja piimasaaduste vabaturu kujundamine kujutab tohutut musta auku ja kõike – ma kriipsutan alla, kõike – endasse neelava Liidu hiigelturu naabruses on ilma range kontrollimehhanismita võimatu. Tänapäevane kontrollivõimalus on eelkõige seotud litsentseerimise mehhanismi ja majanduspiiriga. Loomulikult võivad teisiti arvata need isikud, kes imetlevad näiteks hr. Nevzorovi viimase aja aktsioone nii meie pool kui ka teiste Balti riikide piirikontrollipunktides, aga ilmselt saavad nad süüa kuskilt mujalt endale hankida, mitte meie turult. Meie jaoks aga on alternatiiv väga lihtne. Selle mudeli juures, mis teile on pakutud, on selge, et nende toiduainete kontroll, mis kiiresti riknevad, on võimalik vaid kahel viisil ja see sõltub sellest, kas me tahame, et meil oleks midagi turul müügil või mitte. Meie valitsus on lähtunud esimesest eeldusest ja on pakkunud välja eelnõu, mis eeldab, et kehtestatakse range vastutus üksikisikute ja ka

juriidiliste isikute suhtes. Viimane on äärmiselt oluline ja vajalik moment, arvestades seda, et tõenäoliselt, nagu härra peaminister ütles, vahendajate hulk peaks uue mudeli puhul järsult kasvama ja nende vahendajate loomulik huvi selle musta augu puhul on kütta energiat sellesse auku. Meie variant lähtub põhimõttest, et tuleb takistada sellist võimalust – vastasel korral meil ei ole millestki rääkida. Erinevus eelkõige on selles, et nähakse ette ilma vastava dokumendita või kehtivat korda rikkudes piirile tulekul piima- ja lihasaaduste kohene konfiskeerimine ning turustamine rikkumiskohajärgses maakonnas. Ma võin öelda teile niipalju, et majanduspiiril teostatava kontrolli praktika näitab, et toidukaupade puhul, välja arvatud pikemaajalise säilivusega toidukaubad, ei olegi võimalik teisiti käituda. Veel on võimalus saata tagasi või lasta läbi. Tuletan meelde, et tegu on kiiresti rikneva kaubaga. Loomulikult peab juriidilistel isikutel olema sellisel juhul võimalus nõuda sisse ka kahjud nendelt vastutustundetutelt ametiisikutelt, kes sellise loa on andnud. §-s 2 on vastav võimalus ette nähtud.

Lisaks konfiskeerimisele ja selle tulemusel saadud kauba kohesele turustamisele on ette nähtud ka rahaline sanktsioon – üksikisikute puhul trahv olenevalt kordumise astmest ehk üleastumise raskusest erinevas summas ja juriidilistelt isikutelt kolmekordses ulatuses, nii nagu see kauba sisse-väljaveo reguleerimise seadusega on ette nähtud. Selleks aga, et oleks võimalik seda kahte põhilist koosseisu rakendada, selleks on vajalik vastav protsessuaalmehhanism, mis on fikseeritud §-s 3, kus on ette nähtud menetluse kord. Ja § 4, kus on ette nähtud nende konfiskeeritud liha- ja piimasaaduste realiseerimise kord ning sellest laekuvate vahendite edasine saatus.

Väga keeruline on hakata üle rääkima seda, lugupeetud rahvasaadikud, mida me oleme selles saalis mitu korda juba rääkinud, diskuteerinud, mina teie ees küsimustele vastates, teie oma küsimustega oma suhtumist väljendades. Mul oleks teile, lugupeetud rahvasaadikud, tungiv palve arvestada neid kõiki väljatoodud asjaolusid ning otsustada küsimus positiivselt. Ma tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, hr. Vare! Nüüd järgnevad küsimused, kuid ma siiski palun hetkeks minna oma istekohale. Ma pean Ülemnõukoguga nõu.

Lugupeetud kolleegid, kell on just parasjagu nii palju, kui ta on. Vaadake ise oma kompuutripulte. Probleemi on juba kirjeldatud. See seisneb selles, et esialgu olid meil ühed tööplaanid, seoses kiireloomuliste küsimustega nead plaanid muutusid. Narvast on tulnud inimesed kohale ja, nagu öeldud, on ka teisi asjaosalisi, kes viibivad saalis. On laekunud ka

ettepanekud tööpäeva pikendamise kohta. Saadikud, kes ettepaneku tegid, soovivad, et pikendataks seni, kuni võetakse vastu seisukoht Narva vabamajandustsooni kohta. Antud juhul tähendaks see, et me peaksime viima lõpuni esimese lugemise käsilolevas päevakorrapunktis ning siis naasma Narva vabamajandustsooni juurde. Nagu tundub, on praegu tegemist kiireloomulise küsimusega. Esimene lugemine käib. Esimest lugemist ei katkestata, esimene lugemina jääb pooleli, kui aeg otsa saab, küll aga – kui te võtate ette reglemendi – võidakse teha ettepanek tagasi lükata, see on kolmas küsinus. Ma tahan öelda, et kui Ülemnõukogu asub otsustama tööpäeva pikendamist, peaks ta silmas pidama seda, et me viime lõpuni esimese lugemise käsilolevas päevakorrapunktis ning siis naaseme Narva vabamajandustsooni juurde. On mõistetav?

Kohaloleku kontroll. Selles päevakorrapunktis me ei ole kohalolekut kontrollinud. Kohal on 66 rahvasaadikut, puudub 38.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et pikendada tänast tööpäeva sellise arvestusega, et me lõpetame käsilolevas päevakorrapunktis esimese lugemise ja võtame seisukoha Narva vabamajandustsooni arutelu? Palun hääletada! Kaks korda rohkem poolt kui vastu. Selle ettepaneku poolt on 32 rahvasaadikut, vastu 18, erapooletuid on 5. See ettepanek ei leidnud toetust. Kolleegid, praegusel juhul tuleb meil käituda järgnevalt. Vastavalt kinnitatud päevakorra ja reglemendile on homme Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund. Ja nüüd saame me alles kolmapäeval jätkata käsilolnud päevakorrapunkti esimese lugemise jätkamisega. Küsimus mulle? Vladimir Malkovski.

V. Malkovski

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Mulle tundub, et loobudes praegu Narva vabamajanduspiirkonna küsimuse arutamisest, tegite te tõsise vea. Mul on kõik, edasi mõelge ise.

Juhataja

Ma kirjutan üles hr. Põllu, hr. Metsa ja hr. Zõbini nime, kui me jätkame poolelijäänud seaduseelnõu arutamist. Ka hr. Kass. Ma oletan, et samas päevakorra küsimuses, jah? Ma kirjutan nad kõik üles, kaduma ei lähe. Midagi ei ole teha, Ülemnõukogu sellise otsuse vastu võttis, teistmoodi me praegu käituda ei saa. Juhatuse nimel ma vabandan Narva esindajate ees, kuid niimoodi see kukkus välja. Ma olen veel ühel korral sunnitud teid sellel nädalal paluma Ülemnõukogusse. Nii kukkus välja. Täna peaks head nägemist. Homme algab istung kell 10, nagu öeldud, infotunniga.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

42. ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG

4. juuni 1991

Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, kolleegid! Alustame hommikuse istungiga. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 64 rahvasaadikut, puudub 40.

Lugupeetud kolleegid, vastavalt päevakorrale on täna meil vabariigi valitsuse ja Eesti Panga infotund. Kolleegid, enne kui me hakkame ära kuulama vastuseid rahvasaadikute esitatud küsimustele, tutvustan teile täna arutusele tulevaid teemasid.

Kolleegid! Te mäletate, et hiljaaegu oli meil üleval probleem, mille olid tõstatanud põllumehed ja mis nõudis koheste meetmete rakendamist valitsuse poolt. Selle küsimusega on seotud tootjate liidud ning täna sel teemal annab meile aru põllumajandusminister hr. Õunapuu. Eelmisest infotunnist jäi meil vastamata rahvasaadik Gussevi küsimusele, mis puudutas liha ja lihatoodete hindu. Ka valitsuse esindaja, Hinnaameti peadirektor hr. Tammistu on kohal. Ta annab selles küsimuses selgitust.

Rahvasaadik Mart Laar tõstatab küsimuse osaku arvutamises omandireformi läbiviimisel. Ka sellele küsimusele saame täna vastuse. Rahvasaadik Ants Käärma puudutab üksikisiku tulumaksu laekumisi kohaliku omavalitsuse eelarvesse. Rahandusminister annab selle kohta ka selgitusi.

Kuid kahjuks ei saa täna infotunnis osaleda siseminister hr. Laanjärv ning selgitus Mart Laari ja Jüri Liimi küsimusele, mis puudutab vangide streiki Rummus, jääb täna ilma kommentaarideta.

Kahjuks ei ole ka täna meil vastajate hulgas justiitsminister, seoses tema haigestumisega tuleb ka need küsimused, mis on esitanud EMKE saadikuterühm, edasi lükata järgmisele infotunnile. Ning Valeri Kois, lugupeetud kolleeg, esitas küsimuse omandireformi väljatöötamise kohta ning temale antakse vastus kirjalikult. Nii on kokku lepitud. Selliste probleemidega puutume täna kokku infotunnis. Alustame Eesti Vabariigi Valitsuse

informatsioonist Ülemnõukogu 17. aprilli otsuse täitmise käigu kohta ning palume kõnetooli põllumajandusminister hr. Õunapuu.

H. Õunapuu

Lugupeetud rahvasaadikud! Maaomavalitsuste Liidu ja Põllumajandustootjate Keskliidu ühises kirjas käesoleva aasta märtsist on fikseeritud põllumajandusliku tootmise taseme hetkeseis, seda nii tootmise mahtude langemise osas kui ka tootmises tehtavate kulutuste kallinemise osas. Püüan vastata kirjas tõstatatud probleemidele.

Kõigepealt peab kahjuks tõdema, et tootmine langeb ka praegu. Jätakuvalt. Kui vaadata juunikuu varumisprognoose, siis on need viimaste aegade ühed madalamad, 12 000 t. liha ja 115 000 t. piima. Pärast 12. aprilli, mil me esitasime Ülemnõukogule kirjaliku vastuse, on kirjas esitatud ettepanekutega edasi töötatud. Vastuse esitamise ajal oli lõpetamisel riikliku põllumajanduspoliitika aluste väljatöötamine üleminekuperioodiks. See töö oli võrdlemisi pingeline, oli pakutud osalemisvõimalust ligemale 30 inimesele, kes tahtsid ja olid huvitatud põllumajandusküsimustes kaasa rääkima. Seda tööd tehti 2 päeva Lohusalus ja seejärel võeti tulemused kokku. Tänapäevaks on olemas poliitika alused üleminekuperioodiks, need arutati läbi Rahvamajanduskomitees, kus need said küll kriitikat, kuid samas peeti võimalikuks esitada need valitsusele arutamiseks. Samas pean õigeks kirjas olnud ettepanekut, et üksikute programmide väljatöötamine on ebaotstarbekas, kuna see ei lahenda tervikuna põllumajanduse ees olevaid probleeme. Praegu on väljatöötamisel lähiaastate arengukava, mille koostamise meetodika on välja pakkunud Pirgu teadurid. Lühidalt öeldes on ta sellise põhimõttega, et iga meile vajaliku toiduaine või tööstusele vajaliku toorme mahu vajadus tuleb kindlaks määrata ja sealt siis järeldub, kui palju suudab anda põllumajandus. Kuna põllumajandus kõiki probleeme ei lahenda (osa asju tuleb osta, vahetada), siis koos teiste ametkondadega tuleb see paika panna, et nii toiduainete kui ka tööstustoorme vajadus vabariigis oleks kaetud. Peab tõdema, et sellise töö tegemine on raske, ta on natukene teiselaadilisem kui ta siiani on olnud. Kuid ma usun, et me saame sellega järgmisel kuul ühele poole.

Probleem on söödateravilja sisseveo suurendamisega. Praegu võime juba arvestada, et I poolaasta lõpuks jääb lepingute järgi ettenähtud kogusest kuni 50 000 t. saamata. Ma toon selle arvu sellepärast, et kirjas oli ettepanek rakendada abinõud otsesidemete korras söödateravilja juurdehankimiseks. Kahjuks tuleb tõdeda, et otsesidemete tulemused jäid tagasihoidlikuks. Mul oli juttu oma kolleegidega Lätis ja Leedus. Nemad sõlmisid eelmisel aastal käesolevaks aastaks lepingu suurema koguse teravilja kohta. Nende kättesaamine oli

juba märtsikuus miinuses. Meie saime siis veel normaalselt. Nii et tervikuna on teravilja seis Liidus, kust me seda teravilja saime, praegu niimoodi, et Liidu keskvõim selle jaotamist ei käsuta. Seetõttu ei ole seda ettepanekut saadud ka positiivselt lahendada. Kokkuostuhindade tõstmise ja materiaalsete ressursside kindlustamise osas me alustasime tööd kahe variandiga. Ühes variandis pakkusime kokkuostuhindade tõstmist, samas alustasime teise variandi väljatöötamist, hindade vabaksandmist. Esitasime aprillis hindade tõstmise projekti valitsusele, kuid mida rohkem me töötasime vabadele hindadele ülemineku kallal, seda selgemaks meile sai, et see variant on parem. Ja nagu te ka teate, selle kohta on otsus valitsuses vastu võetud.

Selle töö käigus me püüdsime teada saada, kui palju on tegelikult suurenenud kulutused, mida majandid praegu teevad. Seetõttu on nüüd meil olemas üle vabariigi majandite võrk, kust me saame konkreetseid arvud, kui palju vastavad ressursid, mida me sisse ostame, mingi perioodi jooksul kallinevad. See töö rajaneb umbes samasugusel põhimõttel, mis oli vabariigi ajal, kus taludes tehti kõigi kulude ja tulude täpne arvestus. Viidatud kirjas oli: tagada halvemate looduslik-majanduslike tingimuste kompenseerimine. See töö käis sellel ajal ja praeguseks on planeeritud tervikuna 32 milj. rbl. erinevate majandustingimustega piirkondadele ja sellest on esimesed summad vabariigi maakondadele juba jaotatud. Suuremad saajad on Saaremaa, Hiiumaa, Valga, Põlva, Võru, ka Paide saab raha. Aluseks on võetud iga põllu, iga konkreetse piirkonna majandamise looduslikud tingimused. Seetõttu on ka Paides selliseid kohti, kus mõni piirkond saab diferentsiaalrenti. Läheb see välja kuni talupidajateni. Kui tema põld on samuti looduslik-majanduslike tingimuste poolest halvemas olukorras, siis on ka temal õigus saada. Me andsime need rahad üle maakondadele, andes kaasa märkuse, et meie oleme jagamisel arvestanud neid aluseid. Mismoodi maakonnad raha laiali jagavad, see jääb nende otsustada, kuid sellest teeme siiski ülevaate ja vaatame, kuidas seda on tehtud.

Maksustamise ja finantseerimise probleemid on lahendatud. Kas see kõiki rahuldab, on iseasi. Materjal, mida me siin eile arutasime ja mis kujutab sotsiaal-kultuuriliste objektide ülalpidamiskulude kompenseerimist, on veel töös.

Ettepanek oli kehtestada riigitegelikkus ainult Liidu fondi katteks. Oli ettepanek turumajandusele üleminekul erastada väiketööstus ja töötlev tööstus. Selles valdkonnas töö käib. Oli ka ettepanek anda töötlev tööstus üle tootjale. Meil on kogemused, kus selle tulemusena tekib veel suurem monopol, tekib tootja ja töötleja monopol. Tarbija satub sel juhul veel raskemasse seisusse, kui ta enne oli. Näiteks tooksin Rävalla ühistu, mille moodustasid majandid ja Rapla piimakombinaat. Ühistus toodetud või hinnaks on 28 rbl., sellel võil pole praegu isegi turgu. Niipalju kirjas toodud probleemide kohta. Aitäh kuulamast!

M. Madisson

Lugupeetud minister! Te ütlesite, et tootmine langeb ka praegu ja ressursidega on raskusi. Ma tahaksin täpsustust kahe asja kohta. Tähendab, külvid on meil tehtud, külvide hooldamise aega ja tootmises langust saaks praegu väga hästi mõjutada, kui oleks korralikke taimekaitsevahendeid. Nendest on suur puudus. Kas on mingisugust võimalust midagi juurde saada? Kuidas te seda kommenteeriksite?

Ja sama probleem on heinakoristustehnika tagavaraosadega. Põlva maakonna volikogu võttis vastu isegi pöördumise valitsuse poole nendes kahes küsimuses, et saada kiiresti mingit lahendust, sest asi on karjuvalt halb. Aitäh!

H. Õunapuu

Taimekaitsevahenditest puudub meil põhiliselt teraviljaherbitsiid 2,4 D amiinsool, mis on teravilja umbrohutõrjeks. Selle puudus tekkis seetõttu, et Ufaa tehas pandi reostamise tõttu kinni ja sealt toodangut enam ei tule. Aga nagu suurel Venemaal ikka juhtub, midagi siiski liigub. Ministeeriumi spetsialistid käisid kohal ja praeguse seisuga on pilt selline, et eile tuli üks vagun sisse, loodame saada veel 3 vagunit. Olemasoleva kogusega suudame katta 2/3 teravilja all olevast pinnast. Aga kui saame need 3 vagunit, siis saab katta 100%. Vabariigi valitsus eraldas 350 000 Soome marka, et herbitsiidid tuua Soomest. Ma arvan, et raskusi ikkagi jääb, kuid olukord on siiski parem kui kuu aega tagasi.

Viljandis oli heinakoristustehnika näitus. Vastavate Saksamaa tehaste esindajad on siin. Just praegu käib arutelu. Praegu on olemas kokkulepe tagavaraosade ostmise kohta Saksamaalt 2,5 milj. valutarubla ulatuses. Kui me saame Maapanga garantii, saaksime minna otsesidemetele, saaksime tagavaraosad ja ka heinakoristustehnikat juurde osta.

Juhataja

Hr. Õunapuu, tundub, et rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Aitäh!

Kolleegid, nüüd eelmises infotunnis vastamata jäänud küsimuste juurde. Aleksandr Gussev tõstas küsimuse liha ja lihatoodete poehindade kohta. Selles küsimuses annab meile selgitusi Hinnaameti peadirektor hr. Peeter Tammistu. Palume kõnetooli.

P. Tammistu

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Hr. Gussev esitas järelepärimise. "Kotka" poes oli sealihha hind 19 rubla 61 kopikat, kana 9 rubla 11 kop., loomaliha 24.67 jne.

Ta küsib, kas see on järjekordne hindade tõstmine. Milline on valitsuse hinnataktika ja kuidas on lood edasise kompensatsiooniga?

Ma mõtlen, et taktikat eile juba arutasime. Taktika on hindade edasine liberaliseerimine koos kompensatsioonidega ja tulupoliitikaga. On olemas valitsuse määrus, mida te ilmselt kõik teate, II kvartali kompensatsioonide kohta ja see praegu kehtib. Meie hinnainspektor käis nimetatud kaupluses hindu kontrollimas ja seal oli järgmine olukord. Kõigepealt me peaksime endale selgeks tegema mõningad küsimused. Räägitakse 4-rublasest ja 15-rublasest sealihast. Sealihha on eluskaalus, tapakaalus ja on poolfabrikaadina. "Kotka" poes oli tegemist poolfabrikaadiga, mille väljastushind oli 15.50. Sinna juurde tuleb veel 15% kaubanduslikku juurdehindlust ning 10% käibemaksu, mis teebki kokku 19.61. Sel momendil oli vale hind kanadel ja selle kohta on esitatud kauplusele ka sanktsioonid. Viimasel ajal on väga palju küsitud, kuidas see 4-rublane liha saab ikkagi 20-rublaseks lihaks. Võimaluste piires olen ma seda ka seletanud. Tegemist on tehnoloogilise protsessiga. Kui näiteks sealihha ostetakse kokku riikliku kokkuostuhinnaga 3.90 või Tallinnas näiteks kokkuleppelise kokkuostuhinnaga 5.25, siis see liha jookseb veel neljal jalal. Tema väljatulek tapakaalus on 68,9%. Kui temast tehakse pooltoode, siis sellest lihakerest on väljatulek omakorda 67%. Tootja saab hinnast 57–69%, kaupmees 12–17%, töötaja 12–18% ja eelarve käibemaksu näol 9,1%. 2. aprillist läks käiku valitsuse määrus hindade ajutise korra kohta, mis korrastas kogu kehtinud hindade süsteemi. Kuna meil olid paljud asjad aastakümneid reguleerimata, püüti leida igasuguseid kõrvalteid. Küll anti kooperatiividele eriõigusi, küll olid abimajanditel erinevad õigused, küll lubati üleplaaniiselt müüa, küll lubati firmatoodangut teha. Selle määrusega püüdsime sellesse süsteemi luua mingisuguse korra ning jaotada ära riiklike hindadega toodangu ja vabalt kujunenud hindadega toodangu toodanguliikide järgi. Ja nimelt on jaotatud niimoodi, et sea-, veise-, kanaliha ning subproduktid, välja arvatud keeduvorst, maksavorst, keel, verivorst, sült, sült-vorst, pasteet, hakkliha, kotletid, pelmeenid, supikogu, ragu, süldikomplekt, frikadellid, on fikseeritud hindadega. Selle liha all mõeldakse raieliha; kui tegemist on poolfabrikaadiga, siis on tegemist vabalt kujunevate hindadega. Samamoodi on suitsulihatoodetega. Reguleeritavad hinnad on konservidel ja viineritel. Endine süsteem tehti ümber, kuna te isegi ilmselt mäletate, kui palju oli ebameeldivusi seoses sellega, et üks ja sama vorst või üks ja sama liha, olles kord riigi ressursina ostetud, kord teenustööna tehtud, kord majandite poolt ise tehtud, tuli letti erinevate hindadega. Praegusel momendil sellised küsimused peaksid olema lahendatud.

Seega ei nimetaks ma seda otseselt hindade tõstmiseks, vaid struktuurimuutuseks. Mul on kõik.

Juhataja

Suur tänu! Asjaosalised soovivad täpsustada. Aleksandr Gussev.

A. Gussev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandjal Tänan teid piisavalt selge vastuse eest. Ma ei kahelnud, et just selline ta tulebki – et järjekordset hinnatõusu pole toimunud. Seoses teie esinemisega tekkis mul teine küsimus. Kahtlemata oli minu esitatud küsimus juba aegunud, kuna alates 1. juulist ei saa enam ka sellist küsimust esitada, sest siis ei suuda enam keegi hindades selgusele jõuda. See on ka mõistetav, arvan, et ühel letil on siis kõrvuti viit sorti liha erinevate hindadega. Kuid öelge palun, kuidas suudab praegu lihtne valija ära elada? Esimesest kuupäevast, nagu me teame, tulevad vabad lihahinnad jne., jne., kompensatsioonide küsimus pole aga lahendatud ja praegu elanikud ei tea, kuidas nad saavad seda kallist liha osta. Kas ei saaks valitsus, muidugi teie abiga, eraldada igäühele, kellele on kompensatsioon ette nähtud, krediidi korras á 500 rbl., aasta lõpul aga dotatsioon ümber arvestada? Arvan, et see oleks õiglasem, kui järelemaksuga liha müümine.

P. Tammistu

Jah. Ilmselt see küsimus on rohkem rahandusministrile. Kuid mis puutub 1. juuli vabade hindade süsteemi, siis ma ei tea, kuivõrd eile sellest siin saalis räägiti, kuid nähakse ette küsimuste kompleksset lahendamist. Selge see, et paljudel on juba praegu raske oma majapidamist korras hoida, ennast ära majandada. Seoses sellega nähakse selles kompleksprogrammis ette ka kompensatsioonide ülevaatamist, samuti mõningatele kaupadele odavamate hindade kehtestamist, et just see elanike kontingent saaks ennast ära toita.

J. Allik

Lugupeetud härra ettekandja, mul on kaks küsimust.

Viimane kord, kui vabariigi elanikkond midagi must valgel liha ja piima hindadest teada sai, oli 15. oktoobril. Kui me lugesime vabariigi valitsuse määrust, mille järgi kana jäi maksma 2.20 rbl. kg, või 7 rbl. kg, siis praegu maksab või 12 rbl., kana 7–15 rbl. Kas see vahepealne hindade tõus toimus mingite salajaste määruste põhjal? Kui jah, siis kas te ei arva, et taolised hinnatõusud tuleks siiski ajalehes avalikustada, nagu tehakse seda teistes riikides, kes veel hindade reguleerimisega tegelevad?

Ja teine küsimus. Kui on kaupluses müügil kokkuleppehinnaga lihatooted – ma pean silmas tooteid, mis tulevad lihakombinaadist, mitte talunikult ostetud –, siis kelle vahel sõlmitakse

kokkulepe, kes määrab kokkuleppehinna, tähendab, kas on tegemist kokkuleppega riikliku ettevõtte ja riikliku kaupluse vahel? Kelle huvides siis taoline kokkulepe sõlmitakse ja miks?

P. Tammistu

Mis puutub või hinda, siis või hinda keegi muutnud ei ole. Selle hind peab olema täpselt niisugune, nagu see kehtestati 5. jaanuaril. Kui tegemist on mingi teise hinnaga, on tegemist hinna rikkumisega. 2.20 maksev kana on supikana, selle hinda ei ole keegi muutnud; on muudetud vaid jahutatud broileri, mitte külmutatud broileri hinda. Käesoleval juhul on tegemist hinna rikkumisega. Hindade muutusest oleme alati teatanud; võib-olla mingisugused väiksemad muutused oleme n.-ö. kahe silma vahele jätnud, kuid suuremast osast muutustest oleme alati teatanud.

Teiseks on muidugi küsimus kontrolli tõhususest. Ja seda ütlen ma täie tõsidusega, et ega ainult Hinnaamet üksi ei jõua seda kontrollida, selleks peavad tekkima tarbijakaitse ühingud. Need peavad tekkima tarbijate seast, neid ei saa luua niisama. Me oleme püüdnud luua sidet mitmesuguste gruppidega, et kontrollijate kaader laieneks. Kui teil on kedagi soovitada, me võtame ta alati vastu. Meil on võimalik palgata tööle mittekoosseisulisi inspektoreid ja me oleme tänulikud, kui meile tulevad niisugused kvalifitseeritud inimesed.

Mis puutub väljendusse "kokkuleppehinnad", siis see on üks möödunud aastatest pärit väljend, et mitte rääkida jaehindade tõstmisest. Kokkulepe toimub tõesti kaupmehe ja tootja vahel. Selle termini üle on keelt teritatud, et meie kui tarbijad ei ole sellega kokku leppinud, kuid ma juhin teie tähelepanu, et meie lepime kokku kaupmehega siis, kui me seda kaupa ostame, ja kui me seda ei osta, siis me ei ole kokku leppinud.

A. Gussev

Lugupeetud ettekandja, vabandage minu järjekindlust, kuid mulle meeldib asju lõpuni viia. Ma jätkan hr. Alliku küsimust. Te nimetasite õigesti, et supikanad on 2.25 rbl. kg, broilerite hinnaks kehtestas valitsus 5.60. Ma tahaksin toonitada, et hinnad, millele ma oma kirjas viitasin, ei ole kaugeltki üksnes "Kotka" poes. Nad on kõigis kauplustes. Kuid proovige praegu ükskõik millises kaupluses leida kanu kas või hinnaga 5.60. Ja te püüate meile selgitada, et kanade hindu pole muudetud. Kanu hinnaga 5.60 müügil pole! See on esimene küsimus. Teiseks, on mõistetav, et liha töödeldakse. Te selgitasite, et hind 15 rbl. kg eest on tingitud täiendavast töötlemisest. Kuigi igas kaupluses rippuvas raieskeemis mul ei õnnestunud sellist spetsiaalset tükki leida. Kuid mis on siis kanade juures muutunud? Tänan!

A. Tammistu

Tulles tagasi kana hinna juurde, kordan veel kord, et me muutsime maikuust jahutatud broilerite hinda. Ei ole muudetud külmutatud broileri ja supikana hinda. Kui säärased hinnad on kasutusel, siis on need ebaseaduslikud hinnad ja kuuluvad trahvimisele. Mis puutub sellesse, et raieskeemil ei ole niisuguseid lihatükke näha, siis tõesti poolfabrikaate ei ole seal näidatud. Poolfabrikaat on ilma kondita ja ilma pekita täisväärtuslik liha, millest te võite kõik ära kasutada.

V. Lebedev

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Alustuseks ma lihtsalt soovitaksin teil võtta oma andmed ja hinnad ning käia mööda kauplusi. Mulle tundub, et te olete juba mõneti reaalsest elust maha jäänud. Ent see on vaid soovitus.

Esimene küsimus ei puuduta otseselt teie firmat ja võib-olla te ei suuda sellele vastata. Nagu teada, võttis meie valitsus omaks presidendi 5%-lise maksu väga ruttu, peaaegu kohe. Ent praegu on paljudes vabariikides, Venemaal, ka Ukrainas võetud vastu otsused ning 5%-line maks paljudele esmatarbekaupadele on tühistatud. Kas te teate sellest midagi, kas meie valitsus kavatses selle 5%-lise maksu samuti tühistada?

Ja teine küsimus. Mis te arvate, kas tohib meil 1. juulist hinnad vabaks lasta, omamata seejuures monopolidevastast seadust? Me ju teame, tõsi küll, nõukogude ajalooõpikutest, kuidas varem monopoli ja kõrgete hindade säilitamiseks kallasid tootjad piima jõgedesse, hävitasid liha, et hoida kõrgeid hindu. Nii et kas teile ei tundu, et monopolivastase seaduse ning üldse range arvestuse ja kontrolli puudumine ei võimalda meil üldse turgu küllastada? Tänan!

P. Tammistu

Ma tänan hr. Lebedevi kõigepealt hea nõuande eest! Kuid lihtsalt huvilisena, tarbijana ja oma ametikohustuste tõttu viibin ma väga palju kauplustes ja tean ka, milline on olukord. Kuid, jah, hinnarikkumisi on tõesti palju. Ma ütleksin veel kord, selles töös me vajame lisatööjõudu ja me vajame seda ka edaspidi, arvestades hindade liberaliseerimist. Sest mängureeglid on ikkagi paigas. Mis puutub, nagu te nimetate, presidendimaksu (see on meie käibemaks), siis meie tingimustes ei ole minu teada jutuks võetud selle maksu kaotamist. Kuna see on meil eelarvetesse sisse projekteeritud, siis ma ei näe ka erilist võimalust seda sealt lahti kangutada. Te teate, et selle taga on suures osas kohalikud eelarved ja ka riigieelarve. Tähendab, kuskil teises kohas tuleks mingisugune teine maks peale panna. Ma pean kordama ühte väga

ebapopulaarset seisukohta, et me saame elada täpselt nii hästi, kui hästi meil on võimalik elada. On võimalik muidugi meie tulusid ja kulusid ümber jaotada ühest taskust teise, kuid iga jaotamise ja ümberjaotamise juures jaotatav kulub.

Vabandage, kuidas teine küsimus oli? Monopolivastane seadus. Ma olen monopolivastase seadusega ise tegelnud, see seadus pidi valmis olema juba ülemöödunud aastal. Nagu te näete, see asi ei ole teips mitte nii kerge. Monopolide küsimus seisab meil muidugi ees. Valitsuses on läbi vaadatud konkurentsiseadus, mis käsitleb monopolismi küsimust. Ja ma loodan, et see jõuab kõige kiiremas korras parlamenti, sest ma pean seda käesoleval arenguetapil üheks tähtsamaks seaduseks, mille järgi on võimalik edasi elada. Mis puutub sellesse, kas ilma monopolivastase seaduseta on ülepea võimalik minna vabale hinnakujundusele, siis ma arvan, et on. On olemas piirhindade, piirtariifide süsteemid, mida on võimalik monopolide vastu kasutada. Neid tuleb loomulikult ka kasutada.

M. Madissoon

Hr. Tammistu, te ütlete, et juba kehtivad poolfabrikaatide kokkuleppehinnad. Mul tekib nüüd küsimus, millal muutub liha poolfabrikaadiks? Kas siis, kui ta on lihtsalt kombinadist läbi käinud, kui ta on tükeldatud keha või kui on juba kont välja võetud või millekski muuks tehtud? See mõiste vajaks selgitust, muidu ei saa se'st asjast aru.

Teine. Kokkuleppehinnad sõlmitakse, nagu te ütlesite, tootja ja ostja vahel selle kaudu, et kui ostja ostab, siis on nad kokku leppinud. Kas te ei leia, et siin on üks suur viga või hädaoht sees, sest on rahakaid, on ilma rahata ja on keskmise rahaga ostjaid. Praegusel juhul lepivad kokku rahakad inimesed. Kellel raha ei ole või on seda vähe, neil puudub võimalus kokku leppida. Lahendus oleks selles, kui tema jaoks oleks riikliku hinnaga liha müügil. Seda ju ei ole. Kuidas te seda vahekorda selgitaksite ja kuidas asi siis peaks olema? Aitäh!

P. Tammistu

Mis puutub poolfabrikaatidesse, siis iga liha ja toote kohta on olemas tehnilised tingimused. Vastavalt tehnilistele tingimustele muutub see liha siis poolfabrikaadiks. Iga poolfabrikaadi nimetuse kohta on olemas omad tingimused, millele ta peab vastama ja millega seoses tema nimetus on seal siis karbonaad või praeliha või guljašš jne. Ainult sellisel juhul, kui toode vastab nendele tingimustele, on see poolfabrikaat. Nende tingimuste selgitamiseks peaks tehnilised tingimused ümber jutustama.

Teine küsimus puudutas kokkuleppimist ja elanikkonna erinevaid ostuvõimalusi. Mul tuleb meelde Rooma senaator Cato vanem, kes iga oma etteaste lõpetas sõnadega "Ja Kartaago

tuleb hävitada". Ja nii ütlen ka mina iga kord, et ühtegi sotsiaalset küsimust ei saa lahendada hindadega, vaid sotsiaalseid küsimusi saab lahendada vaid sotsiaalsete programmidega. Ei saa teha hindu ühtemoodi vastuvõetavaks nendele, kellel on kuusissetulek 200 rbl., ja nendele, kellel on kuusissetulek 2000 rbl. Tähendab, hinnad peavad olema niisugused, missuguseks nad kujunevad. Aga neid, kelle elatustase on madal, tuleb aidata sotsiaalprogrammidega.

Juhataja

Suur tänu, hr. Tammistu, rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole.

P. Tammistu

Tänan!

Juhataja

Kolleeg Mart Laar tõstas küsimuse osaku arvutamisest omandireformi läbiviimisel. Selles küsimuses annab meile selgitust majandusministri asetäitja hr. Erik Terk.

E. Terk

Lugupeetud rahvasaadikud! Seoses osaku kasutamise ja privatiseerimisel telliti spetsiaalne uurimistöö töögrupilt, kuhu kuulusid mitmed selle kontseptsiooni ideoloogid või väljapakkujad härrad Ivar Raig, Uku Hänni, Ilmar Pärtelpoeg ja teised. See töö esitati meile eelmisel nädalal. Peab ütlema, et praeguse seisuga on osaku kasutamissuunad, kasutamismõisted tõesti süstemaatilisemalt läbi töötatud kui mõni kuu tagasi. Eile me arutasime osaku väljatöötamise töögrupiga nende esitatud materjali küllalt põhjalikult ja leidsime, et seal on siiski mitmeid küsimusi, mis nõuavad edasist täpsustamist. Tellitud töö teema oli mitte ainult osaku kasutamise kontseptsioon, vaid ka selle kontseptsiooni realiseerimise mehhanism, ühesõnaga, kuidas saaks privatiseerimisel kasutada osakut. Me leppisime kokku, et on veel neli põhiküsimust, mis on vaja täiendavalt läbi töötada. Esiteks nn. tööpanuse osaku diferentseerimise alused. Kui me leiame, et osak peab sõltuma tööstaažist, siis kui palju on neid tööstaažigruppe ja kas sõltuvus on lineaarne või mitte. Teiseks. Kas rahvakapitali osak võib sularahaks üle minna ja kui mingis piiratud ulatuses võib, siis kui suures ulatuses, et rahvakapitali osakute väljalaskmisega ei kaasneks survet meie tarbekaubaturule. Kolmas täiendavat läbitöötamist vajav küsimus on osakute reaalne vahetamine müüdavate ettevõtete aktsiate vastu. Ka see küsimus on küllalt keeruline. On naiivne arvata, et inimesed, kellel on rahvakapitali osak välja arvutatud, lähevad kõik üldisele

oksjonile ja hakkavad üksteise võidu pakkuma. Viimane küsimus. Praeguse kontseptsiooni järgi peab rahvakapitali osaku struktuuri kuuluma ühelt poolt see osaku osa, mida on võimalik kasutada kompenseerimiseks, ja teiselt poolt siis see osa, mida võib nimetada töökapitali osakuks, mis on arvatud selle järgi, milline on inimese tööpanus. Küsimus on nende kahe osakupoole vahekorras. See ei ole veel küllaldaselt läbi töötatud, et sellega kui küpse projektiga välja tulla. Me leppisime kokku, et selle kontseptsiooni autorid töötavad need küsimused uuesti läbi ja esitavad need 13. juunil. Pärast seda kulub vähemalt nädal selleks, et seda asja arutada siin erinevates ringkondades ja avalikult. Umbes 20.–25. juuni paiku peaks see enam-vähem küpse projektina minema valitsuse istungile. 100%-liselt midagi garanteerida on raske, sest meil on praegu tegemata mitmed põhimõttelised poliitilised otsused, ka sellised poliitilised otsused, mida mujal kui parlamendis vist ei olegi võimalik teha. Minu arvates näiteks see otsus, kui suur osa privatiseerimisest võiks toimuda osaku kaudu, ilma et meil majanduslik efektiivsus langeks. Teine otsus peaks olema tööpanuse osaku ja kompenseerimise osaku vahekorra kohta. Selle projekti väljatöötamise käigus jätsime need küsimused lahtiseks, palusime töötada välja selline projekt, mis oleks kasutatav sõltumata sellest, missugune tuleb poliitiline otsus osaku kasutamise ulatuse kohta.

Võimalik, et selles kohas võib tekkida veel probleeme, sellepärast et kui leitakse, et osaku kaudu tuleb privatiseerida 5% privatiseeritavast, peaks tehnoloogia olema ühesugune. Kui leitakse, et 55%, siis peaks see tehnoloogia olema teistsugune. Ma rõhutan, et valitsuse privatiseerimise kontseptsioonis on üheselt öeldud, et rahvakapitali osak on abikanal, mitte privatiseerimise põhikanal.

Nii et meie prognoosime selle projekti enda kätte saamist juba täiendatud ja läbitöötatud kujul 13. juunil ja ajavahemikus 20.–25. juunini esitame selle valitsuse istungile. Olenevalt sellest, milline on projekti tase, arutatakse seda ühel või kahel valitsuse istungil. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kahjuks ei viibi saalis Mart Laari, nii et küsimise järg läheb üle teistele rahvasaadikutele. Illar Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud ettekandja, mul on kaks küsimust. Te ütlesite, et osak arvutatakse vastavalt inimese tööpanusele. Kas tööriühm peab osaku vääriliseks ka tööd, mis on tehtud Eesti Vabariigi huvide vastu? Ma mõtlen siin tööd naaberriigi repressiivorganites, mis tegutsevad

Eesti territooriumil, tööd kommunistliku partei aparaadis jne. Või millised on need tööd, mille eest osakut ei arvutata, või see kui kasutult elatud või töötatud aeg, kahjulikult töötatud aeg lahutatakse üldisest tööstaažist? Ja teine küsimus. Kas töörühmas on arutatud võimalust määrata osak ainult Eestis elatud aja järgi, sõltumata sellest, millisel töökohal inimene töötas või kasvatas ta hoopis koduperenaisena lapsi? Aitäh!

E. Terk

Täpsustuseks esimesele küsimusele. Ei ole päris korrektne öelda, et selles projektis arutatakse osak tööpanuse järgi. Selle osaku üks osa arvutatakse tööpanuse järgi. Praeguses projektis ei ole selliste tegevuste või tööde loetelu, mis tuleks üldisest tööpanusest maha võtta, näiteks töötamist EKP aparaadis või mõnes muus sellises kohas. Ma hea meelega annan autoritele edasi hr. Hallaste ettepaneku, et nad seda problemaatikat analüüsiksid. Ainuke vaidlus, mis tekkis töö autoritega, oli tööpanuse mõõtmine puht töötatud aja järgi, nagu see on kirjas praeguses variandis. Osa eksperte vaidlustas selle. Me pakkusime välja uurida alternatiivvariante ja vaadata paindlikumalt, et puht tööaeg ei oleks ainuke kriteerium. Nüüd sellest, kas aluseks ei või olla Eestis elatud aeg, sõltumata sellest, kas inimene on töötanud koduperenaisena või mitte. Praeguses projektis, mis meie kätte eelmisel nädalal jõudis, on aluseks ikkagi töötatud aeg, mitte elatud aeg.

J. Allik

Lugupeetud hr. Terk! Nagu teie ettekandest võis aru saada, võtab valitsus siiski tõsiselt võimalust privatiseerida osakute abil ükskõik millise protsendi ulatuses. Kuidas te selle valgusel kommenteeriksite valitsuse ettepanekut paisata 1. juulist müügile 20% riigiettevõtete aktsiaid, mis tähendab ikkagi üldise osakuarvutamise summa selget vähendamist enne, kui Ülemnõukogu on langetanud selle kohta üldse mingit otsust?

E. Terk

Osakute kasutamise põhimõtteline lahendus oli kirjas juba eelmisel suvel esitatud valitsuse privatiseerimiskontseptsioonis. Nii et see, et valitsus osakute ideed põhimõtteliselt aktsepteerib, ei tohiks tulla üllatusena. Kogu aeg oleme rõhutanud, et meie arvates saab osak privatiseerimisel olla abikanal, s.t. et osaku kaudu tuleks privatiseerida vahemik erastatavast varast. Ja kuna me lähtume sellest aluse eeldusest, siis meie arvates on kõigiti mõttekas püüda käivitada privatiseerimisprotsess nendes suundades, mille jaoks on aeg küps ja mis võimaldavad hiljem, kui on tehtud põhimõttelised poliitilised otsused privatiseerimine

üldaluste kohta, minna edasi nii, nagu Ülemnõukogu vajalikuks peab. Teiste sõnadega, kui müüakse selgelt väiksem osa riigivarast, siis on Ülemnõukogul hiljem võimalus teha otsuseid ka selle kohta, et näiteks 60% tuleb privatiseerida osakute kaudu ja sel juhul sellise otsuse realiseerimine ei ole takistatud. Tähendab, takistatud oleks ainult sellise otsuse tegemine, kus leitakse, et raha kaudu privatiseerimine tuleb üleüldse kuulutada inimvaenulikuks tegevuseks. Ja kui viimaste aastakümnete jooksul teenitud raha kuulutada üleüldse ebaoluliseks teguriks ja seda privatiseerimisprotsessis mitte arvestada – valitsus tõesti ei ole seda varianti kunagi tõsiselt võtnud ja seetõttu me pakumegi välja projekte, mis meie arvates ei tohiks Ülemnõukogul põhiotsuste tegemisel takistuseks saada.

L. Arro

Lugupeetud ettekandja, kuidas selle projekti järgi arvutatakse osakuid kolhoosides ja üldse põllumajanduses? Kas üldise seaduse järgi või kolhoosi üldkoosoleku otsuse alusel, nagu paljud majandid juba teevad?

E. Terk

Tähendab, selle projekti järgi toimub osakute arvutamine üldise süsteemi alusel. Aga ma paluksin siiski, et te esitaksite konkreetseid küsimusi selle projekti sisu kohta pärast seda, kui autorid on teinud oma täpsustused, pärast 16. juunit, sest neil on võimalus siin üht-teist veel muuta. Ja me niimoodi leppisime kokku, pärast seda esitatakse projekt avalikult.

A. Gussev

Lugupeetud ettekandja, ma tahaksin esitada hea, maamehe küsimuse, samasuguse, nagu esitas Hallaste. Öelge palun, kas osaku arvutamisel võetakse tööstaaž arvesse ainult Eesti Vabariigis töötavatel inimestel või ka sõjaväelastel, kes on põhijaa teeninud väljaspool Eestit ning on elanud Eestis vald kolm aastat? Selgitage seda palun.

E. Terk

Ma veel kord kordan. Praegu on jutt vaheprojektist ja ma meelsasti ei kommenteeriks vaheprojekti sel perioodil, kui autoritel on võimalus teha selles veel muudatusi. Aga hr. Gussevile ma vastan, et praeguses projektis on aluseks Eesti Vabariigis töötatud aeg, mitte väljaspool Eesti piire töötatud aeg.

Ma heameelega vastan nendele küsimustele, minu kolleegid, pärast 16. juunit, kuna siis on autoritel võimalus oma seisukohti täpsustada. Praegu annaksin aru ainult selle projekti kohta, mitte üksiklahendite kohta.

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Selle seadusega me läheneme minu meelest kõige ohtlikumale hetkele Eesti Vabariigi kujunemises. Kui me võtame selle vastu valesti, viib see Eesti lõhenemisele. Härra Gussev juba esitas küsimuse: kas võetakse arvesse väljaspoolt Eestit väljateenitud tööstaaž? Kuidas on teie arvamus, kas teie komisjon arutab läbi kõik selle otsuse poliitilised tagajärjed? Võin teile veendunult kinnitada, et see viib Kirde-Eesti lahkulöömisele. Tänan!

E. Terk

Ma vastaksin hr. Koisile, et valitsus ei ole praegu selle kohta mingeid otsuseid teinud ja ka majandusministeerium ei ole teinud. Tegemist on pool-projektiga ja me anname endale aru sellest vastutusest, mis nende otsustega on vaja enda peale võtta, aga need on juba valitsuse ja Ülemnõukogu tasandi otsused. Praeguses tööstaadiumis on sellest vara rääkida.

L. Hänni

Hr. Terk, ma tahaksin, et te täpsustaksite, kes on antud töö tellija. Ühe osalejana ma tean, et leping on sõlmitud IME probleemnõukoguga, aga praegu ma sain aru, et töö tellijaks on valitsus ja seda kavatsetakse esitada valitsusele.

E. Terk

Töö tellija oli tõesti IME probleemnõukogu, aga ühte tööd ei olnud mõtet kaks korda tellida. Tähendab, valitsus on selle tellimuse aktsepteerinud ja valitsus arutab selle projekti oma istungil loomulikult läbi, aga kuna otsene tellija on IME probleemnõukogu, siis enne arutame selle läbi IME probleemnõukogus. Otsetellija on IME probleemnõukogu, aga tellimus ise on valitsuse poolt aktsepteeritud ja valitsus võtab selle töö läbivaatamisele, kui probleemnõukogu peab ta kvaliteeti küllalt heaks.

I. Hallaste

Lugupeetud eesistuja, austatud ettekandja! Mu küsimus läheb võib-olla natukene kõrvale sellest järelepärimisest. Teie vastuses oli juttu valitsuse soovist erastada 20% riiklike

aktsiaseltside aktsiaid müügi teel. Ilmselt siis rublade eest. Kas te võiksite öelda, kui suur summa on 20% nende aktsiaseltside väärtustest ja kui see summa on suurem kui elanikkonna hoiuste üldsumma, s.o. natuke üle 2 milj. rbl., kust arvab valitsus tulevat vahepealse raha, et erastamine läbi viia – kas Nõukogude Liidust või "Integralist" või kust? Aitäh!

E. Terk

Ülemnõukogule esitatud kaaskirja lõpus on ka esialgsed arvutused selle kohta, kui suurt summat orienteeruvalt kuni 20% aktsiate müük puudutab. Aga ma rõhutan, et jutt ei käi mitte aktsiate müügist kõigis riiklikes aktsiaseltsides. Näiteks me pakume välja alustada esimest tüüpi riiklike aktsiaseltside aktsiate müüki mitte kuni 20%, vaid ainult 5% ulatuses. Mul ei ole praegu seda projekti siin käes, aga minu arvates ei ole see summa kindlasti suurem kui hoiuste üldsumma. Ma heameelega täpsustan seda lähema poole tunni jooksul, kui ma saan selle paberi uuesti kätte. Seal on see number kirjas.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. Terk! Tahan teile meenutada staaži küsimust Eesti territooriumil. Tahan teile meelde tuletada, et väga palju Eesti elanikke saadeti Siberit hõlvama, BAM-ile ja Tjumeni. Loomulikult sai vabariik naftat, bensiini ja kütust. Tähendab, need inimesed töötasid väljaspool Eestit Eesti rahva heaks. Muide, kas te ka kolleeg Leissoni tööstaaži ei arvesta?

E. Terk

Seda küsimust on seoses rahva osaku kontseptsiooniga päris mitmel korral arutatud ja on välja pakutud vahevariant, et arvestada seda staaži juhul, kui tegemist on Eesti organisatsiooni raames tehtud tööga. Näiteks Tjumenis oli tegemist Eesti ehitusorganisatsiooniga ja sel juhul ma pean täiesti normaalseks selle aja sinna sisse arvamist. Muudel juhtudel on olukord keerulisem. Ilmselt see on tõesti küsimus, mida on mõtet lõppvariandi puhul analüüsida, aga ma arvan, et selle küsimuse lõplik lahendamine võib minna ka Eesti ja Nõukogude Liidu läbirääkimiste tasandile, et saada selleks finantskatet.

Juhataja

Suur tänu, hr. Terk, selles küsimuses rahvasaadikutel ei ole täpsustusi. Kuid kasutame juhust, et te olete kõnetoolis, ja vastame ka EMKE saadikufraktsiooni esitatud küsimusele, kas

valitsuse programm üleminekuks turumajandusele on valmis ja kas Ülemnõukogu saab sellega tutvuda.

E. Terk

Ma hea meelega vastaksin sellel küsimusele koos oma kolleegi hr. Mart Opmanniga, kuna ta on nende asjadega viimasel ajal tegelnud. Ma alustaksin sellest, et valitsuse arvates on strateegilised ja kontseptuaalsed alused turumajandusele üleminekuks enam-vähem olemas, ehkki üksikpunktides on loomulikult mõningaid segaseid kohti ja alternatiive. Võib öelda, et praegu toimub valitsusprogrammi majandusosa punktide realiseerimine, töö käib kõikide nende punktide raames, mis on valitsusprogrammis kirjas. Ausalt öeldes on ka selliseid punkte, mis olid kirjas juba eelmise valitsuse aegsetes IME majandusregulatsiooni väljatöötamise graafikutes, mida me ka praegu tagantjärele üritame täita ja mahajäämust tasa teha. Põhimõtteliselt ei ole võetud kurssi sellele, et teha mingisugune ühevariandiline jäik programm, nagu 400 päeva programm või midagi taolist. Meile tundub, et selline lähenemine ei ole päris kaasaegne ja päris strateegiline. Küll on vaja praegu neid turumajandusele ülemineku tingimusi täpsustada ja pidevalt üle vaadata. See töö on toimunud põhiliselt kahe programmi raames. Ühte on nimetatud avatud turumajandusele ülemineku programmiks, mille on välja töötanud töögrupp eesotsas rahanduse aseminister Enn Roose ja majanduse aseminister Mart Opmanniga. Sellest natuke laiaast nimetusest hoolimata võib siiski öelda, et praegusel kujul on see programm küllaltki konkreetne, seda on arutatud valitsuse istungil ja autoritele on tehtud ülesandeks lähema nädala-poolteise jooksul esitada valitsusele juba täpsed tegevusgraafikud, kus on kirjas, mis on vaja teha selleks, et tekiks vastav seadusandlik keskkond isereguleerivaks majanduseks ja mis sisaldab konkreetseid organisatsioonilist tüüpi abinõusid. See programm on orienteeritud selle aasta lõpuni. Me eeldame, et nädal-poolteise pärast, kui autorid esitavad valitsuse istungile teistkordselt selle programmi ja kui valitsus selle kinnitab, on meil küllalt konkreetsete ülesannete loetelu, mis on vaja ära teha veel selle aasta jooksul turumajandusele üleminekuks. Selle programmi väljund koosneb praegu 10 blokist, need on kõik majandusmehhanismi põhielemendid. Bloki igas osas on vähemalt 7–8 konkreetset abinõu, mida üritatakse siduda konkreetse tähtajaga.

Teine turumajandusele ülemineku suund seondub nn. Eesti iseseisvumise programmiga, mis üldjoontes avalikustati Rahvarinde kongressil. Selles iseseisvumisprogrammis on ka oma majandusosa, kus kogu problemaatikale on lähenetud natuke teise kandi pealt. Tähendab, on vaadatud seda, millistesse tingimustesse sattuvad meie majandus ja turumajandusele ülemineku poliitika sel juhul, kui me selle aasta jooksul teeme tugevaid pingutusi reaalse

poliitilise ja majandusliku iseseisvumise saavutamiseks. See programm hõlmab jooksvat aastat ja valitsus kavandab need kaks programmi viia omavahel kokku, hr. Roose ja hr. Opmanni juhtimisel väljatöötatud puhtmajandusliku programmi ja teiselt poolt need tingimused, mis tulevad poliitilistest protsessist. Siis vaadatakse mõlemad koos valitsuses läbi ja toimub nende vastastikune korrigeerimine.

Need programmid, millest ma praegu rääkisin, on suhteliselt lühiajalised, üks on selle aasta lõpuni, teine on jooksva aasta kohta. Peale selle on kavas välja töötada ka pikemaajalisem turumajandusse jõudmise programm. Selle programmi forsseeritud väljatöötamist on kavas alustada umbes augustikuu keskel, kaasates sinna ka mitmeid väliseesti majanduseksperthe. See ei oleks siis mitte enam poole aasta või aasta, programm, see oleks majandusregulatsiooni muutmise üldine programm, mis tõenäoliselt haarab päris mitme aasta pikkust perioodi.

Viimasena ma märgiksin ära alanud koostöö Hudsoni instituudiga. Selles koostöös me peaksime võtma lähtemomendiks selle olukorra, kus Eesti on põhimõttelise hüppe turumajanduslikule regulatsioonile juba teinud. Tuleks töötada koos Ameerika ja teiste välisekspertheidega läbi näiteks 10 aasta põhimõttelised suunad, kuidas turumajandusse jõudnud Eesti suudaks maailmas hakkama saada, kuidas tootmisstruktuur peaks muutuma, kuidas Eesti majandus peaks internatsionaliseeruma.

Üksikute allprogrammide avalikustamise kohta niipalju, et see avatud turumajandusele mineku programm – või nimetame seda siis härrade Roose ja Opmanni juhitud programmiks – oli vahevariandina saadetud umbes 50-le vabariigi juhtivteadlasele ja Tootjate Liidule, nii et üldiselt me eeldame, et see on küllalt laialt levinud ja teatud, tegemist ei ole mingi kitsa ringkonna salajas tehtava projektiga. Seda iseseisvat programmi majandusosa ilmselt ei ole praegu otstarbekas lausa uuesti avaldada enne seda, kui need kaks allprogrammi on juba valitsuse poolt kokku viidud. See võiks toimuda, nagu ma eespool ütlesin, umbes poolteise nädala pärast.

Juhataja

Suur tänu! Mõned küsimused rahvasaadikutelt. Tiit Made.

E. Terk

Kui võib, siis hr. Opmann tuleb vastamisel mulle appi.

Juhataja

Ei ole midagi selle vastu, palume ka hr. Opmanni kõnetooli.

T. Made

Austatud eesistuja, suur tänu sõnaandmise eest. Lugupeetud hr. Terk! Te nimetasite korduvalt või kasutasite mõistet "avatud turumajandus". Missuguseid turumajanduse vorme te veel teate? Peale selle ma oleksin palunud, et te täpsustaksite või ütleksite meile konkreetselt, missugused on teie poolt kasutatud avatud turumajanduse termini elemendid? Mida te selle all silmas peate, mida konkreetselt on vaja saada või saavutada? Te nimetasite, et on olemas nn. Eesti iseseisvusprogramm. Kas selle nn. Eesti iseseisvusprogrammiga on kooskõlas ka teie avatud turumajanduse programm või on see nn. Eesti iseseisvusprogrammi osa? Kolmas küsimus. Kui reaalseks praegu Eesti Vabariigi Valitsus peab turumajandusele üleminekut Eesti Vabariigis praeguses olukorras? Kui reaalseks üldse praegune Eesti Vabariigi Valitsus peab mingitegi turumajanduse elementide juurutamist lähema 5 aasta jooksul Eesti Vabariigis? Aitäh!

E. Terk

Võib-olla hr. Opmann põhjendab pärast pikemalt programmi nimetuse "Avatud turumajanduse programm" kasutuselevõtmise loogikat. Mina omalt poolt ütleksin ainult seda, et vähemalt teoreetiliselt on tõesti olemas ka selline võimalus, et me üritame teatud turumajanduse elemente viia Eestis sisse ka nendes tingimustes, kus Eesti majanduse avanemine Läände ei ole oluliselt suurenenud. Ja samal ajal Eesti majandussuhetes Idaga võib näiteks poliitilistel põhjustel tulla isegi teatud tagasimine. Tähendab, vähemalt teoreetiliselt on selline olukord täiesti kujuteldav või on see üks stsenaarium, mis on vaja läbi mängida ja mida me oleme ka läbi mänginud. Ka meie väikese, piiratud mahuga siseturu tingimustes on siiski võimalik rakendada teatud majandussektorites turumajanduse elemente ka sel juhul, kui meie Läände avatus pole veel järsult suurenenud. Avatud turumajanduse kontseptsioon eeldab ilmselt vastupidist. Seda hr. Opmann pärast komponentide kaupa natuke täpsustab.

Nüüd sellest, kui tõenäoliseks ma pean turumajanduse mingite elementide sisseviimist 5 aasta jooksul. Ma väidan, et turumajanduse mingeid elemente on juba praegu Eesti majandusse sisse viidud. Nii et selles mõttes mingeid kahtlusi ei ole, küsimus on lihtsalt selles, kui kaugele Lääne mõistes turumajandusele lähenemisel me 5 aastaga võime jõuda. See on natuke teine küsimus. Minu arvates on väga tõsine küsimus see hr. Made küsimus, mis puudutas kahe asja, poliitilise iseseisvumise programmi ja avatud turumajanduse programmi vahekorda. Oma eelmises sõnavõtus mainisin, et valitsus tahab neid kahte programmi valmis kujul koos läbi vaadata ja näha nendevahelisi seoseid võimalikult konkreetselt. Poliitilise iseseisvuse programmi tegemisel me üritasime mõelda mitmevariantset või mitmete stsenaariumide

kaupa. Siin lihtsalt me peame arvestama kahe olukorraga. Üks olukord on selline, kus meil õnnestub poliitiliselt iseseisvuda selliselt, et sellega ei kaasne pikaajalisi majanduslikke vapustusi ega tõsist blokaadi idasuhetes. Sel juhul on nende kahe programmi ühitamine suhteliselt valutult. Kindlasti me peame arvestama ka sellist varianti, mille puhul poliitilise iseseisvumise saavutamiseks võib kaasneda vähemalt ajutine terav kriis idasuhetes ja kas otsene või varjatud majandusblokaad. Nendes tingimustes rääkida avatud turumajandusest Eesti – Nõukogude Liidu vahelistes majandussuhetes ei ole sellel perioodil ilmselt alust. Nii et vastus hr. Madele oleks selline, et loomulikult teatud stsenaariumi korral võivad need kaks mõttekonstruktsiooni minna tugevasse vastuollu. Aga me eeldame, et see vastuolu puudutab teatud kriisiperioodi ja pikemaajaliselt hakkavad ikkagi mängima majanduslik-geograafilised ja majanduslikud tegurid ja kui meie idasuhted uuesti paranevad, siis see vastuolu ületatakse.

Juhataja

Suur tänu! Kas hr. Opmann täiendab?

M. Opmann

Ma lisaksin niipalju, et kolleeg Terk püüdis ilusti lihvida, võib-olla tõesti meie avatud turumajanduse programm on kõlava nimega. Teistpidi on ta ilmselt radikaalne ja ta lähtub eeldusest, et majanduspoliitika on siiski suhteliselt iseseisev, iseseisvalt tehtav ja sõltub vähem poliitilistest otsustest. Sellised olid lähtekohad. Miks nimetuses oli "avatud"? Võib-olla seepärast, et mitte liigset segadust tekitada. Teiselt poolt me pidasime silmas, et see ei ole muutumatu, mingi hetkeseisuga fikseeritud ja hetkeseisust lähtuv, vaid et seda saab edaspidi ka reaalselt täiendada. Ja ma ütlesin ka seda veel, et kui me selle koostasime, kavandasime ülesanded esimesel tasandil, s.o. andsime kõigepealt hinnangu olukorrale, mis oli Eestis välja kujunenud umbes veebruari keskpaigaks.

Pärast seda, kui 22. aprillil valitsuses programmi arutati ja me saime ülesanded selle täiendamiseks, oleme viinud selle teisele tasandile, s.o. seaduseelnõu tasandile. Tõtt-öelda nägime selles ette küllaltki kardinaalseid tähtaegu, sest arvame, et kui Liidu territooriumil tervikuna situatsioon muutub keerukamaks, siis seadustiku väljatöötamine, loomine siin Eestimaal toimuks võimalikult lühikese aja jooksul ja isegi enne, et iseregulatsioonimehhanism hakkaks toimima.

E. Terk

Kui ühe lausega kokku võtta, siis võiks öelda, et avatud turumajanduse programmi põhivariant või põhistsenaarium lähtus eeldusest, et majanduskoostöö Idaga jätkub enam-vähem normaalsel tasandil ja majanduskoostööd Läänega on võimalik paralleelselt laiendada. See on põhistsenaarium ja sellest tulenevalt ka põhjendus sellele nimetusele.

Juhataja

Suur tänu! Tiit Made soovib esitada teise küsimuse.

T. Made

Aitäh, lugupeetud spiiker, mitte niivõrd teise küsimuse eest – mis läheb küll selle numbri all kirja –, kuivõrd täpsustuse eest. Ma tänan hr. Terki, et ta ühele küsimusele vastas väga ammendavalt ja põhjalikult – sellele, mis puudutas niinimetatud iseseisvusprogrammi ja avatud turu omavahelisi sidemeid. Kõikide muude küsimuste puhul jäid otsad lahtiseks, sellepärast ma täpsustaksin. Niisiis, üks on avatud turumajandus. Kas on suletud turumajanduse vorm, kas on veel mingisugused vormid? Võib-olla te kahe mehe jõuga selgitaksite rahvasaadikutele ja meie kaudu kogu üldsusele, et Eestimaa rahvas mõistaks paremini meie valitsuse pürgimisi. Mida Eesti Vabariigi praegune valitsus üldse mõistab turumajanduse all? Esiteks, teiseks, kolmandaks ja nii edasi. Siis me saame teie ettevõtmistest palju paremini aru. Praegu igal juhul jäid minu jaoks otsad kaunikesti lahtiseks. Aitäh!

M. Opmann

Ma nimetaksin elemendid, mida meie oma töögrupis silmas pidasime, kui me valmistasime ette avatud turumajanduse programmi. Kõigepealt maksud, siis eelarved, nii riiklikul tasemel kui ka kohalikud eelarved, hinnad, elanike püsitulude indekseerimine, see on siis ka kompensatsioonimehhanism, siis töötasude, rahanduse ja panganduse, ettevõtluse integreerimine lääneturuga. Eraldi blokina me võtsime – kuigi me mõnevõrra käsitlesime seda ka teiste blokkide juures – konflikte Nõukogude Liiduga. On teada, et need on meie eelarve tasandil, on maksude tasandil, need on ka hindade tasandil. Kui valitsus kiidab selle heaks, läheb see mõnevõrra iseseisvamalt või võetakse vastu ja kinnitatakse iseseisvusprogrammi koostisosana. Näiteks eelarve ja üldse konfliktide osa – ilmselt see osa eriti avalikustamisele ei kuulu – ja ka selline osa eraldi nagu andmebaasi ettevalmistamine. Ma nimetasin neid elementideks, sisuliselt on tegemist probleemide blokkidega. Kõigepealt andsime hinnangu hetkeseisule, esitasime probleemid, püüdsime need tähtsuse järgi reastada ja nüüd viisime

selle ühele teisele tasandile, nähes ette, millise seaduskeskkonna me peame looma, et regulatsioonimehhanism hakkaks tööle.

E. Terk

Ega valitsuse arusaam turumajandusest ja turumajanduse poole liikumisest ei ole sellega võrreldes muutunud, mis oli valitsuse programmis kirjas. Need elemendid, mis seal kirjas on, on samamoodi jõus, alates hindade liberaliseerimisest ja lõpetades privatiseerimisega. Ma arvan, et nende ülesloetlemine elementide kaupa selleks, et üldse öelda, et turumajandus on meie arvates see, kus enamus omandist on eraomandus ja kus enamik hindu on vabad hinnad jne., ei ole praegu mõtet, sest see on valitsuse programmis kirjas.

A. Zõbin

Lugupeetud ettekandja, te veenate saadikuid selles, et valitsuse programmi kohaselt ei hakata rikkuma muu elanikkonna õigusi ja et vähemasti majandussuhted orienteeritakse samuti ka Ida suunas. Ent sellele vaatamata on valitsus süüdi selles, et paljud suhted Idaga on katkenud, nagu näiteks teravilja ja teiste põllumajandussaaduste tarded. Ning alles eile pakuti välja järjekordne seaduseelnõu administratiivvastutusest liha eraviisilise müümise eest Peipsi taga, Idas. Isegi Vare nimetas seda "mustaks auguks", andes seega kinnitust oma suurtele kosmogooniaalastele teadmistele. Mida ette võtta? Sõnad lähevad tegudest lahku.

E. Terk

... tekst oli väga halvasti kuulda, kõike võib-olla ei kuulnud, aga mulle tundus, et ma sain küsimuse üldsuunitlusest aru. Vastus kõlaks niimoodi: näiteks toiduainete väljaveo piirangud on praegu hädavajalik element meie liikumisel turumajanduse poole nimelt selle tõttu, et meil ei ole esiteks rubla raha ja teiseks idasuhete üldalused ei ole paigas ja seetõttu valitsus ei näe praegu muud varianti selleks, et toiduainete, eelkõige liha-piimatoodete osas tekitada Eestis tegelik turusituatsioon ja turegulatsioon, kus turg hakkaks hindu reguleerima, kui sel teel, et teatud perioodil ajutiselt piirata nende väljavedu. Me loeme seda ajutiseks abinõuks ja kui oleks paremaid, siis valitsus selle peale ei läheks, aga meile tundub, et muud varianti praegu ei ole.

Juhataja (M. Lauristin)

Aitäh, hr. Terk, aitäh, hr. Opmann. Rohkem küsimusi ei ole. Ma paluksin nüüd kõnetooli rahandusminister hr. Milleri, et vastata rahvasaadik Käärma küsimusele üksikisiku tulumaksu laekumisest kohaliku omavalitsuse eelarvesse.

R. Miller

Austatud rahvasaadikud! Härra Käärma süüdistab, et tsehhidelt, jaoskondadelt, ettevõtetelt ei laeku tulumaks kohalikku eelarvesse, et miks on selline kord kehtestatud. Ma ütleksin, et rahandusministeeriumi poolt sellist korda ei ole kehtestatud. Kõik hakkab peale eelarve n.-ö. plaani koostamisest, eelarveprojekti koostamisest. Eelarveprojekti koostamisel oligi ette nähtud ja meil olid vastavad arvestused ka tehtud, et filiaalide ja jaoskondade tulumaks peaks laekuma kohalikku eelarvesse. Ma võin tuua kümneid näiteid selle kohta, kus seda täidetakse, aga samal ajal me kontrollisime ka Maksuameti kaudu tulumaksu laekumist kohalikesse eelarvetesse ja selgus, et mõnede ettevõtete tsehhide ja filiaalide tulumaksu ei kanta kohaliku omavalitsuse eelarvesse. Rahandusministeerium võttis kõik andmed kõikidelt maakondadelt ja linnadelt tulumaksu kohalikku eelarvesse mittetasuvate ettevõtete kohta. Need küsimused vaadatakse täna-homme rahandusministeeriumis läbi ning väljastatakse kõikidele ettevõtetele kirjad selle seaduse vastava paragrahvi täitmiseks. Kui tulumaks on kantud valesse eelarvesse, siis vastastikuste arvlemiste korras me need tulumaksu summad kanname maakondade või teiste linnade eelarvetesse üle. See oleks esimese poole kohta.

Teine küsimuse pool on üksikisiku tulumaksu otse esmatasandi eelarvesse kandmise kohta. Käesolevaks aastaks on meil kehtestatud kord, kus üksikisiku tulumaks laekub vastava maakonna maksuameti kontole ja vastavalt arvestustele kantakse see tulumaks üle esmatasandi kohalikku eelarvesse kaks korda kuus. Ma ei näe käesoleval aastal vajadust muuta seda korda, sest Maksuamet kontrollib maksude laekumist ja kannab õigeaegselt ning täielikult need laekunud rahad üle vastavalt kehtivale korrale.

Alates järgmisest aastast on meil plaanitud mitmeid kohalike eelarvete koostamise muudatusi. See on veel arutamise staadiumis. Kolm korda me oleme arutanud valdade, külade, Maakondade Liidu juhatuse esindajatega ning Linnade Liidu juhatuse esindajatega. Täna hommikul oli koos haldusreformi komitee. On plaanis sisse viia mitmeid tõsisid muudatusi nii tulude formeerimise kui ka kulude baasi osas. Ma toaksin ainult mõningad näited, aga selle juures ma tahaksin rõhutada, et see kõik on alles kava, mida tuleb veel kord läbi arutada ja käesoleval reedel on järjekordne voor.

Kõigepealt ma tahaksin nimetada põhimuudatusena seda, et meil on kavas (seda toetavad ka kõik vallad, linnad ja maakonnad) hakata võtma põhiosa sotsiaalsfääri töötajate palkadest riigieelarvest, et riik kindlustaks õpetajate, arstide ja teiste sotsiaalsfääri põhitöötajate palgad riigieelarvest vastavalt ettenähtud palgaskemidele. See muudab oluliselt kohalike eelarvete struktuuri ja mahtusid ning seoses sellega tuleb teha ka muudatusi kohalike eelarvete tulude baasis. Nii näiteks on meil kavas anda kohalikesse eelarvetesse, põhiliselt esmatasandi eelarvetesse (kus on moodustatud vallad või kus neid funktsioone täidavad külad) üksikisiku tulumaksust kindel osa. Progressiivne osa aga laekuks riigieelarvesse lisakulutuste katteks. Samuti on kaalumisel näiteks käibemaksu muudatus, mis puudutab kohalikku eelarvesse laekuvat käibemaksu 3% osas. On kaalumisel ettepanek, et kohaliku omavalitsuse ettevõtted maksaksid 100% tulumaksu kohalikku eelarvesse, et arendada kohapeal omavalitsuse ettevõtlust. Ma arvan, et lähiajal me suudame saavutada üksmeele kõikide omavalitsusüksustega, praegu kahjuks aga on väga tõsised lahkkelid mitte rahandusministeeriumi ja valdade vahel, vaid valdade ja maakondade vahel. Aga katsume nendest üheskoos siiski üle saada. Ma tänan teid tähelepanu eest!

Juhataja

Hr. Miller, on ka küsimusi. Kuna hr. Käärmat, kes küsimuse esitas, ei ole saalis, anname võimaluse teistele saadikutele. Saadik Uluots.

Ü. Uluots

Lugupeetud minister! Ma tean, teie ei suuda sellele küsimusele vastata, mis ma teile esitan, kuid te olete tark ja elukogenud mees ja teie tunnetus võib anda päris täpse vastuse. Ütelge, kui suur on teie arvates laekuv maksustatav tulu vabariigis? Ma mõtlen nende tulu, kes saavad jootraha, ärikad ja teised inimesed, keda ma ei taha siin parlamendis otse välja öelda. Kui suur võiks olla see summa ja kui suur võiks olla individuaalse tulumaksu laekumine vabariigis, kui me suudaksime seda teha?

R. Miller

Tõepoolest, küsimus on raske ja hr. Uluots ise arvas, et ma ei suuda sellele vastata. Aga ma pakuksin välja, et see võib olla palgafondist umbes 5–7%.

T. Made

Austatud eesistuja! Suur tänu küsimuse lubamise eest. Ülo Nugise puhul ei oleks mul ilmselt täna õnnestunud. Lugupeetud hr. Miller, asi on läinud teoreetilisele pinnale, selletõttu ma paluksin teie kompetentset arvamust, seisukohta. Me räägime praegu üksikisiku tulumaksust. Kuidas teile tundub, kas meil kehtiv üksikisiku tulumaksu süsteem on sobilik avatud turumajanduse süsteemi puhul, mida meie valitsus hakkab viljelema, või peaks selles mingeid muudatusi sisse viima ja kui peaks, siis missuguseid? Aitäh!

R. Miller

Minu arvates tänasel päeval meie üksikisiku tulumaksu süsteem põhiliselt vastab meie käesoleva aja majandusele, sellele inflatsioonile, ja põhiliselt kindlustab kohalikud eelarved vajalike tuludega. Ta on inflatsiooni järgiv. Vastavalt palkade kasvule suureneb ka tulumaks ning kohalikud eelarved on põhiosas kindlustatud vajaliku tulude baasiga. Seda ma ütlesin eelarve täituvuse seisukohalt. Linnades, kus on suurem osakaal majandusettevõtetal ja organisatsioonidel, on palga kasv olnud kiirem, kui on maakondades. Ja linnades on mõnevõrra ka tulude kasv, tulude plaani täituvus kõrgem, kui on see maakondades. Raskem olukord on mõnes üksikus maakonnas, näiteks Hiiumaal; siis võiks nimetada veel Jõgeva maakonda, kus on raskusi tulude plaani täitmisega. Aga need küsimused me vaatame eraldi läbi. Nii et, hr. Made, minu arvates on üksikisiku tulumaksu süsteem pandud paika korralikult. Aitäh Ülemnõukogule, et ta üksikisiku tulumaksu seaduse selliselt vastu võttis. Muidugi, mõningaid täpsustusi soodustuste, vabastuste andmise kohta on üles tõstetud ja nende küsimustega ilmselt tuleb edasi tööd teha.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! On selge, et varsti tuleb hakata tegema järgmise aasta kohalike valdade eelarveid. Kahjuks aga puudub selleks kontseptsioon ja vallad ei tea, millised kulutused kuuluvad nende kompetentsi. Ma mõtlen siin külavaheteid, praegu majanditele kuuluvaid lasteaedu, kommunaalkahjumeid jne. Te rääkisite siin osalisest palkade muutmisest. Seda asja oleks vaja teada, seda küsitakse tihti meie käest. Mul on niisugune küsimus: mis ajaks otsustatakse, missugused kulutused kuuluvad esmatasandile või valla kompetentsi? Sellest olenevad ka maksud.

R. Miller

Täna haldusreformi komitees oli sellest küsimusest juttu ning haldusreformi komiteel on ülesanne määrata kindlaks maakondade ja valdade funktsioonid. Sõltuvalt funktsioonidest tulevad ka kulutused. Nii et enne pannakse paika funktsioonid ja koos funktsioonidega tulevad ka vastavad kulutused. Kui ma ei eksi, siis funktsioonide kindlaksmääramise tähtajaks on 1. august. Aga see ei takista meil töötamast eelarve koostamise põhimõtete ja meil on kavatsus lõpetada eelarve koostamise üldpõhimõtete väljatöötamine hiljemalt 1. juuliks. Seejuures me tahame kooskõlastada need küsimused kõikide linnade ja maakondadega.

I. Hallaste

Lugupeetud eesistuja, austatud hr. minister! Kuna meie üksikisiku tuluks on progressiivne ja meil on väga kõrge inflatsioon, siis enamiku isikute tulud on kasvanud juba nii kõrgeks, et need lähevad teise kategooriasse, kus maks on 24%, ja samal ajal kasvab nende isikute arv, kelle tuludelt arvestatav maksumäär on 33%. See on muutnud tõsiselt seda olukorda, mis oli üksikisiku tulumaksu seaduse vastuvõtmisel. Kas poleks õiglasem kehtestada proportsionaalne tulumaks, nagu kristlik-demokraatlik saadikurühm tegi ettepaneku juba selle seaduseelnõu arutamisel, nähes seda olukorda ette, või siis vähemalt muuta neid maksusummasid, millelt määratav protsent oleks siis 16, 24 ja 33, nagu valitsus on seda tahtnud ja Ülemnõukogu kinnitanud vastavalt praegu uuele kujunenud olukorrale? Aitäh!

R. Miller

Seoses uue olukorraga oli vahepeal Ülemnõukogus juba arutamisel tulumaksuvaba miinimumi tõstmine 200 rublani kuus ja ülemiste maksuskaalade muutmine. Me arutasime seda küsimust majanduskomisjoniga ja jõudsime järeldusele, et me ei saa praegu muuta või õigemini ei ole otstarbekohane muuta praegusel ajal tulumaksu laekumist, teadmata, kui palju kasvavad sotsiaalsfääri kulutused, mida tuleb finantseerida eelarvest seoses hindade tõusuga alates uuest aastast ja alates 2. aprillist. Me vajame mõningat aega, et analüüsida, kui kõrgeks need kulutused lähevad, ja viia siis juba sisse vastavad korrektiivid kas tuludesse või hakata pigistama kuskilt kuludega. Teist varianti ma ei näe. Ja selleks ajaks, nagu me kokku oleme leppinud, saab olema 20. august, kui Ülemnõukogule esitatakse II poolaasta täpsustatud eelarve. Koos sellega vaadatakse siis läbi ka maksuseaduse muudatused. Võtame üksikisiku tulumaksu seaduse maksuskaalad ja selle mõningad muudatused. Me ei saa täna välja rebida tervest kompleksist ühte maksu, nagu ka Ülemnõukogu ise mitu korda on rõhutanud, peame vaatama süsteemi tervikuna.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud hr. minister! Kuulanud ära vastuse hr. Hallaste küsimusele, hakkas mul hinges kriipima. Kas te minu küsimusele üksikisiku tulumaksu muutmise asjus ei vastanud liiga optimistlikult, et see on suurepärane ja ei vaja mingit muutmist? Kas te nüüd korrigeeriksite oma vastust minu küsimusele.

R. Miller

Ei, ma ei korrigeeri, sest, hr. Made, ma vastasin teile, et põhiliselt vastab üksikisiku tulumaksu süsteem praegusele inflatsioonile. Eks ole, oli nii vastus? Küsimus on selles, et kui nüüd tuleb mingisuguseid muudatusi sisse viia, siis ma ütleksin, et – üksikisiku maksusoodustustes, palun väga. Ma jään siiski oma seisukoha juurde, et üksikisiku tulumaks kindlustab praegu kohalike eelarvete täitmist.

Juhataja

Aitäh, hr. Miller, rohkem küsijaid ei ole.

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed, me oleme sellega saanud vastuse kõigile nendele küsimustele, mille vastajad olid täna kohal. Tuletan meelde, et hr. Raidla on haige, hr. Laanjärv on komanderingus ja hr. Koisi küsimusele on saadetud vastus kirjalikult. Sellega infotund on praeguseks ammendatud.

Eesti Vabariigi seaduse "Administratiivvastutuse kohta liha ja lihasaaduste ning piima ja piimasaaduste vabariigist väljaveo või -saatmise korra rikkumise eest" eelnõu esimese lugemise jätkamine

Juhataja

Meil on veel natukene tööaega ja hr. Nugis, kes lahkus presidendinõukogu koosolekule, pärandas mulle niisuguse nimekirja. Nimelt, eile me alustasime administratiivvastutuse seaduse eelnõu arutamist, mille esitas valitsus kiirendatud korras. See seadus puudutab liha ja lihasaaduste ning piima ja piimasaaduste Eesti Vabariigist väljavedu. Me kuulasime ära hr. Vare ettekande, aga me ei jõudnud ära kuulata vastuseid küsimustele. Meil olid juba registreeritud saadikud Põld, Mets, Zöbin ja Kois küsijatena. Kas te oleksite nõus, et me täna

sega jätkaksime, et hr. Vare, kes on siin, vastaks nendele küsimustele, millele ta eile ei jõudnud vastata. Nii et lähme siis selle päevakorrapunkti juurde. Palun, hr. Vare. Kui eilsed küsijad ka täna soovivad küsimust esitada, paluksin neil ennast uuesti registreerida ja muidugi võivad registreerida end ka teised, kes veel tahavad seda küsimust täpsustada. Palun, hr. Zöbin.

A. Zöbin

Härra minister! Ma tahan teid õnnitleda selle puhul, et te mõtlesite välja Peipsi järve tagusele NSV Liidu osale uue nimetuse "musta augu" näol. Kas teile ei tundu, et valitsuse poliitika on tegelikult viinud Liidu poolt söödateravilja ja toiduainete, sh. ka suhkru tarnete äraütlemiseni ning populismi lainehari on tekitanud kurbi tagajärgi. Ning täna seaduse vastuvõtmine administratiivvastutusest liha müümise eest väljaspoole Eesti territooriumi vallandab samuti negatiivsed protsessid. Sest et selle sammuga me tegelikult piirame põllumajanduslike tootjate õigusi ning seame sisuliselt sisse "prodrazverstka" ehk toitlusmaksu? Kas teile ei tundu, et see seadus, kangekaelsuse ja mittemõistmise poliitika jätkamine toob kaasa negatiivsed ilmingud, millega me juba oleme Kirde-Eestis kokku puutunud?

R. Vare

Lugupeetud rahvasaadik, ma juhiksin tähelepanu, et ma ei nimetanud mitte territooriumi mustaks auguks, vaid seda turgu, mis sellel territooriumil eksisteerib – see ei ole päris üks ja sama. Oma esinemises ma nimelt rõhutasin seda viimast – turg. See oli teatud määral figuraalne võrdlus, mis peaks hästi peegeldama tegelikku olukorda. Selle turu seisukord on niivõrd nõrk ja selle seisund on niivõrd halb, et mitte mingisugusest põllumajandussaaduste vabaturust Eesti puhul rääkida ei saa, sest Eesti oma väiksuses ja oma olukorras ei suuda mitte mingil juhul konkureerida selle naaberturuga. See on täitsa loomulik ja arusaadav. Ja mis puudutab nüüd nende tarnetest keeldumise küsimust, siis ma päris hästi ei saa ausalt öeldes aru sellest küsimusest, millel see järeldus põhineb. Ja liha puhul ma ausalt öeldes ei saa ka päris hästi aru, sest nii teile kui ka meile kõigile on hästi teada need meeldivad kaasused, kuidas ettevõtted on lahendanud toidukaupade hankimise ja isegi ma ütleksin, et mitte ettevõtted ise, vaid eelkõige ettevõtte juhtkond on lahendanud oma isiklike küsimusi, sest meie ettevõtted on paraku nii siin- kui sealpool ühtemoodi seisundis – ma pean silmas riiklike ettevõtteid. Just nimelt toidukaupadega ja vägagi ebaausa ja mitteekvivalentse kursi alusel. Ja ma ei arva, et liha- ja piimasaadustele kehtestatav väljaveo keeld oleks selles suhtes mingisuguse otsustava negatiivse tähtsusega – pigem vastupidi, ta võimaldab opereerida juba

vabariigil endal nende ressurssidega, mis vabariigil olemas on. Täna seda aga paraku veel teha ei saa.

Mis aga puudutab arvamust selle kohta, nagu oleks tegu "prodrazverstka" teisendiga ehk toitlusmaksu teisendiga Eesti tingimustes, siis ma siin küll nõustuda ei tahaks, sellepärast et eesmärk on hoopiski vabariigis põllumajandussaaduste vaba turu kujundamine ja just nimelt loobumine kõikidest administratiivsetest või pooladministratiivsetest meetmetest, kaasa arvatud riigi tellimus.

T. Mets

Härra minister, on kavas kehtestada üsna range administratiivvastutus isikutele ja sealhulgas ka juriidilistele isikutele liha ja lihasaaduste vabariigist väljaveo suhtes. Siia ma tahaksin öelda järgmise kommentaari. Praegu on mitmed majandid, põllumajandus tervikuna ilma jäänud riiklikust varustusest ning majandi inimesed on sunnitud ise käima otsimas kas üht või teist põllumajandusmasinat või osa ja sellega käib tingimata kaasas pististe andmine. Kui me praegu selle ära kaotame, siis põllumajandusele on see üheks suuremaks löögiks. Mismoodi te selle asja reguleerite, sest ei ole mõeldav, et see asi hakkaks käima Litsentsiameti kaudu, et pool siga üle viia?

R. Vare

Ma muidugi tahaksin öelda, et barter tänases majanduslikus olukorras on üksjagu parandamatu ja isegi loomulik nähtus, nii imelik kui seda ka tõdeda ei ole, ja seetõttu peab eksisteerima ka mehhanism, mis varustusküsimusi võimaldaks lahendada. See ei ole minu spetsialiteet, küll aga ma juhiksin tähelepanu sellele, et tänane barter, nagu te väljendasite – pool siga jupi vastu –, tegelikult ju seda varustusprobleemi ei lahenda, ainult leevendab, ja ma ei ole sugugi veendunud, et ta ka edaspidi seda teeb, aga ma arvan, et kui hinnakujundusmehhanism on paigas ja kui vabaturg on tekkinud, siis sealt on võimalik edasi minna lepingute sõlmimisega ja loomulikult litsentseerimisega. Teist varianti ei ole. Litsentseerimise mehhanism on täna meie jaoks ainukene alternatiiv. Teine võimalus on jätta kõik nii, nagu oli 2 aastat tagasi. Ainult süveneva inflatsiooni tingimustes. Nii et siin ma ei tahaks nõustuda, et ei ole üldse mingisugust võimalust, küll aga loomulikult ahenevad võimalused selliseks isetegevuslikuks barteriks, mis tegelikult on tagatud isegi mitte lepingutega ja sugugi mitte juriidiliselt, vaid puhtalt n.-õ. isiklikul tasemel. Muuseas, ma tahaksin juhtida veel ühele asjaolule tähelepanu, kui me seda küsimust juba puudutasime. Nimelt seoses selle stiihilise barteriga on tekkinud ka Vene Föderatsiooni pool teatud

vastumeelsus, nimelt näiteks ka Pihkva kandis on tõsiselt hakatud rääkima oma kontrollpostide ülesseadmisest seoses tehnika äravooluga Eesti poole selle barteri alusel.

Juhataja

Aitäh! Lugupeetud saadikud, tahaksin pidada teiega nõu. Meie istungi ametlik tööaeg on lõppenud. On veel 15 minutit nii-öelda juhatuses reservi. Praegu on tablool kolm küsijat, neljas tuli veel. Kas te oleksite nõus, et me sellega antud küsimuses küsimuste esitamise piiraksime, et me hr. Lippmaa võtaksime viimaseks küsijaks? Ja siis lõpetaksime 15 minuti jooksul küsimused ja oleksime sellega joone alla tõmmanud? Olete nõus? Palun, kes on sellise lahenduse poolt? Et lõpetada küsimused antud päevakorrapunktis? Viimane küsija hr. Lippmaa. Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Selle otsuse poolt on 44 saadikut. Me oleme otsustanud küsimused antud nimekirjaga ammendada. Ma juhiksin nii küsijate kui ka vastaja tähelepanu sellele, et küsimuse ja vastuse peale kokku ei saa kulutada üle 2 minuti – siis me suudame ka täpselt mahtuda meie ajalimiiti. Palun, hr. Liim.

J. Liim

Täna! Austatud riigiminister, ma puudutan trahvimäärasid. Siin on esmane trahv 500–1000 rbl., teistkordselt 1000–3000 rbl. Kas te oskaksite selgitada, milline on siin vahe? Kui näiteks on üks siga või kümme siga, aga trahvimäär on ühesugune – ilmselt mingisugune vahe peaks olema. Ja siin on veel, et protokollis vaatab läbi ainuisikuliselt. Kas te ei selgitaks, mida tähendab ainuisikuliselt? Kellele lähevad konfiskeeritud kauba realiseerimise tulud? See kaup on siiski pärit eri maakondadest. Ja viimane küsimus. Kui selgub, et kinnipeetu ei olnud süüdi ja konfiskeerimine oli alusetu, kaup aga on juba maha müüdnud, kuidas saab siis taastada talle see saamata jäänud kasum? Täna!

R. Vare

Esiteks trahvimääradest. See on valitsuse poolt esitatud projekt, mille suhtes teie, lugupeetud Ülemnõukogu, olete pädev otsustama, kas jätta nii või teha teisiti. Aga ma tahan juhtida tähelepanu, et oli ka selline variant, et trahvimäär oleks kuni 500 rbl., mis võimaldaks diferentseerida. Seal edasi oleksid siis trahvimäärad nii, nagu siin teie ees projektis, kuid jäi peale rangem variant. Kui te peate seda liiga rangeks, siis on teil õigus sellest loobuda, sest et tõepoolest tekib küsimus, nagu te ütlesite, ühe ja kümne sea vahel vahe tegemisest.

Teisest küljest on selle seaduse eesmärk kindlustada, et see, mis piirile laekub, laekuks legaalselt. Ma juhiksin tähelepanu sellele põhimõttele, palun seda aktsepteerida, sest tänane

seis piiril näitab, et väga palju püütakse petta, ümber nurga minna, mööda hiilida jne., teades suurepäraselt, et näiteks kiiresti rikneva kaubaga, mille hulka liha ja piimasaadused kuuluvad, ei ole mitte midagi võimalik tänase seadusandluse alusel ette võtta peale kauba liikumise fikseerimise. Kinni pidada seda ei saa, sest kaupa ei ole mitte kusagile panna, seda ei ole võimalik turustada ja sellega ei ole võimalik mitte midagi ette võtta.

Ainuisikuline läbivaatamine tähendab loomulikult seda, et vastav ametiisik, kes on selleks volitatud, vaatab selle läbi ainuisikuliselt, tal ei ole vaja sinna mitte kedagi juurde. Eesmärk on otsustada asju operatiivselt, sest nende kaupade puhul on operatiivsus üks põhioodeid.

Kauba realiseerimist korraldavad rikkumiskohajärgsed linna- ja maakonnavalitsused ja loomulikult lähevad siis realiseerimistulud nende eelarvetesse. Mis puudutab aga taastamist, siis juhiksin tähelepanu, et kavas on üldse keelata nende vastavate toodete väljavedu. Väljaspool seadusega ettenähtud juhte, kus selleks kasutatakse litsentseerimismehhanismi. Seetõttu seda probleemi, et oleks kaupa konfiskeeritud ilmaasjata, ei tohiks üldse tekkida. Teiseks on tehtud järeldus, et tegu on suurema saamata tuluga. Loomulikult, kui tõesti peaks see juhtuma, on viimase sättega ette nähtud, et tagastatakse realiseerimissummad, see tähendab, et kuna realiseerimine läheb vabaturuhindadega, siis arvutussummad tagastatakse ka vastavate hindade alusel. Aga küll on küsitava väärtusega see eeldus, et need peaksid olema veel mingisugused täiendavad kahjumid, kahjum, mida peaks heastama. See ilmselt põhineb eeldusel, et Novgorodis on hinnad veel 20 korda kõrgemad.

J. Allik

Lugupeetud hr. Vare! Niivõrd lakooniline seaduseelnõu tõstatab küsimuse, kuidas valitsus kavatseb saavutada kontrolli oma piiri üle. Üks probleem on Narva piiripunkt ja teine küsimus on sõjaväekolonnid, mida ju praegu ei kontrollita ja kontrollima ei hakata. On andmeid, et välisriikide luure on märganud olulist sõjaväe liikumist Balti sõjaväeringkonnas, aga nad ei teagi, et autodes "Ljudi" sõidavad sead, rääkimata meie sigade mugavatest lendudest sõjaväe transpordilennukitega. Kas teil on andmeid, et administratiivsete vahenditega on kuskil maailma piirkonnas oluliselt suudetud peatada majandusseaduste kehtivust ja toimet, eriti olukorras, kus oma riiki ei ole?

R. Vare

Nii, tõepoolest, kontroll sellisel juhul, kui on olemas vajalik legaalne alus kauba kinnipidamiseks ja koheseks realiseerimiseks, ei ole tegelikult niisugune probleem, nagu ta siiani on olnud, sest täna on põhiliselt asi taandunud kontrollile, ei enamaks. Teiseks,

drakoonilised abinõud automaatselt vähendavad soovi katsetada, see on tänapäeval ikka veel väga levinud. Sõjaväe liikumist ei saa tõepoolest kontrollida ja kuna need sildid nendel autodel ei vasta sisule või vastupidi, siis ei ole ka sinna mitte midagi parata. Selles suhtes tuleb reaalsusele silma vaadata.

Loomulikult tuleb Narvas kontrolli tihendada, selleks tehakse ka vastavaid ettevalmistusi. Narva sillal asuva kontrollpunkti läbilaskevõime on loomulikult väga nõrk ja me peame viima asja selleni, et kogu transiit liigub ainult läbi topelpunkti süsteemi, kus ühes punktis tehakse kontroll ja teises ainult kontrollitakse, kas on kontrollitud. See on eraldi tehnoloogia küsimus, me võime sellel peatuda, kui on soovi.

Mul ei ole andmeid, et administratiivsete vahenditega oleks õnnestunud tõkestada turu- või majandusreeglitest lähtuvaid protsesse või sellel põhinevaid protsesse. Küll aga on näiteid piisavalt selle kohta, et administratiivne sekkumine on avaldanud teatud pidurdustoimet ja selline eesmärk on ka meil. Alternatiiv on väga lihtne, kui me ei taha seda, siis meil ei ole mõtet kogu komplektist üldse rääkida. Kui see meeldib rohkem, siis ei ole midagi teha.

J. Kass

Lugupeetud minister! §-s 4 räägitakse konfiskeeritud kauba realiseerimisest. Kas te olete nõus minuga, et me peaksime selles seaduses ka ära märkima, et, ütleme, 10 või 5% konfiskeeritud kaubast kuulub avastajale. Sellega oleks täidetud isetasuvuse, isemajandamise põhimõtted jne. Teiseks see stimuleeriks.

R. Vare

Täiesti toetan. Aga antud juhul me ei lülitanud seda siia mitmete vastuväidete tõttu, mis on ka teile teada. Mina igal juhul toetaksin, kui te selle paranduse sisse viiksite.

J. Kass

Teiseks. Paragrahvis 2 on öeldud, et kaup konfiskeeritakse, aga minu jaoks on umbmäärane see, kes konfiskeerib.

R. Vare

Sisuliselt viib läbi selle toiminguga piirkondlik tolliinspektor ja et teostatakse see vahetult kontrollpunktide vahel, siis seda saab teha ainult piirkondlik inspektor. Meil on juba olemas kord, mis rakendub juhtudel, kui ei ole tegemist konfiskeerimisega, vaid muudel juhtudel, kus kaup antakse üle vastavale piirkondlikule kaubandusorganisatsioonile. Selle korra järgi

määrab vastav maakonna- või linnavalitsus ise selle kauba realiseerimise korda selle kaubandusorganisatsiooni kaudu.

U. Anton

Seaduseelnõule on lisatud ka rakendusotsuse projekt. Selle projekti p. 2 järgi tuleb valitsusel ette valmistada mitte üksnes administratiivõigusrikkumiste koodeksi muutmise projekt, vaid ka kriminaalkoodeksi muutmise projekt. Ka selline säte on tingitud sellest, et on põhjust oodata käsitletava rikkumise eest ka kriminaalvastutuse sisseeadmist. Ja teine küsimus veel, mis puudutab seaduseelnõu. Seaduseelnõu paragrahvis 1 viidatakse Eesti Vabariigist liha ja lihasaaduste, piima ja piimasaaduste väljaveo või saatmise eeskirjadele. Kas sellised eeskirjad on juba kehtestatud ja avaldatud või loodetakse lähitulevikus sellised eeskirjad kehtestada? Aitäh!

R. Vare

Kriminaalvastutuse suhtes ei saa esiteks seda välistada, teiseks, ma juhiksin teie tähelepanu, et valitsuse poolt on ette valmistatud haldusvastutuse üldpõhimõtted, mis laekuvad paari nädala jooksul Ülemnõukogule. Sellega seoses tuleb aga viia vastavad muudatused sisse nii selles aktis endas või, õigemini, seal aktis seda arvestada kui ka viia mõned muudatused sisse kriminaalseadustikus. See on seetõttu siia sisse programmeeritud. Kui peetakse vajalikuks tulla küsimuse juurde tagasi, siis tuleb see kriminaalseadustik lihtsalt maha tõmmata, ma olen nõus. Mis puudutab viidet eeskirjadele, siis tõepoolest sellised eeskirjad on väljatöötamisel või, õigemini, nad on välja töötatud. Küsimus on selles, et neid ei ole mõtet kehtestada, juhul kui neid eeskirju ei ole võimalik täita, aga täitmiseks on see teie ees olev dokument ülioluline ja kandev.

Juhataja

Aitäh ja viimasena hr. Lippmaa, aega on pool minutit.

J. Lippmaa

Härra, minister, mõni aeg tagasi kutsusid Pärnu piirilõigu ülem ja sealne tolliinspektor Pärnu linna ja maakonna saadikuid nõupidamisele ja meile räägiti hädadest, mis piiril praegu valitsevad. Üks neist on see, et piiripunkti on kogunenud tohutul hulgal igasuguseid materiaalseid väärtusi, mis on konfiskeeritud ja millega ei osata midagi peale hakata, kuna puudub vastav seadusandlus. Teie rääkisite siin ainult liha- ja piimatoodetest. Kas meil on

oodata teist seaduseelnõu ka ruberoidi kohta, kolmandat "Pinotexi" kohta, neljandat värvide kohta ja viiendat naiste kingade ja rinnahoidjate kohta? Kui nii, siis miks te tahate kulutada lõputult meie aega ühe ja sellesama probleemi lahendamiseks? See on minu küsimus teile. Kolleegidele on ettepanek käsitletav seaduseelnõu tagasi lükata ja Eesti Vabariigi Valitsusel esitada Ülemnõukogule arutamiseks eelnõu, mis käsitleb kõigi piiril konfiskeeritud kaupade probleematikat.

R. Vare

Vastus. Tõepoolest, hädad on teil teada. Mulle meeldib teie sarkastiline toon rinnahoidjatest rääkides, nii nagu te Pärnu lehes kirjutasite ka riigikaitse küsimustest väga huvitavalt, aga ma arvan, et meil ei ole sellist vajadust. Liha ja piima on siin esile toodud, arvestades eesmärki minna 1. juulist üle toidukaupade vabale hinnakujundusele, sest kõikide teiste kaupadega on meil sotid väga segased, kaasa arvatud teie õiguslik suhtumine.

Mis puutub aga tagasilükkamisse, siis ma teeksin ettepaneku seda mitte teha, sest Ülemnõukogule on esitatud menetlusse ka kõiki kaupu hõlmav projekt, mis sisaldaks ka piima- ja lihatooteid, kuid ma ei ole veendunud, et te enne suvepuhkust võtate selle küsimuse ette ja ka otsustate ära. Oleks lühinägelik arvata, et nende kiirestiriknevate kaupade puhul on meil võimalik veel aega venitada. Tööstuskaupadega on natuke teine lugu. Tööstuskaupade hoidmisega ja kõige muuga on võimalik aega viita.

Juhataja

Aitäh! Sellega on küsimused lõppenud, aeg on läbi. Me oleme sunnitud esimest lugemist veelgi jätkama selle istungi jooksul. Aitäh, hr. Vare.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

42. ISTUNGJÄRK

KOLMAS ISTUNG

5. juuni 1991

Eesti Vabariigi Rahareformi Komitee liikme nimetamise kohta

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere õhtust, lugupeetud Ülemnõukogu! Asugem töökohtadele. Kontrollime kohalolekut. Kohaloleku kontroll. Kohal on 65 rahvasaadikut, puudub 39. Lugupeetud kolleegid, ühe päevakorrapunkti aruteluks on alati aega puudu jäänud, kaks korda on see päevakorrapunkt juba ajapuudusel katkenud. See puudutab liha- ja piimatoodete ebaseadusliku väljaveo eest rakendatavaid sanktsioone ning sellest me oleksime pidanud tänast istungit ka jätkama. Kuid valitsus tuli välja ettepanekuga lülitada päevakorda täiendavalt üks kiireloomuline päevakorrapunkt. Juhatus arutas eile peale muude tõsiste küsimuste ka kiireloomuliste küsimuste päevakorda lülitamist, nende otstarbekust ja oma seisukoha avaldab ta teile, lugupeetud täiskogu, kirjalikult. Kuid antud juhul on valitsuse ettepanek õigustatud. Otsuse eelnõu on teile välja jagatud ja see puudutab personaalküsimust – rahareformi komitee liikme nimetamist.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis puudutab rahareformi komitee liikme nimetamist? Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 63 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid on 4. Päevakorda on täiendatud selle päevakorrapunktiga.

Kas meil ettekande teeb rahandusminister? Palume kõnetooli.

R. Miller

Austatud Ülemnõukogu! 27. märtsil võeti vastu siinsamas saalis Eesti Vabariigi seadus Eesti Vabariigi Rahareformi Komitee moodustamise kohta. Selle seadusega on ära määratud kaks isikut, kes osalevad selles rahareformi komitees. Need oleksid Eesti Vabariigi Valitsuse esimees ja Eesti Panga president. Oli kaalumisel mitmeid kolmanda komitee liikme kandidatuure. Ja lõpuks siis 8. mail Eesti Panga Nõukogu vaatas kandidatuuri küsimused läbi ja pidas vajalikuks soovitada Siim Kallast. Vabariigi valitsus vaatas omakorda selle küsimuse

läbi 31. mail ning teeb samuti ettepaneku nimetada rahareformi komitee liikmeks Siim Kallas. Ma tahaksin ära märkida seda, et oma 16-st tööaastast hr. Kallas on 11 aastat töötanud rahanduse alal, sealhulgas 4 aastat vabariigi rahandusministeeriumis minu töökaaslasena, ning 7 aastat hoiukassade peavalitsuse juhatajana. Vabariigi valitsuse arvates on Siim Kallas tugev rahandusspetsialist. Tahaks ära märkida veel seda, et hr. Kallas on üks IME-ideede autoritest ja samuti ka väljatöötajatest ning kuulub Eesti Panga Nõukogusse. Tänan teid tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, hr. Miller. Tundub, et rahvasaadikutel ettekandjale küsimusi ei ole. Me palume nüüd kõnetooli rahakomitee liikme kandidaadi hr. Kallase.

Juhataja

Kas on soovi öelda Ülemnõukogule midagi või esitame kohe küsimusi?

S. Kallas

Lugupeetud Ülemnõukogu, lugupeetud esimees! See idee hakata rahareformi komitee liikmeks oli üsna pika kaalumise ja arupidamise tulemus kahe ülejäänud rahareformi komitee liikmega. Keegi peab alati olema, kes teeb valmis nn. musta projekti – selles näen mina oma rolli rahakomitees. Kaks ülejäänud rahareformi komitee liiget on mõistetavalt seotud suure administratiivse koormusega, nende käes on otsustamine, nende käes on elluviimine. Ma arvan, et minu hooleks jääb siis ette valmistada see projekt võimalikeks uuendusteks ja muudatusteks rahasüsteemis, raharingluse korraldamises; mitte ainult oma raha sisseviimises, vaid ka muudes küsimustes, mis puudutavad raharinglust. Sellisena näeksin ma oma ülesannet selles komitees.

V. Lebedev

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Arvan, et kindlasti ei tule teil olla kõrvaltvaataja osas, arvan, et sellise komisjoni liige peab selles komisjonis aktiivselt töötama. Seepärast on mul teile küsimus. Millisena teie (ma toonitan veel kord, et tahan teada teie arvamust) sooviksite näha selle komisjoni töö järjestust, milliseid rahareformi põhietappe peaks see komisjon arutama?

S. Kallas

Mis puutub komitee tööplaani ja konkreetseesse töökavasse, siis detailselt on sellest praegu veel vara rääkida. See sõltub väga palju sellest, missugused on üldised majanduslikud tingimused. Kui näiteks selgub, et õige peatselt muutub reaalseks Baltikumi eraldamine Nõukogude Liidust ja iseseisvate riikide moodustamine, siis on see küsimus ühtemoodi, siis tuleb esimese ja peamise tööna, või kõige kiirema tööna, rahavahetuse läbiviimine tema majanduslikes ja tehnilistes aspektides, s.o. organisatsioonilis-tehniline projekt. Kui see veel niipea ei toimu, siis tuleb läbi töötada need küsimused, mis on seotud meie raharingluse ja Nõukogude Liidu raharingluse seostega, tuleb fikseerida lähtekohad. Missugused on meie võimalused sündmuste käiku ja raharinglust mõjutada, kas võtta tarvitusele mingisuguseid erilisi abinõusid oma siseturu kaitseks, kas need on otstarbekad, kuidas suhtuda valuutaringluse, kuidas korraldada valuuta kasutamist ja kuidas sellesse suhtuda ja veel mitmeid niisuguseid küsimusi. Raha ei ole ainult ju lõpuks raha ega mingisugune tehniline vahend või tehniline paber, mis ringleb, vaid ta on seotud ka majanduslike protsessidega. Nähtavasti tuleb väga tõsiselt tegelda ka maksebilansi küsimustega, kuidas tasakaalustada maksebilanssi. Kõik sõltub tingimustest.

K. Raud

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. Kallas! Sealt maalt, kus te olete juba rahareformi komitee liige, loomulikult ei tohiks kõssatagi, isegi mitte Ülemnõukogule, mis plaanid teil on ja kuidas te tahate need ellu viia. Aga esialgu te olete siiski alles liikmekandidaat. Ja öelge palun, kuidas suhtute teie niisugusse võimalikku varianti, kui Eestis rahareform toimuks näiteks omaaegse Lääne-Saksa eeskujul? Ja mul on ka teine küsimus. Kas te üldse peate võimalikuks üleminekut Eesti oma rahale enne Eesti täielikku iseseisvumist? Aitäh!

S. Kallas

Mõlemad küsimused on väga tõsised. Ma ütlesin niimoodi, et kui on vähimgi kahtlus, et me ei suuda käikulaskvat raha n.-ö. korras pidada, et me ei suuda tagada raha stabiilsust ja reaalselt funktsioneerimist majanduses, siis olen mina täielikult oma raha käikulaskmise vastu. On täiesti selge, et see tingimus on täielikult täidetud, kui Eesti on iseseisev riik. Kas on mingisuguseid võimalusi lasta käiku puhas Eesti kroon enne seda, kui Eesti Nõukogude Liidust eraldub, selle üle tuleb nähtavasti mõelda. Mina isiklikult kahtlen selles. Ma kujutan ette, et enne on võimalik rakendada mingeid muid projekte oma raha ringluse korraldamiseks.

Mis puutub rahareformi Lääne-Saksa printsiibil, siis siin on üks põhimõtteline vaidlusküsimus – see on hoiuste nullistamine. Praktiliselt nullistati Lääne-Saksamaal rahahoiused, raha jagati teatud summas välja ja mingisugust suuremastaabilist vahetust ei toimunud. See oli Lääne-Saksa rahareformi põhiline tunnusjoon ja erinevus mõnedest teistest rahareformidest. Mina olen veendunud – ja niipalju kui ma hoiukassade päevist tean – see jutt, et hoiused kuuluvad ebaausatele inimestele, ei vasta tõele. Hoiuste struktuur vastab ühiskonna struktuurile ja suured hoiused kuuluvad reeglina väga ausatele inimestele. Omal ajal oli korduvalt vaja miilitsale teatada seadusega ettenähtud korras andmeid inimeste hoiuste kohta, kui oli algatatud kriminaalasi. Ma ütleksin, et peaaegu ühelgi, keda süüdistati mingis kriminaalkuriteos, me ei avastanud peaaegu ühtegi hoiust mitte kunagi. Ja suured hoiused kuuluvad ausatele inimestele. Seetõttu hoiuste nullistamine rahareformi käigus minu arvates ei vasta sotsiaalse õigluse printsiibile.

R. Veidemann

Härra juhataja, mul on küsimus Siim Kallasele. Kas teie võimalik kinnitamine rahareformi komitee liikmeks tähendab sel juhul teie lahkumist Ametiühingu Keskliidu esimehe kohalt ja mis seisus ametiühingud teist maha jäävad? Mul on selle vastu lihtsalt erakondlik huvi.

S. Kallas

Eesti ametiühinguliikumine on praegu võrreldes teiste Ida-Euroopa maade ja Baltimaade ametiühinguliikumisega kahtlemata üsna soodsalt vaadeldavas seisus ja üsna stabiilne, on enam-vähem säilitanud ühtsuse. Kui palju ametiühing võib head teha, on iseküsimus, aga kui palju ta võib kurja teha, on näidanud teiste maade kogemused. Kahtlemata meie üks taktika on ka see, et ametiühingud ei kujuneks mingiks destrukttiivseks jõuks ühiskonnas – aga see on väga kerge tekkima. Seetõttu on see küsimus komplitseeritud, nähtavasti ei ole võimalik sellisel aktiivsel tööperioodil neid kahte ülesannet ühendada. Kuid on olemas ka mitmesuguseid muid variante ja n.-õ. organisatsioonilise lahenduse leidmine selgub pärast tänast hääletamist. Siis tuleb nõu pidada ametiühingu juhtkonnaga ja rahareformi esimehega, missugune organisatsiooniline lahendus on antud hetkel kõige otstarbekam. Sest kui ma tuletan meelde, et olen juba niisuguseid ülesandeid täitnud, siis näiteks kirjutades isemajanduse kontseptsiooni, olles sellega seotud, siis ma olin ka "Rahva Hääle" toimetusest teatud aja ära, vabastatud nendest kohustustest, täitsin teisi kohustusi. Aga missuguseks kujuneb see organisatsiooniline lahendus, seda otsustavad, nagu ma ütlesin, ametiühingute juhid.

T. Mets

Lugupeetud hr. Kallas! Eesti oma raha projekt pakuti välja juba eelmise aasta lõpuks, mida pikisilmi ka laiade hulkade poolt oodati. Kas teie kui programmkomisjoni liige saate seda protsessi oluliselt mõjutada ja ka kiirendada, eriti silmas pidades asjaolu, et praegune rubla väärtus nii järsult kukub? Võib-olla oma raha saaks olla stabiliseerivaks faktoriks meie majanduselu taastamisel. Ja veel, teie rõhutasite, et enne omariiklust me oma raha ei näe. Kuid ma tahan öelda seda, et rahvusvahelises praktikas nii dominioonidel kui ka asumaadel on oma siseriikne raha.

S. Kallas

Uurime seda asja. Olen nende kõikide poolt- ja vastuargumentidega üsna hästi kursis. Aga kui me laseme käiku oma raha mis tahes tingimustel, kas omariikluse tingimustes või siis veel mitte saavutatud täieliku omariikluse tingimustes, siis minu seisukoht on see: me peame ta käiku laskma nii, et me seda protsessi täielikult kontrollime. Ühesõnaga, et ta ei hajuks meil käest ära, et ei oleks mingit võimalust tema stabiilsust ega autoriteeti kõigutada. Juhul kui me laseme raha käiku niiviisi, et see kujuneb mingisuguseks farsiks ja ei saa rahva usalduse osaliseks, siis minu arvates me oleme sooritanud katastroofilise vea. Mis puutub nendes projektidesse, siis need on täiesti olemas – ega rahareformi komitee ei hakka tööle tühjalt kohalt, projektid on, väga suur töö on tehtud. Küsimus on nüüd nende edasiarendamises ja võib-olla organisatsiooniliste üksikasjade edasiarendamises.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. Kallas! Ülemnõukogule on esitatud kaks oma rahale ülemineku kontseptsiooni – valitsuse oma ja Eesti Panga oma. Kui arutasime rahareformi komitee moodustamise küsimust, öeldi Ülemnõukogule, et, moodustades selle komitee, langetab ka Ülemnõukogu otsuse ühe või teise kontseptsiooni kasuks. Ma küsin, kumba kontseptsiooni pooldab hr. Kallas?

S. Kallas

Ma ei saa sellele niiviisi ka vastata, kumba ma pooldan. Mõlemas kontseptsioonis on tugevaid külgi ja on kohti, mis vajaksid täiendamist ja parandamist. Kujutan ette, et, nagu elus tihti on, kujuneb lõplikult siiski mingi kolmas variant.

J. Reinson

Ka minu seisukoht.

Juhataja

Suur tänu, hr. Kallas. Tundub, et rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Tänan!

S. Kallas

Tänan!

Juhataja

Kolleegid, kas keegi soovib oma arvamust avaldada? Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud esimees, juhataja, kolleegid! Eesti Panga Nõukogu esimehena ma toetan Siim Kallase kandidatuuri. Eesti Panga Nõukogus oli arutuse all ka hr. Adelbergi kandidatuur. Hr. Adelberg loobus ja panga nõukogu soovitas täiesti üksmeelselt Siim Kallast rahareformi komitee liikmeks, nii et ma kutsun teid üles tema poolt hääletama. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et rohkem soovijaid ei ole. Kas asume otsustama? Kohaloleku kontroll. Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 28. Kolleegid, otsuse eelnõu on teil käes, hääletamine on salajane. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu otsus Eesti Vabariigi Rahareformi Komitee liikme nimetamise kohta? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 64 rahvasaadikut, vastu on 6, erapooletuid on 5. Otsus on vastu võetud ja Siim Kallas on rahareformi komitee liige.

Eesti Vabariigi seaduse "Administratiivvastutuse kohta liha ja lihasaaduste ning piima ja piimasaaduste vabariigist väljaveo või -saatmise korra rikkumise eest" eelnõu esimese lugemise jätkamine

Juhataja

Kolleegid, nagu öeldud, on meil pooleli ühe seaduseelnõu arutelu, mida me käsitleme

kiireloomulise küsimusena. See puudutab administratiivvastutust liha ja piimasaaduste väljaveo korra rikkumise eest. Kuna tegemist on kiireloomulise küsimusega, siis põhjalik arutelu toimub esimesel lugemisel. Ära on kuulatud ettekanne ja ettekandja on vastanud rahvasaadikute küsimustele. Kolleegid, kas me soovime veel esitada küsimusi ettekandjale riigiminister hr. Varele või asume läbirääkimisi pidama? Ei soovita küsimusi esitada. Kes soovib sõna? Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud kolleegid! Ma tahan meelde tuletada, et Ülemnõukogu kiitis heaks põhimõtte, et kõik seaduseelnõud suunatakse enne vastuvõtmist – tegelikult küll enne esimest lugemist – juriidilisse ekspertiisi. Selle seaduseelnõu kohta meil juriidiline ekspertiis puudub. Mul on ettepanek suunata see seaduseelnõu juriidilisse ekspertiisi ja korraldada teine lugemine siis, kui ekspertiisi tulemused on meil käes. Aitäh!

Juhataja

Selle pean ma panema Ülemnõukogu ette otsustamisele. See on kiireloomuline küsimus. Me peame Jaak Allikuga veel ühe dialoogi. Kas Jaak Allik pidas silmas seda, et me läbirääkimisi ei pea, suuname kohe ekspertiisi, või peame läbirääkimisi? Ma arvan siiski, et peame läbirääkimised ära ja siis Ülemnõukogu otsustab, kas ta soovib suunata ekspertiisi või mitte. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Lugupeetud kolleegid, ei ole mingit kahtlust, et kord piiril on vajalik, kui see piir on olemas. Aga ma tahaksin siiski ütelda, et selle küsimuse kiireloomulisena päevakorda lülitamise poolt hääletasid maamehed küll mõtlematult. Tähendab, me püstitame maamehele veel ühe administratiivse piirangu, samal ajal kui ta on niigi monopoli kontsa all. Seda asja tuleks alustada teisest otsast. Kõigepealt piirata töötleva ja kaubanduse ja ma ei tea, kelle veel, monopoli, mis on praegu maamehe ja tarbija vahel, mis pumpab maamehele antava 5-rublase liha kilohinna 20 rublani – alles siis tuleks hakata rääkima midagi administratiivsetest piirangutest. Sest vabad hinnad siin midagi ei aita, monopol jääb ikka monopoliks. Ja selletõttu ma tahaksingi teha niisuguse ettepaneku, et selle vajaliku seaduse arutelu tuleks katkestada, kuni me võtame vastu mingi seaduse, mis neid monopole mingil määral piiraks. Nii et, maamehed, ma kutsun teid üles olema sellise seisukoha poolt, ei tohi lasta endale silmust kaela panna. Ma tänan!

Juhataja

Suur tänu! Ma paluksin Jaak Allikut tuua oma ettepanek mulle kirjalikult. Jätkame läbirääkimisi. Eldur Parder.

E. Parder

Lugupeetud esimees, kallid kolleegid! Ma tahan sellele asjale, kui see siin vastu võetakse, lisada veel ühe artikli: tõuloomad. Ajalehtedes on kirjutatud, kuidas nendega hangeldatakse Venemaal. Minu jutt ei olegi pikk, ma annan oma parandusettepaneku siia. Te siis mõtlege selle üle järele, et ka see on liha ja need loomad võiksid ju minna Eesti talupidajatele, mitte Venemaale. Seal neid ei kasvatata, need loomad viiakse lihakombinaati. Aitäh!

T. Mets

Esiteks, ma ühineksin Juhan Telgmaa tehtud ettepanekuga ja teiseks on selline seisukoht, mida ma juba eile rõhutasin hr. minister Varele, et me peame sellele asjale lähenema väga diferentseeritult ja läbimõeldult. Praegu on tekkinud tahtlikult või tahtmata otsesed kaubavahekorrad ka majandite tasandil ja meie siin nii otseselt ja kiireloomuliselt seda seadust praegu vastu võtta ei saa.

J. Põld

Härra juhataja, ma leian, et kolleeg Allik, nimetades seaduseelnõu drakooniliseks, eksib vähe. Ma arvan, et see seaduseelnõu on isegi liialt liberaalne ja ma teeksin ettepaneku täiendada mõningaid paragrahve veelgi rangemate sanktsioonidega korduva rikkumise juhul. Kuid ühinen arvamusega, et seaduseelnõu vajab täiendavat arutelu. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Jüri Põld, palun mulle kirjalikult. Kolleegid, kas on veel sõnasoovijaid? Ei ole. Kas loeme läbirääkimised lõppenuks? Kolleegid, peame nüüd nõu. Tegemist on kiireloomulise küsimusega. Arutatakse seda küsimust vastavalt §-le 16. Esimene lugemine praegu käib, sõnasoovijaid ei ole. Vastavalt relemendile sisuline arutelu toimub esimesel lugemisel. Kiireloomulise küsimuse katkestamisega on teatud probleemid. Loomulikult ma panen selle hääletamisele, kuid nüüd ma lähtun juba loogikast. Oletame, et Ülemnõukogu soovib kiireloomulise küsimuse esimesel lugemisel seda teemat katkestada teatud tingimustel kas ekspertiisi saatmiseks või mõne teise seaduse vastuvõtmiseni – siis oleks loogiline arvata, et pärast seda läbirääkimised peaksid jätkuma. Kas on nii? Kui me lõpetame praegu

läbirääkimised otsusega, siis see tähendab, et esimesel lugemisel me läbirääkimisi enam ei pea. See on sellise tunnusega küll, et see muutub nagu tavaliseks protseduuriks, kuid on praegu kiireloomuline. Läbirääkimised praegu veel lõppenud ei ole, sõna saab Jaan Lippmaa.

J. Lippmaa

Lugupeetud härra spiiker, head kolleegid! Ma tegin selle seaduseelnõu eelmisel arutamisel ka ettepaneku ja ma kordan selle veel üle. Kolleegid, tuletame meelde, et kui me arutasime majanduspiiri seaduseelnõu, siis sama ettekandja ja seaduseelnõu kaitsja vastas meie järgmistele küsimustele: kuidas majanduspiiri seadus rakendub, kui ei ole kehtestatud sanktsioone, mis toimub materiaalsete väärtustega, mida püütakse üle piiri viia, mis seal kinni peetakse? Kas need konfiskeeritakse? Milline on nende materiaalsete väärtuste edasine käik? Lugupeetud riigiminister vastas, et ettevalmistamisel on normatiivaktid, mis reguleerivad selle küsimuse lõplikult ära, aga tema ei saa seda enne meile esitada, kui me ei ole vastu võtnud majanduspiiri seadust, kas me tahame seda üldse kehtestada või ei taha. Tänapäevaks on see kohe-kohe, mis pidi järgnema meie seadusele, kätte jõudnud niisuguses vormis, kus räägitakse ainult lihast ja piimast. Aga piiripunktid on üle ujutatud ka teiste materjalidega. Piiripunktide töötajad rendivad ETKVL-ilt ja lähedalasuvatelt majanditelt ruume, kuhu paigutada konfiskeeritud materjal. Hiljuti kutsuti Pärnu linna, Pärnu maakonna saadikud piirikaitsete ja tollimeeste ette ja paluti abi. Meile anti terve nimekiri selle kohta, milliseid asju on kinni peetud ja kui palju tagasi saadetud. Probleemiks on, et Pärnu Maakohus ei võta asutuste rikkumisi üldse arutamisele; ja mis puudutab eraisikute poolt üleviidud materiaalseid väärtusi, siis 49 rikkujale on nende vara kohtu poolt tagastatud. Tagastatud vara on püütud korduvalt üle piiri viia. Piiripunktid on üle ujutatud kõigist neist ruberoididest, värvidest, "Pinotexidest", kiledest, naiste kingadest, naiste saabastest, igasugu materjalidest. Lahendust vajab kogu see kompleks. Minu küsimusele vastas härra riigiminister eile niiviisi, et Ülemnõukogu tahab minna "kallile" suvepuhkusele ja kiirestiriknevad toiduained võivad meie puhkuse ajal halvaks minna. Ma ei ole sellega nõus juba sellepärast, et siin ei ole näiteks üldse juttu kalast, kalatoodetest – me teame, et kala on kõige kiiremini riknev produkt. Mul on lihtsalt mulje, et sellele eelneva otsuseprojekti koostamisel sai härra riigiminister ülesandeks ka piirikontrolli karmistamise ja nende küsimuste lahendamise, aga kuna selleks ei oldud valmis, siis on meie ette saadetud järjekordne kiirustav ja poolik lahendus. Ma ei ole sellega nõus. Ma ei saa seda kuidagi seletada Pärnus piirikaitsetele ja tollimeestele, nad paluvad meilt abi, et see küsimus lahendataks. Ja ma ei usu hr. riigiministrit, et kui me täna siin lahendame ära tema jaoks kõige kiiremad liha ja piima küsimused, siis kohe-kohe tuleb teine

seaduseelnõu, mis lahendab ka ülejäänud küsimused. Sellepärast ma kordan oma ettepanekut lükata see seaduseelnõu tagasi ja valitsusel esitada Ülemnõukogule arutamiseks eelnõu, mis käsitleb kõigi piiril konfiskeeritud kaupade problemaatikat.

Juhataja

Jüri Põld on meil sõna võtnud, kuid kõne on pidamata. Palume kõnetooli. Kontrollime kõnetooli mikrofoni.

J. Põld

Austatud juhataja, härrad kolleegid, härrad ja daamid! Mäletatavasti olin mina üks neist saadikuist, kes eelmine kord, kui võeti vastu majanduspiiri seadus, pommitas meie lugupeetud riigiministrit kõnede ja küsimustega. Ma usun, et ka selle seaduseelnõu puhul võiks esitada küsimusi lõputult. Ma tean, et valitsus püüab enne vähepopulaarse Narva majanduspiirkonna eelnõu arutelu sööta Ülemnõukogule ette dokumente, mis võiksid kiiresti läbi minna ja valitsusele anda täiendavalt populaarsust – see on meie toidulaua küsimus ja meie põllumajanduse saatuse küsimus. Ma võin sellega nõus olla, kuid ma ei saa nõus olla sellega, kui seaduseelnõu koostatakse kiirustades. Ma usun, et see ei ole koostatud kiirustades ja et see seaduse eelnõu on üks osa laiemast seaduseelnõude paketist. Ma usun, et Raivo Vare võib seda peanoogutusega kinnitada. Aitäh!

Kuid teeksin tõepoolest ettepaneku rakendada palju drakoonilisemaid abinõusid. Kallis Jaak Allik, Eesti rahvas jääb sellise majanduspoliitikaga nälga. Oled sa minuga nõus? Ma usun, et oled. See, kui me püüame oma siseturgu kaitsta drakooniliste abinõudega, on Eesti rahva püsijäämise küsimus. Ma teen ettepaneku § 1 3. lõiget täiendada järgmiselt: "alates kolmandast rikkumisest määratakse rahatrahv kauba turuhinna maksumuse järgi (minu jaoks võiks ta olla näiteks Leningradi turuhinna maksumus) ühes ebaseaduslikult väljaveetavate või saadetavate liha ja lihasaaduste ning piima ja piimasaaduste konfiskeerimisega." Põhimõtteliselt võiks seda rakendada kõikide toidukaupade puhul. Ma usun, et selline lähenemine võiks kolleegidele mõtteainet pakkuda. Samuti täiendaksin antud põhimõtte alusel ka teist paragrahvi. Ülejäänul suhtes võin öelda vaid seda, et kolleeg Johannes Kass teeb ettepaneku ka premeerimissüsteemi sisseseadmiseks, et anda hoovad või mõjutusvahendid kätte ka tolli- ja piiripunkti töötajatele. Ja ma tean, et selleks saab olema 7%. Mina omalt poolt teen ettepaneku 3% eraldamiseks, mis jääks kohaliku omavalitsuse käsutada. Aitäh!

A. Käärma

Austatud härra esimees, härra juhataja, kolleegid! Tundub, et valitsus ei ole suuteline lahendama põllumajanduse probleeme sellisel moel, nagu me oleme ette pannud, ja nüüd püütakse seda teha selliste üksikute aktidega. Kahjuks kukub niimoodi välja, et õilsa eesmärgi nimel tahetakse põllumajandusele pähe panna väga ranged päitsed. Need ei olnud isegi mitte sotsialistlikus majanduses, aga nüüd, turumajanduse lävepakul, hakkavad siis olema. Kui ei ole võimalik turumajanduse tingimuste kohaselt kaupa realiseerida, siis ei saa rääkida ka mingitest vabadest hindadest, kui kõik on normi surutud. Ei saa põllumajandusele teha selliseid piiranguid. Olen täiesti nõus Jaan Lippmaaga, et see asi tuleb lahendada komplekselt, mitte käsitleda põllumeest nagu suure revolutsiooni ajal – siis oli proletariaat ja mingisugune talupoegade kiht. Nüüd hakkab pilt jälle kujunema selliseks, et paneme põllumehele päitsed pähe – "ta peab rahvast toitma, kus ta pääseb!" Ma arvan, et niimoodi asjale läheneda ei saa ja see eelnõu tuleb tagasi lükata ja anda välja korralik seadus, mis kehtib kõikide toodete väljaveo kohta. Kõikide rikkumiste puhul oleksid sarnased sanktsioonid. Toidulaud on muidugi väga tähtis, aga kui ei ole selga-jalga midagi panna sellesama toidu tootjal, siis ei ole ka õigust seda tootjat niimoodi pitsitada. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Võib-olla te lubate, ma paari lausega värskendan teie mälu reglemendi osas ja täpsustan asjaolusid. Tegemist on kiireloomulise küsimusega, arutame vastavalt §-le 16. Põhjalik arutelu toimub praegu, esimesel lugemisel ja laekunud on mitmeid ettepanekuid, sealhulgas ka ettepanek seaduseelnõu tagasi lükata. Reglement näeb ette niimoodi, et esimesel lugemisel ilma hääletamata lükatakse seaduseelnõu tagasi siis, kui seda nõuab üks saadikufraktsioon või üks alatine komisjon. Kui seda nõuab üks saadik, siis see pannakse hääletamisele. Juba kahelt saadikult on laekunud ettepanek tagasi lükata. On laekunud ettepanek ekspertiisi saata ja on laekunud parandusettepanekuid olemasoleva seaduseelnõu juurde. Need kõik peaksid laekuma – kui see seaduseelnõu jääb veel menetlusse – 24 tunni jooksul. Esimene lugemine lõpetatakse ilma hääletamata või otsustatakse tagasilükkamise küsimus kas hääletamise teel või ilma hääletamata, kui seda nõuab üks saadikufraktsioon või üks alatine komisjon. Ma tänan! Jätkame läbirääkimisi. Klavdia Sergji.

K. Sergji

Lugupeetud eesistuja, austatud saadikud! Arvan, et karmide meetmete kehtestamine majanduspiiril ei päästa meie siseturgu, ei päästa meie talupoegi-tootjaid. Arvan, et peab mitte

üksnes ranged abinõud sisse viima, vaid on hädavajalik luua tingimused, et meie talupojad-tootjad oleksid huvitatud oma toodangu realiseerimisest siseturul. Aga vaadake, mis tingimustes nad seda toodangut realiseerivad kas või Tallinna turul. Tallinn on tihedalt asustatud linn, ent Tallinnas puuduvad tingimused erakauplemiseks liha- ja piimasaadustega. Inimesed kauplevad lageda taeva all, vihma ja päikese käes, otse oma autost. Seepärast arvan, et peaks läbi mõtlema abinõude kompleksi, loomaks maatootjatele võimalused erakaubanduseks ning tekitada sellega ka konkurentsi meie monopolistidele – lihakombinaatidele, kes praegu sõna otseses mõttes dikteerivad maatootjatele oma tingimusi. Samal ajal kui maatootja annab liha ära 4–5 rbl. kg, realiseerib kombinaat seda liha juba hinnaga 25–30 rubla eest. Samal ajal on oma monopol ka jaekaubanduses, mis samuti dikteerib oma tingimused. Kuigi kauplustes midagi pole, keeldub lihatööstus meie tootjatelt liha vastu võtmast ning puuduvad ka erakaubanduse võimalused. Seepärast ma arvan, et seda seadust on tarvis arutada, ent me vajame selles küsimuses meetmete kompleksi – üksnes karmide abinõudega me ei saavuta midagi.

J. Allik

Lugupeetud hr. spiiker, lugupeetud kolleegid! Minu ettepanek see seaduseelnõu ekspertiisi suunata ei ole ainult vormiline, vaid tuleneb ka ühest sisulisest probleemist. Mind häirib sama asi, mida, kui ma õieti mäletan, eelmine kord ütles hr. Tõnu Anton. Siin me kehtestame väga range administratiivvastutuse piima- ja lihatoodete väljaveo või -saatmise korra rikkumise eest Eestis. Samal ajal seda korda ei ole ju olemas. Vähemalt ei ole teda olemas nüüd kehtima hakkava või kehtestatava vabaturu ja vabade hindade olukorras. Näiteks me püüame siin reglementeerida, et tootja ei tohi tooteid välja viia. Aga ostja varaturu tingimustes võib ju osta siga turult või talumaja õuest. Meil ei ole korda, et peaks küsima passi sellelt ostjalt või ostukaarti vabaturu tingimustes – turul ei küsita passi. Nüüd piiril võetakse ostjalt ka see liha ära, aga võib-olla ei võeta – kogu see kord on reglementeerimata. On küll üle minu mõistuse, kuidas me saame kinnitada karistused, kui me ei ole enne kinnitanud korda, mille eest me neid karistusi määrame. Ma ei näe võimalust praegu selle seaduse poolt hääletada ja teen ettepaneku see ekspertiisi saata ja arutelu katkestada.

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, kuna on laekunud palju ettepanekuid selle seaduseelnõu tagasilükkamise kohta, sealhulgas ka saadikufraktsiooni poolt, siis ei ole praegu mõtet läbirääkimisi jätkata, enne kui Ülemnõukogu võtab vastu otsuse. Kohaloleku kontroll. Kohal

on 76 rahvasaadikut, puudub 28. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et tagastada see seaduseelnõu autorile? Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 37 rahvasaadikut, vastu on 33, erapooletuid on 5. Otsus on vastu võetud, seaduseelnõu tagastatakse autorile.

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi rahvastikuregistri asutamise kohta" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Jätkame 4. päevakorrapunktiga, mis käsitleb Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi rahvastikuregistri asutamise kohta" eelnõu. Esimene lugemine on lõpetatud, alustame teise lugemisega ja palume kõnetooli Statistikaameti direktori esimese asetäitja hr. Lembit Teppil.

L. Tepp

Austatud Ülemnõukogu, austatud juhataja! Esimesel lugemisel oli terve rida küsimusi. Nendele sai põhiliselt vastatud. Pärast seda on laekunud mõned ettepanekud saadikult Alar Maarendilt, nende kohta vastati talle isiklikult. Põhiline ettepanek oli selles, et moodustada vabariiklik rahvastikuregister valdade, maakondade ja vabariiklike linnade registrite baasil nii-öelda registrite süsteemina. See muidugi põhjustaks registri tööde ümberkorraldamist, milleks aga praegu ei ole ilmselt vabariigis võimalusi. Muidugi, selline tee on olemas küll, see läheb tunduvalt kallimaks, sest siis on vaja muretseda vajalik tehnika. Kohti, kus registreeritakse praegu perekonnaseisu muutusi, on umbes 250. Elanike migratsioonilist liikumist fikseeritakse maakondades ja linnades ja mõnedes linnades, nagu Tallinnas, on isegi mitu registreerimise kohta. Nii et see teeks selle töö muidugi palju laialdasemaks. Küsitav on, kas kõik vallad, linnad ja maakonnad kavatsavad üldse registrit moodustada, seda kunagi moodustama hakata, sest meil olevatel andmetel sellist kavatsust kõigil ei ole. Ja kui kõik seda tööd ei alusta, siis järelikult ei ole võimalik kokku saada ka vabariigi rahvastikuregistrit. Registri tegemine ühes keskusel ei välista registrite edasist pidamist territoriaalselt, hajutatult. See oligi tegelikult niimoodi kavandatud. Keskuses, s.t. vabariiklikus aadressbüroos on olemas kõigi täiskasvanute kohta vajalikud andmed. Kui need andmed sealt registrisse viia ja

kohtadel hiljem andmeid täpsustada, võib anda igale maakonnale või igale vallale registrist tema osa, et ta võiks pidada registrit ise edasi.

Registrite seadus näeb ette, et sel juhul, kui kohalike registrite näitajate loetelu või registri sisu vastab vabariiklikule, siis ei ole tarvis eraldi otsuseid ega Ülemnõukogu luba. See on vajalik sel juhul, kui kohalike registrite sisu erineb vabariiklikust – siis peaks olema ka omaette põhimäärus. Meile teadaolevatel andmetel kohaliku registri asutamise algatajad on praegu Saaremaal, Tartus ja ka Lääne-Virumaal. Praegu pole teada, et keegi veel sooviks, kuid neid ilmselt tuleb. Me tegime arvestused, et sel juhul, kui registreid hakatakse tegema hajutatult, võtab registri tegemine umbes 4–5 korda rohkem aega ja on 4,7 korda kallim, just eeskätt tehnika soetamise, kaadri väljaõpetamise ja mitmes kohas tegemise tõttu, sest igal pool tuleb luua vastav registriüksus. Kindlasti on vaja seal hoida vastavat personali, kes nende küsimustega tegeleks, juhendaks ja õpetaks. Klassifikaatoreid ja kodifikaatoreid on vaja tunduvalt rohkem, juhendamine läheb palju keerukamaks. Praegu korraldab rahvastiku arvestust vabariiklik statistikakeskus. Selles mõttes on keskusel olemas vajalikud kogemused. Vajalik informatsioon tuleb samuti statistikakeskusesse. Teistes riikides, näiteks Rootsis, kus on kohalikud rahvastikuregistrid ja ka keskregister, käib juhtimine keskuse kaudu, et tagada võrreldavus ja ühtsus kõigis küsimustes, mis puudutavad rahvastiku andmestikku. Ma ei lükka A. Maarendi ettepanekut tagasi, ainult et see ettepanek teeb asja lahendamise keerulisemaks, sest praegu lihtsalt pole igal pool selliseid võimalusi, et luua kohalik register.

Juhataja

Millised on küsimused ettekandjale? Ei ole küsimusi. Suur tänu, hr. Tepp.

L. Tepp

Aitäh!

Juhataja

Kaasettekandeks paluksin kõnetooli Ülemnõukogu õiguskomisjoni esimehe hr. Tõnu Antoni.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Arutatava seaduseelnõu kohta ei ole tähtjaks Ülemnõukogu liikmetelt või nende ühendustelt laekunud märkusi või ettepanekuid. Hilinenult, 22. mail laekus kolleeg Alar Maarendilt 3 ettepanekut, mis edastati Riiklikule Statistikaametile, kes andis hr. Maarendile ka kirjaliku vastuse.

Õiguskomisjon arutas enne teist lugemist veel kord situatsiooni, mis on kujunenud rahvastikuregistri seaduse ja põhimääruse arutamisel, ja leiab, et on võimalik rahvastikuregistri seadus ja vastav põhimäärus vastu võtta teisel lugemisel ning toetab Ülemnõukogu sellist otsust. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et kaasettekandjale küsimusi ei olnud. Avan läbirääkimised. Rein Veidemann.

R. Veidemann

Lugupeetud juhataja, kolleegid! Sotsiaaldemokraatlikus fraktsioonis oli arutusel kõnesolev seaduseelnõu; tõsi küll, arutelu toimus mõnevõrra hilinemisega. Ja seetõttu arvamus, mille ma nüüd esitan, lähtudes Tõnu Antoni esinemisest, tundub juba tõepoolest hiljaks jäänud olevat. Aga parem hilja kui mitte kunagi. Pean kolleege siiski fraktsiooni mitme liikme nimel kurvastama või rõõmustama või vähemasti hoiatama. Nimelt selles, et kõnesolev seaduseelnõu tundub olevat liiga ametkonnakeskne ja ei käsitle niivõrd rahvastikuregistrit, kui võrd Statistikaameti seisundi ühemõttelist monopoliseerimist. Ja siin me ühineme Alar Maarendi ettepanekuga, et viia asi palju laiemale pinnale, kuigi eeskõneleja-ettekandja rõhutas, et see on palju ebamugavam. Tõsi, nii ta ongi. Ebamugav see on. Aga parem teha see ebamugav tee läbi selleks, et olla kindlam juba, et rahvastiku registreerimist, fikseerimist puudutav valdkond oleks siiski õigetel alustel. Käesoleval juhul aga on tegemist niisuguse eelnõuga, kus paistab läbi infomonopoli valdama harjunud ametkonna lähenemine. Ollakse liigselt tsentraliseeritud ja ei arvestata tänapäeva andmetöötamise tehnoloogiat. Rahvusvaheline kogemus seevastu aga viitab kohalike registrite ja üleliidulise registri tiheda koostöö ja infovahetuse vajadusele. Siinkohal on aga millegipärast tehtud valik ühe tsentraalse ja – meie arvates –, hoopis vastupidi, kallima süsteemi kasuks. Tõepoolest, siin viidati, et laiemale alusele viimine tuleks antud juhul kallim. Võib-olla tõesti selle käivitamine on kallim, kuid süsteemi enda ülalpidamine lõppkokkuvõttes osutub odavamaks. Mulle tundub ka, et rahvastikuregistri usaldamine ametkonnale, mille kaadri valikul oli omal ajal aastakümneid määravaks printsiibiks kahjuks teatud režiimitruudus ja töötulemuste salastamine, ei ole just kõige õnnestunud valik. Nii või teisiti, põhiline, mis mind kõige rohkem häirib, on see, et enne selle seaduse rakendamist puudub meil igasugune kaitse üksikisiku andmete lubamatu kasutamise eest, mis omal ajal oli täiesti loomulik. Niisugune kaitsemehhanism on vaja luua; just niisugune ühest keskusest lähtuv rahvastikuregister ei suuda meie arvates kaitset pakkuda.

Meil on kogunenud mitmeid ettepanekuid. Hr. Anton pani sellele tõkke ette ja reglementki tõkestab seda ja meil ei jää muud üle, kui teha ettepanek katkestada teine lugemine selleks, et kogu asi veel kord paranduste tasapinnal läbi vaadata. Tänan teid! Ettepaneku autoriks olen koos Marju Lauristiniga.

Juhataja

Kolleegid, kas me jätkame läbirääkimisi? Või küsime kohe Ülemnõukogu arvamust? Jätkame praegu läbirääkimisi. Andres Tarand.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Asi on nimelt selles, et minu ettepanek on sama, mis Rein Veidemann tegi: katkestada teine lugemine. Aga ma annaksin teatud sisulise seletuse asja juurde võib-olla oma n.-õ. kunagise eriala kogemustest lähtudes. Nimelt, esimesed sellised süsteemid, mida arvutitesse pandi, olid Ameerika Ühendriikides ilmateenistuses. Riigis asuvate ilmajaamade andmed saadetakse keskusesse, kus valmib selline prognoos, mis teile, tavalistele inimestele, ei meeldi, aga siiski mingisugune. Aga Ameerika Ühendriikides lahendati asi selliselt, et see info jäi ka kohtadele. Venemaa muidugi pisut hiljem vaatas, et asja tuleb teha märksa vägevamalt, ja otsustas kogu informatsiooni koguda Obninskisse – see ei ole Moskvast kuigi kaugel. Aga selle vahega, et kohtadele ei jäetud mitte mingit informatsiooni. Kõik, kes kohtadel selle kuuendiku maakera info vastu huvi tundsid, pidid käima Obninskis. Ja see oli umbes samasugune eksperiment, nagu tehti omal ajal toidukaupadega – 500 kilomeetri raadiusest veeti kaup Moskvasse ja inimesed 500 kilomeetri raadiuses sõitsid kauba järele sinna Moskvasse. Ühesõnaga, kõiki sai kolm korda rohkem vedada. Infoasjaga on samamoodi. Kui me nüüd ilma rahule jätame ja rahva peale mõtleme, siis kuidas ehitada üles selline ühiskond, mida me praegu kutsume tsiviilühiskonnaks, kus omavalitsustel on inimeste elus võib-olla määrav osa ja riigivalitsusel väiksem osa? Kuulates siin Statistikaameti väiteid, kuidas registri koostamine tuleb odavam, siis, tõepoolest, esimesel aastal on nii. Aga kuidas valitsevad omavalitsused oma lambaid üle lugemata, nende kohta andmeid omamata? Järelikult, kohalik register on igal juhul vajalik, seda ei saa tegemata jätta. Kui inimesed praegu ei oska seda kohtadel teha, siis seda, et neid tuleb välja õpetada, ei saa lugeda mingisuguseks kuluks. Varem või hiljem tuleb seda niikuinii teha. Nii et arvamus, nagu oleks selline kulude arvestamine tsentraliseeritult odavam, on lihtsalt petlik. Me peame ikkagi pisut kaugemale mõtlema.

Ei kordaks rohkem siin neid väiteid, mida juba Rein Veidemann esitas. Tõepoolest, kui te vaatate seaduse teksti, siis see on nii ühe tsentraliseeritud statistikavalitsuse keskne. Valitsus on selles tekstis oluline, aga mitte elanikkonna register, mis tegelikult peaks olema oluline. Siin on täiesti mõistetavatel põhjustel tegemist vaid sisseharjunud mõtteviisiga, sellepärast ma toetaksin ettepanekut katkestada teine lugemine, kuni see tekst on redigeeritud. Aitäh!

A. Maarend

Lugupeetud juhataja, kolleegid! Mul on hea meel, et hr. Tarand peatus paljudel nendel probleemidel, mida ma tahtsin puudutada, aga ma tahaksin siia juurde veel lisada, et kuna kohalikud registrid tuleb niikuinii luua, siis oleks ju otstarbekas juba täna seaduses sätestada või vähemalt seaduses ära näidata nende koht, õigused ja kohustused, eriti kui see informatsioon, mida keskused koguvad, puudutab isikut. Seetõttu peaks see olema seaduses sätestatud. Kui ka tõesti minu parandused ei olnud niivõrd korralikult läbi töötatud, et see süsteem oleks siit välja tulnud, on mul hea meel, et tehti ettepanek selle seaduseelnõu arutamine katkestada ja eelnõu veel läbi töötada, et käivitada nii tsentraalne register, kuid samal ajal üles ehitada paralleelselt ka kohalikke registreid, aga et seadus seda ei takistaks. Kui me võtame vastu sellise seaduse, siis on alati võimalik ütelda, et seadus ei näe ette kohalikke registreid, neid teha ei saa. Ja seda me peaksime küll vältima. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Kas need rahvasaadikud, kes tegid ettepaneku katkestada, teevad ka ettepaneku, millal me jätkame?

(Hääl saalist)

Kahe nädala pärast.

Juhataja

Meil on ees veel 43. ja 44. istungjärg, need on ausalt öelda väga üle koormatud. Mida arvatakse, kui paneme ühe septembrikuu istungjärgu? Kuna vahepeal võib tulla erakorralisi ja võimalik, et see nimigi ära muudetakse, siis sellisel juhul ei oleks see ebakorrektna, kui me ütleme niimoodi, et septembrikuu ühel istungjärgul ja juhatus teeb ettepaneku, millisel. Ollakse nõus?

Kohaloleku kontroll. Kohal on 72 rahvasaadikut, puudub 32. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada selle päevakorrapunkti arutelu, mis käsitleb rahvastikuregistrit,

ning jätkata arutelu ühel septembrikuu istungjärgul? Juhatus teeb ettepaneku, millisel. Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 54 rahvasaadikut, vastu on 9, erapooletuid on 3. Päevakorrapunkti arutelu katkestatakse eespool nimetatud tingimustel.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmete iga-aastase puhkuse kohta

Juhataja

Kolleegid, ma paluksin nüüd mitte saalist lahkuda, meil on üks tähtis otsus, mille vastuvõtmisega me saame kiiresti hakkama. Küsimus puudutab Ülemnõukogu puhkust.

Ma arvan, et siin on pilt selge – kes on poolt, on poolt; kes on vastu, on vastu.

Lugupeetud kolleegid, 11. päevakorrapunkt "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmete iga-aastase puhkuse kohta"". Juhatus pakkus mind ettekandjaks, aga kui te võtate selle otsuse eelnõu ette, siis ega siin ette kanda suurt midagi ei ole. Ehk te lubate mulle selle lühiinformatsiooni anda oma töökohalt või tulen ette? Annan oma töökohalt.

Kolleegid, vastavalt reglemendile on asjaolud sellised, et Ülemnõukogu töötab igal aastal jaanuarikuu teisest esmaspäevast juunikuu kolmanda neljapäevani ning septembrikuu teisest esmaspäevast detsembrikuu kolmanda neljapäevani. See tähendab, et plenaaristungeid ei toimu ajavahemikul juunikuu kolmandast neljapäevast septembrikuu teise esmaspäevani. Loomulikult ei tähenda see seda, et kogu see õnnis aeg võib olla saadikute suvepuhkus. Sama reglement sätestab, et saadikul on suvel puhkus kestusega 1 kuu ja talvel 2 nädalat. Juhatus teeb Ülemnõukogule ettepaneku, et saadikud puhkaksid juulikuus, mis tähendab seda, et vajaduse korral võidakse ka koguneda erakorralisteks plenaaristungiteks. Kui seda ei tehta, siis komisjonid töötavad niikuinii septembrikuuni. Ja nüüd küsimused mulle. Jüri Põld.

J. Põld

Härra juhataja, kas see oleks väga ketserlik suhtumine juhatusse, kui teeksin ettepaneku kollektiivselt puhata võib-olla kaks nädalat hiljem, arvestades seda, et meil on väga suur hulk seaduseelnõusid ja võib-olla ka otsuseid, et me jätaksime endale lihtsalt paar nädalat veel aega. Mulle isiklikult näib, et me selle otsuse oleme siis sunnitud langetama mitte varem, vaid hiljem. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Kolleegid! Töös on olnud mitmesugused variandid. Juhatus on seda küsimust arutanud juba pikema aja jooksul. On arvestatud seda, kas meil on üldse õigus puhkusele minna ja teha ettepanekut reglemendi muudatuseks. On tehtud mitmesuguseid teisi ettepanekuid, et Ülemnõukogu töö resultaat oleks võimalikult hea. Meil on üheaastane töökogemus. Nagu te näete, täna ei ole mitte kõige kehvem päev, kohal on üle 70 saadiku, kuid palju on olnud päevi, kus me töötame 60 saadikuga ja ka väiksema koosseisuga. Ma ütlen teile ausalt oma kogemuse põhjal, et minu meelest Ülemnõukogu saab hästi töötada siis, kui saalis on kuni 90 saadikut. Praktiliselt alla 60 saadikuga ei ole võimalik tööd teha. Praegu siiski tundub, et vaatamata sellele, millise otsuse Ülemnõukogu vastu võtab, on reaalne oht selles, et kui me juulikuus puhkusele ei lähe, siis tekib suur mure kvoorumiga. See on minu subjektiivne arvamus. Ma ei taha jätta teile paremat muljet, kui ma endast tegelikult kujutan, kuid ma sõandan teile avameelselt öelda, et mina olen suuteline töötama ka selle sessiooni ilma puhkusega, kui vaja on. Seda ma teile luban. Tiit Käbin.

T. Käbin

Lugupeetud eesistuja, ma täielikult toetan kolleeg Jüri Põllu seisukohta ja ma arvan, et puhkuse küsimust ei olegi vaja enne otsustada, kui me ei ole selgeks teinud ja otsustanud, kas me tuleme suvel kokku erakorralisele istungile või ei. Loomulikult oli täiesti õigus öelda, et meil on aastane kogemus; ma lisaksin siia juurde, et eelmise aasta töökogemus näitas seda, et need saadikud, kes varem olid plaaninud puhkuse augustis, kel olid tuusikud, need olid ära nimelt erakorralise istungjärgu ajal, mitte kollektiivse puhkuse ajal. Ja ma arvan – korrates sama, mida ma ka möödunud aastal ütlesin –, et Ülemnõukogu ei ole mõni konveieril töötav ettevõtte, kus puhkus peab olema kollektiivne, täpselt ühel ajal. Kui meil on teada, mis ajal on istungid, ka erakorralised, siis peaks rahvasaadik saama ise planeerida seda istungite vahele jäävat aega oma puhkuseks. Minu ettepanek on täna küsimust mitte otsustada ja teha see otsus siis, kui meil on selge, kui kaua me töötame juunis kuni suvevaheajani ja kas me tuleme kokku erakorralisele istungjärgule või mitte. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Ma siiski sõandan väita, kolleegid, et see on juhatuses järele mõeldud ja kaalutud otsuse eelnõu, mida ta teie ette toob. Sedamoodi on ka kujundatud praegu seaduseelnõude, otsuseprojektide laekumine ja nende arutamine. Ka sellisel juhul, kui Ülemnõukogu võiks

võtta selle otsuse vastu. See tähendab, et peetakse silmas erakorralisi istungjärke augustikuus. Alates augustist.

Kuid veel küsimused mulle. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud eesistuja, austatud kolleegid! Mul on meile kõigile üks väike palve. Ärgem rääkigem erakorralisest istungjärgust augustis. Erakorraline seisukord, erakorraline istungjärg – need on siiski natuke närvilised sõnad ning tuleb välja, et me aegsasti planeerime erakorralisi asjaolusid, mis eeldavad erakorralise istungjärgu kokkukutsumist. Ärgem hirmutagem oma rahvast. Tänan!

Juhataja

Me oleme mitmeid kordi seda koos nentinud, et see nimetus on ebaõnnestunud; võimalik, et reglemendikomisjon teeb ettepaneku muuta, seda nimetust kas või näiteks sessioonidevaheliseks istungjärguks või veel teisiti – selleks meil on olemas asjatundjad. Ma rõhutan veel kord – nimi on ebaõnnestunud, see on tõsi. Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Ma vabandan, kuid Lebedev edestas mind. Asi on selles, et ülddse tähendab mõiste "erakorraline" just praegu tekkinud, äsja sündinud vajadust. Kas me tõesti võime kaks kuud ette rääkida erakorralisest istungjärgust augustis? See on üldse mingi absurdsus – rääkida juba ette sellest, mis juhtub. Minu meelest pole praegu mõtet rääkida erakorralisest augusti istungjärgust. Kui tekibki selline vajadus, siis see võib-olla nädal või mõni päev enne istungjärgu kokkukutsumist.

Juhataja

Mul ei ole põhimõtteliselt, hr. Zõbin, midagi lisada. Ma veel kord nendin seda, et see nimi on ebaõnnestunud, kuid praegu on see reglemendis sees, me oleme selle kopeerinud veel endistest aegadest ja ka Nõukogude Liidu Ülemnõukogu reglemendis on just nimelt selline nimetus. Kuid ma rõhutan veel kord – loodetavasti reglemendikomisjon töötab varsti välja projekti selle kohta, kuidas reglementi parandada. Ma tänan! Klavdia Sergij.

K. Sergij

Lugupeetud eesistuja, austatud saadikud! Mina toetan Ülemnõukogu juhatuse poolt vastuvõetud otsust, aga teen ettepaneku nimetada istungjärk mitte erakorraliseks, vaid järjekorraliseks.

Juhataja

Jah, me täname. Vene keeles võiks tõesti olla niimoodi ja kui seda aluseks võtta, siis meie keeleinimesed saavad hakkama ka sellele sobiva eestikeelse vaste leidmisega. Suur tänu! Enn Tupp.

E. Tupp

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Arvestades senist suurt töökoormust plenaaristungitel, teen ettepaneku planeerida juuni viimasele nädalale, s.t. enne juulikuist kollektiivset puhkust veel üks reglemendiväline istungjärk. Tänan!

Juhataja

Ülemnõukogu otsustab nii, nagu ta vajalikuks peab. Mul on praegu laekunud üks parandusettepanek Jüri Põllult. Jüri Põld teeb ettepaneku minna puhkusele 15. juulist. Ma veel kord rõhutan, Ülemnõukogu võib võtta vastu parandusettepanekuid või selliseid otsuseid, nagu ta õigeks peab. Võib-olla et 15. juuli on isegi parem. Võimalik, et ka mitte. Mina tunnistan teile avameelselt, et juhatus on Ülemnõukogu tööd planeerinud küll sellise arvestusega, et me läheme puhkusele 1. juulist ja loomulikult see põhineb arvestusel, mitte meeolul, rääkimata soodsast ilmast või millestki muust. Jüri Põld, teine küsimus.

J. Põld

Härra spiiker, ma juhin teie tähelepanu asjaolule, et te ei lugenud mu ettepaneku teist poolt täiskogule ette.

Juhataja

Jüri Põllu ettepanek on ka selles, et tihendada Ülemnõukogu täiskogu istungeid. Kolleegid, see küsimus on juhatuses läbi vaadatud ja vastav ettepanek laekub juba nagunii teie laudadele. See seisneb selles, et 43. ja 44. istungjärgul tehakse Ülemnõukogule ettepanek töötada esmaspäeviti ja kolmapäeviti 4 tunni jooksul plenaaristungitel. Kui me hakkame seda otsust arutama, te teete veel parandusettepanekuid, kui see vajalik on. Nii. Laekunud on kaks

parandusettepanekut. Jüri Põld, ma usun, nõustub sellega, et täiskogu istungite tihendamist arutatakse juba omaette otsusena. Kuid jõusse jääb parandusettepanek, et puhkuse algus võiks olla 15. juuli. Teise parandusettepaneku esitas Enn Tupp, see on juulikuus täiendava istungjärgu läbiviimise kohta. Ma panen nad esitamise järjekorras hääletamisele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 78 rahvasaadikut, puudub 26. Kolleegid, Tiit Käbin vormistas oma parandusettepaneku kirjalikult, tema ettepanek on kolmas: küsimus saadikute puhkuse kohta otsustada üheaegselt Ülemnõukogu töö korraldusega suvisel ajal. Tühistada reglemendi punkt saadikute kollektiivse puhkuse, s.o. samaaegse puhkuse kohta.

Lähtudes meie loogikast, tuleb panna kõige esimesena hääletusele Tiit Käbini parandusettepanekud. Tiit Käbini parandusettepanekud. Tiit Käbini esimene parandusettepanek: küsimus saadikute puhkuse kohta otsustada üheaegselt Ülemnõukogu töökorraldusega suvisel ajal. See tähendab, et kehtib reglement, mis ütleb, et viimane plenaaristung on juuniku viimasel neljapäeval ja esimene on uuel sessioonil juba septembrikuu teisel esmaspäeval. Teistmoodi ma ei oska välja lugeda, eks ole, Tiit Käbin? Sest muu töökorraldus ei ole praegu teistmoodi reglementeeritav. Jääb viimasele neljapäevale. Jah. Tiit Käbin.

T. Käbin

Täna! Ma mõtlengi suvise töökorralduse kindlaksmääramise all seda, mida reglemendis öeldud ei ole. Tähendab, et enne laialiminekut vastu suve me peaksime otsustama, kas meil tuleb kokku tulla augustis, või võime olla kindlad, et me tuleme 9. septembril, sest ilmselt igäüks tahab oma aega planeerida ka puhkusevälisel ajal, sest tegemisi on ju palju ja enamik meist ei ole ju Tallinnast. Teades, kui palju seadusi meil on vaja vastu võtta, olen ma kindel, et kui meil on vaja augustis kokku tulla, oleme suutelised seda määratlema enne suve. Täna!

Juhataja

See tähendab siis, Tiit Käbin, et see jääb juhatuse otsustada, teistmoodi ta ei ole tõlgendatav. Kas see on nii, Tiit Käbin? See, mis on reglemendiväline, see on reglementeerimata protseduur ja reglemendi järgi otsustab seda juhataja. On nii, Tiit Käbin? Ülemnõukogu peab teadma. Veel kord, Tiit Käbin, peame dialoogi.

T. Käbin

Ja ettepanek tähendab siis seda, et ootaksime ära, kuni juhatus on vastava otsuse teinud, ja siis langetaksime otsuse.

Juhataja

See tähendab, suvine töökorraldus jääb juhatuse otsustada. Nii on Tiit Kábini parandusettepanek, see on esimene.

Reglement väidab sõnaselgelt, et konkreetsel juhul viimane istungipäev on juunikuu kolmas neljapäev. Ja järgmine sessioon algab septembrikuu teisest esmaspäevast. Mis sinna vahele käib, see on reguleeritav juhatuse otsustega – see on Tiit Kábini parandusettepanek. Kas Ülemnõukogu mõistab? Mõistab. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Tiit Kábini esimese parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Võtan maha, võtan maha. Tiit Kábin teeb täpsustuse, üks hetk.

T. Kábin

Ettepaneku mõte on selles, et puhkuse küsimust me ei otsustaks enne, kui meil on teada, kas suvel Ülemnõukogu tuleb kokku või ei. Teiste sõnadega, kui juhatus on vastava otsuse teinud, otsustame puhkuse küsimuse. See on ettepaneku mõte.

Juhataja

Selge. Juhatus otsustab puhkuse küsimuse. Kas Ülemnõukogu mõistab? Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Tiit Kábini esimese parandusettepaneku poolt? Jälle võtan maha. Kábin protestib. Tiit Kábin ütleb ise selgelt ära oma parandusettepaneku, mina ei lisa midagi. Panen hääletusele. Tiit Kábin.

T. Kábin

Ettepaneku mõte on selles – teatavasti puhkuse otsustab Ülemnõukogu oma täiskogul –, et me seda puhkuse otsust ei võtaks vastu enne, kui juhatus on teinud otsuse selle kohta, kas me suvel tuleme kokku või ei. See tähendab, et me täna seda ei otsusta. See on selle asja sisu – mitte et juhatus otsustaks ka puhkuse küsimuse.

Juhataja

Panen hääletusele Tiit Kábini parandusettepaneku. Siis tulevad teised märkused.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Tiit Kábini esimese parandusettepaneku poolt? Selle ettepaneku poolt on 8 rahvasaadikut, vastu 36, erapooletuid 23. Esimene ettepanek ei leidnud toetust.

Kas Tiit Kábin tahab lisada midagi juurde? Ei taha. Nüüd, nagu te aru saate, käib juba parandusettepanekute läbihääletamine. Täpsustame asjaolusid. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, mis puutub augustis töötamisse, siis minu mälu järgi reglement ikka sätestab, et selle otsuse võib teha Ülemnõukogu Presiidium, Ülemnõukogu esimees või kolmandik saadikutest, aga juhatus ei saa kutsuda augustis kokku. Me peame lootma, et seda teeb presiidium, kui seda vaja on. Nii et siin meie parandamine midagi ei aita.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Ülemnõukogu juhatus ja Ülemnõukogu juhataja ei ole oma õigusi ja kohustusi segi ajanud. Meie pakkusime praegu välja puhkust juulikuuks. Pavel Jermoškin.

P. Jermoškin

Lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud! Mul on lihtsalt häbi nii enda kui ka meie kõigi ees. Asi on selles, et meil on olemas meie endi poolt kinnitatud reglement, milles sisaldub suvisel ajal erakorraliste istungjärkude kokkukutsumise mehhanism. Seepärast arvan, et praegu erakorralist istungjärku planeerida on kuidagi naiivne. Hääletagem juhatuse ettepaneku poolt kollektiivse puhkuse kohta ja ärgem raisakem meie kallist aega. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Tiit Käbini teine parandusettepanek: tühistada reglemendi punkt saadikute kollektiivse puhkuse, s.o. samaaegse puhkuse kohta. See eeldab kvalifitseeritud häälteenamust, nii nagu ma aru saan. Mis on? See on reglemendi muudatus. Jaa. Ma pean ka dialoogi Tiit Käbiniga. Tiit Käbin, see on reglemendi muudatus, see ei ole parandusettepanek – eeldab kvalifitseeritud häälteenamust.

T. Käbin

Jaa. See eeldab kvalifitseeritud häälteenamust. Kui ma ei eksin, see punkt on pikem, aga muudatus puudutab ainult seda ühte lauset samaaegse puhkuse kohta.

Juhataja

See ei oleks parandusettepanek – see oleks siis juba omaette päevakorrapunkt. Seda ma parandusettepanekuna hääletusele panna ei saa.

T. Käbin

Jaa. Nõus.

Juhataja

Võtate tagasi? Jaa. Selge. Aitäh! Pavel Jermoškin.

Jätkame. Võtan nüüd maha. Jüri Põld teeb ettepaneku, et me ei läheks mitte 1. juulist, vaid 15. juulist. Juhatuse seisukohad tegin teile teatavaks. Panen hääletusele Jüri Põllu ettepaneku.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Jüri Põllu parandusettepaneku poolt? Selle ettepaneku poolt on 11 rahvasaadikut, vastu on 42, erapooletuid on 17. See ettepanek ei leidnud toetust.

Enn Tupi parandusettepanek seisneb selles, et juunikuus viia läbi veel üks istungjärk. Planeerida juuni viimasele päevale enne juulikuist kollektiivpuhkust veel üks reglemendiväline istungjärk. See on reglemendi muudatus, see eeldab kvalifitseeritud häälteenamust.

Jaa. Ma teen samamoodi. Palun Enn Tupi ettepanek tagasi võtta. See on reglemendi muudatus. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Härra juhataja, aga kas Ülemnõukogu juhatusel on ka küsimusi, mida me saaksime arutada sellel järjekorralisel istungjärgul juulis? Kas ei juhtu, et me siis lihtsalt istume ja "venitame" seda nädalat? Tänan!

Juhataja

Kolleegid, ma tunnistan teile avameelselt, et juhatus on teinud kõik selle nimel, et me saaksime tegelda kahe tõsise asjaga – omandi- ja maareformiga. Sellepärast me oleme tahtnud vabaneda nii palju kui võimalik kõikidest segastest asjaoludest – nii et sobi öelda teiste seaduseelnõude kohta, kuid ikkagi. Tööd on praegu hulganisti. Seaduseelnõude, otsuste projekte on toodud juhatusse väga palju. Pealiskaudsel tutvumisel võib kohe öelda, et nad nõuavad ekspertiisi. Nende kvaliteet on vaieldav, nad ei ole koheselt töötlemisele antavad, kuid tööd on palju. Juhatus on praegu planeeritud oma töö selliselt, et enne suvepuhkusele minekut saada edukalt hakkama, kui nii võib öelda, omandi- ja maareformiga. See veel ei tähenda, et me oleme valmis arvama, nagu me oleksime suutelised lõplikke otsuseid vastu võtma. Kuid – mine tea, võib-olla. Enn Tupp.

E. Tupp

Lugupeetud juhataja, ma ei mäleta hästi, kas reglemendi järgi oli võimalus korraldada ainult üks erakorraline istungjärk. Kui on asi teisiti, siis me võiksime nimetada seda juuniku viimase nädala istungjärku ka erakorraliseks. Tänan!

Juhataja

Võtke reglement ette – seal on selgelt kirjas, kuidas, millistel tingimustel kutsutakse kokku erakorralised istungjärgud. Antud juhul ei saa ma seda käsitleda parandusettepanekuna, parandusettepanekuna ta ei sobi. Kuid täna võib Ülemnõukogu, kui ta seda soovib, arutada eraldi päevakorrapunktina, kas kutsuda kokku erakorraline istungjärk. Selleks on vaja kolmandiku saadikute nõusolekut, kuid see on eraldi päevakorrapunkt. Parandusettepanekuna ma seda kvalifitseerida ei saa. Kas sa võtad tagasi?

E. Tupp

Panen hääletusele.

Juhataja

Mille ma panen hääletusele?

E. Tupp

Paneme hääletusele siis reglemendi muutusena.

Juhataja

See on eraldi päevakorrapunkt.

E. Tupp

Selge, siis ei jää muud, kui tagasi võtta. Tänan!

Juhataja

Johannes Kass.

J. Kass

Ei ole mõtet enam rääkida, kuna hr. Tupp võttis tagasi.

Juhataja

Selge. Kohaloleku kontroll on meil tehtud. Panen otsuse eelnõu kohe hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmete iga-aastase puhkuse kohta? Palun hääletada! On vaja 53

häält. Selle ettepaneku poolt on 69 rahvasaadikut, vastu on 3, erapooletuid on 3. Otsus on vastu võetud.

Suvepuhkus on 1. juulist 31. juulini. See tähendab, et augustikuus võidakse kokku kutsuda erakorraline istungjärg – võimalik, et selleks ajaks on sel korralikum nimi, kuid ilmtingimata töötavad komisjonid. Suur tänu!

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 43. ja 44. istungjärgu täiskogu istungite tööaja ajutise muutmise kohta

Juhataja

Kolleegid, meil on jäänud tööpäeva lõpuni 12 minutit. Kas me võtame uue päevakorrapunkti käsile? Ma informeerin teid, et praegu jagatakse välja juhatuse otsust. Juhatuse palub lihtsalt arvestada selle otsusega. Lugupeetud kolleegid! Vaatamata sellele, et juhatuse oma otsusega taunib kiireloomulisi küsimusi 43. ja 44. istungjärgul, teeb siiski ettepaneku veel täna täiendada päevakorda ühe otsuse eelnõu aruteluga, mis puudutab 43. ja 44. istungjärgu tööaja ajutist muutmist. Kas kõik on tutvunud laekunud otsuse eelnõuga?

Võib-olla me nüüd lepime kokku selliselt, et me enne hääletamise teel otsustame, kas me võtame otsuse päevakorda või mitte. Kui me võtame päevakorda, siis saame ettekandjale küsimusi esitada. Muidu me rikume mängureegleid. Ollakse nõus? Kiireloomuline küsimus vastavalt §-le 15. Siis me esitame ettekandjale küsimusi kõikide asjade kohta, ka selle kohta, kas see on reglemendi muudatus või mitte.

Nüüd otsustame, kas me täiendame päevakorda või mitte. Kohaloleku kontroll. Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 30. Kolleegid, juhin teie tähelepanu sellele, et vene keeles on viga. Kolleegid, palun parandage eesti keele järgi.

Ma eeldan, et Jaak Allik ei taha öelda midagi reglemendi kohta – või tahab? Praegu otsustame ikkagi päevakorra küsimusi.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Ülemnõukogu 43. ja 44. istungjärgu tööaja ajutist muutmist? Palun hääletada! Lihthäälteenus. Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, vastu on 3, erapooletuid on 2. Päevakorda täiendatakse.

Ja ettekandeks tuleb kõnetooli juhatuse nimel Marju Lauristin.

M. Lauristin

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Küsimus peaks olema täielikult arusaadav ja juba tehti ka eelmise päevakorrapunkti arutamisel ettepanek, et me peaksime tihendama oma tööd, eriti arvestades, et meil on järgmisel ja ülejäämisel nädalal tegemist väga suure küsimuste kompleksiga – see on omandireform, mis on käinud läbi fraktsioonide ja komisjonide, aga ilmselt tuleb meil väga palju nii omavahel arutada kui ka eraldi punkte läbi hääletada. Meil on päevakorras ka muid asju, mida me tahaksime lõpetada enne puhkusele minekut. Kuna venekeelses tekstis on viga, siis ma loeksin ettepaneku uuesti ette. Me teeme ettepaneku 43. ja 44. istungjärgu jooksul pidada täiskogu istungeid esmaspäeviti ja kolmapäeviti 4-tunnistena praeguse 2 tunni asemel, kella 14.00–18.00-ni, tehes siis vahepeal kella 16 kella 16.20-ni puhkepausi, ning kuna meil reglement näeb ette ka vaba mikrofone sel teisipäeval, siis teeme ettepaneku seda seekord mitte kasutada. Ma usun, et omandireformi arutamine annab võimaluse kõikvõimalike ideede väljaütlemiseks ilma selletagi. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! On mõned küsimused Marju Lauristinile. Ignar Fjuk.

I. Fjuk

Lugupeetud ettekandja! Ettekandest on see arusaadav, aga see tekst ei kajasta üldse seda, millest ette kanti. Siin on kirjas nii, et esmaspäeval ja kolmapäeval toimuvad istungid kella 14–16-ni vaheajaga ja et neil päevadel ei kuulata päevakorraliseid avaldusi, punkt. Teisipäeval, neljapäeval toimuvad istungid reglemendi järgi – järelikult kõik päevakorralised küsimused, mida ei kuulata esmaspäeval ja kolmapäeval, pannakse siis ette teisipäeval ja neljapäeval, vähemalt tekst eeldab seda. Kas see on lihtsalt trükiviga või nii oligi mõeldud? Teine küsimus: kas söökla ka on teadlik esmapäeva ja kolmapäeva uuest päevakavast?

M. Lauristin

Jaa. Sõnastuse kohta on õige märkus. See küsimus tuleb selgemini fikseerida. Tuleb sätestada just nimelt vaba tribüüni kasutamine, õigemini, sätestada vaba tribüüni võimaluse mittekasutamine.

Mis puudutab sööklat, siis me arutasime ka seda juhatuses. Me püüame teha, mis võimalik. Võtame sööklaga kontakti ja püüame kindlustada, et saadikud saaksid lõunastada. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Ülle Aaskivi. Üks küsimus ainult? Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Lugupeetud Marju Lauristin, kuidas te ettekandjana aktsepteeriks te järgmist redaktsioonilist parandusettepanekut pealkirjas? Nimelt ei ole reglemendi järgi ju meil tegemist istungjärkude tööaja ajutise muutmise, vaid täiskogu istungite aja muutmise. Seega võiks pealkiri kõlada: Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 43. ja 44. istungjärku täiskogu istungite aja ajutise muutmise kohta.

M. Lauristin

Ta täpsustab seda, kuigi tööaeg jaotub täiskogu istungiteks, komisjonide tööks ja muudeks vormideks – aga kui soovitakse sellist täpsustust, siis võib selle sisse viia, et tegemist on nimelt täiskogu istungite aja ajutise muudatuse ettepanekutega.

J. Põld

Lugupeetud ettekandja, kas võiks aktsepteerida ettepanekut alustada nendel päevadel kell 12, mitte kell 14?

M. Lauristin

Juhatuses me seda arutasime ja kõik komisjonide esimehed, kes on juhatuses, väitsid, et see ei ole võimalik, seepärast et kuivõrd on tegemist keerukate projektidaga, on vaja, et komisjonide töö kulgeks umbes sama rütmiga kui praegu. Komisjonide tööajast ja fraktsioonide tööajast ei saa aega võtta.

J. Põld

Aga sellisel juhul võib-olla pikendada istungit nendel kahel päeval kella 20-ni õhtul?

M. Lauristin

Seda me saame teha töö korras.

J. Põld

Aitäh!

E. Tupp

Lugupeetud juhataja ja lugupeetud Marju Lauristin! Ma ei saa aru, kas vene keeles üks täht või üks sõna on lihtsalt vahele jäänud, või oli pealkirjas?

Oli nii või? Sest need pealkirjad ei ole päris sarnased.

M. Lauristin

Venekeelne pealkiri peaks nüüd, arvestades ka seda täiendust, olema selline: "Ülemnõukogu täiskogu istungite aja ajutisest muutmisest 43. ja 44. istungjärgul".

J. Pöld

Selge.

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Ma paluksin mõne hetke kannatust. Ärge minge saalist välja! Võimalik, et juhatus peab isegi kiirelt nõu pidama. Sellisel juhul ei ole vaja, kui me nõustume parandusettepanekutega, panna see isegi hääletusele. See, mis puudutab pealkirja, sellega juhatus nõustub, kuid on laekunud ka kaks parandusettepanekut Tiit Madelt ja Jüri Põllult. See eeldaks seda, kolleegid, et te varuksite hetkeks kannatust. Ma paluksin ruttu juhatuse liikmeid juhatuse laua juurde kaheminutiliseks nõupidamiseks.

Ärge, suitsumehed, kaugele minge!

Kohaloleku kontroll. Kohal on 59 saadikut, puudub 45. Ei saa õige olla. Uus kohaloleku kontroll. Kiirustagem, kiirustagem! Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 30.

Kolleegid, parandusettepanekud lähevad täiskogu ette hääletamisele. Juhatus ei saanud nõustuda. Ma selgitan asjaolusid. Tiit Made teeb ettepaneku töötada nendel istungjärgudel sellise ajagraafikuga: esmaspäeval ja kolmapäeval 12-st 18-ni ja lõuna oleks 14–16-ni. Teispäeval ja neljapäeval oleks 10-st 14-ni. Muidu oleks kõik korras, aga see läheb komisjonide tööaja sisse – sellega esimehed ei nõustunud, sellepärast läheb Tiit Made ettepanek hääletamisele. Teine punkt on ka, see läheb ka hääletamisele. Juhatus oma otsusega tegi meie seisukoha teile teatavaks. Ja eeldab, et kõik võtavad kuulda juhatuse palvet. Kuid ta läheb hääletusele kui parandusettepanek.

Ei, ma loen ta ette, aga ma panen enne esimese hääletamisele, muidu läheb meelest ära. Nad ei sobi ju kokku. Üks on ajagraafik ja teine puudutab kiireloomulisi küsimusi. Las ma nüüd ikka teen oma peaga asja lõpuni.

Tiit Made esimene parandusettepanek puudutab ajalist graafikut, mille sisu seisneb selles, et ta sooviks, et plenaaristungid toimuksid ka komisjonide töö ajal. Juhatus ei saanud sellega nõustuda. Selle ma panen hääletusele. Ma loen selle veel kord ette igasuguste sekelduste vältimiseks. Esimene parandusettepanek kõlab alljärgnevalt: "Teen ettepaneku töötada 43. ja 44. istungjärgul esmaspäeval 12–18-ni, lõuna 14–16-ni; teisipäeval 10–14-ni; kolmapäeval 12–18-ni, lõuna 14–15-ni; neljapäeval 10–14-ni." Panen hääletusele. Kes on Tiit Made esimese parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 13 rahvasaadikut, vastu on 44, erapooletuid on 13. See ettepanek ei leidnud toetust.

Tiit Made teine parandusettepanek. See tähendaks seda, et lisada punkti: "Mitte võtta päevakorda kiireloomulisi küsimusi." On selge? Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Tiit Made teise parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 24 rahvasaadikut, vastu on 33, erapooletuid on 12. Teine parandusettepanek ei leidnud toetust.

Jüri Põld teeb parandusettepaneku, et töörežiim oleks paika pandud alljärgnevalt: kella 14-st 16-ni ja 16.20-st kuni 20.00-ni. Juhatus ei saanud ka sellega nõustuda, ta paneb selle täiskogu ette hääletamisele. Kordan, kella 14-st 16-ni ja 16.20-st kuni 20.00-ni. Jüri Põld.

J. Põld

Minu ettepanek käsitles esmaspäeva ja kolmapäeva. Aitäh!

Juhataja

Mina ei võtnud endale õigust fantaseerida, ma lugesin ette seda, mis oli kirjas.

J. Põld

Vabandan, parandused ainult esmaspäeval ja kolmapäeval kella 20-ni.

Juhataja

Jüri Põllu ettepanek: esmaspäeviti ja kolmapäeviti töötada kella 14-st 16-ni ja 16.20-st 20.00-ni. Õige?

J. Põld

Jaa.

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Jüri Põllu parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 20 rahvasaadikut, vastu 35, erapooletuid on 14. See ettepanek ei leidnud toetust.

Kolleegid, minul rohkem parandusettepanekuid ei ole. Osa parandusettepanekuid juhatus aktsepteeris, need on teada. Osa kohta võttis täiskogu oma seisukoha. Panen otsuse eelnõu tervikuna hääletamisele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Ülemnõukogu otsus 43. ja 44. istungjärgu täiskogu istungite aja ajutise muutmise kohta? Palun hääletada! 53 häält on vaja. Selle ettepaneku poolt on 64 rahvasaadikut, vastu on 3, erapooletuid on 5. Otsus vastu võetud, 43. ja 44. istungjärgul töötame sellise ajarežiimiga. Homme alustame Narva vabamajandustsoonist ja homme tuleb kõne alla ka Virumaa küsimus.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

42. ISTUNGJÄRK

NELJAS ISTUNG

6. juuni 1991

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, kolleegid! Alustame 42. istungjärgu viimase istungiga. Kontrollime kohalolekut.

Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 31.

Lugupeetud kolleegid, vastavalt meie reglemendile kõik seaduseelnõud ja muud dokumendid, mis laekuvad Ülemnõukogule seadusandliku initsiatiivi korras, antakse üle täiskogu ees ja ma palun kõnetooli Illar Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Mul on au anda üle juhatusele menetlusse võtmiseks seaduseelnõu Eesti advokatuuri kohta, mille on koostanud Eesti Advokaatide Kolleegium ja mis on kooskõlastatud rahandusministeeriumiga, mille kohta on andnud oma arvamuse Ülemkohus, Sotsioloogia ja Filosoofia Instituut, Prokuratuur, Keeleamet ja ka Tartu Ülikooli

õppejõud. Ma esitan selle vabariigi seaduseelnõu kristlik-demokraatliku saadikurühma poolt koos kõigi nimetatud asutuste kaaskirjadega, seletuskirjaga, mille on koostanud Eesti Advokaatide Kolleegiumi presiidium. Aitäh!

Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise kohta

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Nagu me oleme otsustanud, jätkame me täna Narva vabamajandustsooniga seonduva arutamist. Kui te mäletate, meil oli menetluses mitu otsuse eelnõu, me kuulutasime konkursi ja võtsime aluseks eelarve-majanduskomisjoni esitatud eelnõu. Selle kohta laekus hulgaliselt parandusettepanekuid ning me katkestasime küsimuse arutelu, kuid eelarve-majanduskomisjon pakub välja parandatud redaktsiooni. Nüüd ma paluksin kõnetooli eelarve-majanduskomisjoni nimel Ülo Uluotsa.

Ü. Uluots

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud seaduseandjad! Üleeile, 4. juunil pidas eelarve-majanduskomisjon oma istungi. Arutuse all oli parandatud, redigeeritud otsuseprojekt Narva majanduspiirkonna kohta, mis sündis eelmise istungjärgu töö tulemusena. Analüüsisides selle otsuseprojekti sündi, jõudsime sellisele järeldusele, et initsiatiiviga Narva majanduspiirkonna kohta tuli välja valitsus. Kui majanduskomisjon esitas oma otsuseprojekti, siis valitsus võttis oma initsiatiivi tagasi. Tekkis paradoksaalne situatsioon: Ülemnõukogu, kes ei olnud algatanud Narva majanduspiirkonna küsimust, sattus initsiaatoriks ja valitsus lahkus – nagu on paljude näidendite remargis – lahkus uhkelt keskele ära. Ja seepärast majanduskomisjon (arvestades ka veel teist aspekti, et tehtud paranduste tagajärjel teile antud tekst ei kajasta enam üldse seda mõtet, mis oli majanduskomisjonis enne eelmist istungjärku) otsustas oma otsuseprojekti tagasi võtta. Peab ütlema, et hääletamistulemus oli viis ühe vastu. Mul ei ole enam midagi muud teile öelda. Ma loodan, et keegi ei küsi mu käest midagi. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, hr. Uluots. Eelarve-majanduskomisjon võttis oma eelnõu maha. Ja kui ei oleks laekunud uut eelnõu, siis me oleksime võinud lugeda selle küsimuse lõpetatuks, nii nagu seda poleks olnudki. Kuid on laekunud uus eelnõu kristlik-demokraatide saadikurühma poolt. See

on kooskõlas reglemendiga, mis väidab seda, et igal seadusandliku initsiatiivi autoril on õigus tulla kuni otsustamiseni välja uute eelnõu projektidega. Nii et ma paluksin kõnetooli ettekandeks saadikurühma poolt hr. Andrei Prii.

A. Prii

Lugupeetud esimees, lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud! Kristlik-demokraatlik saadikurühm volitas mind tegema ettekande, olgugi et mul seda ettekannet kirjutatud ei ole. Arvan, et selle küsimuse ümber on niivõrd palju juba piike murtud, et teil on kõigil niigi see asi liigagi selge. Valijatega ja ka paljude teistega kokkupuutumise tulemusel on kristlik-demokraatliku saadikurühma liikmed jõudnud ühise otsuseni, mida me teile ette paneme. See on teil kõigil laual, ma vist ei hakka seda ette lugema. See koosneb kahest punktist. Esiteks: lõpetada Narva vabamajanduspiirkonna loomisega seotud eeltööd kuni Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse täieliku taastamiseni. Teiseks: peatada Eesti Vabariigi Valitsuse 18. veebruari 1991. aasta määruse nr. 35 täitmine ja teha valitsusele ettepanek selle tühistamiseks. Mul on kõik.

Juhataja

Tundub, et on mõned küsimused. Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud hr. eesistuja, lugupeetud kolleeg hr. Andrei Prii! Ma palun teil ühemõtteliselt ja ühe sõnaga öelda, kas vabariigi valitsus, välja andes määruse nr. 35, rikkus Eesti Vabariigi seadusi või ületas oma võimupiire? Tänan!

A. Prii

Mina ei ole selle üle otsustaja. Kuid mina isiklikult ja meie saadikurühm on toetunud oma isiklikele seisukohtadele ja samuti oma valijate ettepanekutele.

R. Veidemann

Härra juhataja, kolleeg Prii! Valitsusjuht Edgar Savisaar on teinud avalduse selle kohta, et kui valitsuse initsiatiiv sel kombel peatatakse, siis tähendab see sisuliselt usaldamatuse avaldamist valitsusele ja valitsus on valmis erru minema. Kas kristlik-demokraatlik saadikuterühm on valmis kõikideks sellega kaasnevateks konsekventsideks? Tänan!

A. Prii

Jaa, ka see küsimus on olnud arutamisel. Siin on ka olnud muidugi mitmeid arvamisi selle kohta, kuid siiski meile laekunud andmetel on see Eesti rahva enamuse arvamus. Nende kindel tahe on see, et praegusel momendil siiski Narva vabamajanduspiirkonda luua ei saa. See on ka mitmeti põhjendatud. Ma võin vastata, et on ka arvestatud sellega, et kui selline asi juhtub, siis Narvat me selle ohvriks tuua ei saa.

Juhataja

Kas hr. Gussev?

A. Gussev

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Mul on väga lühike küsimus. Öelge, palun, millist eesmärki taotlesid kristlikud demokraadid seda eelnõu Ülemnõukogule esitades? Ja kas selle otsuse vastuvõtmine soodustab teie arvates ka konsolideerumisprotsessi vabariigis? Tänan!

A. Prii

Hr. Gussevi küsimusele ma vastaksin niimoodi. Kui Narvas tekib vabamajanduspiirkond, siis see hakkab mõjuma kaudselte näitaks elektrienergia tootmisele, kuna inimesed, kes elektrijaamas töötavad, on ju enamuses Narvast. Vabamajanduspiirkonna arenedes tekivad seal ikkagi veidi soodsamad võimalused näiteks välisvaluuta saamiseks, töötajatele võidakse näiteks teha ka soodustusi valuutas, mis eeldab seda, et vabamajanduspiirkonnaga võib Eestimaa hakata energiat ostma valuuta eest. Aga mis puutub konsolideerimisse, siis ma ei ütleks, et Narva vabamajanduspiirkonna loomine oleks kogu Narva elanikkonna ja ka Eesti elanikkonna tahe. See on siiski praegu veidi kitsama ringkonna tahe.

P. Grigorjev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kui me tühistame määruse nr. 35, kas see suurendab Narva ning kogu vabariigi majanduspotentsiaali või siiski ei suurenda? Tänan!

A. Prii

Ma veel kord ütlen, nagu meie fraktsioonis oli ka arutusel, et tervel Eestimaal on väga palju selliseid piirkondi, mis vajaksid eelisarengut ja vajaksid soodustusi. Ja praeguses keerulises olukorras ei ole otstarbekas ja õige ühte piirkonda eelistada teistele Eestimaa piirkondadele.

A. Novohatski

Lugupeetud ettekandja, minul on teile selline küsimus. Arvatavasti te teate, et Kirde-Eestis on kujunenud suur hulk probleeme, eriti palju on neid keskkonnakaitses. Riigikassa on tühi. Ühelt poolt võttes ei saa me neid töid finantseerida riiklike programmide liinis, teisest küljest aga kardetakse. On mõistetamatu, miks? Mitte keegi, kelle esinemist ma selles saalis kuulsin, ei suutnud selgelt põhjendada, miks ta on Narva vabamajanduspiirkonna vastu. Kui me ei saa Narvat majanduslikult abistada ning kui ei anna võimalust Narval endal oma probleemide lahendamiseks seda raha teenida, mida siis Narva ja üldse Kirde-Eesti peaksid edasi tegema? Tänan!

A. Prii

Ma vastaksin sellele niimoodi, et need soodustused, mis tehakse Narvale, tulevad nagunii Eesti Vabariigi poolt, need ei tule kusagilt õhust. Täna tuleb teise küsimusena ka Kirde-Eesti piirkonna arutelu. Ma ütleksin selle kohta nii, et nagunii on vaja teha nende piirkondade arengukavad, kus ökoloogiline kriis on olemas või tekkimas. Nii et selleks ei ole vajadust luua Narva vabamajanduspiirkond.

V. Jermolajev

Lugupeetud presiidium, lugupeetud ettekandja, mul on teile kaks täpsustavat küsimust. Kas Narva ja kogu Kirde-Eesti on üldse võimelised mingiteks adekvaatseteks vastumeetmeteks kogu maal, sealhulgas ka Eestis käiva "suveräniteetide sõja" tingimustes? Palun öelge oma isiklik arvamus. Ja teine küsimus: kas kristlikud demokraadid on selle eelnõu esitamisel arvestanud adekvaatsete vastumeetmetega? Tänan vastuse eest ette.

A. Prii

Kahjuks, jah, me ei ole neid küsimusi põhjalikult arutanud. Loomulikult sellised võimalused Narval ja Kirde-Eestil on, nad võivad omapoolseid samme astuda. Kuid ma loodan siiski tervele mõistusele ja arvan, et nii Kirde-Eesti kui ka kogu Eesti elanikkonnale on siiski praegu vajalik koos töötada. Sest ei ole kellelegi ka teadmata see, miks on sõjajärgselt tulnud Eestisse nii palju mitte-eestlasi. Nemad on tulnud siia sellepärast, et siin on elu olnud lihtsalt parem. Ja meie ülesanne on elu edasi viia, et see ikkagi püsiks terve Liiduga kas või samal tasemelgi.

N. Zahharov

Lugupeetud eesistuja, härra Prii! Ma tahaksin avaldada kahtlust selle üle, nagu ei sooviks Narva elanikud Narva vabamajanduspiirkonna loomist. Et lõplikult veenduda teie komisjonis toimunud arutelu objektiivsuses, on mul konkreetne küsimus. Öelge, palun, Ülemnõukogu saadikuile, kui palju toodangut annab Narva linna tööstus, kui suur osa sellest läheb vabariiki ja kui suur osa jääb linnale? Siis selgub selle küsimuse läbitöötamise sügavus ja teie andmete "objektiivsus", aga ka see, et Narva ei suuda praegu oma keskkonnakaitseprobleeme ise ilma riigieelarve abita lahendada.

A. Prii

Ma ei väitnud niimoodi, nagu te aru saite. Muidugi ma ütlen, et Narva tööstuspotentsiaal on väga suur ja Narvat on väga vaja Eestile – selles ei ole kellelgi kahtlust – ja Narva ei pea üksinda oma ökoloogiliste probleemidega hakkama saama, selleks peab siiski vabariigi valitsus igati kaasa aitama. Aitäh!

P. Kask

Lugupeetud härra ettekandja, mul on puhtformaalne küsimus. Millise akti, millise sätte alusel te võtate Ülemnõukogule õiguse peatada valitsuse määrus, mis ei ole vastuolus Eesti Vabariigi seadustega? Tänan!

A. Prii

Sellist akti pakume teile Ülemnõukogu otsusena. Aitäh!

J. Jevstignejev

Lugupeetud kolleeg! Milline on teie arvamus, kas see narvalaste ja vabariigi valitsuse ühine ettepanek Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise kohta on kompromiss või mitte? Tänan!

A. Prii

Jah, mingil moel küll.

S. Volkov

Lugupeetud ettekandja! Kristlike demokraatide poolt on see üks väga meeldiv samm Venemaa Ülemnõukogu suunas, sest kui see otsus vastu võetakse, on see väga heaks

kingituseks Leningradi vabamajanduspiirkonnale. Kas keegi kristlikest demokraatidest on teinud arvestusi, kui palju eeliseid, kas valuutas või rublades, saab Leningradi vabamajanduspiirkond, kui me tühistame valitsuse otsuse, ja kui palju selle tühistamisel kaotab Eesti?

A. Prii

Loomulikult te teate, et selliseid arvestusi keegi teinud ei ole ja seda on ka raske teha. Need oleksid prognoosid. Kuid ma isiklikult julgen väita, et see asi nii katastroofiline siiski ei ole.

Juhataja

Suur tänu, hr. Prii, rohkem küsimusi saadikutel ei ole.

A. Prii

Aitäh!

Juhataja

Kolleegid, selles küsimuses esineb meie ees kaasettekandega hr. Arnold Rüütel.

A. Rüütel

Austatud rahvasaadikud! Juba mitmel istungjärgul ja täna jätkuvalt arutusel oleva Narva vabamajanduspiirkonna loomise kohta otsustuse tegemine on äärmiselt tõsise majandusliku ja poliitilise tähendusega.

Arutelude käigus on selgunud, et meil ei ole otsustamiseks veel kõiki vajalikke dokumentaalseid materjale ja põhjalikke majandusteaduslikke analüüse. Rahva seisukoht on olnud valdavalt ärev või täiesti eitav. Arvan, et senistes arutustes pole piisavalt osutatud peamisele: kuidas erimajanduspiirkond on seotud kogu vabariigi majanduskompleksiga. Planeeritav Narva vabamajanduspiirkond haarab vägagi tuntava osa Eesti majandusest ja seal toimuvatel muutustel on tõsine mõju kogu Eestimaale. Eesti riiklus on praegu veel väga nõrk vastuseismiseks nii tõsistele väljakutsetele, mida võib esitada taolise piirkonna loomine. Ma ei hakkaks siinkohal enam peatuma poliitilistel asjaoludel, need on leidnud rohket ja vastuolulist käsitlemist. Ütleksin vaid üht – kui me oleme taas iseseisvad ja tunnetame oma iseseisvuse kõiki eeliseid ja raskusi, siis saame teha kindlalt ka selliseid otsuseid, mis on sama ulatuslikud kui Narva vabamajanduspiirkonna probleem.

Samas on vaja toetada Narva ettevõtete initsiatiivi ja vajadusel teha seda ka erinevate, majanduslikult põhjendatud soodustuste abil. Oleks ebaõige jätta täna narvalaste algatus vastuseta. See tähendab aga põhjalike uurimistööde jätku nii seal kui ka vabariigi organites.

Lõpetuseks toonitaksin veel kord – praeguses poliitilises olukorras ei tohi teha otsuseid, mis vastandavad meie ühiskonda sellisel määral, nagu see kord. Sobiv aeg ja sobiv lahendus jäävad minu arvates tulevikku. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, hr. Rüütel. Tundub, et rahvasaadikutel küsimusi ei ole.

Jah, palun, Vladimir Malkovski.

V. Malkovski

Lugupeetud juhataja, suur tänu. Lugupeetud kolleegid, tahan pöörduda teie poole seoses sellega, et meil on ju mitu eelnõu. Mina andsin üle oma formuleeringuga projekti ja tahaksin tulla selle juurde tagasi, esitades selle kristlike demokraatide eelnõu alternatiivina.

Juhataja

Kallis kolleeg Vladimir Malkovski! Tuleb ikkagi alati kohal olla, kui seda teemat käsitletakse. Vladimir Malkovski projekt oli töös, osales konkursis ja ei tulnud võitjaks. Kas on protseduuri kohta veel? Jaa, võib küll. Võib esitada uue alternatiivse projekti. Loomulikult mitte seda, mis konkursil oli. See on juba läbi kukkunud. Kas Nikolai Zahharov tahab protseduuri kohta? Nikolai Zahharov.

N. Zahharov

Lugupeetud juhataja, mulle tundub, et olukord on tänaseks muutunud. Asi on selles, et konkursi võitis projekt, mille me pidime täna esitama kinnitamiseks, ent komisjon võttis selle konkursilt maha. Seoses sellega arvan, et nüüd tuleks allesjäänud eelnõude vahel korraldada uuesti konkurss, muidu me satume ummikusse.

Juhataja

Kolleegid, minu arvetes on diskussioon nüüd tarbetu. Ma olen reglemendi päris hästi selgeks õppinud. Ja kui kellelgi on protest, esitagu protest. Kas protseduuri kohta on veel midagi öelda?

Avan läbirääkimised. Tiit Made.

T. Made

Lugupeetud eesistuja, austatud kolleegid! Viimaste nädalate töö Ülemnõukogus on päris selgesti näidanud, et Ülemnõukogu sekkub valitsuse ettevõtmistesse, Ülemnõukogu ei lase valitsusel mõtteid ellu viia, Ülemnõukogu tõrjub tagasi valitsuse esitatud projektid ilma täpsemalt teadmata, kuidas need käima lähevad ja kas need ka üldse käima lähevad. Nii oli see eile ja nii tundub see olevat ka Narva küsimuses.

Minule on jäänud meie ajakirjandusest, televisioonist, raadiost, rahva arvamusest niisugune mulje, et meil on tegemist unikaalse valitsusega, unikaalse valitsusjuhiga, kelle poolt astutavaid samme ei tohi mingil juhul kahtluse alla seada. Ka Rein Veidemanni tänane küsimuse esitamine ja tema korduvad esinemised siin saalis on meile seda kinnitanud, et meil on tegemist unikaalse valitsusega, asendamatu valitsusega. Seetõttu ma arvan, et Ülemnõukogul ei ole mõtet ega isegi mitte õigust sekkuda valitsuse töösse. Tähendab, me ei ole ju õieti lasknud valitsusel tegutseda, vaid me oleme lükanud tema initsiatiivid kõik tagasi, mis ta on teinud.

Mulle tundub, et Narva küsimuses on asi kõvasti üle dramatiseeritud, sest selle projekti järgi, kui seda hoolikalt lugeda, ju õieti midagi käima ei lähe. See on esimene samm, see on katsetus. Aga miks me võtame valitsuselt ära võimaluse seda katsetust teha või midagi näidata? Meile jääb ju alati õigus iga kell tema tegevust peatada või korrigeerida. Meile jääb õigus iga kell muudatusi sisse viia. Me oleme väga armukadedad ja me ei taha anda valitsusele mingit võimalust oma võimekust näidata.

Majanduskomisjoni ettepanek oli äärmiselt arukas – anda valitsusele võimalus tegutseda, näidata, kas koos Narva inimestega läbimõeldud projekt üldse käivitub või mitte. Küsimus ei ole tõesti nii traagiline, nagu seda meie ajakirjanduses populistlikel kaalutlustel on näidatud. Eritsoonid on laialt levinud praktika kogu maailmas. Tundub, et Narvast liigume edasi Kopli erimajandustsooni, Lasnamäe erimajandustsooni, Paldiski erimajandustsooni, kuni me jõuame sinnamaani välja, mis kaks aastat tagasi välja öeldi – kogu Eesti peaks olema erimajandustsoon. Kui me oleksime otsustanud selle kaks aastat tagasi, oleksime jõudnud tänaseks päevaks palju kaugemale. Meil oleksid piirid kinni olnud. Meil oleks olnud võimalus suhelda välismaailmaga palju rohkem kui praegu. Ja kes teab, kui kaua see üleminekuperiood üldse aega võtab. Ilmselt võib-olla ongi täna arukas Ülemnõukogus hakata uuesti arutama täieliku erimajandustsooni staatust.

Seepärast on mul, lugupeetud kolleegid, teile ettepanek mitte üle dramatiseerida, mitte alustada mõttetut diskussiooni, vaid anda Edgar Savisaare valitsusele võimalus näidata, läbi arutada ja proovida see asi käima panna. Mina isiklikult küll ei usu, et see asi käima läheb

sellisel kujul, nagu ta kavandatud on. Mingisugust Eestimaal küljest tüki äraandmist kahtlemata ei tule, see on ka päris selge. Sellisel kujul, nagu valitsuse määrus seda on kavandanud – see võimalust selleks ei anna. Narva on sisuliselt, põhimõtteliselt ju õieti meie kultuurile, meie ühiskonnale juba praegu minetatud. Nii et seda asja tuleb ka kaunis reaalselt hinnata. Nüüd on ainukene võimalus Narvat tagasi võita Eestimaale. Võib-olla selles valitsuse katses on niisugune tagasivõtmise võimalus. Ma ei tea – seda peab lihtsalt katsetama. Lihtsalt niisama saalis arutades, käed rüpes ettepanekuid tagasi tõrjudes me ei jõua kaugele. Me peame maastikul katsetama ja proovima.

Niisiis, mul on ettepanek võtta eelarve- ja majanduskomisjoni päris hea ettepanek aluseks ja anda valitsusele võimalus tegutseda. Las ta veendub ise oma tegutsemise kaudu, et tema projekt ei käivitu. Aga kui see käivitub, siis on teine asi. Siis saame arutada seda asja edasi. Ma tänan teid!

Juhataja

Suur tänu! Eelarve-majanduskomisjon võttis oma eelnõu tagasi, Tiit Made. Seda me enam aluseks võtta ei saa.

(Hääled saalist.)

Jätkame läbirääkimisi. Valeri Kois.

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! On kaks kõnekäändu, kaks tarkust. Üks neist on: eesmärk pühendab abinõu. Kristlikel demokraatidel oli praegu ehk vägagi õilis eesmärk, ent selleks valitud vahendid vaevalt et õigustavad seda eesmärki. On ka teine väljend: põrgutee on sillutatud heade kavatsustega. Kavatsused on, kordan seda veel kord, ehk vägagi head, kuid nad juhivad meid põrgusse. Väidan, et just selle otsusega püüavad kristlikud demokraadid taastada Eestis nõukogude võimu. Räägin seda täiesti tõsiselt, kusjuures sõna "nõukogude" kasutan siin mitte mingi halva või hea terminina – see on lihtsalt faktide nentimine. On olemas diktaatorlik võimustusüsteem, on olemas parlamentlik võimustusüsteem, aga on olemas ka nõukogulik võimustusüsteem. Vabandage, kuid ma väga lühidalt tuletan teile, õigemini kristlikele demokraatidele meelde, mis vahe on parlamendidemokraatial ja nõukogude võimul. Eelkõige on see võimujaoitus diktatuuri raames. On olemas seadusandlik, täidesaatev ja kohtuvõim. Omavahel on need seotud niivõrd-kuivõrd. Sõltumatu seadusandlik võim parlamendidiktatuuris ei tohi otseselt sekkuda valitsuse tegevusse. Tavalistes parlamendiriikides võib kritiseerida valitsust ühe või teise määruse pärast juhul, kui parlament

on valitsust kritiseerinud. Kui mingi aja, ütleme kahe või kolme kuu vältel, võetakse parlamendis vastu mitu sellist kritiseerivat otsust, siis loetakse valitsus automaatselt erru saadetuks. Nii on mõnedes riikides, mõnedes konstitutsioonides. On olemas selline õigus – kui ei meeldi valitsuse tegevus, tõstatada küsimus talle umbusalduse avaldamise kohta, valitsus lahkub, tuleb asemele teine ja teeb eelnõu ümber. Nõukogude võimustusüsteemis on kõik ühte sulatatud: täitev- ning seadusandlik võim, esimestel etappidel aga ka kohtuvõim. Seejuures oleks täiesti loogiline, kui Ülemnõukogu Presiidium annaks valitsusele otseseid suuniseid, see aga "lööks kulpi" ja täidaks neid. Nõukogude võimustusüsteemis oleks täiesti loogiline ka kristlike demokraatide ettepanek. Vahel meie juhatajale hr. Nugisele meeldib rääkida, et meie siin võime arutada mis tahes küsimusi ja vastu võtta mis tahes otsuseid mis tahes viisil. Kui me juba võtsime suuna parlamendidemokraatiale, tohime lahendada küsimusi ainult parlamentlikul teel. Nii et kui arvestada neid asjaolusid, siis tundub mulle, et kristlike demokraatide pakutud otsuseprojekt on kas oskamatult koostatud või siis seadusetu. Kui nad tahavad parlamendidemokraatia raames püsida, siis on see eelnõu kirjaoskamatu. Nad oleksid pidanud seoses Narva vabamajanduspiirkonna küsimusega nõudma valitsuse errusaatmist. Kui nad aga tahavad taastada nõukogude võimu, siis minu meelest oleks see püüd seadusevastane. Nii või teisiti, aga mulle tundub, et parlament ei tohiks võtta seda kui oskamatut ja seadusetut otsuseprojekti arutusele. Kui nüüd rääkida konkreetselt, siis tundub, et me oleme ummikus. Väga halvasti on küsimust ette valmistanud majanduspiirkonna mõtte algatajad Narvast, väga halvasti on küsimuse ette valmistanud ka valitsus ning ka meie ei tulnud selle küsimusega toime. Ma isiklikult arvan, et me peame läbi kukutama mis tahes eelnõu selles küsimuses, et algatajad saaksid kõik veelkordselt läbi mõelda, ning tulgem pärast, kui küsimus on ette valmistatud, selle juurde tagasi. Ma agiteerin teid vajutama punasele nupule mis tahes ettepaneku korral. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Suur tänu ka komplimendi eest minu aadressil, kuigi ma siiski arvan, et me peaksime käituma nagu ühes heas *cowboy*-filmis – klaverimängijat palun mitte lasta! Jätkame läbirääkimisi. Vello Pohla.

V. Pohla

Austatud esimees, lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Jagan kolleeg Ülo Uluotsa mõtet, et me arutamine on üsna veider. Need veidrused lähevad üha edasi, sellepärast et valitsus võttis ettepaneku tagasi, eelarve-majanduskomisjon võttis tagasi. Ja nüüd järsku tuleb

uus ettepanek. Pärast seda ju formaalselt, reglemendi mõtte järgi see küsimus on päevakorrast ära. Tuleb ju uus ettepanek, hakkame uuesti arutama, ilma et me oleksime seda uuesti päevakorda võtnud. Ma ei ole eriti oma lugupeetud kolleegi Tiit Made kõikide kõnede asustaja – tema kõned, mis puudutavad valitsust, on sageli olnud erapoolikud –, kuid seekord ma ühineksin täielikult tema mõtteavaldustega. Samuti eelkõneleja Valeri Koisiga. Ma tahaksin küsida, kas me ise käsitleme Narvat ja Kirde-Eestit Eesti osana või mitte. Mulle näib, et me ei taha seda ala üldse käsitleda Eesti osana. Sest kui ta on Eesti osa, siis peaksime arvestama reaalsel situatsiooni, olukorda, tegema poliitikat – aga kui me tegeleme ainult poliitiliste emotsioonidega ja nüüd juba mitu nädalat ka parlamendis, siis tundub tõesti, et meil seda Kirde-Eesti osa ja Narvat üldse tarvis ei olegi. Siin on küsimus nüüd uues eelnõus, kus on üllatavalt öeldud, et me isegi keelame igasugused eeltööd Kirde-Eesti vabamajanduspiirkonna loomiseks. Väga huvitav – kas me oleme kuskil Eestimaal keelanud tegelda eeltöödega, plaanitseda, mõtelda, kuidas paremini majandada? Me ei ole seda teinud. Millise seaduse alusel me saame ja peame nüüd tegema seda Narva suhtes? Igaüks võib kavandada ja proovida, see on demokraatias elementaarne. Ja teine punkt selles eelnõus on, et valitsuse määrus nr. 35 tuleb tühistada. Kuid me arutasime juba seda ja võtsime selle kohta vastu seisukoha. Kas me peame nüüd uuesti hakkama arutama? Uuesti seisukohta võtma? Siin esitati õige küsimus: kas valitsuse tegevus on vastuolus seadusega või ei ole? Kui see seadusega vastuolus ei ole, ei saa me asendada valitsust. See projekt, mille on esitanud kristlikud demokraadid, on nii poliitiliselt kui ka juriidiliselt asjatundmatu. Ja see on, ma ütlesin, poliitilise kire, poliitilise viha väljendus.

Tiit Made ütles veidi irooniliselt, et meil on unikaalne valitsus, et me peame andma talle võimaluse tegutseda. Selline vastandamine, nagu siin tihtipeale on, kus mängitakse emotsioonidega ja rahvas tõmmatakse sellega häbitult kaasa, et poliitilised grupeeringud või erakonnad saaksid poliitilist kapitali, on suunatud valitsuse vastu. Me unustame ära, et see ei ole Savisaare valitsus, ei ole Rahvarinde valitsus – on lihtsalt rahva valitsus ja me ise oleme selle kinnitanud. Ükskõik, kas see on Ülo Uluotsa valitsus või Indrek Toome valitsus või Illar Hallaste valitsus, valitsusesse peab ikkagi suhtuma teatud heatahtlikkusega. Aga erakonnad nähtavasti ei saa muidu ennast kõrgemale tõsta ja kanda kinnitada meie poliitilises maastikus, kui nad peavad kedagi süüdistama.

Ma leian, et kristlike demokraatide projekti edasine arutamine ei tee meile au. Tänan!

E. Leisson

Lugupeetud härra eesistuja, lugupeetud kolleegid! Projekt, mis meil praegu laua peal on, ühe erakonna projekt, on täielik kapitulatsiooniakt. Ma tahaksin toetada meie esimeest hr. Rüütli ja veel kord rõhutada tema sõnu, et on vaja toetada Narva initsiatiivi. Ma soostun täielikult kolleeg Tiit Made ettepanekutega, mis ta tegi oma kõnet lõpetades. Oma seisukohana ma tahan teile öelda, et Eesti on liiga väike, et siin luua tsoon. Ma olen kategooriliselt Narva vabamajandustsooni loomise vastu. Täiesti piisav on sellest katsest, mille valitsus vormistas oma määruses nr. 35, et siduda Narvat Eesti Vabariigi jurisdiktsiooniga. 18. sajandil kirjutas Göttingeni Ülikooli professor Georg Lichtenberg, 1794. aastast ka Peterburi Teaduste Akadeemia akadeemik, et ta ei tea, kas muutused teevad elu paremaks, aga kui tahetakse, et oleks parem, peab midagi muutma. See katse on valitsuse poolt tehtud. Vaatame ühe aasta, missugune toime on valitsuse määrusel, ja tuleme selle küsimuse juurde tagasi. Kahtlemata eeldab see ka Narva poolt samasugust hea tahte avaldust, vastutulekut, et leida kompromiss neis küsimustes, milles Narva volikogu ja linnavalitsus on eriarvamusel, ja oma seadusandluse kooskõlla viimist Eesti Vabariigi seadustega. Vabamajanduspiirkond, nii nagu seda seni on rakendatud, eeldab kahtlemata riigis territooriumi eraldamist ja seal teiste seaduste ja teise ideoloogia ja poliitilise süsteemi kehtestamist. Seda Eestis olla ei tohi. Seepärast on mul ettepanek, et me ei võtaks, ei loobuks oma võimutäiusest ega hakkaks tühistama valitsuse määrust, mis ei ole vastuolus Eesti Vabariigi seadustega. Valitsus ei ole määrust välja andes ületanud oma volitusi. Tänan!

J. Kass

Austatud juhatus, austatud rahva hulgast välja valitud! Narva VMT puhul ma tahan rõhutada veel kord juriidilis-poliitilist asjaolu. Möödunud aasta Narva Rahvasaadikute Nõukogu otsuses nr. 38 öeldakse selgelt välja, et Narva linnas tunnustatakse ainult NSV Liidu seadusi, Eesti NSV seadusi. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ei ole andnud ühtegi hinnangulist otsust sellise Narva RSN otsuse kohta. Aga see on puht meie küsimus. Võttes täna vastu poliitilise otsuse Narva VMT kohta, anname esimese hinnangu, mille sisuks on: kiidame heaks ja anname lisaks veel majanduslikke soodustusi. Ärgem siis pärast imestagem, et sellist hinnangut ära kasutades minnakse Nõukogude Liidu koosseisu ja juba meie poolt heakskiidetuna.

Teiseks. Ärgem unustagem, millistel põhjustel on Kirde-Eestis tekkinud selline migrantide hulk, selline olukord, nagu ta seal praegu on. Migrantid tekkisid sinna majanduslikel põhjustel, poliitilistel – Nõukogude impeeriumi kindlustamise eesmärkidel. Sealne tööstus

teenib 80%-liselt ja rohkemgi Nõukogude Liidu huve, seda meie keskkonna arvel, meie ühiskonna arvel. Kindlustades sealse tööstuse heaolu, tsementeerime selle poliitilise tulemuse. Kolmandaks, on ebaõige muuta ühe Eesti regiooni staatust, kui meie enda staatus on täiesti määratlemata, meil puudub Nõukogude Liidu tunnustus.

Kokkuvõtteks. Praegu ei ole õige aeg öelda “ei” või “jah” Narva VMT kohta. Seda saab öelda alles tulevikus, kui me ise oleme jalgadel, kui meie riiklus on tugevam ja me saame otsustada ühe või teise Eesti osa staatust nii, nagu meie tahame. Valitsus võib jätkata oma majandusmeetmeid, andes soodustusi nendele ettevõtetele, kes jälgivad Eesti ühiskonna huve, lugedes end ise selleks osaks. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud kolleegid! Vladimir Malkovski esitab alternatiivse otsuse eelnõu. Mul on tungiv palve, kolleegid, et te nõustuksite sellega, et me töötame alternatiivse eelnõuga sellisel kujul, et ma loen selle teile ette. Kui me praegu seda paljundama hakkame, siis see eeldaks seda, et meil tuleks praegu kuulutada vaheaeg ja me kaotame väga aega. Kas te olete nõus? Ollakse nõus. Ma loen selle ette kahes keeles. Ma isegi paluksin, kolleegid – see ei ole pikk, tehke omale märkmeid. Peale selle järgneb Vladimir Malkovski ettekanne ja siis me otsustame edasi. Ma loen teile ette. Ma loen teile sisu. Pealkirjad langevad kokku. Ma vähemalt oletan seda. Pealkirja kohta Vladimir Malkovskil pretensioone ei ole. Ja nüüd. Otsustav osa – nii on see ka Vladimir Malkovski poolt esitatud. Esiteks: Jätkata Narva vabamajanduspiirkonna kontseptsiooni läbitöötamist uute majandusmeetodite praktilise kasutamise alusel. Teine punkt: Vaadata läbi Narva vabamajanduspiirkonna probleem Eesti Vabariigi Ülemnõukogus 1992. aasta juulis. Ja edasi kõik vormikohaselt, alla kirjutanud Arnold Rüütel. Ma loen selle ette ka vene keeles – tõlgid tõlkideks, nad on meil küll kvalifitseeritud, kuid siiski. Otsustav osa.

Первый пункт: Продолжить разработку концепции нарвской свободной экономической зоны на основе практического использования новых методов хозяйствования.

Второе: Рассмотреть положение о нарвской свободной экономической зоне в Верховном Совете республики в июне 1992 года.

Niisugune on alternatiivne projekt ja ma paluksin ettekandeks kõnetooli Vladimir Malkovski.

V. Malkovski

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Seoses sellega, et tekib üsna suur hulk Narva vabamajanduspiirkonna projekte, tundub mulle, et me oleme eksiarvamusel. Narva

vabamajanduspiirkonna kontseptsiooni ennast veel pole. On vaid üksikud ettepanekud, kuidas seda teha. Eesti tingimustes, kui alles algab konkreetsete küsimuste läbitöötamine, on väga tähtis näha praktikas, kuidas hakkavad tööle ühed või teised mehhanismid, kui efektiivselt nad hakkavad toimima. Ma ei välista, et sellise praktika käigus osa valitsuse poolt väljapakutust tuleb kõrvale heita ning tuua sisse midagi uut. Me peame võtma vastu otsuse, kas alustada Narva vabamajanduspiirkonna loomist või mitte. Siin esitatud küsimuste ja ka vabamajanduspiirkonna kontseptsiooni arutamise käigu põhjal ma ütleksin, et küsimus taandub tihti sellele, kuidas see tsoon hakkab homsest alates toimima. Olen sügavalt veendunud, et ei vabariigi valitsus ega ka keegi teine ei kujuta veel endale seda selgelt ette. Valitsuse määruses nr. 35 on uute mehhanismide katsevariantide loomisest, mida hiljem saaks kohaldada Pärnus, Kohtla-Järvel, Narvas, Sillamäel, Paldiskis ja Tartus, mis tahes vabariigi regioonis. Ma teen ettepaneku lubada Narval jätkata tööd vabamajanduspiirkonna küsimuses ja pärast seda, kui on praktikas katsetatud, kui on tehtud midagi konkreetset, esitada Ülemnõukogule otsustamiseks, kas nõustuda sellega või mitte.

Miks siis Narva puhul on küsimus just selliselt püstitatud? Arvan, et need, kes on tuttavad uute majandusmehhanismide loomisega, mõistavad suurepäraselt, et praegu ei tööta ükski teoreetiline mudel selliselt, nagu me tahaksime. On väga palju nüansse, mis ei luba seda saavutada. Kuid küsimus on püstitatud järgmistel põhjustel.

Mõned aastad tagasi tuldi Narvas välja isemajandamise algatusega. Eelmisele vabariigi valitsusele esitati isemajandamise kontseptsioonid, nende kallal töötas rühm teadlasi, kes said selle eest ka summa raha. Kogu see töö läks praktiliselt prügikorvi. Talitada selliselt ka praegu oleks minu arvates lihtsalt raha raiskamine. Seekord me peame lähenema teisiti, jätkama selle kallal tööd, et töö käik oleks selgelt näha, ning alles seejärel langetama konkreetseid otsused. Ma eeldan, et me hääletame kristlike demokraatide eelnõu vastu, mis sunniks unustama selle küsimuse väga pikaks ajaks. Kuid juba praegu – ja seda võib kinnitada siinviibiv täitevkomitee esimees – näevad teatud ärimehed vajadust teha selle territooriumiga koostööd ja luua seal uusi ettevõtteid. Kui me neid küsimusi praegu ei otsusta, siis tuleb arvestada sellega, et Leningradi oblast juba võttis vastu otsuse vabamajanduspiirkonna kohta, Narva ja Leningradi oblasti vahel on aga vaid üks väike jõgi. Looduslikud ja muud tingimused on meil samad, ent nad asuvad väikesest Eestist määratult suurema turu sees. Arvan, et te mõistate seda kõike suurepäraselt. Siin on olnud väga palju juttu poliitikast. Ma vabandan eelmise eelnõu ettekandja ees, kuid teie vastused teile esitatud puhtmajanduslikele küsimustele ei anna tunnistust selle kohta, et te olete sügavalt tutvunud vabamajanduspiirkonda käsitlevate ettepanekutega. Ma pean silmas just selle küsimuse

majanduslikku külge. Ent samas on meil vägagi palju poliitikat. Kui küsimus on üksnes poliitikas, siis tarkade poliitikutena vaadagem, kas me suudame täna tühistada referendumi tulemused Narvas? Või mida tuleks poliitikutel teha, et Narva linnavolikogu läheks Narva elanikkonna otsustuse vastu? Kui nad püstitaksid küsimuse selliselt, siis poleks enam ei seda linnavolikogu ega seda linnavalitsuse esimeest, kes praegu siin istub. Ma ei mõista, mida me tahame? Seepärast ma arvan, et kõigi praegu vabariigis eksisteerivate vastuoluliste probleemide lahendus peitub võimalikult suurema majandusliku iseseisvuse andmises mitte ainult Narvale, vaid ka maarajoonidele. Siis hakkab igaüks oma asjadega ise tegelema ning ka majandusprobleeme lahendama. Me oleme oma ühiskonna sedavõrd üle politiseerinud, et see on juba kriisistaadiumis. Seetõttu palun teid tungival, et me võtaksime vastu otsuse minu poolt väljapakutud variandis. Kui miski pole piisavalt argumenteeritud, siis, kasutades asjaolu, et juhataja nimetas minu esinemist ettekandeks, olen ma nõus küsimustele vastama.

Juhataja

Loomulikult hr. Malkovski ei pääse küsimustest. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud kolleeg Malkovski! Ma oleksin tahtnud kaks küsimust esitada, sellepärast et kolleeg Malkovski unustab sageli ära, et ta ei ole mitte kompartei koosolekul, kus võib üldiste terminitega rääkida, vaid parlamendis, kus oleksid faktid vajalikud. Sellel nädalal oleme tegelnud uute terminitega. Alles oli juttu avatud turumajandusest. Täna kõlab eelnõus "uued majandusmeetodid". Paluksin nüüd esiteks, teiseks, kolmandaks, missuguseid uusi majandusmeetodeid kolleeg Malkovski konkreetselt silmas peab, mida Narva puhul tuleb hakata kasutama, ja mille poolest need uued majandusmeetodid erinevad näiteks nendest, mida kasutatakse Nõukogude Liidus või Eesti avatud turumajanduse süsteemi loomisel. See on esimene küsimus. Niisiis, missuguseid uusi majandusmeetmeid kolleeg Malkovski silmas peab? Teine küsimus. Oli juttu Leningradi erimajanduspiirkonnast. Kas Narva erimajanduspiirkonna ideoloogid on juba ette valmistanud koostöökokkulepet või mingit muud dokumenti tulevase koostöö kohta Leningradi erimajandustsooniga? Kas niisugused mõtted on liikunud ja kui, siis missugusel tasemel? Aitäh!

V. Malkovski

Mis puudutab teie esimest küsimust uute majandustegevuse liikide kohta, siis neid võib nimetada lõpmatult. Te vabandage, et ma räägin sellest mõnevõrra abstraktselt – see tuleb

sellest, et majandusteadlased pakuvad neid välja väga suurel hulgal. Mina eelistaksin neid uusi mehhanisme, mis normaalsel kombel lülituvad Narva ja kogu vabariigi ellu ning seda, et neid saaks kontrollida praktikas. Kui rääkida tänasest olukorrast ja sellest, millest tuleks alustada, siis arvan, et meil praegu puudub välisinvesteeringute mehhanism, mis ei võimaldaks vabariiki maha müüa ning laseks saada ka vastastikust kasu. Mis puutub aga neisse kontseptsioonidesse, siis need on välisspetsialistide poolt välja pakutud ja ma arvan, et Vladimir Mižui rääkis just neist. Teatud käsitlusi oli ka hr. Lippmaa ettekandes. Mis aga puutub paljudesse turumajanduse süsteemiga seotud probleemidesse, siis need võivad olla ka vabamajanduspiirkonna tingimustes. Arvan, et te alati kujutate endale ette Narvat – ja sellest on ka palju räägitud – kui kaubalinna. Kuid kui käsitleda Narvat tehnilise valmiduse seisukohalt üleminekuks uutele tehnoloogiatele ja uuele toodangule, mis võimaldaks olla tal konkurentsivõimeline maailmaturul, siis võib möönda, et "General Electric" eelistab tehase "Baltijets" spetsialiste Obninski spetsialistidele nii kvalifikatsiooni kui ka tehase toodangu kvaliteedi poolest. Ning ma mõtlen, et teatud mõttes on bisnesmen inimene, kes hindab sõnapidamist. Seda välisspetsialistid kohtumistel Narva juhtidega märgivadki.

Mis puutub suhetesse Leningradi vabamajanduspiirkonnaga, siis mõtlen, et kus see vabamajanduspiirkond ka ei paikneks – Hiinas, Koreas, Nahhodkas või Leningradi oblastis –, hakkavad need omavahel koostööd tegema. Mõiste vabamajandustsoon ehk -piirkond juba iseenesest ei meeldi mulle. See pole ju mingi suletud, teisel planeedil paiknev territoorium, vaid selline, mis teeb koostööd teiste vaba ettevõtluse piirkondadega ja ka nendega, kes ei kujuta endast vabamajanduspiirkondi. Narva ei kavatse eraldada end näiteks Võru Gaasianalüsaatorite Tehasest või teistest ettevõtetest, kes tahavad Narva majanduspiirkonna kaudu, tehes sellesse oma kasumist investeeringuid, elada tänasest paremini.

Juhataja

Lugupeetud Tiit Made, meil on olemas reglement ja see kehtib täna ja nii kaua, kui seda ei ole ära muudetud. Kui Vladimir Malkovski vastus ei olnud ammendav, siis me võime seda tõlgendada, et see oli tema soov või küündimatus. Ja rohkem meie sellel teemal läbirääkimisi ei korralda. Arnold Rüütel.

A. Rüütel

Hr. Malkovski, jutt on kogu aeg käinud suletud tsooni loomisest – nii on ka valitsuse esitatud projektis. Ja see tõesti ei haaku tervikliku Eesti haldussüsteemiga. Selle üle praegu vaidlus käibki. Ettevõtete juhtidega on olnud mitmel korral jutuajamisi, nii enne kui ka pärast

referendumit, nad on toetanud seda ettepanekut, mida ma tahan küsimusena teile praegu esitada. Kuidas te vaataksite sellele ettepanekule, kui me aitame konkreetseid Narva ettevõtteid – ja mitte ainult Narva, vaid ka teisi Eesti ettevõtteid – saada välislaenu, et saada uut tehnoloogiat, tasuda seda siis ükskõik millisel viisil, kas toodanguga, mida me kaasaegsemal tasemel hakkame seal tootma, või otseselt rahas, mida me võime teenida ise siis välisurul? See välistab võimaliku sotsiaalselt ebastabiilse olukorra, mis vabamajandustsoon võib endaga kaasa tuua, mida me ei oska lihtsalt ette modelleerida. See välistaks need poliitilised debadid ja suured vastuolud, mis lõhestavad praegu Eesti ühiskonda. Kuidas te vaatate sellele ettepanekule?

V. Malkovski

Ma vastaksin teie küsimusele, lugupeetud Ülemnõukogu esimees, järgmiselt. Mul on tekkimas mulje – ärge võtke seda solvanguna –, et neid valitsuse ja Narva juhtkonna esitatud ettepanekuid on vaid vähesed lugenud. See tsoon seal pole sugugi suletud tsoon. Kuigi valitsuse otsusel eraldatakse see teatud piiridega, millesse ei jää ei Balti SEJ ega rida teisi ettevõtteid, arvan ma, et see on vaid esmane dokument, mis võimaldab korrigeerimist, ning 1992. aasta juunis me võime selle väga tähelepanelikult läbi vaadata ja otsustada nii, nagu see on kasulikum nii sellele piirkonnale kui ka vabariigile. Mis puutub investeringute tegemisse, siis ma sügavalt kahtlen selles, et vabariik suudaks täna investeerida Narva ettevõtetesse või siis neil saada suuremat kasumit ning normaalselt töötada. Kui meil selline võimalus oleks olnud, töötanuksime me selliselt juba ammu. Ning Narva piirkonna puhul olen ma sügavalt veendunud – ja see pole üksnes minu, vaid ka paljude minu valijate veendumus, kellega mul on tulnud kohtuda –, et sealsed inimesed on valmis elama nii vaeselt, kui halvasti nad töötavad, ja nii hästi, kui hästi nad töötavad. Sellega on seotud ka paljude meie ettevõtete püüd astuda majandussidemetes teiste, väljaspool Liitu ja vabariiki olevate firmadega, et ise teenida endale valuutat ja vahendeid ning elada nii hästi, kui see on võimalik.

Sellist vastaksin ma sellele küsimusele. Minu argumentatsiooni kohta võib Tiit Made jälle öelda, et ma esinen nagu parteikoosolekul, ent me pikka aega palume osutada abi meie ökoloogilisele õnnetuspiirkonnale, pikka aega tõstatame muid Narvaga seotud küsimusi, mõistes samal ajal suurepäraselt, et vabariigil pole täna ressursse ja ta ei suuda täna teha seda, mida te lubate.

J. Liim

Täna, härra spiiker! Hr. Malkovski, minu küsimus teatud määral kattub hr. Rüütli küsimusega, millele te osaliselt juba vastasite. Ma küsiksin siiski veel. Te tahate ühtses Eestis omada eritingimusi, olla kinnine eripiirkond. Kas te peate vastuvõtmatuks, et kogu Eesti Vabariik oleks ühine erimajanduspiirkond, mille üks võrdväärne osa peaks olema Narva, seega ühiselt jagaksime head ja vead? Täna!

V. Malkovski

Ma kordan veel kord, et see pole kinnine majanduspiirkond. Mis puutub ühtsesse Eestisse, siis arvan, et Eesti ei suuda saada vabamajanduspiirkonnaks seni, kuni konkreetset mehhanismid pole mingite kogemuste najal läbi töötatud. Kui need on katsetatud, siis – palun. Ma ei välista, et võib muuta selle otsuse nimetust, kanda see üle näiteks Pärnule, olgu siis Pärnu vabamajanduspiirkond või Tartu oma – palun, ka seda võib teha. Kuid samas olen ma sügavalt veendunud, et see pole suletud tsoon nii Eesti kui ka Nõukogude Liidu jaoks.

P. Priks

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Vladimir Malkovski! Eelmisel istungjärgul esines meie ees Narva majandusnõunik ja väga meeldiv oli tema suust kuulda, et Eesti Vabariigi Valitsus on aprillist teinud väga palju samme, et vastu tulla Narva kohalikele võimuorganitele. Kas teile ei tundu, et vähemalt 2/3 puhul nendest raskustest, millega me siin praegu kokku puutume selle küsimuse arutamisel, on süüdi nimelt Narva enda volikogu, kes on n.-ö. visanud bumerangi, mis nüüd tuleb uuesti tagasi ja lööb valusalt just sellega, et Narva volikogu on vastandanud ennast tervele Eesti Vabariigile. Milline on teie arvamus selle kohta? Aitäh!

V. Malkovski

Ma ei tahaks praegu arutatavat küsimust üle politiseerida, ent kuna te esitate minule otsese küsimuse, pean ma ka vastama otseselt. Mis te arvate, kas Narva linnavolikogu peab oma valijate tahet väljendama? Mina arvan, et peab. Ja referendum tulemused annavad selget tunnistust sellest, et Narva volikogu seda tahet on täitnud. Narvale tehtud niinimetatud järeleandmiste kohta arvan, et te olete tuttavad Edgar Savisaare ettekandega Rahvarinde III kongressil. Ka mina olen sellega tuttav ning ei hakka sellel pikemalt peatuma, vaid juhatan teid selle dokumendi juurde, uurige seda. Ma ei hakka üle politiseerima, muidu me võime üksteist mitte mõista.

Juhataja

Suur tänu! Enn Tupp. Teine etteaste.

E. Tupp

Lugupeetud juhataja, ma vabandan, ma protestin kompuutri vastu, kes sinisilmselt kustutab mu nime sõnavõtjate nimekirjast. See on mul esimene etteaste. Tänan!

Juhataja

Siis ka mina vabandan.

E. Tupp

Küsimus hr. Malkovskile. Oli täiesti rõõm kuulda Narva elanike suust, et mõnel puhul Narva linnavalitsus tunnustab ka Eesti Vabariigi seadusi, kuid sinna juurdu võib ainult lisada: siis, kui see on kasulik. Tähendab, mõnel juhul viidatakse Eesti Vabariigi seadustele, mõnel juhul Eesti NSV ja NSV Liidu seadustele. Palun, kuidas te seda kommenteeriksite? Tänan!

V. Malkovski

Ma kommenteeriksin seda järgmiselt: kui keegi mõtleb, et Narva linnavolikogu pingestab pidevalt olukorda, ei vasta vabariigis vastuvõetud otsustele, siis on see sügav eksitus. Me oleme kogu aeg arvanud ja praegugi arvame, et paljusid küsimusi võib lahendada parlamentlike meetoditega, kuid üksnes üksteisemõistmise korral.

Seepärast ärge mõelge, et me midagi ei suuda. Kui need otsused jäävad vastu võtmata – ärge võtke seda ähvardusena –, kuid oodata isemajandamise kontseptsiooni, vabamajandamispiirkonda veel mõned aastad? Inimesed Narvas juba küsivad meie käest ja ütlevad, et aitab looduselt armuandide ootamisest, meie ülesanne on need võtta. Seepärast ma vastaksin selliselt, et Eesti Vabariigi seadusi järgime mitte siis, kui see on meile kasulik, vaid järgime seda Eesti Vabariigi seadust, mida me peame vajalikuks. Ja me esitame need kontseptsioonid, pakume välja, tahame lahendada organiseeritud meetoditega, et Ülemnõukogu mõistaks, et see on kõikide hüvanguks. Et vahel tekivad momendid, kui peab talitama nii, nagu seda tegid Eesti saadikud – ma pean silmas Eestist valitud NSV Liidu rahvasaadikuid, kui nad tahtsid saavutada ühe või teise otsuse vastuvõtmist kongressil ja Ülemnõukogus. Meid on õpetatud.

R. Tamme

Lugupeetud kolleeg hr. Malkovski! Ma täiendaksin hr. Made küsimust terminoloogiast tulenevalt. Palun selgitage, kas uute majandusmeetodite praktiline kasutamine, mille alusel pidavat välja töötatama otsused Narva vabamajanduspiirkonna kohta, ongi tegelikult sellesama majanduspiirkonna tegelik käivitamine enne nimetatud otsuseid? See on esimene küsimus. Teiseks. Ma märkasin, et teie alternatiivses dokumendis pole sõnagi Eesti Vabariigi seaduste järgimisest. Kas te peate seda praeguses situatsioonis ja oma taotlusi silmas pidades otstarbekaks?

V. Malkovski

Ma leian, et iga punkt, mida te nimetasite, politiseeriks seda otsust. Seepärast leian, et otsus on vaja vastu võtta puhtmajanduslikuna. Mis puutub uutesse majandusmeetoditesse, siis ma võin neid teile loetleda, võib-olla ma ka kordan oma vastust Tiit Madele, kuid neid meetodeid on väga palju. Ent ma mõistan suurepäraselt, et praegu võib nimetada ükskõik mida, ent mitte kõik ei hakka toimima tänastes tingimustes. Ma ei tahaks esineda Šatalini või mõne teise teadlase rollis, kelle pakutud ideed ei lähe läbi. Mis puutub valitsuse otsusesse ja selle majanduse kohta käivatesse punktidesse, siis see peab saama lähtepunktiks ka teiste vabamajanduspiirkonnale sobivate mehhanismide väljatöötamisel ning nende katsetamisel Narvas.

J. Telgmaa

Lugupeetud ettekandja, te olete esitanud tõesti sümpaatse projekti. Sellesama määrusega nr. 35 on Narvale antud erisoodustusena vabastamine valuuta sundmüügist Eesti Vabariigi Valitsuse fondi. See ärritab võib-olla eriti maameest, sest meie igapäevases elus tekkivad järjest uued valdkonnad, mis on maainimesele valuutatõketega suletud.

Ja nüüd ma tahaks küsida, kas selle taustal Narva ei võiks esineda initsiatiiviga loobuda nendest valuutaelistest? See leevendaks olukordi.

V. Malkovski

Ma ei tahaks esineda siin selgeltnäijjana, see poleks kuigi tõsiseltvõetav, kuid pean seda siiski tegema. Ma olen sügavalt veendunud – ja mul on olnud ka mõningaid sellekohaseid konsultatsioone –, et maarahvas võiks oma probleeme lahendada Narva vabamajanduspiirkonna kaudu. Väike näide: kui Narva vabamajanduspiirkond pakub täna turismi arendamist, siis tuleb neid turiste ka millegagi toita. Siin on võimalik teatud koostöö

Narva ning Jõgeva ja Valga rajoonide vahel. Kui aga tekivad majandussuhted, siis võib ka valuuta vahetamise küsimusi ilma nende protsentideta lahendada. Tuleb lihtsalt teha väga tihedat koostööd.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Öelge, palun, kas Ülemnõukogu positiivse otsustuse Narva vabamajanduspiirkonna moodustamiseks 1992. aasta juunis peaks tagama poliitiline otsustus või selle esitatava projekti otstarbekus ja kasulikkus Eesti Vabariigile?

V. Malkovski

Esmalt lähtun ma sellest, et see kontseptsioon võib omandada sellise – vabandage väljenduse eest – kasutamiskõlbliku kuju ehk alles aasta pärast. Kui meil on illusioone, et see kontseptsioon hakkab toimima juba homme, siis ma olen sügavalt veendunud, et see nii ei ole. Seepärast ma nimetan just seda tähtaega ilma igasuguste poliitiliste aspektideta, mis on seotud iseseisvuse, suveräänsuse küsimuste lahendamisega, sellega, kes jääb Liitu, kes mitte. Kõigepealt lähtun ma selle kontseptsiooni väljatöötamise reaalsusest.

P. Jermoškin

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Öelge, palun, kas te võite tõmmata paralleele Eesti olukorra vahel Nõukogude Liidu koosseisus kaks, kaks ja pool aastat tagasi, siis kui käis võitlus IME pärast, ja Narva praeguse olukorra vahel Eesti Vabariigi koosseisus? Ja kui te näete paralleele, siis kas võite neid prognoosida ka edaspidiseks?

V. Malkovski

Kui IME programmi läbi töötati, töötasime paralleelselt läbi ka Narva isemajandamise küsimusi ning liikusime põhimõtteliselt samas suunas, mis vabariikki. Kui rääkida majanduslikust olukorrast, siis oli see minu meelest tunduvalt parem. Kui me lähemal ajal ei võta vastu kardinaalseid otsuseid, sh. ka minu poolt täna esitatuid, siis on kriisist väljumine iga aastaga üha keerulisem. Kui rääkida edasisest perspektiivist, mis on seotud suure poliitika ja suure majandusega, siis olen ma sügavalt veendunud, et me võime Eesti rahvast vägagi tõsiselt petta, sest et satume mitte üksnes poliitilisse, vaid ka majanduslikku isolatsiooni. See oleks katastroof, sellist perspektiivi ma sellele maale küll ei sooviks.

Juhataja

Suur tänu, Vladimir Malkovski! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, ma paluksin teid väga ka ise järke pidada, et igas päevakorraküsimuses ühel istungil on teil õigus esineda kaks korda, olgu see siis sõnavõtt, küsimus või kõne.

Pidage ka ise järke. Lugupeetud kolleegid, ma teen teile ettepaneku praegu läbi viia konkurss. Läbirääkimised peaksid jätkuma ühe aluseks võetud eelnõu põhjal. On loogiline? Meil on kaks eelnõu, kristlike demokraatide oma ja Vladimir Malkovski oma. Me pidasime läbirääkimisi Vladimir Malkovski ettekande ühe eelnõu põhjal. Nüüd oleks vaja otsustada, kumma me võtame aluseks. Rein Veidemann.

R. Veidemann

Lugupeetud eesistuja! Sotsiaaldemokraatlik fraktsioon palub vaheaega enne hääletamist 7 minutit.

Juhataja

Vaheaeg 7 minutit. Andres Tarand, kas on sama palve?

(Hääl saalist.)

Protest? Üks hetk, palun saali jääda, Andres Tarand esitab protesti.

A. Tarand

Aitäh! Tähendab, küsimus on selles, et mul ei ole midagi tegelikult teie, juhataja, ega ka nende inimeste vastu, kes on tahvlil, aga täna sünnib siin peale nende projektide esitamise veel muidki imelikke asju ja nii on siin tahvlit paar korda puhtaks puhitud. Nüüd ma tahaksin teada, mis alusel ja kuidas muutus sellega seoses kõnede järjekord, sest ma olin Malkovski järel valmis sõna võtma ühes päevakorrapunktis. Nüüd nagu kukub see ära ja mul jääb siis selles vastavas päevakorrapunktis sõna võtmata või selle projekti alusel. Järelikult jääb mul ainuke võimalus esitada oma projekt. Ja nii lõpmatuseni kuni sügiseni välja. Või kuidas? Aitäh!

Juhataja

See protest võetakse arutusele, kuigi ma ütlen teile niimoodi, kolleegid: minul ei ole käes ühtegi kangi, mina ei mõjuta kompuutri tööd, mina töötan ainult suuvärgiga. Ma katsun selgitada vaheajal asjaolusid. Jaak Allik, kas on protest? Palun!

J. Allik

Lugupeetud hr. juhataja! Praeguses olukorras, kus me tegelikult alustasime ju ilma eelnõuta, eelnõu tuli viimasel hetkel, võib tekkida veel mitmeid uusi eelnõusid. Palun arutada, kas on mõtet konkursi läbi viia enne kahe projekti vahel, kui neid võib veel juurde tulla. Aitäh!

Juhataja

See on oletus? Praegu mul rohkem ei ole.

J. Allik

Te katkestasite ju läbirääkimised.

Juhataja

Kui Ülemnõukogu soovib esitada veel mõned eelnõud, siis tuleb esineda ettekannetega, nagu kord ja kohus. Praegu minul rohkem ei ole. Kui see on üks meetod seda päevakorda ummikusse ajada, siis hakake neid vormistama. Aga praegu on vaheaeg 7 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Kohaloleku kontroll. Kolleegid, ma hoiatan teid ette, et meil tulevad nimelised hääletamised. Ja kes ei registreeri ennast kohale – seda madalamaks läheb kvoot. Kohal on 66 rahvasaadikut, puudub 38. Lugupeetud kolleegid, lugupeetud kolleeg Andres Tarand, mind informeeriti, et olid mõned elektrikatkestused. Sellega seoses töötas kompuuter ebastabiilselt. Mina tunnistan ausalt, et ka mina ei suutnud meelde jätta esialgset järjekorda. Kas me lepime sellega, et me praegu tellime uuesti? Ja kui kõik tellimused on kuvaril – ning sinna juurde paneme ka NSV Liidu rahvasaadik Endel Lippmaa, tema on esitanud oma palve sõnavõtuks –, siis tõmbame joone alla. Nagu te teate, mina isiklikult kompuutri tööd mingil moel ei mõjuta, ühelegi nupule ei vajuta. Vaikimine on nõusolek – ma oletan, et anti andeks. Protseduuri kohta? Palun, Vello Pohla.

V. Pohla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma teen ettepaneku lõpetada selle küsimuse edasine arutamine üldse sellel alusel. Ükskord juba tehti viga, kui valitsus võttis tagasi oma

ettepaneku, me arutasime ikkagi veel uut ettepanekut. Ja kuna nüüd on võetud ka see eelarvekomisjoni ettepanek vastu, siis loogiliselt meie reglemendi järgi seda küsimust enam arutada ei saa. Seda küsimust saab arutada siis, kui ta uuesti päevakorda võtta. Ma teen ettepaneku lõpetada igasugused läbirääkimised, loomulikult mitte midagi hääletamisele panna ja lõpetada selle küsimuse arutamine.

Juhataja

Ma palun esitada see kirjalikult. Rahvasaadikul on õigus teha ettepanekut. Tegemist on siis kahe ettepanekuga, mis peaksid küll loogilises järjestuses olema: kõigepealt läbirääkimised lõpetada ja siis lõpetada arutelu. Aga ma oletan siiski, et õigem oleks sellisel juhul kohe arutada, kas lõpetada selle küsimuse arutelu. Lõpetada. Mitte katkestada, vaid lõpetada. Sellise redaktsiooniga, et lõpetada küsimuse arutelu, kuna see on reglemendi rikkumine, mina küll nõus ei ole. Ma kategooriliselt protesteerin. Palun nimetada, kuskohal on rikutud reglementi, millises lõigus? Vello Pohla. Paragrahv, rida?

V. Pohla

Ma ei taotle nende viimaste sõnade jätmist sinna, ma teen lihtsalt ettepaneku lõpetada küsimuse arutamine.

Juhataja

See on teine asi. Kolleegid, rahvasaadikul on see õigus ja ma panen selle hääletamisele. See eeldab lihthälteenamust. Kohaloleku kontroll. Ülemnõukogu liikmed peavad teadma, et ettepanek lõpetada tähendab sisuliselt päevakorrast küsimus maha võtta, mitte katkestada. Nii tuleb seda mõista. Lihthälteenamus. Ma ei oska praegu reageerida. Enn Põldroos ja Pavel Grigorjev. Viga, jah? Kas protseduuri kohta, Pavel Grigorjev?

P. Grigorjev

Lugupeetud eesistuja, Virumaa saadikurühma nimel tahaksin ma enne hääletamist paluda viieminutilist vaheaega. Päevakord on ju sootuks teine.

Juhataja

Vaheaeg 5 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Kohalolekut kontroll. Kohal on 79 rahvasaadikut, puudub 25. Kolleegid, vaheajal pöördus minu poole reglemendikomisjoni nimel Jaak Allik ja ta palub sõna. Palun kõnetooli.

J. Allik

Lugupeetud hr. spiiker, lugupeetud kolleegid! Hr. Pohla ettepanek tekitas minu meelest esimest korda meie varsti pooleteistaastase töö ajaloos sellise pretsedendi, et päevakorra küsimuse arutamise käigus teeb keegi saadikutest ettepaneku küsimus päevakorrast maha võtta. Minu mälu järgi enne me sellist küsimust lahendanud ei ole. Kõik reglemendis fikseeritud sätted seoses päevakorra kinnitamisega kuni selle sätteni, millele ka hr. Nugis lõpuks tugines, et otsused päevakorraküsimustes võetakse vastu lihthälteenamusega, käivad nii sisuliselt kui ka vormiliselt päevakorra kinnitamise kohta ja protseduuride kohta, mis on seoses päevakorra kinnitamisega. Päevakorra kinnitamine toimub teatavasti iga istungjärgu algul. Reglement ei ole sätestanud üldse sellist võimalust, mida hr. Pohla pakub – et arutada ja siis otsustada poole pealt, kui on olemas mitu seaduseprojekti, otsuseprojekti, asi päevakorrast välja visata. Seda me seni teinud ei ole. Seetõttu kõigi asjade peale, mis mõnele inimesele pähe tuleb, lihtsalt ei suuda ju tulla. Sellepärast mulle tundub, et praegu peab lähtuma §-st 18: "Reglementeerimata protseduurid", mis annab hr. Nugisele võimaluse ise otsustada, kuidas taolisel puhul käituda. Teine probleem, millele hr. Pohla oma ettepaneku esitamisel tugines: nimelt § 7 lg. 7 ütleb tõesti, et seaduseelnõu või parandusettepaneku esitajal on õigus igas käsitlemise faasis oma algatust tagasi võtta, mispuhul selle projekti arutamine langeb päevakorrast välja. Siin aga ei ole öeldud, et langeb välja päevakorraküsimus. Kui me väga täht-tähele jälgime, siis me tõepoolest kinnitasime päevakorda tõenäoliselt õige ammu valitsuse poolt esitatud projekti ja selle tagasivõtmisel me oleksime pidanud küsimuse arutelu lõpetama. Kuid valitsus mäletavasti võttis projekti tagasi klausliga majanduskomisjoni projekti kasuks. Majanduskomisjon võttis projekti tagasi, selleks ajaks oli tekkinud uus projekt. Nii et minu meelest me sisuliselt oleme siiski juba nädalaid koos Eesti rahvaga arutanud Narva küsimust. Ja kõige halvem, milleni me võiksime jõuda, on lahkuda siit saalist mitte midagi selle küsimuse kohta ütlemata. Aga see on juba minu enda arvamus. Aga muud see reglement ei võimalda teha. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, tegemist on reglementeerimata protseduuriga ja see jätab mulle õiguse

valida mängureeglid. Ma otsustan Vello Pohla ettepaneku 53 häälega hääletusele panna. Ülemnõukogu mõistab?

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada selle küsimuse arutelu? Palun hääletada! 53 häält on vaja. Selle ettepaneku poolt on 29 rahvasaadikut, vastu 41, erapooletuid on 10. See ettepanek ei leidnud toetust.

Kolleegid, ma olen sunnitud vahepeal vastama ühele küsimusele, mille esitas mulle Enn Põldroos. Milline seos on Eesti Vabariigi Ülemnõukogul NSV Liidu Ülemnõukogu, tema rahvasaadikutega?

Ilmselt küsimus kerkis sellest, et Endel Lippmaa palub sõna kui Nõukogude Liidu rahvasaadik. Meie oma senises praktikas oleme Nõukogude Liidu rahvasaadikutele, kes on valitud Eesti Vabariigi territooriumilt, andnud sõna meie Ülemnõukogus. Mina ei tea, kuidas käituda. On see reglementeerimata protseduur? Genik Israeljan.

Kuulame ära Genik Israeljani arvamuse, ärme diskussiooni ava.

G. Israeljan

Täna, härra Nugis! Lugupeetud kolleegid, ma palun hr. Lippmaale anda sõna mitte kui NSV Liidu rahvasaadikule, kuna ta on end ise sellest kohustusest vabastanud ja kongressil ei käi, vaid anda talle sõna kui ministrile. See oleks ilmselt õiglasem ja ka õigem. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Kolleegid, sõna võtavad selles saalis ainult rahvasaadikud, teised esinevad kas ettekandega, kaasettekandega või eksperdina. Sõna ei saa mina ministrile anda. Kaasettekande saan anda. Ainult siis kumma eelnõu toetuseks?

(Hääled saalist.)

Kas Tiit Madel on protseduuri kohta? Protseduuri kohta. Palun, Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, mul on ka ettepanek anda hr. Lippmaale sõna kui Nõukogude Liidu rahvasaadikule, aga kindlasti anda sõna kui eksperdile selles küsimuses, sellepärast et hr. Lippmaa on ennast viimastel nädalatel näidanud kui tõsine ekspert Narva majandustsooni küsimuses.

Juhataja

Kas lepime niimoodi? Vaat' nüüd on niisugune lugu, mida ma loen ka siiski reglementeerimata protseduuriks, mis võib välja jõuda selleni, et ühed arvavad nii ja teised naa. Ma siiski arvan, et Lippmaalt sõnaõiguse äravõtmine on sobimatu. Ja seda teemat me rohkem ei aruta. Mina temale sõna annan, kuid me peame praegu järjekorras selgust saama. Meie kompuuter teeb vigureid. Ma tean küll esimest kolme. Mismoodi me nüüd teeme? Jah.

Meil on vaja kuidagimoodi järjekord siiski paika panna ja ma usun, et asjaosalised ise mäletavad. Teeme niimoodi, kolleegid, et te saadate mulle paberil oma nimed ja kirjutate sinna järjekorranumbri, nagu see esialgselt oli, ja selle ma võtan aluseks. Kas sobib nii? Te ju mäletate, mitmes te järjekorras olite. Kolleegid, nüüd on vaja otsustada. Vastavalt meie reglemendile kella 12 oleks pidanud olema 20-minutiline vaheaeg. Vaheaegu on olnud juba paar tükki. Mis me nüüd teeme? Jätkame. On see meie ühine soov? On. Teeme niimoodi.

Kolleegid, meil on saalis veel Virumaa inimesi, meil on ju kavatsus veel arutada Virumaa probleeme, mitte ainult Narva probleeme. Sellisel juhul ma kuulutan välja konkursi. Samas ma ootan kõnesoovijate järjekorda ja me paneme selle džentelmenlikult paika. Ollakse nõus? Ollakse nõus. Ma kutsun kõik saali, aga kohalolekut ei kontrolli, seda me oleme teinud mitu korda selles päevakorrapunktis.

Kolleegid, on laekunud ettepanek konkurss läbi viia nimelisel hääletamisel. See eeldab, et me kõigepealt siiski kontrollime kohalolekut. Kohaloleku kontroll. Kohal on 80 rahvasaadikut, puudub 24.

Kuna meil poolikuid saadikuid pole, siis 27 saadikut peavad olema selle poolt, et hääletamine oleks nimeline. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et konkurss läbi viia nimelisel hääletamisel? Palun hääletada! 27 saadikut peab poolt olema. Selle ettepaneku poolt on 30 rahvasaadikut, vastu 24, erapooletuid 24. Hääletamine on nimeline.

Kolleegid, konkursi tingimused on meil samad. Tegemist on kahe alternatiivse eelnõuga, on kaks hääletamise vooru, igas voorus on igal saadikul üks hääl, arvesse lähevad ainult poolthääled. Ma isegi ei loe vastu- ja erapooletuid. Kes poolt ei ole, võib jätta hääletamata.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et arutelu aluseks jääks kristlike demokraatide saadikurühma esitatud eelnõu? Palun hääletada! 35 rahvasaadikut on selle poolt, et aluseks võtta kristlike demokraatide saadikuterühma eelnõu.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et aluseks võtta Vladimir Malkovski eelnõu? Palun hääletada! Selle poolt on 26 rahvasaadikut. Konkursi tulemuse põhjal arutelu jätkub kristlike demokraatide eelõu baasil. Head kolleegid, mul ei ole kõiki teie poolt tehtud

ettepanekuid. Jaak Jõerüüt väidab, et ta oli kas kolmanda või neljanda koha peal. Kuidas teistega lood on? Jaak Allik oli peale Jõerüüti.

Ma ei mäleta, kes oli esimesel ja teisel kohal. Esitage palun oma arvamused. Andrei Prii, mitmenda koha peal?

A. Prii

Mul on ettepanek anda hr. Lippmaale sõna kaasettekandeks.

Juhataja

Kaasettekandeks? Kas hr. Lippmaa on nõus? Siis sellest me alustame. Palun kõnetooli kaasettekandeks hr. Lippmaa.

E. Lippmaa

Lugupeetud Ülemnõukogu! Meie elu siin hakkab juba enam-vähem parlamendi moodi välja nägema, progress on ilmne.

Esiteks ma tahaksin tänada saadik Põldroosi, sest, tõepoolest, mis saab meil olla tegemist mingisuguse Nõukogude Liidu rahvasaadikuga? Teisest küljest ma küsiks temalt, mis on temal tegemist mingisuguse ainult Nõukogude Liidu seadusi tunnustava tsooniga ja selle loomisega. Vastust paluks ajakirjanduse veergudel.

Nüüd valitsuse määruse nr. 35 peatamise küsimusest. Aga loomulikult, see rikub ju kõige otsesemal kombel meie suveräänsusotsuseid ja restitutsiooni, sest ei saa ju ometigi anda mingisuguseid õigusi piirkonnale, mis avalikult deklareerib, et ta kuulub Nõukogude Liitu, mis on vastuolus restitutsiooniga, jääb sinna ja tunnistab ainult Nõukogude Liidu konstitutsiooni ja Eesti NSV konstitutsiooni, mida meie enam ei tunnista. Järelikult on valitsus vaieldamatult rikkunud seadust. Tunnistan ennast kaassüüdlaseks selles patutöös, luban mitte enam teha.

See on tõsine asi ja see on vaieldamatult legaalne fakt, mida eitada ei saa mitte kuidagi moodi. Panna seaduse mittetäitmist deklareeriv isik, kes näiteks teatab, et ta finantsseadusi ei tunnista, pearaamatupidajaks või laohoidjaks, on lubamatu ja rahvasuu nimetab seda kitse kärneriks panemiseks. Seda ei või teha. Kõik see tsoon on ju ainult algus, need on ainult pisikesed pungad; tõelised õied ja marjad, kus elektrijaamad kuuluvad oma loogilisse kohta jne., alles tulevad. Ja tulevadki, ärge selles kahelge.

Samuti ma tänan Vello Pohlat, minu vana rohelist kolleegi, avameelsuse ning sõnavilksatuse eest, kui ta mainis Kirde-Eesti tsooni. Õige, nii see ongi. Seda ei maksa ka unustada.

Nüüd edasi. Ma arvan, et tuleks paluda meie valitsuselt – kui ta selleks on suuteline –, et ta pöörduks armulikkuse taotlusega Narva volikogu poole, et see ikkagi peataks või annulleeriks oma otsuse nr. 38 11. detsembrist möödunud aastal. Sest mõelge nüüd järgi, kuhu me muidu satume. Siin on punkt 2: deklareerida, et Narva linn koos kogu linnavolikogule allutatud territooriumiga jääb Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu koosseisu. Kuid tekib küsimus – millise Liidu? Kas 9 + 1 või 15 + 1? Ühesõnaga, asi on niivõrd segane, et see otsus vajab vähemasti täpsustamist ja ajakohastamist. Aga niisugusel kujul ta küll ei käi. Muidugi ma ei hakka ette lugema 4. punkti, ma loodan, et kõik lugupeetud saadikud on seda niigi lugenud. Ja selletõttu ei saagi sellesse asjasse suhtuda nii möödavaatavalt. Kui Ülemnõukogu praegu võtab toetuse mingilgi kujul, kas või kaudsena vastu, nõudmata selle volikogu otsuse annulleerimist, siis me oleme ta sellega ka heaks kiitnud. Siis tuleks vähemasti defineerida, millisesse Nõukogude Liitu siis suunduda tuleb. Sest et 15 + 1 varsti ei ole, 9 + 1 me ka ei kuulu – kuhu siis? Kas Narva hakkab kuuluma Vene Föderatsiooni nii nagu Karjala praegu kuulub? Varem ei kuulunud.

Edasi. Oli ka väga ilus vastus hr. Telgmaa küsimusele, mis näitas majanduslikku väljapressimist – 40%-lisest valuuta sundmüügist vabastamine oli ju ette nähtud investeeringute tegemiseks, s.t. välisvaluuta võlgade tasumiseks. Aga juba praegu heietab Narva tsoon mõtteid otse vastupidise üle, nimelt, teha bisnist kõva valuuta eest, ostes põllumeestele seda, mida nemad vaesekesed ei saa. Sest et kes nendesugustele siis teeb valuutasoodustusi – see ei tule mitte kõne allagi. Eks ole? Kas nii, ma küsin, lugupeetud seadusandjad? Ja veel, ei ole üldse mitte paha – kui me nii palju räägime Leningradi tsoonist – tutvuda, mida siis see tsoon endast kujutab. Ma loen ette paar lühikest passaaži dokumendist, mis kannab pealkirja "Leningradi vabamajanduspiirkonna (LVMP) kontseptsiooni põhiseisukohad". 7. leheküljel on selline punkt "Regionaalse kaupade ja teenuste turu balansseerituse tõstmisest". Selge pilt, sihiks on parem elu. Kes meist seda ei taha! Aga millise hinnaga? "Tarbijaturul olukorra parandamine seatakse sõltuvusse hindade tõstmisest." Suure inflatsiooni tulemuseks on muidugi kaupade äratõmbamine nendelt, kes nii ruttu rutata ei saa seaduslike tõkete tõttu. Ja on märgitud ka järgmist: "Tekib suur potentsiaalide vahe, sotsiaalsed kompensatsioonid aga võivad osutada kohalikule elarvele üle jõu käivateks." No muidugi, nii see lähebki. Ja vaestele narvakatele tuleb riigikassast näiteks meie põllumeestelt juurde maksta, sest muidu nad ei tule ots-otsaga kokku. Ja Leningradi mehed on ka väga ilusti ära näinud, kus on probleemid. Ma loen ette: "Kuidas ka poleks, kuid probleemid tekivad praktiliselt lahtist tüüpi tsooni funktsioneerimise mis tahes režiimi korral (tähendab Leningradi tsooni) ja nõuavad lahendusi ühes või teises kompromissivormis." See on

kahtlemata õige. Ma ütleksin, et kõigi nende asjaolude tõttu praegusel kujul asja heaks kiita ei saa mitte kuidagi. See, et on vaja tööstust arendada, et on vaja energeetikat arendada, on jumala selge. Aga õnnetus on see, et energeetika arendamine on Narva tsooni plaanist täielikult välja jäetud. Ja mul on väga kurb, et minu roheline kolleeg, roheline nagu minagi, Vello Pohla, ei ole tõstatanud elektrijaamade küsimust, sest sealt peaks ju ometi SO₂ ja lendtuha kinni püüdma, nagu me oleme ammu aega teinud. Aga ei, plaanis ei ole. Ma ütleksin, et asi on niivõrd toores ja niivõrd parteipoliitiline, et ma kutsuksin üles sellisel viisil seda tsooni mitte tegema, vaid asja korralikult välja arendama ja siis vaatama, kuidas Narvat tuleb arendada; mitte lähtuma partei poliitikast oma otsuste tegemisel, vaid tervest mõistusest. Täna tähelepanu eest! Järgmise korrani.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et kaasettekandjale küsimusi ei olnud.

Lugupeetud kolleegid, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised sellise arvestusega, et viimane kõnepidaja oleks Vladimir Kuznetsov? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 59 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid on 5. Läbirääkimised lõpetatakse eespool öeldud tingimustel. Nüüd ma küsin täpselt üle – kas Andres Tarand soovib ka veel sõna võtta või ei soovi? Andres Tarand.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, ma olen nõus sellega, et ma oma ettekandes, mis ehk on täna, teen ühe minutilise kõrvalpõike, siis ma ei raiska praegu aega. Teise päevakorrapunkti juures.

Juhataja

Selge pilt. Suur tänu! See puudutab Virumaad, eks ole?

A. Tarand

Jah.

Juhataja

Ja nüüd palun kõnetooli Jaak Jõerüüdi.

J. Jõerüüt

Lugupeetud eesistuja, head kolleegid! Ma ei taha kaua teie aega raisata, kuid teen küllalt pika parandusettepaneku käsitledavasse projekti. Seda ettepanekut ma tahaksin siiski kommenteerida. Alustame hästi rahulikult ja kainelt käsitlusele jäänud kristlaste projekti vaatlemist.

Tahan öelda, et liberaalina ma ei saa kuidagi nõus olla selle projekti esimese punktiga, kus on mõtet väljendatud väga emotsionaalselt. Lähemal uurimisel selgub, et vaatluse all on eeltööd, antud juhul siis Narva vabamajanduspiirkonna eeltööd. See on asi, mida ei ole võimalik defineerida, järelikult ei peaks seadusandja ennast siduma niisuguse tingimusega. Liati, mis tahes eeltööde tegemise piiramine on tegevusvabaduse piiramine ja see läheb minu põhimõtetele vastu.

Muide, ma tahan öelda, et parandusettepanek, mille ma lõpuks ette loen, on tehtud mitte ainult enda nimel, vaid sinna on alla kirjutanud ka Jüri Põld, Tiit Käbin ja Heinz Valk – nii et see tuleb nelja mehe poolt.

Teiseks. Põhimõtte, et Eesti Vabariigi Valitsus teatud tingimustel võiks küll käsitleda määrust nr. 35 – selle põhimõtte, otsuse sissejätmist ma siiski toetan.

Ja nüüd ma tulen tagasi selle projekti juurde, mille majanduskomisjon tagasi võttis. Tal on selleks täielik õigus, protseduuriliselt on kõik korrektne, kuid, head kolleegid, tuletame meelde, kuidas selle otsuseprojekti saamisloogu oli. Me mäletame küll, kui palju oli siin saalis parandusettepanekuid, alternatiivseid projekte ja ristuvaid mõtteid. Kahtlemata ma saan aru, miks eelarve-majanduskomisjon niimoodi tegi. See loogika, mida hr. Uluots esitas, oli täiesti korrektne, mul ei ole selle kohta ühtegi vastuväidet. Samal ajal mul on pisut kahju, et meie mõttetöö võib hukka minna. Niimoodi on sündinud konstruktiivsusele pürgiv parandusettepanek, mis sisaldaks konstruktiivseid ja ka Eesti huviseid arvestavaid mõtteid nii ühest, juba käibelt kõrvaldatud, kuid saalis käsitletud projektist kui ka teisest, täna siia tulnud projektist.

Meie parandusettepanek on nimelt niisugune. Meie käes oleva preambula jätta endiseks, see on lühike ja hea, ning sõnastada hoopiski uus 1. punkt järgmiselt: Narva linna volikogul ja Narva linna valitsusel tühistada kõik oma normatiivaktid, mis on vastuolus Eesti Vabariigi seadustega, ning viia oma tegevus kooskõlla Eesti Vabariigi seadustega. Te näete, et see on sisuliselt selle niinimetatud eelarve-majanduskomisjoni eelnõu esimene punkt, välja arvatud piirang 1. septembriks. See piirang on tõesti mõttetutu ja punkti loogika peaks olema selge.

Teiseks. Panen ette kirjutada 1. punkt niimoodi: teha Eesti Vabariigi Valitsusele ettepanek peatada 18. veebruari 1991. aasta määruse nr. 35 täitmine kuni seda küsimust käsitleva uue

otsuse vastuvõtmiseni Eesti Vabariigi Ülemnõukogus. Asja mõte peaks vist olema ka kommenteerimata selge.

Kolmandaks teeme ettepaneku eelarve-majanduskomisjoni projekti 2. punkt võtta vastu pisut redigeeritult. Ja see kõlaks niimoodi: jätkata Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise arutelu Ülemnõukogus siis, kui Eesti Vabariigi Valitsus on esitanud Eesti Vabariigi Ülemnõukogule läbivaatamiseks – nüüd läheb see piirkond maha – Narva vabamajanduspiirkonna põhimääruse projekti ja selle juurde kuuluva dokumentatsiooni ning Narva linna omavalitsusorganid on täitnud käesoleva otsuse 1. punkti nõuded.

Ma ei tahaks enam pikemalt seda kommenteerida. Minu arvates õnnestub meil niisuguse konstruktiivse loogikaga siduda ühte mitmesuguseid mõtteid. Ma väidaksin isegi, et me ei ole ju põhimõtteliselt vastuolus ka hr. Malkovski esitatud mõtetega, et inimestele peab andma majanduslikku tegevusvabadust. See sisaldub siin täiesti. Kuid ma pean vältimatuks meie nimel öelda, et me ei saa silmi kinni panna just selle ees, mida Endel Lippmaa tuletas siit puldist praegu meile meelde. Kui me jätame reageerimata Narva linna volikogu, Narva linna valitsuse otsustele selles kontekstis – see tähendab silmade kinnipanemist, aga meil ei ole selleks mitte mingisugust õigust. Ma tahan veel lõpetuseks öelda, et sellel asjal on ju laiem kontekst ja me arvame väga tõsiselt, et välisinvesteeringute seaduse ettevalmistamist ja vastuvõtmist tuleks tõsiselt kiirendada. Vaat' see puudutab kogu Eesti majandustegevust ülimalt tõsiselt, ka Narvat. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Me võib-olla teemegi niimoodi, et parandusettepanekud anname kohe ettekandjale. Ma paluksin Andrei Priid võtta minu käest ka veel üks parandusettepanek, et saaks varakult tutvuda. Nüüd ma palun kõnetooli Jaak Alliku.

J. Allik

Lugupeetud härra eesistuja, lugupeetud kolleegid! Ma tahaksin jätkata selles konstruktiivses vaimus, millega hr. Jõerüüt praegu alustas, ja mul on rõõm nentida, et minu seisukohad suures osas kattuvad tema omadega, et katta vaid mõned detailid. Nagu ma juba ütlesin, kõige halvem oleks see, kui me lahkuksime täna Ülemnõukogust selles küsimuses midagi otsustamata. Sellepärast, et siis tegutseks igaüks edasi oma parema arusaamise kohaselt – küll valitsus, küll narvakad, küll bisnesmenid, nagu siin hr. Malkovski rääkis –, ja lõhe Narva ja Eesti vahel aina kasvaks. Samas aga, kuulates eelkõnelejate sõnavõtte ning eriti hommikul hr. Rütli esinemist, on mul täiesti tunne, et on võimalus jõuda mõistliku otsuseni, kui me

lähtume hr. Rüütli poolt esitatud põhimõtetest. Meie arutelu käiku segab minu meelest see, et me oleme kogu aeg sidunud ja ka oma otsuseprojektides sidunud kaks asja ja arutame kahte erinevat asja korraga. Üks on vabamajanduspiirkonna loomise küsimused üldse. Momendil on Narva ette pandud, kuid asi ei ole ju Narvas. Ja siin ma tahaksin väga vabandada Narva kolleegide ees, kes on selle põhimõttelise küsimuse arutelu käigus jäänud nagu selle ratta vahele. Jääb mulje, et me oleme selle vastu, et Narvas midagi luua – aga küsimus on ju laiem. Härra Rüütel juhtis väga õigesti sellele tähelepanu, et kui asendada sõna "Narva" sõnaga "Saaremaa" või sõnaga "Otepää", siis ma ei usu, et meie suhtumine ideesse luua praegu mingi üksiku piirkonna baasil vabamajandustsoon oleks põhimõtteliselt teistsugune. Teine küsimus on see, millest rääkis hr. Made. Nimelt, kui me paar aastat tagasi oleks selle IME-vaimustuse asemel läinud akadeemik Kõörna pakutud teed ja loonud kogu Eestis vabamajandustsooni, siis me oleksime ilmselt lähemal reaalsele iseseisvusele kui praegu, kuid ma meenutan, et see idee suruti tol korral poliitilise demagoogia, mitte majanduslike argumentide abil maha. Ja praegu jällegi kogu see Narva probleem on ju siia meile ette kerkinud seetõttu, et valitsus esitas meile puhtpoliitilise triki, mitte majandusliku arvestuse ega argumentatsiooni ja seetõttu on see asi siis ka jõudnud poliitiliste manifestatsioonide ja kõige muu taoliseni. Oli vaja narvakate hääli enne referendumit ja nüüd me juba mitu päeva, mitu nädalat arutame tsooni, mille kohta tegelikult ei ole olemas majanduslikke arvestusi. Ja seetõttu oleks mul ettepanek – et Narva saadikud siin saalis ega ka Narva elanikud ei tunneks, et meil on ekstra midagi Narvas vabamajandustsooni loomise vastu – kaaluda võimalust sõnastada esimene punkt kristlike demokraatide seaduseelnõus umbes taoliselt: arvestades Eesti Vabariigi poliitilise ja majandusliku olukorra ebamäärasust, mitte nõustuda praegu Narvas või ükskõik millises teises Eesti piirkonnas vabariigi majanduselust eraldatud vabamajanduspiirkonna moodustamisega. Võib-olla ei olegi seda vaja tingimata seostada Eesti Vabariigi täieliku iseseisvusega. Võib-olla aasta pärast või neil tähtaegadel, mida hr. Malkovski rääkis, 1992, on poliitilis-majanduslik olukord stabiilsem. Siis me võime rahulikult arutada nii Narva kui ka Otepää erimajandustsooni. Aga momendi ebamäärasuse tõttu – minu meelest hr. Rüütel väga õieti juhtis sellele tähelepanu – on see idee iseenesest ennatlik.

Ja nüüd teine küsimus. See on siis suhe valitsuse määrusega nr. 35, mis annab Narvale teatud eelised ja soodustused. Nagu hr. Lippmaa ettekandest välja tuli ja see on vist ka ju saali ühine arvamus – me mitte sellepärast ei võitle selle määrusega nr. 35, et me oleksime nüüd kadedad, et Narvas mõni vabrik saab mõne soodustuse ja Tartus või kuskil mujal mõni vabrik ei saa, vaid siin olen mina aru saanud, et küsimus on põhimõttelisena. Kui Narva linnavalikogu, linnavalitsus Eesti Vabariigi seadusi teatud osas ei tunnista, siis Eesti valijaskond, keda me

siin esindame, ei saa nõustuda finantsiliste soodustuste andmisega seal asuvaile ettevõttele – selles on ju probleem. Ja valitsuse määruse peatamise probleem samuti. Mul on ettepanek sõnastada see punkt tõesti nii, nagu siin Jaak Jõerüüt rääkis, tähendab, kui me võtame arvesse need märkused seadusandliku ja täidesaatva võimu vahekorra kohta, ju meil siis jääb üle teha Eesti Vabariigi Valitsusele ettepanek peatada määruse nr. 35 täitmine, kuni Narva linna volikogu on tühistanud oma aktid ja otsused, mis on vastuolus Eesti Vabariigi seadustega.

Isiklikult ma sellist valikuvõimalust pean paremaks kui hr. Jõerüüdi esitatud lausa ultimaatumit, et käsime tühistada. Kuna ultimaatumid kunagi midagi head ei too, vaid annavad ainult vastutõrke, siis on narvakatel võimalus valida, kas minna nende võimalike majanduslike soodustuste teele, mida saab siis, kui valitsus peab võimalikuks konkreetselt kellelegi anda, või minna seadusandliku konfrontatsiooni teele, ilma et me ultimaatumeid esitaksime.

Ja valitsusel, saades Ülemnõukogu ettepaneku, on siis ka võimalik valida, kas arvestada Ülemnõukogu ettepanekuga või mitte. Aga valitsus, kes Ülemnõukogu ettepanekuga ei arvesta, määrab ise endale koha. Leian, et selline tee oleks vast kõige mõistlikum ja esitasin ettepaneku teksti ka kristlikele demokraatidele. Aitäh!

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja, austatud kolleegid! Mul on rõõm näha, et pärast esialgset pinget, mis siin saalis oli, on saal muutunud palju rahulikumaks, konstruktiivsemaks ja koostöövõimelisemaks. Need ettepanekud, mida esitasid hr. Jõerüüt ja hr. Allik, esitati enne ka kristlik-demokraatlikule saadikurühmale. Me arutasime neid omavahel ja me jõudsime arusaamisele, et kõik need ettepanekud vääriskid järgimist. Ja hr. Andrei Prii oma lõppsõnavõttus seda ka ütleb. Härra Alliku ja nelja liberaaldemokraadi kõik ettepanekud lähevad sellesse otsuseprojekti.

Ma tahaksin natukene peatuda hr. Koisi jutul. Tõepoolest, normaalses ühiskonnas on nii, et kui valitsuse esitatud eelnõu ei leia parlamendi toetust, siis valitsus astub tagasi. Kuid, nagu me teame, normaalsest riigist, normaalsest demokraatiast oleme veel kahjuks kaugel. Ning tänane küsimus on juba viies või kuues, kus valitsuse esitatud eelnõu ei ole Ülemnõukogus heakskiitu leidnud või on lihtsalt päevakorrast maha võetud. Selles olukorras oleks tõepoolest normaalne, nagu ütles nr. Kois, kutsuda valitsus tagasi. Kuid võib-olla ei ole seda hetkel mõtet siiski teha, arvestades meie praegust ebastabiilset olukorda. Küsimusi tuleb lahendada ikkagi vastavalt nende sisule, mitte sellele, kes on nende esitaja. Mis puutub Narva vabamajanduspiirkonda, siis selle kohta on selle punkti arutamise ajal hr. Lippmaa ja teisedki

ettekandjad, eksperdid öelnud väga selgelt ja ühemõtteliselt välja, mida see endaga kaasa tooks. Kuid Ülemnõukogu ei saa või Ülemnõukogul ei oleks poliitiliselt õige sulgeda täielikult uksi ja ütelda, et mitte kunagi ei tule mingisugust vabamajanduspiirkonda. See, mida hr. Rüütel täna ütles – et meie praeguses olukorras ei saa lubada vabamajanduspiirkonda ei Narvas ega mitte kuskil mujal –, see on tõepoolest niimoodi. Ja ma kutsun üles toetama kristlik-demokraatide saadikurühma esitatud eelnõu, kus on arvestatud nii liberaalide kui ka Jaak Alliku parandusettepanekuid ja ka Peet Kase parandusettepanekut, kus ta ütleb, et ei saa valitsuse määrust peatada. Isegi siis, kui meile endale meeldiks nende kohene tühistamine. Sellest hoolimata me oleme valmis selleks, et saada saalist sellele ettepanekule rohkem toetust, et me ei läheks täna koju siit ilma otsust vastu võtmata. Ma olen valmis tulema vastu, tegema kompromissi ja sõnastama selle niimoodi: teha valitsusele ettepanek tühistada määrus või peatada määrus. Me isegi ei peata seda, see on ülimalt pehmes ja viisakas toonis Ülemnõukogu seisukoht. Ja ma kutsun üles ka neid saadikurühmasid, kes on valitsuskoalitsioonis, mõtlema järele asja sisu üle, Narva vabamajanduspiirkonna loomise üle ja toetama seda projekti, mille on esitanud kristlik-demokraatlik saadikurühm. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Ma palun kõnetooli Vladimir Kuznetsovi.

V. Kuznetsov

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud saadikud, austatud külalised!

Teie ees on kristlike demokraatide poolt esitatud otsuseprojekt, mille 2. punkt – valitsuse määrusest nr. 35 – juhib mind mõttele, et president Gorbatšov peaks õppima kindlameelsust omaenese ukaaside eest seismisel.

Nüüd aga Narva vabamajanduspiirkonna küsimuse arutamise käigust. See arutamise käik tekitab minus küllaltki kurbi mõtteid. Ning seda vaatamata sellele, et Narva vabamajanduspiirkonna küsimuste eksperdi (ilmneb, et ka selline ametikoht on loodud) vägagi emotsionaalne esinemine on seda käiku mõneti elavdanud. Kuid ega seegi väga lugupeetav ekspert ei andnud edasiste võimalike sündmuste käigu analüüsi. Ma ehk kordan ennast, aga – mitte heast elust ei nõua Narva ikka ja jälle, et siiski antaks võimalus luua Narva vabamajanduspiirkond. Jutt käib tegelikult ellujäämisest. Ma vestlesin täna linnapeaga, kes samuti siin viibib ja kuulab meie sõnavõttu, ja kas teate, me tulime hämmastavale järeldusele: planeeritakse ju täielikult lõpetada põllumajandustoodangu riiklikke tarneid – riigitellimust –, eeldades, et Narva, omades võimsat tööstuspotentsiaali ja suurepärast toodangut, otsib endale

need toiduained ise. Vaadagem nüüd Narva Ehitusmaterjalide Kombinaadi näite varal, kes toodab suurepäraseid väikeplokkke, mis tegelikult sünnib. Tuleb välja, et sellele ettevõttele on antud riiklik tellimus 90% toodangu mahust. Aga millega siis, vabandage mind, kaubelda? Selgub, et mitte millegagi. Seepärast ma kordan, et jutt käib tegelikult ellujäämisest selles majanduskaoses. Mõned siin väidavad, et kui me anname Narvale vabamajanduspiirkonna staatuse, siis eralduvat Narva Eestist. Kuid see pole ju nõnda! See on eksitus! Ja sellest rääkisid minu kolleegid-seltsimehed. Sest pöördus ju Narva Ülemnõukogusse nagu oma lihase isa poole – mitte Venemaa, mitte Moskva poole, vaid just siia – ja ei nõua, vaid palub, kusjuures omades paljusid arvestusi. Ekspert Endel Lippmaa rääkis, et kui Narvale antakse tsooni õigused, tuleb talle riigieelarvest veel juurdegi maksta. Ent saage aru – Narva on oma tööstuspotentsiaali ning riigi eelarvesse raha kandmise poolest teisel kohal vabariigis ning annab vabariigile 300–400 milj. rbl. tulu aastas. Aga mida ta vastu saab? Vastu saab vaid pudemeid! Ning kurb oli kuulda siin väidet, et Narva on heitnud bumerangi ja nüüd tuleb see bumerang tagasi. Mingist bumerangist pole juttu, me oleme ju kõik poliitikud, siin otsustatakse mitte üksnes Narva, vaid kogu Eestimaa saatus.

Möödunud nädalal, siis kui meil oli ette nähtud töö oma ringkonnas, kohtusin oma valijatega. Kas teate, ma sain ühe vapustava kirja, see on mulle mällu sööbinud ning ei anna rahu. Kuulake, palun, tähelepanelikult: "Ülemnõukogu torpedeerib Narva vabamajanduspiirkonda, ei soovi näha Narvat Eestimaa koosseisus. Elagu Narva-äärne Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik!" Ma sain selle kirja ja sõandasin teile ta ette lugeda.

Mitte kontseptsioonist ei ole jutt, vaid põhimõttelisest otsusest – kas Narva vabamajanduspiirkond saab olema või mitte, ning kui me seda piirkonda ei aktsepteeri (arutluste käigust aga järeldan ma just seda), siis on Narva sunnitud otsima teisi teid. Selliseid näiteid aga on kas või Dnestri-äärsetel aladel ja neile otsingutele me tõukame Narvat ise, anname talle teiste teede otsimiseks kaasa oma õnnistuse. Ei saa ju Narva jätta oma elanikke kui just mitte vaesusse, siis vähemasti poolvaesusse. Mis aga puutub sellesse otsuseprojekti, siis arvan, et kristlikud demokraadid on liialt kiirustanud, nagu seda on nendega juba korduvalt juhtunud – mäletate, kui me arutasime surmanuhtluse tühistamise otsuseprojekti? Tookord olid neil mingid omad eesmärgid. Mis eesmärgid on neil praegu, seda ma võin ainult oletada. Palun kristlikke demokraate kriitiliste tagajärgede ärahoidmiseks võtta see otsuseprojekt arutuselt maha. Leian, et nii oleks õigem. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Läbirääkimised on sellega lõppenud. Võib-olla kuulame ära kõigepealt

lõppsõna – või on protseduuri kohta, Rein Veidemann? Protseduuri kohta. Palun, Rein Veidemann.

R. Veidemann

Austatud eesistuja, mul on tõepoolest protseduuri kohta ettepanek katkestada selle küsimuse praegune käsitletu, kuna siin laual on dokumentide pakk. Minister Lippmaa esinemine sunnib mind ära kuulama valitsuse esimeest, enne kui see küsimus Ülemnõukogule anda. Valitsuse esimees on praegu haige. On vaja tulla siia ette ja siis saame selle otsuse teha. Minu ettepanek on katkestada.

(Hääled saalist.)

Juhataja

Protseduuri kohta? Vladimir Malkovski.

V. Malkovski

Mis puutub erinevatesse protseduurilistesse ettepanekutesse, siis minu meelest on need kõik suunatud ühte punkti ning on seotud sellega, et Ülemnõukogu ei anna Narvale iialgi vabamajanduspiirkonna staatust! Mis me siin keerutame, asugem hääletama.

Juhataja

Mul on palve, teeme kuvari puhtaks. Võtame Kuznetsovi ka maha. Kohaloleku kontroll. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 27. Palun hääletame Rein Veidemanni ettepanekut katkestada küsimuse käsitletu kuni peaministri esinemiseni parlamendis. Lihthälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 21 rahvasaadikut, vastu 40, erapooletuid 4. See ettepanek ei leidnud toetust.

Lugupeetud kolleegid, ma palun lõppsõnaks kõnetooli Andrei Prii.

A. Prii

Lugupeetud esimees, lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud! Eelkõige tahaksin anda hr. Kuznetsovi sõnavõtule väikse endapoolse kommentaari.

Härra Kuznetsov väidab, et kristlike demokraatide järjekordne etteaste on puhtpoliitiline. Ma siiski julgen väita, et see ei ole nii. Isiklikult olen toetanud härra peaministri kõiki ettevõtmisi. Kuid antud küsimuses kristlikud demokraadid ei saa nõustuda. See olukord ei peaks ka tekitama mingit valitsuskriisi. Olen täielikult nõus hr. Peet Kase märkusega. Meie 2. punkt

tuleks siiski sõnastada nii, nagu hr. Kask siin ette paneb: teha Eesti Vabariigi Valitsusele ettepanek peatada Eesti Vabariigi Valitsuse 18. veebruari 1991. aasta määruse nr. 35 täitmine.

Juhataja

Ma ise selgitan.

A. Prii

Mis puutub ettepanekutesse, siis kristlik-demokraatlik saadikurühm on nende ettepanekutega nõus. Kui lubate, siis ma loeksin selle lõpliku otsusevariandi siin ette. Kui osa saadikuid ütleb, et, jah, kristlike demokraatide ettepanekust ei ole siin midagi järele jäänud – see võib olla tõesti nii. Sest meil oli kaks punkti, sellest on ainult üks järel, mida on ka siin hr. Kase poolt parandatud. Siis uutes ettepanekutes on arvestatud sisuliselt peaaegu et kõikide fraktsioonide mõtteid, sealhulgas ka hr. Malkovski otsuseprojekti sätted on siia osaliselt sisse tulnud. Kui lubate, ma loeksin punktide kaupa ette. See otsus on nüüd arvestanud kõiki parandusettepanekuid, tulnud 4-punktiline.

1. Arvestades Eesti Vabariigi tänast poliitilise ja majandusliku olukorra ebastabiilsust, mitte nõustuda praegu Narvas või ükskõik millises teises Eesti piirkonnas vabariigi üldisest majanduselust eraldatud vabamajanduspiirkonna loomisega.

2. Narva linna volikogul ja Narva linna valitsusel tühistada kõik oma normatiivaktid, mis on vastuolus Eesti Vabariigi seadustega, ning viia oma tegevus kooskõlla Eesti Vabariigi seadustega.

3. Teha Eesti Vabariigi Valitsusele ettepanek peatada Eesti Vabariigi Valitsuse 18. veebruari 1991. aasta määruse nr. 35 täitmine, kuni on täidetud selle otsuse 2. punkti nõuded.

4. Jätkata Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise arutelu Ülemnõukogus siis, kui Eesti Vabariigi Valitsus on esitanud Eesti Vabariigi Ülemnõukogule läbivaatamiseks Narva vabamajanduspiirkonna põhimääruse projekti ja selle juurde kuuluva dokumentatsiooni ning Narva linna omavalitsusorganid on täitnud käesoleva otsuse 2. punkti nõuded.

Kristlik-demokraatlik fraktsioon on sellega aktsepteerinud need parandusettepanekud, mis on mulle laekunud. Kui ma ei ole kellegi parandusettepanekut näinud ja mitte arvestanud ja kes ei ole sellega nõus, siis paluks öelda.

Juhataja

Suur tänu, hr. Prii. Ma palun jääda kõnetooli ja ma vabandan ette oma manitsuste pärast. Kolleegid, me nüüd täpsustame parandusettepanekuid. Ma väga paluksin hoiduda arvamuste

avaldamisest. Kas meeldib või ei meeldi, on otstarbekas või mitte. Peet Kase ettepanek oli teise sisuga, seda me märkasime kõik, ja me lubame Peet Kasel täpsustada. Palun!

P. Kask

Aitäh! Minu parandusettepanek seisnes algsest projektist 2. punkti väljajätmises ja ma jään selle ettepaneku juurde, uues projektis siis 3. punkti väljajätmise kohta. Palun see hääletusele panna.

Juhataja

See pannakse hääletusele. Ülo Uluots, millise parandusettepaneku kohta on vaja selgitust?

Ü. Uluots

Lugupeetud ettekandja! Mulle jäi segaseks see punkt, kus me teeme valitsusele ettepaneku peatada määrus nr. 35. Aga kui valitsus seda ei tee, milline on siis meie reaktsioon?

Juhataja

Seda me ei kommenteeri. Ja praegu täpsustame parandusettepanekuid. See on omaette teema, milline on meie reaktsioon. Jüri Liim, millise parandusettepaneku kohta on märkusi?

J. Liim

Tänan! Ma puudutan sedasama, mida hr. Uluots. Siin oli, et "teha vabariigi valitsusele ettepanek". Mulle jääb ka arusaamatuks, kes teeb. Võib-olla me muudaksime sõna "teha", "teeme ettepaneku".

A. Prii

Otsus on see, kes teeb selle ettepaneku.

Juhataja

Suur tänu! Kaido Kama, milline märkus millise parandusettepaneku kohta?

K. Kama

Austatud ettekandja, kuulates tekkis mulje, et omavahel on vastuolus otsuse 1. ja 4. punkt. Esimene ütleb, et mitte pidada õigeks mis tahes Eesti osas vabamajanduspiirkonna loomist ja

neljandas tehakse valitsusele ülesandeks esitada põhimääruse projekt. Nii et ma teen ettepaneku 4. punkt välja jätta.

A. Prii

Me arutasime ja meile tundus ka, et vastuolo on olemas. Loomulikult ta mingil määral ka on, aga nagu me oleme toonitanud, ei võiks me praeguses poliitilises ja majanduslikus olukorras seda lõpetada, siiski oleks vaja seda jätkata. Ma arvan, et see on ka mingil moel kompromiss hr. Malkovski otsuseprojektiga.

Juhataja

Kas jääb sisse, hr. Prii?

A. Prii

Me tahaksime sisse jätta – kui ei, siis panna hääletusele.

Juhataja

Minule kirjalikku parandusettepanekut laekunud ei ole ja ma ei pane. Enn Põldroos.

E. Põldroos

Ma omalt poolt teeksin ettepaneku jätta 1. punkt välja, kuna me ei ole arutanud niivõrd laia teemat – kas Eestimaal tervikuna mingit eritsooni teha. See on raske küsimus ja praegu üldse ühe hoobiga seda ära otsustada ma ei pea õigeks.

A. Prii

Ma vastaksin sellele nii, et me lähtusime meie lugupeetud Ülemnõukogu esimehe hr. Rütli sõnavõtust, et praeguses olukorras võib-olla oleks vaja seda siiski ära märkida. Loodame muidugi, et meil olukord muutub ja paraneb, siis asume nende asjade juurde.

Juhataja

Suur tänu! Kas Enn Põldroos toob kirjalikult?

E. Põldroos

Jah, ma toon.

Juhataja

Tänan! Ignar Fjuk. Võtan maha. Nikolai Zahharov.

N. Zahharov

Arvan, et teist punkti peaks kohendama, see pole konkreetne. Oleks parem, kui Narva volikogule oleks antud korraldus 24 tunni jooksul tühistada kõik oma otsused, mis on vastuolus Eesti Vabariigi seadustega. Siis vastaks meie otsus eesmärgile, mida me täna taotleme.

A. Prii

Esialguses variandis oli, et 1. septembriks 1991. Kuid me just mõtlesime, et ei tahaks ebareaalseid kuupäevi sinna panna.

Juhataja

Selge. Lugupeetud kolleegid, ma tutvustan teile laekunud parandusettepanekuid, mis ma panen täiskogu ette hääletamisele. Kuid samas on kristlikel demokraatidel võimalus veel millegagi nõustuda, Andrei Prii. Peet Kask teeb uues redaktsioonis ettepaneku ära jätta 3. punkt. Kas nõustute või panen hääletusele?

A. Prii

Ma ei tea, ma ainuisikuliselt ei saa seda otsustada. Mina isiklikult muidugi arvan, et see punkt võiks sisse jääda, aga mida fraktsioon ütleb selle peale?

Juhataja

Selge, jääb sisse. Panen hääletamisele. Kaido Kama teeb ettepaneku jätta välja 4. punkt. Läheb hääletamisele?

A. Prii

Jaa, läheb hääletamisele.

Juhataja

Enn Põldroos teeb ettepaneku 1. punkt välja jätta.

A. Prii

Jah, hääletame läbi.

Juhataja

Läheb hääletusele? Kolleegid, kolm parandusettepanekut ühe või teise punkti väljajätmise kohta. Rohkem parandusettepanekuid ei ole. Tänan Andrei Priid, palun minna kohale. Mulle on laekunud 5 ettepanekut panna otsus tervikuna nimelisele hääletamisele. Seda me otsustame siis, kui parandusettepanekud on läbi hääletatud.

Lugupeetud kolleegid, kes on Peet Kase parandusettepaneku poolt, et jätta välja 3. punkt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 21 rahvasaadikut, vastu 34, erapooletuid on 9. See ettepanek ei leidnud toetust.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Kaido Kama ettepaneku poolt, et jätta välja 4. punkt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 16 rahvasaadikut, vastu 35, erapooletuid 13. See ettepanek ei leidnud toetust.

Lugupeetud kolleegid, kes on Enn Põldroosi parandusettepaneku poolt, et jätta välja 1. punkt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 21 rahvasaadikut, vastu 35, erapooletuid on 9. See ettepanek ei leidnud toetust.

Kolleegid, minul rohkem parandusettepanekuid ei ole. Nüüd me viime läbi kohaloleku kontrolli. Ignar Fjuk.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, rahva-keskfraktsiooni taotlusel paluks enne esimest hääletusvooru 10 minutit vaheaega.

Juhataja

Vajalik 10 minutit. Mis K. Raud ütles, kas ka vaheaeg või?

K. Raud

Lugupeetud juhataja, olge nii kena, ma palun enne hääletamist see projekt veel korra valju, selge ja kõlava häälega ette lugeda. Aitäh!

Juhataja

Jah, seda ma teen. Palun kiirustada, kohaloleku kontroll. Kohal on 78 rahvasaadikut, puudub 26. 26 rahvasaadiku nõusolekut on vaja selleks, et viia läbi nimeline hääletamine. Me viime

selle enne läbi ja siis ma tutvustan teile lõplikku otsuseprojekti teksti. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et Narva vabamajanduspiirkonna otsus võetaks vastu nimelisel hääletamisel? Palun hääletada! 26 saadikut peab poolt olema. Selle poolt on 43 saadikut, vastu on 11, erapooletuid on 15. Hääletamine on nimeline. Ma loen aeglaselt, tõlk saab siis ka rahulikult vene keeles teile ette kanda selle otsuse sisu. Pealkiri on esialgne. "Tutvunud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmetele antud materjalidega Narva vabamajanduspiirkonna loomise kohta, otsustab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu:

1. Arvestades Eesti Vabariigi tänase poliitilise ja majandusliku olukorra ebamäärasust, mitte nõustuda praegu Narvas või ükskõik millises Eesti piirkonnas vabariigi üldisest majanduselust eraldatud vabamajanduspiirkonna loomisega.

2. Narva linna volikogul ja Narva linnavalitsusel tühistada kõik oma normatiivaktid, mis on vastuolus Eesti Vabariigi seadustega, ja viia oma tegevus kooskõlla Eesti Vabariigi seadustega.

3. Teha Eesti Vabariigi Valitsusele ettepanek peatada Eesti Vabariigi Valitsuse 18. veebruari 1991. aasta määruse nr. 35 täitmine, kuni on täidetud käesoleva otsuse punkt 2 nõuded.

4. Jätkata Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise arutelu Ülemnõukogus pärast seda, kui Eesti Vabariigi Valitsus on esitanud Eesti Vabariigi Ülemnõukogule läbivaatamiseks Narva vabamajanduspiirkonna sotsiaal-majandusliku põhjenduse ning Narva linna omavalitsusorganid on täitnud käesoleva otsuse punkt 2 nõuded.

Niisugune on otsuseprojekt. Hääletamine on nimeline. Vaja on 53 häält. Vladimir Kuznetsov.

V. Kuznetsov

Lugupeetud eesistuja, mulle tundub, et esimene punkt on siin vastuolus neljandaga, kuna selles nähakse ette mingi tsooniga üldse mitte tegelda, neljas aga ...

Juhataja

Kallis kolleeg Kuznetsov, sellega Ülemnõukogu tegeles. Võimalik, et see on selle projekti üks puudusi, kuid ta on selline. Me sisulisi küsimusi enam ei aruta.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Narva vabamajanduspiirkonna loomise kohta? 53 häält on vaja. Hääletamine on nimeline. Selle otsuse poolt on 39 rahvasaadikut, vastu on 22, erapooletuid on 4. Otsus jääb vastu võtmata.

Mis juhtus, Pavel Jermoškin?

P. Jermoškin

Lugupeetud eesistuja, austatud saadikud! Mulle tundub, et Narva vabamajanduspiirkonna kohta mingit otsust vastu võtmata sattusime täielikult ummikseisu. Et sellest välja tulla, teen ma ettepaneku moodustada kooskõlastuskomisjon niisuguse otsuse väljatöötamiseks Narva vabamajanduspiirkonna kohta, mis rahuldaks meid kõiki. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, ainult et nüüd on päevakorrapunkt läbi. See lõppes otsusega. Kes seda küsimust tahab käsitleda, taotleb uuesti päevakorda lülitamist.

Virumaa keskkonna seisundi kohta seoses energeetikaga

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Alustame kolmanda päevakorrapunktiga: Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Virumaa keskkonnaseisundi kohta seoses energeetikaga. Palume ettekandeks kõnetooli Ülemnõukogu keskkonnakomisjoni esimehe hr. Andres Tarandi.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, lugupeetud liikmed, kes saali jäid! Asi on nüüd selles, et mina isiklikult – pisut teisiti kui teie kõik ülejäänud – olen läinud alt täna kolmes küsimuses, ülejäänud vast kahes.

Kõigepealt ei saanud ma õigel ajal oma kõnega välja tulla elektrooniliste energiarikete tõttu ja ma rõhutan seda sellepärast, et oma sõnavõtus ma üritan energia juurde jõuda – nüüd nägite, millised rasked lood meil energeetikas tegelikult on. Pool tahvlit põleb, teine pool mitte. Ja see on sellevõrra salapärase asi, et palun teie tõsisest tähelepanu, kuni ma energeetikani jõuan.

Ja teine ja hoopis tõsisem punkt on muidugi see, et kogu see arutelu, millega me täna siin tegelesime, tegi väga halva sissejuhatuse sellele päevakorrapunktile. Nimelt, küsimus on täpselt samadest asjadest – Virumaast, selle keskkonna seisundist, kuidas seal leppida kokku rahvastiku küsimustes, kuidas lahendada seal kerkivad sotsiaalküsimused. Ühesõnaga – Eesti saatuse küsimustesõlm. Täpselt kõige sellega on keskkonnakomisjon tegelnud praktiliselt aasta, sest, kui te mäletate, eelmise aasta mais esitas rühm "Virumaa" keskkonnaseisundi

kohta vastava otsuseprojekti. On tehtud vaikselt ja põhjalikult tööd. Tõepoolest, nagu te teate, palju muuga keskkonnakomisjon välja ei ole tulnud, sellega ongi ta üle poole oma ajast tegelnud.

Eelmine päevakorrapunkt, mida me siin ebaõnnestunult käsitlesime, on võtnud ära rahva tohutu tähelepanu ja on serveeritud just nimelt niisugusena, et rahvas kõigepealt üles ässitada, ilma et meil oleks fakte. Ühesõnaga – libiseme jällegi meeleolude pinnal. Nüüd need vennad, kes seda peajasjalikult organiseerisid, libisesid välja, tahtmatagi tegelda sisuliselt Virumaa asjadega – sellest võib nii järeldada. Või on siis teadmised tõesti nii lünklikud või on see meie tavaline kuke- või härjavõitlus, mis tõsised mõlemad – aga äärmiselt kahjulikud meie praeguses seisus.

Ja kolmas asi on nimelt meile võib-olla saatuslikult tähtis tõsiasi. Meie reglement nagu mis tahes muu määruste kogu ei saa olla täiuslik, alati leidub tõlgendamise võimalusi. Härra Nugis on äärmiselt hästi suutnud toime tulla selle keerulise ülesandega. Olgu juba ette öeldud, et ma ei sihi mitte klaverimängijat, nagu siin enne hommikul kõneks oli, aga siiski peab ütlema, et see reglement on ühes asjas äärmiselt puudulik, ja siin paragrahvide tagaajamine teeb meile kõigile ainult kahju. Ja nimelt, mis küsimus see on? Me oleme juba korduvalt selle otsa komistanud. Täna olime kaalunud läbi, enne kui tuli kristlike demokraatide projekt, viis projekti. Kuna need olid ilmselt pikema töö tulemus, olid need argumenteeritud tunduvalt paremini kui niisugune üheööprojekt. Konkursiga olime neist välja heitnud neli tükki, üks oli jäänud, see võeti siis tagasi. Nüüd võib kes tahes tulla ka edaspidi välja mis tahes projektiga, kasutades tänast õppetundi, kui ta on paha inimene: arutlus käib, ta võib lihtsalt naljaviluks – lihtsalt kellegi nägu talle ei meeldi – tulla arutluse käigus välja järjekordsete projektidega, mida enam ei kaaluta, mida ei tee komisjon, sest need, millega on tööd tehtud, on paisatud päevakorrast minema ükskõik mis hääletamisega. Hääletamine ise on ka äärmiselt näotu, mida me teeme konkurssidega – no nii on sätitud. Alles hiljuti oli teine samasugune lugu. Me ei järgi enam seaduseelnõu ja otsuse ideed, mille poole me liigume; me vahetame selle suuna ja paneme teisele poole sohu. Hääletame ja nüüd hakkame parandusettepanekuid tegema juba täiesti vale projekti kohta, mida võib-olla üldse keegi ei olegi tahtnud, ja keevitame kokku ühe käkikese – noh, täna kukkus läbi, homme läheb läbi. Üsna hiljuti, paar nädalat tagasi, tegime tõesti õhtu läbi suurepärase tööd ja tegime materjali, mida tõesti mitte keegi ei tahtnud näha. Kui me seda ära ei reguleeri, on see Ülemnõukogu praegusest hetkest juba surnud. Mul on sellest väga hea meel. Tähendab, lähmegi seda teed ja ma annan siin praegu sõna, et hakkame valitsust vahetama kahe nädala tagant. Selge on see, et see praegune on liiga kaua istunud, aga

mitte ükski teine ei tule mitte millegagi toime, sest ma esitan igale valitsusele sobival hetkel oma projekti, mida keegi ei ole enne näinud, ja lõhun sellega kogu meie töö.

Siis niisugune oli tänane protseduur.

Nüüd läheme asja juurde. Milles on minu meelest eriline tähendus selle keskkonnakomisjoni tööl Eestis?

Esimene ja oluline punkt on see, et see toetub ühtsele arusaamisele, hoolimata nahavärvist, rassilisest kuuluvusest, soost ja usutunnistusest, kuna keskkond on kõigile võrdselt tähtis ja üheselt mõistetav ka Virumaal, Ida-Virumaal. Kahtlemata on seda seotud minevikuga, see ringkond seal on eelmise riikliku poliitika ohver ja seda on kasutatud viimastel aastatel.

Oleme veendumusel, et praegu ei saa seda minevikku päevakorda tuua, sest sellisel juhul otsekohe, kui me hakkame seda seletama, kaotame selle õhukese ja ühise pinna, millele püüame ehitada tegelikke lahendusi. Ja sellepärast on tehtud küllalt palju selliseid separaatlääbirääkimisi ja üritatud sellel purdekesel sellest jõest üle pääseda, milleks vabamajandustsoonil ilmselt mingeid võimalusi ei olnud.

Teine punkt tekitab kahtlemata saadikutele segadust ja raskusi. Nimelt, sellel küsimusel on ka väga suur kohalik tasand, sest et kui meile see projekt keskkonnaseisundi kohta eelmise aasta mais esitati, siis oli taust täiesti teine ja Virumaa omavalitsus ka väga nõrk. Vahepeal on Virumaa omavalitsus saanud hoopis tugevamaks ja tõeliselt asunud selle maakonna kaitsele, mida on rõhunud tööstus, ükskõik kust teda on juhitud. Omavalitsus on õigesti käitunud ja pannud seal maaeraldused kinni, aga teiselt poolt on ta sellega tekitanud tohutu ohu kogu Eesti energeetikale. Ja kogu keskkonna jutt, kõik sotsiaalküsimused – ähvardab tööpuudus, rahvusküsimus, päevapoliitika, pikaajaline poliitika – kõik on sellel väiksel maakamaral puntras. Arutades ja analüüsid olukorda õige pikalt, jõudis keskkonnakomisjon järeldusele, et ainus võimalus sealt asja arutama hakata on arutada pikaajalist Eesti energeetikaprogrammi, see tähendab, paari-kolmekümneaastast programmi ja tasapisi, selge siht silmade ees, võimalustpidi likvideerida neid vastuolusid ja neid puudusi, mille ümber me täna, homme ja igapäevases elus võitleme ja heitleme. Ja kui me ei näe pikemat perspektiivi, oleme oma tegevuses nagu padrikus vaevumärgataval jalgrajal. Nüüd me tahame siiski sealt välja minna ja näha, kuhupoole minna. Ja sellepärast ma räägin keskkonnast suhteliselt vähe, rohkem kiskus see jutt energeetikasse, aga kõik te saate aru, et seal, Kirde-Eestis, Virumaal, on probleemide järjekord niisugune: keskkonnaseisund, energia saamine ja põlevkivi. Kõik muu on vähem tähtis. Millised on siis need asjaolud keskkonnakaitse vinklist? Tähendab, meie tahame olla rahvusvaheliselt ilmselt eesrindlikud. See on üks välispoliitiline aspekt ja suurem raam meie otsuse juures. Muud maad Euroopas on juba ammu kokku leppinud SO₂,

s.o. vääveldioksiidi, vähendamises. See on esimene tavaline saasteaine, mis põletamisel tekib. Peale selle on Euroopa riigid kokku leppinud lämmastikhapendite vähendamises. Vääveldioksiidi vähendamise lepingule on alla kirjutanud Eesti valitsus. Lämmastiku vähendamise lepingul veel allkirja ei ole, aga ta peaks sinna tulema. Ja kolmandaks, Norra initsiatiivil on juba CO₂ – see on see gaas, mis valmistab meile triiphoonet ja milles meie imelikud ilmad (te olete tähele pannud, et need on imelikud) võib-olla seepärast imelikud ongi, et inimkond on juba atmosfääri ära rikkunud. Nendes rahvusvahelistes lepetes on meie, Eesti osa maailmas tühine, võib-olla 0,05% kogu panusest. Aga moraalses mõttes – ja praegu industriaalmaades rõhutaksegi moraalsele küljele – on meie kohus, kui me teiste abi tahame, ise midagi ette võtta. Mitte nii, nagu eile Nobeli laureaat ähvardas sellega, et "kui te meid ei aita, läheb teil endal veel hullemaks", ühesõnaga – vajume kaela. Väike riik ja rahvas nii teha ei saa – ei ole ilus, me peame näitama tegudega, et me oleme huvitatud, et meie maa puhas on. See on välispoliitiliselt hästi oluline otsus, milleni tuleb kuidagi jõuda. Sisepoliitiliselt ma juba nimetasin, tegemist on esimese sellise kõikide poolte vahelise õrna kompromissiga, mis tõepoolest on saavutatud. Nimetaksin ka, et meie arvates on õige alustada energeetikast ning siit me nüüd jõuame rahvasaadikule pisut keerulisse arvudemaailma. Me peame hakkama tõepoolest arvutama ja ma tean, et on energia arvestamine paljudele eriti vastik ja vastumeelne. Sellepärast on ette valmistatud teile ka abimaterjal, mis täna kahjuks laudadele ei jõudnud, aga näitab, kuidas on Eesti energeetika arenenud aastatel 1935–1990, mis on selle asja hind välisvääringus. Seal võib olla üksikuid vigu, sest need on ainuisikuliselt tehtud minu enda poolt ja kontrollimata, aga loodame teile need andmed suvepuhkuseks kätte anda. Ma usun, et kui 1/6, nagu Virumaa ekskursioonil käis, 1/6 nendest inimestest need läbi loeb, siis me jõuame energeetika üldpõhimõtetes kiiremini edasi. Praegu muidugi otsuseprojektis näete, mis mõttega üldse see lähenemine on, aga pikemast energeetikaprogrammist ma ütleksin ainult niipalju, et valitsus on meile esitanud kaks projekti ja seal on üks väga õige põhimõte – see on ökonomia. Mõtleme, et see tuleb Ülemnõukogus ära seada 2%-ga iga aasta kohta. Teine on see, millega me jõuame tagasi Virumaa võtmeküsimuse juurde – see on põlevkivi tootmise vähendamine. Ainult sedapidi, mitte puhastusseadmetega, on meil võimalik liikuda nende rahvusvaheliste lepete täitmise poole. Lepingud lepinguteks – tegelikult tahame jõuda ikkagi tervema keskkonna poole. See on ainus tee, mis on reaalne. Siin tekivad suured raskused – kui palju energiaekspordi vähendame ja kust me võtame asemele. Viimane küsimus nõuabki pikaajalist energiaprogrammi. Ja hoolimata Eesti suhtumisest, et me ei saa alternatiivsetest energialiikidest oluliselt midagi – siiski nendest peaks saama energiat umbes kolmandiku piires. Aga nende juurde jõuame juba ilmselt sügisel, mitte kevadel.

Sellise üldise sissejuhatusega ma praegu piirduksin. Meil on kolm kaasettekandjat, kes räägiksid konkreetsemalt nii energiast, põlevkivist kui ka Ida-Virumaa vaatevinklist ja seejärel loodetavasti saame minna sisulise arutelu juurde ja lähemale selle mõistmisele. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, Andres Tarand, on küsimusi. Jüri Pöld.

J. Pöld

Aitäh! Austatud juhataja ja väga lugupeetud kolleeg Andres Tarand! Ausalt öeldes ma olen kimbatuses. Ma jälgisin väga hoolega teie ettekannet, vähemalt püüdsin seda jälgida, kuid ma pean üles tunnistama, ma ei saanud aru. Te rääkisite väga pikalt Virumaa probleemidest ja nendest, millega meie, siin saalis olijad – nii palju kui meid siia järele on jäänud sellest 104-st, 34 või 35 –, oleme vist enam-vähem kursis, aga võib-olla oleksite siiski käsitlenud lähemalt seda otsuseprojekti. Mind oleks rohkem see asi huvitanud. See on väike kommentaar. Kui nüüd järgneb veel 3 kaasettekannet – ma kardan, et siis jääb meid lõpuks saali kümme-kond. Aitäh!

A. Tarand

Arvestades kõiki asjaolusid, mis mulle on tuntud, on see väga tõenäoline tulemus, et saal jääb tühjaks. Teatud määral ma sellega arvestasin, et asja üdi täna saadikuteni ei saagi jõuda pärast seda, mis siin täna juhtus, ja samuti seepärast, et tegemist on meie töös mittetraditsioonilise pikaajalise perspektiivi väljatöötamisega. Otsus, mis on täht-tähelt teie ees, tähendab ka lühiajalisi küsimusi, Ida-Virumaa sõlme, kust otsast seda harutama hakata. Kuna keskkonnaseisund toetub energeetikale, mida toodetakse 90% või natuke rohkem kahes elektrijaamas, mis on ka ühtlasi suurimad saastajad nii rahvusvaheliselt kui ka Virumaal, siis järelikult juhib siit loogika energeetika käsitlemisele. See oli minu sõnumi sisu. Kuna abimaterjalid tulevad esitamisele hiljem otse energeetika kohta, siis täna piirdume selle otsuse tekstiga, mis lahendab ka lühiajalisi raskusi Virumaal. Ühesõnaga, katsume üle saada sellest positsioonist, et otsus Kirde-Eesti kohta on seisnud aasta menetluses ja kuhugi liikunud ei ole. Seda ma ei seletanud sellepärast, et anda kaasettekandjatele võimalus konkreetsemalt ja kohapealsest vaatevinklist asja selgitada, ise tehes teile ainult selle suure uduse perspektiivi, kuidas üks rahvas ja riik peaksid energeetika küsimustesse suhtuma.

E. Leisson

Kallis kolleeg Andres Tarand! Punkt 2 meie otsuseprojektis kohustab Ida-Viru maakonna volikogu andma oma seisukohad maade eraldamise kohta ühe kuu jooksul. Ma olen neid seisukohti ajakirjandusest juba korduvalt lugenud. Kas ei oleks olnud mõttekas neid selles otsuses juba arvestada või vähemalt lahkhelisid selles küsimuses arvestada või mingil moel kooskõlastada või lepitada? Tänan!

A. Tarand

Küsimus sellest kohalikust tasandist, mis meil on ka vaja lahendada – tõepoolest, küsimus on maaeraldustest põlevkivikaevandusteks. Siin me saavutasime siiski kompromissi, mis ei ole veel ajakirjanduses ilmunud. Seda seletatakse põhjalikumalt ka järgmistes kaasettekannetes.

T. Anton

Lugupeetud kolleeg, kas pead põlevkivi kaevandamise vähendamist ja samuti elektrijaamades elektrienergia tootmise vähendamist niisuguseks valdkonnaks, kus prevaleerib keskkonnakaitsealane töö, või selliseks valdkonnaks, mida tuleks otsustada majanduslikest kriteeriumidest lähtudes?

A. Tarand

Aitäh! Ma olen teile tüütuseni korranud, niipalju kui mulle sõna on antud, alati ühte loosungit, mis pärineb ameeriklaselt Barry Comonerylt – kõik on seotud kõigiga. Ökoloog teisiti asjadele vaadata ei saa. Selles mõttes ei ole minu jaoks lahus ka energia, majandus ja keskkond, vaid nad on üks küsimustering. Ükskõik, kust sisse ei murra, tulevad teised kõne alla. Mina pean antud juhul silmas ja lähtun keskkonnakomisjonist, kes peab viima saastatuse allapoole ja kooskõlla rahvusvaheliste normidaga. Seda ei ole Eestil võimalik teisiti teha, kui põlevkivi põletamist vähendades. Sest põlevkivi tootmine on maailmas tuntutest kõige keskkonnakahjulikum energia tootmise viis. Loomulikult tean ma kogu aeg ja ka meie komisjon teab seda, et sellel on oma piir, kui palju võib vähendada. See on majanduslik küsimus. Ja see on veel rahvusvaheline küsimus, seotud Pihkva ja eeskätt Lätiga, keda meil ei ole mingit põhjust nõrkida. Vastastikku kooskõlastades neid asju ongi need numbrid välja töötatud, mida siin otsuse esimeses punktis näete, kusjuures keskkonna seisukohast need ei ole piisavad. Sellepärast, et põlevkivitoodangut kolmandiku võrra vähendades ei vähenda me Eesti SO₂ veel kolmandikku, seda tuleb mujalt ka. Sellega vähendades saame kokku vaid 20–25%. Aga me oleme õigel teel – see on oluline.

T. Anton

Kas pead võimalikuks, et ka majanduskomisjon osaleks sellele projektile hinnangu andmisel?

A. Tarand

Mis puutub pikaajalisse energeetikaprogrammi, siis – surmkindlalt. Ja siia tuleb väga palju kaasmängijaid. Praegu on tegemist ainult sissejuhatusega, et heinatööl või kusagil mujal saadikud pisut mõtleksid meie energeetika tulevikule.

V. Malkovski

Lugupeetud kolleeg Tarand, mul on teile järgmised küsimused. Kui palju teie arvates läheb maksma see programm, millest te rääkisite? Kuskohast võtta raha? Teine küsimus puudutab umbes sedasama, mida ma küsiksin Tiit Madelt. Programmidest me räägime vägagi palju, ent oma kogemustest teame, et koostada viie aasta programme on tunduvalt lihtsam, kui öelda, mida tuleb teha homme. Siiski esitan ma selle keerulise küsimuse ja küsin teilt, kuna te selle küsimusega tegelete juba ammu ning tulemuslikult: mida siis komisjon otsustab teha lähematel aastatel või vähemasti tuleval aastal?

A. Tarand

Ma vabandan – esimene küsimus oli vist maksumuse kohta? Ma ei kuulnud hästi. Jah. Meil on teada praegused kulud. See tabel on ka mõeldud saadikutele. Aga mis läheb maksma kogu ümbertegemine, tehnilised lahendused, selle kohta mul andmeid ei ole. Ma loodan, et siia lülitub väga palju majandustegelasi. Kogumaksumus käib meile üle jõu. Aga missugune energialiik on kallim, missugune on odav, selle kohta ma võin praegu andmeid tuua. Kõige kallim on bensiin. See on ainult näide, mida ma tean.

Teine on programmid. Tõepoolest, meil kõigil on põhjust olla äärmiselt ettevaatlikud igasuguste programmide väljakuulutamisel. Meie rahva üldine seisukoht paistabki olevat niisugune, et kõik määrab turg – nagu meil varem nimetati, turustiihia. See on suurelt jaolt õige, et kõiki asju programmeerida, planeerida ei saa, aga see ei tähenda, et plaanide ja programmide tegemine ühiskonnast täiesti kaoks. Kõikidel arenenud ühiskondadel, isegi arengumaadel on energeetikaprogramm. Selles määratakse lihtsalt põhisuunad. Meie peaksime määrama esiteks kokkuhoiu suuruse, energia juurdekasvu, see peaks olema tasakaalustatud kokkuhoiuga. Neid võimalusi on meil põhimõtteliselt tohutult. Teine on see, et minna sujuvalt üle väga saastavatelt energialiikidelt puhtamatele. Mitte kumbagi forsseerides. Selleks tuleb koostada üks reaalne ajakava. Taanlased näiteks lähevad 10%

tuuleenergiale 10 aastaga. Umbes samamoodi peaksime meie oma tehnilisi võimalusi hindama – ütleme, et me saame selle 25 aastaga kätte. Seda ma pean silmas programmina. Mis puutub otse keskkonda, siis – minu arvates niisuguseid asju nagu on Ida-Virumaa kohta tehtud valitsuse programm, et vähendada-suurendada, lasta vähem solki – niisugust liiki asju pole mõtet teha, kui me ei likvideeri põhjust. Minu jutt käibki põhjuste kallale minemise kohta.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, rohkem küsimusi ettekandjale ei ole. Ma tänan, Andres Tarand!

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, meil on täna võimalus ära kuulata ka veel kolm kaasettekannet. Sellest lähtudes on mul palve Ülemnõukogule, et me oleksime valmis ajavahemikus kella 14.00 kuni 14.15 otsustama tööpäeva pikenduse küsimust, et kuulata ära ettekanded. Ja nüüd ma paluksin kõnetooli tööstus-energeetikaministri asetäitja hr. Arvi Hamburgi.

A. Hamburg

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud Ülemnõukogu saadikud! Ma tahaksin rääkida energeetika taustast, millises hetkeseisus me oleme, mida me oleme ära teinud, siis teiega läbi arutada pikaajalise energeetikaprogrammi lähitulevik, see on põlevkivitoodangut ja sellest tulenevat elektrienergia toodangut kuni 1995. aastani. Teaduste Akadeemia on esitanud endise Plaanikomitee tellimusel energeetika arengu üldpõhimõtted aastani 2030. See on selline kontseptuaalne töö, kus on määratud põhisuunad. Selle töö vaadati läbi valitsuses eelmise aasta suvel ja tööstusenergeetika ministriumile tehti ülesandeks määrata kindlad suurused, millest Eestimaa energeetikaettevõtted hakkaksid lähtuma.

Me lõime komisjoni, kes töötas selle programmi välja kõikide Eestimaa energeetikaettevõtete juhtivtöötajate osavõtul. Sellest tööst, õieti töö vahepealsetest ekspertiisidest võtsid osa Taani, Rootsi, Kanada ja Soome energeetikaspetsialistid. Pidasime iganädalasi avalikke nõupidamisi, mida me kuulutasime välja ajakirjanduses, ja nende tulemusena valmis Eesti Vabariigi energeetika arengukava 1995. aastani. See arengukava on teile, lugupeetud saadikud, välja jagatud. Tahaks siinkohal tänada saadikuid Viirelaidu, Priksi, Andrejevit ja maaelukomisjoni, kes tegid selle arengukava kohta väga head märkused, mida oleme nüüd juba arvestanud.

Võib-olla lihtsalt ma kordaksin üle, mis on selle arengukava põhilised juhtmõtted. Peaks ütlema, et olulisim eesmärk on Eestimaa ratsionaalne varustamine energiaga. Siin pean silmas kõiki energialiike.

Teiseks on olemasolevate energiaressursside ratsionaalne kasutamine.

Kolmandaks on importkütuse osatähtsuse vähendamine Eesti energeetikabilansis, mis tänasel päeval on veidi alla poole. 0,5 milj. tingtonni on kogu meie energiatarbimine, sellest sisseveetavad kütused 6,75 milj. tonni.

Neljandaks on Eesti eluskeskkonna seisundi parandamine, Eestile rahvusvaheliste keskkonnalepete laiendamine.

Viiendaks peaks ära märkima juhtimise või funktsioonide jaotamist, mis tähendab energeetikakompleksi loomist Eestimaal ja selle kompleksi toomist vabariigi võimkonda.

See arengukava on koostatud kahevariandilisena. Esimeses variandis on lähtunud eksportpotentsiaali säilitamisest. Tähendab, ka elektri ja loomulikult põlevkivi tootmise säilitamise programm. Teine variant on toodangu alandamise programm, see tähendab nii põlevkivi kui ka elektri toodangu alandamine. Millest on tingitud toodangu vähendamine? Eelkõige on sel kaks põhipõhjust. Üks on ökoloogiline olukord nii põlevkivi kaevandamisel kui ka elektrienergia tootmisel ja teine põhipõhjus on elektrijaamade tehniline seisund. Meil lihtsalt pole võimalik sellises koguses elektrienergiat toota, kui me 1979. aastal tootsime (siis oli kogus kõige suurem) – toodang on pidevalt alanenud meie elektrijaamade amortiseerumise tõttu. Nagu te teate, meie kaks elektrijaama on tänaseks päevaks peaaegu 100%-liselt amortiseerunud. Siin oli küsimus, palju võiks rekonstrueerimine maksta. Kas või üks näide – Balti elektrijaam – kui me räägime ainult elektri tootmise seisukohalt tootmise taseme säilitamisest, ma ei räägi siin ei kaevandusest ega infrastruktuurist, siis Balti elektrijaama viies järjekord nõuaks kohest ehitamahakkamist, see maksab tänase päeva vääringus umbes miljard rubla, lisaks ehitusmaterjalid, tööjõud. Lihtsalt me ei ole selleks suutelised.

Kuid me peame ka siinjuures endale teadvustama, mida meile, eestimaalastele tähendab elektrienergia toodangu mahu vähenemine. Eelkõige, nagu oli öeldud, väheneb ekspordi potentsiaal, sellest tulenevalt vähenevad ka kaubandusvõimalused. Teiseks on siis võimalik sotsiaalsete pingete tekkimine Ida-Virumaal. Ja kolmandaks – me ei tohi ära unustada, millises seisus me siiski täna oleme.

Tänasel päeval on meil kütuse bilanss negatiivne. Tähendab, me maksame rohkem raha sissetoodava kütuse eest, kui me oleme suutelised välja viima. See on arvestatud praegu Soome Vabariigis käibel olevate hindadega.

Milline keskkonnasaasteallikas energeetika on, seda te kõik teate. Praegu on meil tekkinud selline konfliktsituatsioon: lähtudes keskkonnakaitse normidest ja rahvusvahelistest lepetest, langetas Ida-Virumaa maakonna volikogu otsuse põlevkivi kaevandamise jaoks eraldatavate maade eralduste annulleerimise ja peatamise kohta. See otsus on nüüd tingitud meie energeetikaettevõtete monopoolse seisundi ärakasutamisest. Siis ma tahaksin peatuda selle otsuseprojekti 1. punktil, mis näitab põlevkivitoodangu mahud ja vastavad elektrienergiatoodangu mahud. Mida need meie jaoks tähendavad?

Tähendavad seda, et nende mahtude täitmiseks on veel vaja teha vastavad maaeraldused. Täites neid numbraid, säilib meil kuni järgmise sajandi alguseni ka summaarselt elektrienergia väljaviimise võimalus, ka loomulikult meie oma Eestimaa elektrienergia tarbimise võimalus. Probleem tekib muidugi tippvõimsuse katmisega, mis on umbes 97–99 – selle tipuvõimsuse katmisega tekib probleeme. Ma ei tahaks rääkida säästuprogrammist, mis on meie poolt välja töötatud ja valitsusele esitamisel. Alternatiivsete elektrienergiaallikate uurimist tuleb meil kindlasti teha ja kas või paigaldada tuulegeneraatoreid nendele saartele, kus elektrienergia omahind on väga kõrge seoses kütuse transportimisega, kus on diiselagregaadid – näiteks Ruhnu saarele jm. Me tahaksime, et te need numbrid rahulikult omavahel läbi arutaksite, sest me siiski leiame, et ökoloogiaõudeid on vaja täita, kui me tahame oma energeetika vallas mingile tasemele jõuda. Me ise oma jõududega selleks suutelised ei ole, meil on vaja koostööd Põhjamaadega, koostööd Euroopa riikidega. Ja siis me peame tunnistama neid tõekspidamisi, mis Euroopa riikides on omaks võetud, kaasa arvatud keskkonnakaitse alal.

Juhataja

Suur tänu, hr. Hamburg! Tundub, et kaasettekanne oli nii põhjalik, et küsimusi ei ole. Või on küsimusi? On küsimusi. Täna meil masin ei tööta hästi. Esimese küsimuse esitab Jüri Liim.

J. Liim

Täna, härra spiiker! Lugupeetud ettekandja! Te rääkisite, et seoses elektrienergia kallinemisega on saartele vaja teha alternatiivseid jõujaamu, ütleme, tuulegeneraatoreid. Kas te oskate öelda, kui võrd kalliks võivad minna tuulegeneraatorid, arvestades, et meil neid veel ei ole ja et me peame need kusagilt hankima? Täna!

A. Hamburg

Täna! Osta neid ei ole täna ega homme võimalik, nii et tuulegeneraatorite massilisest paigaldamisest ei saa rääkida. Me saame rääkida üksikutest eksemplaridest, mida me saame mingite koostöövariantidega. Ruhnu saare generaatoritega varustamise kohta on leping taanlastega. Saared tuleb varustada sellepärast, et kui meil elektrienergia omahind on umbes 4,5 kopikat, siis näiteks Ruhnu saarel on 75 kopikat kWh omahind.

V. Kois

Lugupeetud ettekandja! Õelge palun väga lühidalt, kas valitsus üldse toetab seda seaduseelnõu? Kas toetab või mitte?

A. Hamburg

Toetab. Sellepärast, et kui võtta majanduse kandi pealt, siis loomulikult me peaksime toetama varianti, mis säilitaks energia tootmist, potentsiaali ja kaubavahetust, aga me oleme lihtsalt sunnitud selliselt toimima ja oleme kokku leppinud nii tootjate kui keskkonnakaitsjatega.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et küsimusi rohkem ei ole. Lugupeetud kolleegid, kell on 14.04. Minu käsutuses on veel 11 minutit ja meil on vaja ära kuulata üks kaasettekanne. Kas me kuulame selle ära n.-ö. minu lubatud ajal või me pikendame tööaega? Ei pikenda. Kuulame ära. Kuulame ära kõigepealt härra Sullakatko kaasettekande ja kui küsimusi tuleb hulgaliselt, siis pikendame. Ma paluksingi kõnetooli Eesti Põlevkivi peadirektori hr. Otto Sullakatko.

O. Sullakatko

Lugupeetud rahvasaadikud! Põlevkivi on meie vabariigi energeetika alus. "Eesti Põlevkivi" on ainukene ettevõtte, kes vabariigis toodab põlevkivi. Käesolevaks ajaks on ta oma tootmiskahte vähendanud 31 milj. tonnilt 19 milj. tonnini aastas.

Nagu te olete lugenud ajakirjandusest, on tekkinud säärane arvamus, nagu oleks neid maaeraldusi vaja tingimata "Eesti Põlevkivile" ja see viib paljusid inimesi eksiteele. Küsimus on selles, et kaevandusettevõtted on spetsiifilised ettevõtted, need ei ole nagu tehased. Kaevandus töötab teatud aja teatud maa-alal ja kui maavara on ammendatud, siis kaevandada enam edasi ei saa. Tuleb kaevandust laiendada või ehitada sinna uus ettevõtte. Meil on säärased kaevandusi, mis töötavad 1938. aastast, näiteks Kohtla kaevandus. Nüüd on tekkinud keeruline olukord just maade eraldamise osas. Maade eraldamisest oleneb täielikult

meie tootmisvõimsus. Kui meile maad ei eraldata, siis meil ei ole lihtsalt võimalust seda põlevkivi toota vajalikus koguses. Käesoleval ajal on rajoon vaidlustanud paljud maaeraldused. Ma tahaksin osutada teie tähelepanu sellele, et vabariigi kehtiva seadusandluse järgi otsustab maaeralduse kohalik võim, tähendab, rajoon. Ja nüüd tuleks kaaluda, kas see on õige, et vabariigi energeetika saatuse otsustab ainult üks vabariigi rajoon. Minu arvates peaks see olema terve vabariigi elanikkonna otsustada. Toon ühe näite. Me alustasime raudtee ehitamist, mille pikkus on 11 km ja mille eelarveline maksumus on 12 milj. rbl., Eesti Elektriijaama varustamiseks põlevkiviga, kuna tootmisvõimsused paiknevad laiali. 3 milj. rbl. raiskasime ära ja nüüd pandi see maaeraldus seisma, ühesõnaga, keelduti sellest maaeraldusest – nüüd tuleb loobuda alustatud tööst. Praegustes hindades on see jääk juba mitte 8 milj., aga umbes 20–25 milj. rbl. Muidugi, küsimus on siin ka ehitajates, ehitajad lähevad minema, vabariigil enam neid kuskilt võtta ei ole, materjale ei ole, tekib otsene oht, et Eesti Elektriijaam tulevikus ei suuda täisvõimsusega töötada, kuna sinna ei ole võimalik põlevkivi vedada. See on lihtsalt üks maaeralduse konflikti näide. Samuti tahaksin öelda seda, et "Eesti Põlevkivi" toodab põlevkivi ainult vabariigi tarbeks, tähendab, kuhugi seda välja ei veeta. Kui palju põlevkivi peab tootma, seda minu arust peaks määrama ikkagi valitsus, vabariigi elanikkond, kas seda on tarvis või ei ole, aga meie oleme need inimesed, kes peavad tehniliselt lahendama, kuidas seda toota. Nüüd on kaevurid pandud küllaltki rasketesse tingimustesse. Võetakse vastu otsuseid hindade n.-õ. vabastamise, mittereguleeritavate hindade, vabaturu hindade jne. kohta. Kuid peab kindlalt teadma, et hindadega on niisugune lugu, et väga palju inimesi töötab riiklikes ettevõtetes – need on kaevurid, raudteelased jne. Ja nendele ju keegi neid hindu ei reguleeri. Peaks kõrgel tasemel tegema otsuse, mis reguleeriks tööjõu liikumist, sest tänapäeval on näiteks kaevuritest meil väga suur puudus. Ja võib-olla edaspidi tekib nii, et limiteerivaks saavad just maaeraldused ja kaevuri palk. Minul on kõik. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et rahvasaadikutel on mõned küsimused. Johannes Kass.

J. Kass

Lugupeetud ettekandja! Te just märkisite ära, et Eestist põlevkivi välja ei veeta, kõik läheb Eestist tarbeks. Aga see ei ole päris korrektne. Kaevandatavast 23 milj. tonnist põlevkivist 20 tonni läheb elektrienergia tootmiseks, aga ca 50% elektrienergiat läheb Eestist välja. Kuidas seda tõlgendada?

O. Sullakatko

Järgmisel aastal jääb vabariigil nende konfliktide tulemusena saamata 1,7 milj. kWh elektrienergiat just sellepärast, et me ei suuda anda põlevkivi nii palju, kui vaja on. Minu meelest selle ülekanded või elektrienergia eksport, nagu seda nimetatakse, kuulub vabariigi juhtorganite kompetentsi. See tuleb lahendada Liidu valitsuses, meie ja energeetikud teda lahendada ei saa.

Juhataja

Suur tänu! Klavdia Sergij.

K. Sergij

Lugupeetud ettekandja, öelge palun, kas on olemas Eesti energeetika arenguprogramm? Ma sain nii aru, et see on olemas. Kas te olete selle programmiga rahul või on sellega seoses mingeid probleeme?

O. Sullakatko

Energiaprogramm on meil olemas ja kõiki neid programme olen ma lugenud ja kirjutanud oma arvamused nende programmide kohta. Programmid, ma pean kahjuks ütlema, on tehtud n.-ö. teaduslikul tasemel – meil oleks vaja konkreetseid otsuseid. Mille pärast? Ma jätsin ettekandes mainimata, et kaevandused on väga kapitalimahukad ettevõtmised. Et ehitada ühte kaevandust, uut tootmisvõimalust, selleks läheb vähemalt kümme aastat. Me peame teadma 10 aastat ette, kui palju tarbitakse elektrienergiat mitte 1995. aastal, aga kui palju tarbitakse pärast 2000. aastat. Me võime võtta siin igasuguseid otsuseid vastu, aga mida ütlevad need inimesed, kes tulevad pärast meid? Ja selles suhtes see energeetikaprogramm ei ütle meile mitte kui midagi.

J. Liim

Austatud ettekandja! Kui suure protsendi toorainetoodangust te kannate tootmiskulude hulka ja millist tootmisviisi eelistate, arvestades nii majanduslikku rentaablust kui ka looduskaitse seisukohti, nagu põhjavete, põllumaa jne. säilimine? Tänan!

O. Sullakatko

Tootmisviisi eelistamist piiravad kõigepealt tehnilised tingimused. Käesoleval ajal on rentaablim toota kuni 30 meetri sügavuseni lahtistest karjääridest ja üle 30 meetri sügavuselt

maa-alustest kaevandustest. Käesoleva aja looduskaitse- ja ökonoomilised tingimused koos eeldavad siiski maa-alust kaevandamist. Meie vabariigis ei ole enam järele jäänud niisuguseid kohti, kus on võimalik teha karjääriviisilist kaevandust. Nii et uute kaevanduste projekteerimisel tulevad kõne alla ainult maa-alused kaevandused.

T. Mets

Lugupeetud ettekandja, mul on teile kui spetsialistile üks küsimus. Nimelt, me teame seda, et Liidust saadav kivisüsi on pidevalt kallinenud ja edaspidi selle saamine läheb meil oluliselt keerulisemaks ja see toob omakorda küllaltki suured probleemid tervele meie energeetikamajandusele. Milline oleks teie kui spetsialisti arvamus – kuivõrd saaksime kasutada Eesti põlevkivi selle ülesande täitmisel? Tähendab, kuivõrd on võimalik põlevkivi asendamine Liidust kalli ja raskelt saadava kivisöega?

O. Sullakatko

Me oleme selle üle mõelnud ja me töötame selle probleemi kallal. Me tahame käesoleval ajal ehitada alternatiivset põlevkivitöötlemist, et saada põlevkivist rohkem põlevkiviõli – siis on võimalik väikekatlamaja viia põlevkivile üle, kasutades väikekatlamajades mitte põlevkivisütt, vaid põlevkiviõli. See on täiesti võimalik ja reaalne variant.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et rohkem rahvasaadikutel küsimusi ei ole. Tänan, hr. Sullakatko.

Kolleegid, üks kaasettekandjatest, Ida-Virumaa maakonna volikogu esimees hr. Mart Marits oli sunnitud lahkuma. Sellega meil on ettekanded kuulatud, ametlik tööaeg läbi ja minu käsutuses olev tööaeg läbi. Mida kolleegid arvavad, kas pikendame tööaega või katkestame? Katkestame.

(Hääled saalist.)

On olemas siin. Sellisel juhul ma panen pikendamise küsimuse hääletamisele.

Kas Ain Tähistel on kolmas arvamus? Kuulame kolmandat.

A. Tähiste

Austatud juhataja, kallid kohalolijad, kas me ei võiks esimest lugemist lõppenuks lugeda, kuna meil kõiki kaasettekandjaid nagunii ei ole. On kohal?

Juhataja

Lugupeetud hea kolleeg Tähiste! Meil ei ole tegemist mitte seaduse, vaid otsusega. Nii et praegu on lihtsalt arutelu, mitte lugemine. Kas Jüri Rätsepal on kolmas ettepanek? Ei ole. On kaks ettepanekut – kas pikendada või katkestada. Kohal on ka kaasettekandja. Esimesena panen hääletusele pikendamisetpaneku sellises formuleeringus: pikendada kuni ettekannete ärakuulamiseni. See on esimene ettepanek.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 53 saadikut, Ülemnõukogu on veel otsustusvõimeline. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et pikendada ametlikku tööaega kuni ettekannete ärakuulamiseni? Palun hääletada! Kaks korda rohkem poolt kui vastu. Selle ettepanek poolt on 42 rahvasaadikut, vastu on 4, erapooletuid on 2. Tööeaga pikendatakse. Ja me paluksime kaasettekandeks kõnetooli Ida-Virumaa volikogu esimehe hr. Maritsa.

M. Marits

Austatud esimees, lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud!

Mul' oleks rohkem meeldinud, kui te täna tööd ei oleks jätkanud, kuna teid on nii vähe kohal. Kõhe tunne on nii väikesele saalile esineda sellises raskes küsimuses.

"Eesti Põlevkivi" ja Ida-Virumaa omavalitsuste arvamused ja arusaamad põlevkivi tootmist ja energeetikat puudutavates küsimustes on erinevad ning sellel taustal on tekkinud nn. maade küsimuse kriis. Selle lahendamisel lähtutakse vaid oma huvidest. Seetõttu ei hakka ma esitama kõiki Ida-Virumaa-poolseid seisukohti, vaid toaksin välja kaks olulisemat.

1989. aasta detsembris toetas volikogu maakonna olukorra parandamise programmis tingimuste loomist järgmistele protsessidele: mõtlemiskultuuri muutumine, põlevkivitootmise vähendamine, looduskeskkonna koormuse vähendamine ja kodukohtade taastamine. Nendest olulisema protsessi, Ida-Virumaal kodukohtade taastamise eeltingimuseks oleks kolme esimese protsessi käivitamine. Põlevkivi on meie tööstuse alus, samuti ka meie hädade alus. "Eesti Põlevkivi" koos põlevkivi tarbiva tööstusega on kõige suurem reostaja, kõige suurem veetarbija, kõige suurem maa ja mulla hävitaja, kõige suurem maavarade raiskaja. Siit esimene järeldus: põlevkivi tootmise vähendamisega peaksid vähenema kõik need negatiivsed ilmingud, mis kaasnevad selle tootmise ja töötlemisega. See oleks reaalne ja loogiline samm ökoloogilise kriisi süvenemise peatamiseks. Arvatavasti ka kõige odavam, kuna loodetavasti on loodusel säilinud veel iseregulatsiooni võime. Niisiis, me nõuame põlevkivi tootmismahu vähendamist, samuti tootmiskadude vähendamist ja maavarade maksimaalset ärakasutamist.

Põlevkivi tuleb toota, kuna momendil ei ole teist energia tootmise võimalust. Kuid elektrienergia tootmine ei ole ega tohiks olla "Eesti Põlevkivi" ja Ida-Virumaa maakonna küsimus, nagu momendil on välja kujunenud.

Energeetika strateegiline tähtsus eeldab otsuste tegemist riigi kõrgemates organites, loomulikult arvestades kohalikku huvi. Seega, Eesti Vabariik tema Ülemnõukogu ja valitsuse näol peab ütleva, kui palju vajame elektrienergiat, palju selleks tuleb toota põlevkivi ja seejuures võtta endale vastutus elukeskkonna paratamatu halvenemise eest Ida-Virumaal. Siit teine järeldus: põlevkivi tootmisega kaasnevad ebamugavused tuleb kinni maksta. Kui riik leiab, et elektrienergiat on vaja nii ja mitte teisiti toota, tuleb seda teha arvestusega, et kohalike elanike häirimine vastavalt kompenseeritakse, et mingil määral säilitada olemasolev elanikkond. Tuleb hakata taastama eestlust, et arenev tööstuspiirkond ei oleks õnnetuseks sealsetele elanikele, vaid oleks hästiarenenud sotsiaalsfääri ja kommunikatsioonidega ning kõrge kultuuritasemega kodupaik.

Niisiis, tekitatud kahjude, elamise ebamugavuse kompenseerimine ning elatustaseme tunduv tõstmine. See oleks siis meie teine nõue.

Nimetatud otsuseprojekti mõnede lõikude üle võiks vaielda. Ma toon siin ühe näite. Näiteks maaeralduste päevakorda võtmine ühe kuu jooksul on täiesti ebareaalne, kuna praegu pole näha, et vabariigi valitsusel oleks sinna juurde panna kas või kompenseerimise küsimused. Nii et volikogu saab maade eraldamise küsimused võtta arutusele ainult sel juhul, kui sinna pannakse juurde ka väga konkreetseid sammud, mida me ühe või teise asja eest saame. Kui eelmise aasta alguses lubati, et meile hakatakse maksma loodusvaramaksu, siis käesoleva aasta alguseks tuli välja, et sellest tohutu suurest summast, 40 miljonist, ütleva 20% – üle 8 miljonist, saame võib-olla ainult 1 miljoni. Ja ainult tänu sellele, et me läksime konflikti, jõudis asi nii kaugemale, et me saime natuke raha. Me oleme kindlad, et ainult koos väga kindlate garantiidega meile see kõik kompenseeritakse.

Teil, Ülemnõukogu saadikud, on valida, kas vaadata kaugemale tulevikku või lähtuda hetkevajadustest, kas minna raskemat teed pidi inimväärsemasse ühiskonda või kergemat teed pidi pörgusse. Ma tänan!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et rahvasaadikutel küsimusi ei ole. Suur tänu!

Kolleegid, meil on vaja otsustada, millal me jätkame – kas järgmisel istungjärgul või ülejärgmisel. Küsime kõigepealt Andres Tarandilt. Andres Tarand, millal me jätkame? Järgmisel istungjärgul? Panen hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutelu ja jätkata 43. istungjärgul? Palun hääletada! Lihthälteenamus.

Selle ettepaneku poolt on 39 rahvasaadikut, vastu ja erapooletuid ei ole. Arutelu katkestatakse eespool nimetatud tingimustel.

Ma tänan teid, kolleegid! Soovin teile head puhkust!